

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Coordonator
Dr. Florian CÎRCIUMARU

EVALUARE STRATEGICĂ 2024 DECLIN ȘI VIOLENȚĂ ÎN MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE

Monografie

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
(Editură cu prestigiu recunoscut de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare)

ISBN 978-606-660-522-9

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2025

EVALUARE STRATEGICĂ 2024

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

EVALUARE STRATEGICĂ 2024

***DECLIN ȘI VIOLENȚĂ ÎN MEDIUL INTERNAȚIONAL
DE SECURITATE***

Monografie

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2025

Coordonator:

Dr. Florian CÎRCIUMARU

Redactor științific:

CS II dr. Mirela ATANASIU

Autori:

CS II dr. Mirela ATANASIU

CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU

CS II dr. Alexandra SARCINSCHI

CS III dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ

CS III dr. Daniela LICĂ

CS III dr. Mihai ZODIAN

- Copyright – Această lucrare este licențiată deschis prin CC BY 4.0. Această licență impune ca reutilizatorii să acorde credit autorului. Licența permite reutilizatorilor să distribuie, să recompună, să adapteze și să construiască pe baza materialului în orice mediu sau format, chiar și în scopuri comerciale. Pentru a vizualiza o copie a acestei licențe, vizitați URL: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

- Responsabilitatea pentru conținutul prezentei ediții revine în totalitate autorilor.

- Lucrarea a fost analizată în Consiliul Științific al Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, fiind necesară procesului de învățământ din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

- Hotărârea Consiliului Științific al Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate nr. 9 din data de 24.07.2024.

CUPRINS

STRATEGIC EVALUATION 2024

DECLINE AND VIOLENCE IN THE INTERNATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

Abstract/Contents 5

INTRODUCERE 7

Mirela ATANASIU

CAPITOLUL 1

**EUROPA 2024: MIGRAȚIA MIXTĂ ȘI DECLINUL
DEMOCRAȚIEI LIBERALE. POSIBILE CONEXIUNI
ȘI TENDINȚE** 11

Alexandra SARCINSCHI

CAPITOLUL 2

**EVOLUȚIA SITUAȚIEI EUROPENE DE SECURITATE
ÎN AL TREILEA AN DE RĂZBOI RUSO-UCRAINEAN** 37

Crăișor-Constantin IONIȚĂ

CAPITOLUL 3

**REGIUNEA ASIA-PACIFIC: TENSIUNI, NEGOCIERI
ȘI ALEGERI** 78

Mihai ZODIAN

CAPITOLUL 4

**INCERTITUDINE ȘI PROVOCĂRI LA ADRESA
ECONOMIEI REGIONALE ȘI MONDIALE** 127

Cristian BĂHNĂREANU

CAPITOLUL 5

**ROLURI ȘI PROFILURI GEOPOLITICE
ALE ACTORILOR NESTATALI VIOLENȚI
DIN ORIENTUL MIJLOCIU ȘI AFRICA 166**

Mirela ATANASIU

CAPITOLUL 6

**INFLUENȚARE, CENZURĂ ȘI INGERINȚE
EXTERNE – HAOS INFORMAȚIONAL
ÎN PROCESELE ELECTORALE. STUDIU DE CAZ:
ALEGERILE PREZIDENȚIALE DIN ROMÂNIA
DIN 2024 ȘI 2025..... 232**

Daniela LICĂ

STRATEGIC EVALUATION 2024

DECLINE AND VIOLENCE IN THE INTERNATIONAL SECURITY ENVIRONMENT

Abstract

The present monograph, *Strategic Evaluation 2024 – Decline and Violence in the International Security Environment* offers a comprehensive analysis of the key strategic dynamics shaping the international system in a time of overlapping crises, growing instability, and systemic transformation.

The year 2024 marks a critical juncture in global affairs, characterized by the erosion of liberal democratic norms, the resurgence of interstate warfare, the deepening of economic uncertainty, and the increasing relevance of violent non-state actors.

The international order appears increasingly fragmented, volatile, and marked by centrifugal forces undermining the post-Cold War institutional architecture.

Europe faces mounting challenges, including the pressure of complex migration flows and the regression of liberal democracy governance. The ongoing war in Ukraine – now in its third year – reshapes the continent's security landscape and contributes to a broader reconfiguration of global power balances. Economically, the world is experiencing sustained turbulence, with inflation, supply chains disruption, and fiscal vulnerabilities affecting both developed and developing regions, including Romania. In the Asia-Pacific area, strategic rivalry between the United States and China intensifies, with regional tensions escalating across political, military and economic domains. In the Middle East and Africa, violent non-state actors have evolved into geopolitical players capable of controlling territories, projecting ideological narratives, and influencing regional security dynamics.

Through the interdisciplinary approach, grounded in international relations, strategic studies, geopolitics, communication studies and political economy, this volume provides a coherent analytical

framework for understanding the nature and implications of international environment stigmatized by decline and violence.

The monograph contributes to current academic and policy debates by identifying structural trends, mapping emerging risks, and outlining the evolving architecture of global insecurity.

CONTENTS

- Strategic Evaluation 2024: Decline and Violence in the International Security Environment
Abstract / Contents (pp. 5-6)
- Foreword (pp. 7-10)
- Chapter 1. Mixed Migration and the Decline in Liberal Democracy. Exploring Possible Connections and Trends (pp. 11-36)
- Chapter 2. The Evolution of the European Security Situation during the Third Year of Russian-Ukrainian War (pp. 37-77)
- Chapter 3. Asia-Pacific Region: Tensions, Negotiations and Elections (pp. 78-126)
- Chapter 4. Uncertainty and Challenges to Regional and Global Economy (pp. 127-165)
- Chapter 5. The Geopolitical Roles and Profiles of Violent Nonstate Actors in Middle East and Africa (pp. 166-231)
- Chapter 6. Influence, Censorship and Foreign Interference – Information Chaos in Electoral Processes. Case Study: the Romanian Presidential Elections in 2024 and 2025 (pp. 232-295)

INTRODUCERE

Mirela ATANASIU

Anul 2024 marchează o etapă critică în evoluția ordinii globale, caracterizată prin declin instituțional, dificultăți economice, acumularea unor tensiuni sistemice, pe fondul divergențelor de viziune politică și al împărțirii sferelor de influență între marile puteri, al proliferării formelor de violență atât în interiorul statelor – prin emergența unor actori nestatali cu tendințe etatiste –, cât și între ele. Acestora li se adaugă accentuarea ingerințelor externe în procesele politice. Astfel, dinamica globală este modelată de un cumul de crize care se influențează reciproc: revenirea războiului convențional în Europa, regresul democrației liberale, instabilitatea economică la scară globală, creșterea tensiunilor geostrategice în regiunea Asia-Pacific, afirmarea actorilor violenți nestatali în spații în care ordinea statală este slăbită sau contestată și ingerințe în politica altor state cu ajutorul tehnicilor de influențare, proiectate prin intermediul mijloacelor de informare în masă. În acest peisaj, instrumentele tradiționale care asigură ordinea internațională devin insuficiente sau ineficiente, iar acțiunea colectivă este adesea blocată de rivalități geopolitice și interese divergente.

Monografia *Evaluare Strategică 2024* își propune să ofere o analiză cuprinzătoare a principalelor problematici, provocări și vulnerabilități care definesc mediul internațional de securitate actual.

Primul capitol al monografiei, referitor la posibilele tendințe și conexiuni între fenomenul migrației mixte și declinul democrației liberale, evidențiat în analizele realizate de institutele de cercetare specializate, urmărește două direcții de analiză centrale, abordate într-o succesiune logică. Prima se referă la evoluția fluxului migrației mixte în țările europene în cursul anului 2024, iar cea de-a doua, la o potențială relație între această evoluție și declinul indicatorului democrației liberale, identificat în ultima perioadă de timp în câteva dintre principalele țări europene de destinație.

Ținând seama de mai mulți factori, printre care și de faptul că, în unele dintre țările analizate, fluxul de migrație ilegală a scăzut, cel de migrație legală a crescut, iar politicile de gestionare a migrației mixte

au suferit, în ultimii doi ani, schimbări semnificative, o concluzie este că atât UE, cât și țările europene au înăspriț politicile destinate gestionării fenomenului migrației mixte pentru a răspunde propriilor nevoi socioeconomice, determinate de îmbătrânirea populației și de lipsa forței de muncă, dar și pentru a contracara ascensiunea partidelor de extremă dreapta care speculează temerile populației referitoare la potențialele riscuri presupuse de acest fenomen. Astfel, pe parcursul anului 2024, a fost marcată și mai vizibil trecerea către o etapă în care instrumentalizarea migrației nu mai are doar un sens negativ, ci și unul care poate fi interpretat într-o cheie pozitivă, aceea de instrument de realizare a intereselor naționale ale țărilor de destinație.

Cel de-al 2-lea capitol este focalizat pe analiza războiului ruso-ucrainean, un conflict armat care și-a demonstrat caracterul total și de uzură, mai ales după ce sfârșitul anului 2023 nu a adus cu sine niciun semn privind o posibilă încetare a focului sau începerea negocierilor de pace. Ambii beligeranți au declarat, în repetate rânduri, că au destule resurse pentru a continua conflictul până la realizarea obiectivelor propuse. De altfel, cel de-al treilea an al conflictului a avut drept consecință desfășurarea unor acțiuni convenționale surprinzătoare de partea ambilor beligeranți, dar și întreruperea, în prima jumătate a anului 2024, a sprijinului militar, acordat de SUA, Ucrainei. Ca urmare, caracterul regional al acestui conflict s-a transformat într-unul internațional, cu repercusiuni majore la nivelul securității europene, euroatlantice și chiar globale. De altfel, consecințele acțiunilor militare prelungite din Ucraina se întrevăd la nivel atât european și euroatlantic, cât și mondial. De asemenea, preluarea puterii de la Washington de către Donald Trump, la începutul anului 2025, probabil va înrăutăți situația de securitate în Europa, va adânci disensiunile euroatlantice, ducând, în final, la o posibilă schimbare a ordinii mondiale.

Capitolul 3 este dedicat investigării mediului de securitate într-o regiune importantă pentru politica mondială, respectiv Asia-Pacific. În analiză se pune accent pe relațiile sino-americane, studiate folosind o combinație între teoria tranziției de putere și perspectiva braudeliana asupra schimbării, încercându-se o evaluare a gradului de conflict, în funcție de distribuția de putere și de reprezentările elitelor. Acest cadru conceptual este utilizat apoi pentru a înțelege principalele evenimente politice, economice și militare din 2024, în plan regional. O secțiune specială este dedicată alegerilor din Statele Unite ale Americii, considerând că acțiunile noii administrații Trump vor avea consecințe

importante asupra securității din spațiul de interes. Metoda de cercetare utilizată pe parcursul analizei este cea a studiului de caz teoretic, de tip corelativ.

Analiza din perspectiva economică, realizată în *capitolul 4* arată că, deși anul 2024 marchează o revenire a economiei mondiale, procesul de dezvoltare și de distribuție a beneficiilor acesteia se va confrunta cu dificultăți majore, mai ales în regiunile afectate de războaie, de tensiuni geopolitice și de efecte ale schimbărilor climatice. Conflictele din Ucraina și din Fâșia Gaza, marcate de lipsa unor perspective clare de pace, și, mai ales, războiul comercial dintre SUA și celelalte puteri economice ale lumii vor înlocui probabil pandemia, ca principal factor de stres, și vor continua să alimenteze o serie de vulnerabilități și riscuri la adresa economiei europene și globale. În acest context, sunt analizate atât efectele directe asupra evoluției economice a Ucrainei și a Rusiei, a stării resurselor minerale critice de pe teritoriul ucrainean, cât și cele ale creșterii cheltuielilor militare. Procesul de redresare și consolidare economică din SUA, Uniunea Europeană și China, după problemele create de pandemia de Covid-19, de inflația galopantă și de deficitele în creștere, a fost perturbat de o serie de efecte indirecte, generate de accentuarea tensiunilor geopolitice și de declanșarea unor noi crize și conflicte. Perspectivele economice sunt marcate, în continuare, de o serie de incertitudini și riscuri, care impun întreprinderea unor eforturi semnificative pentru reordonarea priorităților politice, consolidarea cooperării internaționale și promovarea unui mediu economic stabil.

În *capitolul 5*, premisa de cercetare o reprezintă tendința creșterii profilurilor și diversificarea rolurilor actorilor nestatali pe scena globală. În acest sens, se analizează resurgența actorilor nestatali violenți (VNSA) în Orientul Mijlociu și în Africa, în termeni de importanță geopolitică, reflectată în diversificarea rolurilor jucate pe plan local, național și regional, care dezvoltă o tipologie tot mai complexă și care manifestă scopuri politice similare cu cele ale statului.

Analiza arată că, din ce în ce mai mult, actorii nestatali se angajează în domenii tradițional aflate în responsabilitate statelor, cum ar fi pacea și securitatea, infrastructura, securitatea energetică/resurse naturale, guvernanta etc. De asemenea, în cuprinsul acesteia reliefează că tulburările regionale, declanșate de Primăvara Arabă în 2011 atât în Orientul Mijlociu, cât și în Africa, au accentuat diversitatea subtipurilor, dar și a rolurilor actorilor nestatali violenți, în special a

organizațiilor teroriste, care au devenit atât un instrument critic, cât și un element decisiv în modelarea peisajelor politice și a competiției interstatale dintre puterile regionale.

Capitolul 6 al monografiei avansează o analiză cu privire la influențare, de origine externă și internă, în contextul proceselor electorale din România, precum și din alte state din Europa și din lume în perioada menționată. Tema aleasă are o relevanță deosebită în contextul actual, dezinformarea și efectele acesteia fiind una dintre cele mai importante amenințări pentru securitate, la nivel mondial. Pentru o mai bună înțelegere a fenomenului, lucrarea oferă o abordare din perspectivă teoretică, dar și practică a acestuia, având drept studiu de caz recente alegeri prezidențiale naționale. Realizată în baza monitorizării presei și a unor rapoarte referitoare la peisajul mediatic românesc, analiza urmărește prezentarea de manieră echidistantă a unor aspecte controversate referitoare la mecanismele de influențare care pot afecta securitatea statelor. Astfel, studiul poate fi un instrument util atât decidenților, cât și publicului larg, contribuind la conștientizare și reziliență în fața dezinformării și, astfel, la dezvoltarea culturii de securitate.

Asemenea edițiilor anterioare, analiza realizată de către cercetătorii CSSAS în cadrul seriei „Evaluare strategică” constituie o contribuție valoroasă pentru studiile de profil, obiectivul său fundamental fiind acela de a facilita înțelegerea dinamicii mediului de securitate internațional, marcată de declin și violență, a proceselor de transformare a ordinii globale și de a oferi un cadru analitic util formulării de răspunsuri politice, strategice și instituționale, adaptate realităților geopolitice actuale.

CAPITOLUL 1

EUROPA 2024: MIGRAȚIA MIXTĂ ȘI DECLINUL DEMOCRAȚIEI LIBERALE. POSIBILE CONEXIUNI ȘI TENDINȚE

Alexandra SARCINSCHI

Impactul regimului politic din țara de origine asupra deciziei unei persoane de a căuta azil sau refugiu în altă țară, precum și de a emigra reprezintă un subiect îndelung analizat. Definiția refugiatului cuprinde aspecte legate de constrângerea de a părăsi țara, din cauza războiului, violențelor sau a persecuțiilor din țara de origine (ONU 1951), iar cea a migrației mixte include atât refugiații care fug de persecuții și conflict, cât și victimele traficului de persoane și pe cei care doresc condiții de viață mai bune (MMC 2025a). În general, literatura referitoare la cauzele mișcărilor internaționale de populație face referire și la factorii politici ca determinanți ai fluxurilor de migrație sau de refugiați.

Lipsa libertății politice și nerespectarea drepturilor omului cresc numărul persoanelor care își părăsesc țările de origine (Kuhnt 2019) (Adhikari 2012) (Migali și alții 2018), însă există și opinii, conform cărora dacă sunt oportunități economice în aceste țări, fluxul de populație nu va fi masiv (Kuhnt 2019) (de Haas 2007). De asemenea, există o literatură amplă privind modul în care regimurile autoritare împiedică emigrarea cetățenilor proprii, mai ales în ceea ce privește componenta de migrație legală (de Haas 2011) (Kuhnt 2019) (McKenzie 2005).

Studiile de specialitate identifică principalii factori care determină decizia de a migra. Astfel, Centrul pentru Migrație Mixtă (CMM) realizează periodic, în cadrul proiectului 4Mi, anchete bazate pe interviuri directe cu migranți și cu refugiați de-a lungul rutelor de migrație mixtă din întreaga lume, iar principalele concluzii la care s-a ajuns sunt: în cadrul anumitor grupuri, precum afgani și rohingya, violența, insecuritatea și lipsa drepturilor joacă un rol mai important în decizia de a pleca decât în alte grupuri; est-africanii care se deplasează spre Africa de Nord și Europa invocă aceleași motive, enunțate mai sus,

în timp ce est-africanii care se deplasează în țările din regiune invocă motive economice (Horwood, Frows și Forin (Eds.) 2019).

O literatură științifică mai puțin amplă este destinată, însă, relației dintre evoluția fluxului de migrație mixtă spre o țară de destinație și modificarea regimului politic din acea țară. Dacă faptul că migranții, în special, dar și refugiații caută țări de destinație care să le ofere condiții de trai mai bune, inclusiv lipsa persecuțiilor, violențelor și războiului, sau respectarea drepturilor omului, în cazul în care țările de destinație consacrate¹ trec prin schimbări politice semnificative, tema aceasta capătă noi valențe, care trebuie analizate pentru a înțelege mecanismele ce caracterizează societățile actuale.

În acest scop, lucrarea de față va încerca să răspundă la două întrebări esențiale, având ca reper anul 2024 și țările europene (o abordare centrată pe cele mai importante țări europene de primă sosire și cele de destinație):

1. Scade fluxul migrației mixte în țările europene cu democrație în declin?
2. Dacă va fi identificată o asemenea tendință, care este principala cauză: implementarea unor politici antiimigrație de către statul respectiv sau evitarea de către migrați și refugiați a unor regimuri cu potențial iliberal?

Dat fiind că această lucrare este dedicată doar anului 2024, este important să semnalăm existența unei limite semnificative a demersului științific care constă, în primul rând, în lipsa unor rapoarte la zi care să trateze unitar această problemă și, în al doilea rând, în absența componentei longitudinale a analizei. Această din urmă situație este cauzată de faptul că scopul *de facto* al prezentei evaluări strategice este de a analiza evenimentele din cursul anului anterior. În acest sens, voi reduce această limită prin compararea cu anii precedenți, însă o temă de asemenea anvergură este necesar a fi dezvoltată pe parcursul unei perioade de timp mai lungi. Totodată, declinul democrației liberale în Europa constituie o tendință care a devenit din ce în ce mai evidentă abia în anii postpandemie, astfel că încă nu poate fi realizat un studiu pe termen lung. Cu toate acestea, legătura dintre evoluția fluxului de migrație mixtă și regimul politic al țării de destinație constituie o temă

¹ În cele ce urmează, vom stabili care sunt aceste țări, în special în ceea ce privește ultimul an.

deosebit de importantă pentru înțelegerea dinamicii mișcărilor de populație contemporane.

Pentru a analiza această relație, principalii pași ai demersului vor fi:

- identificarea principalelor țări europene de destinație pentru fluxul de migrație mixtă în anul 2024, prin analiza datelor statistice publicate de institutele și organizațiile internaționale de profil;
- identificarea tipului de regim politic al principalelor țări de destinație în 2024 și evoluția acestuia în timp, prin analiza datelor publicate de Institutul V-Dem;
- extragerea principalelor măsuri antiimigrație implementate sau declarate în respectivele țări de destinație;
- suprapunerea tendinței fluxului de migrație mixtă cu cea a modificării tipului de regim în principalele țări de destinație.

1.1. Principalele țări de origine și de destinație în fluxul de migrație mixtă în anul 2024

Statisticile referitoare la migrația mixtă vizează, în principal, țările de primă sosire, oferind mai puține date despre prezența acestui tip de migranți în țări în care deplasarea este secundară, precum Germania și Franța. Din acest motiv, analiza va include date publicate atât de CMM, cât și de Agenția pentru Refugiați a ONU (UNHCR), referitoare la refugiați, la solicitanți de azil, la alte persoane aflate în nevoie de protecție internațională, la persoane apatride și la alte persoane de interes.

La nivel global², mișcarea de populație a înregistrat o creștere continuă începând cu anul 2011. Deși cele mai recente cifre, publicate de UNHCR la momentul realizării acestui studiu, sunt cele din iunie 2024, este evidentă creșterea componentei de dislocare internă, cu peste 3,8 milioane de persoane, de la sfârșitul anului 2023 până la mijlocul lui 2024 (UNHCR 2024) (Figura 1). Cauzele includ nu doar conflictele armate și violențele, precum cele din Ucraina, Palestina, Sudan,

² Este inclusă, aici, atât migrația mixtă, cât și componenta de persoane dislocate intern.

Myanmar, Haiti sau R.D. Congo, ci și dezastrele naturale și antropice din țări precum Pakistan, India, Bangladesh și SUA.

Conform Raportului Consiliului Norvegian pentru Refugiați, la sfârșitul anului 2024, în lume erau înregistrate 73,5 milioane de persoane dislocate intern (IDP) din cauza conflictelor și violențelor și 9,8 milioane de IDP din cauza dezastrelor³ (IDMC 2025a, vi). După cum se observă, mai ales în ceea ce privește dislocările din cauza dezastrelor, mișcările masive de populație se produc și în țările cu venituri mari, precum SUA, unde uraganul Milton (octombrie 2024) a declanșat un flux de dislocare de aproape 6 milioane de persoane (IDMC 2025a, 11). Dacă în cazul țărilor cu venituri mari, există resurse pentru gestionarea efectelor unor asemenea fenomene, în cazul țărilor cu venituri medii sau mici, impactul acestui tip de mișcare a populației este semnificativ, comunitățile fiind afectate în mod inegal și pe termen lung. Ca și în situația dezastrelor, raportul menționat arată că dislocările de populație, ca urmare a conflictelor și violențelor fluctuează de la an, la an, dar numărul total al persoanelor care trăiesc în aceste condiții a crescut continuu (IDMC 2025a, 9).

O altă concluzie deosebit de importantă a raportului este că, în 2024, numărul țărilor care au raportat dislocări de populație atât din cauza conflictului și violențelor, cât și din cauza dezastrelor s-a triplat față de anul 2009 (IDMC 2025a, 12). Aceasta determină un grad sporit de complexitate a crizelor, unele dintre cele mai grave cazuri de țări, în care dislocarea cauzată de conflict constituie un fenomen de lungă durată, fiind din ce în ce mai afectate de consecințele schimbărilor climatice (inundații și furtuni de mare amploare). Suprapunând harta dislocărilor produse de conflict peste cea a vulnerabilității la schimbările climatice, reiese că 78% dintre IDP trăiesc în țări foarte vulnerabile și vulnerabile la efectele schimbărilor climatice, iar 18%, în țări cu vulnerabilitate redusă sau foarte redusă (IDMC 2025a, 12).

Revenind la statisticile UNHCR, se observă aceeași tendință de creștere continuă a numărului IDP și, evident, a numărului total de persoane dislocate forțat la nivel internațional, fie că este vorba despre refugiați, IDP sau solicitanți de azil (Figura 1).

³ Unele dintre cazuri includ evacuări preventive, organizate de autorități.

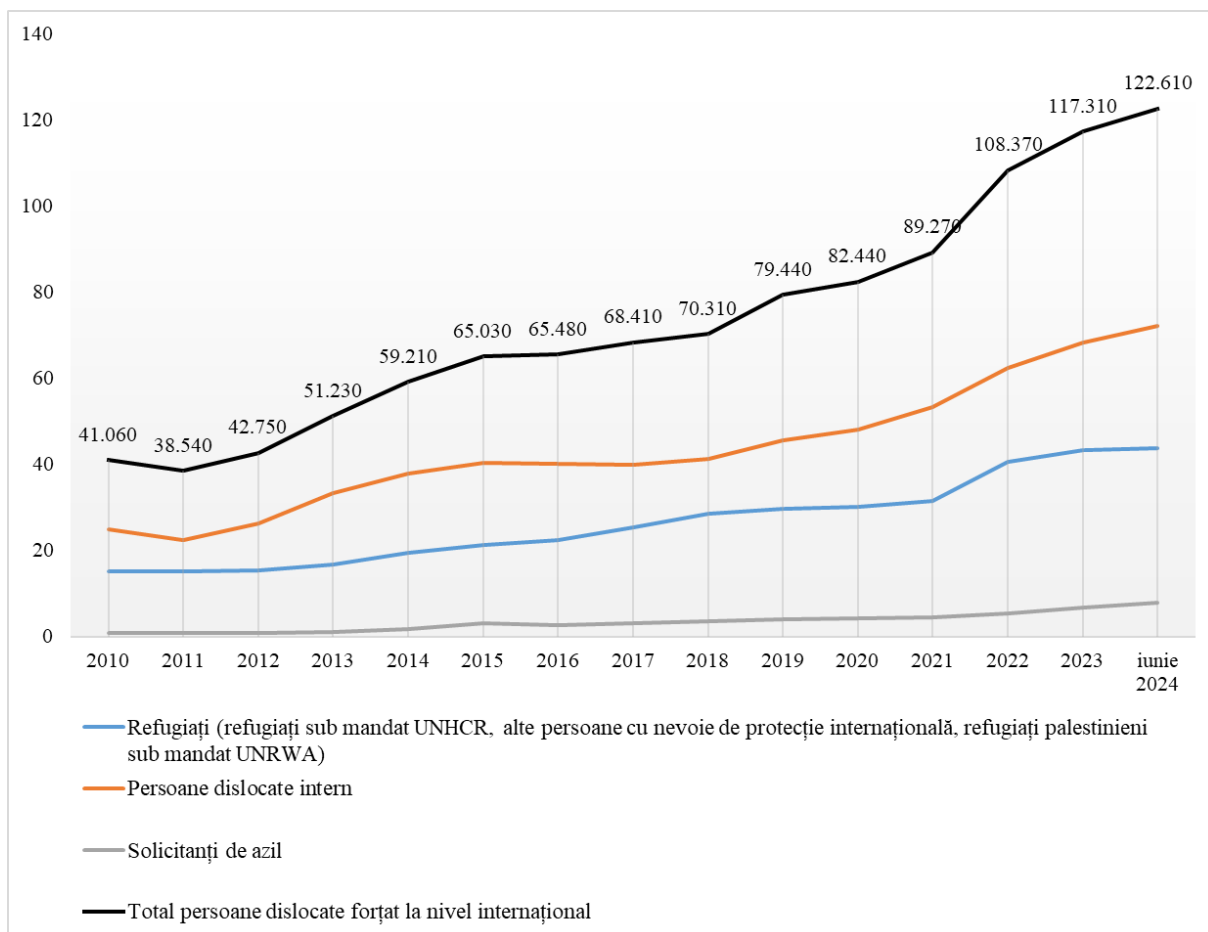

Figura 1: Numărul de persoane dislocate forțat la nivel global în perioada 2010 – iunie 2024 (milioane), conform datelor publicate de UNHCR (UNHCR 2024)

Refugiații și celelalte categorii de persoane aflate în nevoie de protecție internațională sunt găzduiți în special în țările cu venit mediu și scăzut (aproximativ 71%), iar 69% dintre aceștia trăiesc în țări vecine celei de origine (UNHCR 2024, 2). Conflictele din Sudan, din Ucraina, din Palestina, din R.D. Congo, din Myanmar sau din Haiti etc. au determinat un nou val de dislocare forțată a persoanelor atât în interiorul respectivei țări, cât și în afara acesteia, însă, la mijlocul anului trecut, două treimi din numărul total al refugiaților și persoanelor aflate în nevoie de protecție internațională își aveau originea în doar patru țări: Ucraina, Siria, Afganistan și Venezuela (UNHCR 2024, 7,11). În cele ce urmează, voi realiza o scurtă trecere în revistă a primelor trei țări, deoarece în cazul Venezuelei, se remarcă o singură țară europeană de destinație cu un număr ridicat de refugiați și de solicitanți de azil, anume Spania (peste 140.000 de refugiați sub mandat ONU, respectiv peste 70.000 de solicitanți de azi în anul 2024), restul persoanelor dislocate extern din Venezuela vizând țări de pe continentul american (UNHCR 2025a).

1.1.1. Ucraina

În cazul Ucrainei, cei 6,1 milioane de refugiați sunt găzduiți de 68 de țări (45% s-au refugiat în țările vecine) (UNHCR 2025b) (UNHCR 2024), iar la sfârșitul anului 2024, 3,7 milioane de persoane erau dislocate intern (IDMC 2025b). Doar pe parcursul anului analizat, au fost înregistrate în Ucraina peste 300.000 de IDP din cauza conflictului și peste 750 de IDP în special din cauza incendiilor de vegetație din zonele de conflict armat (IDMC 2025a).

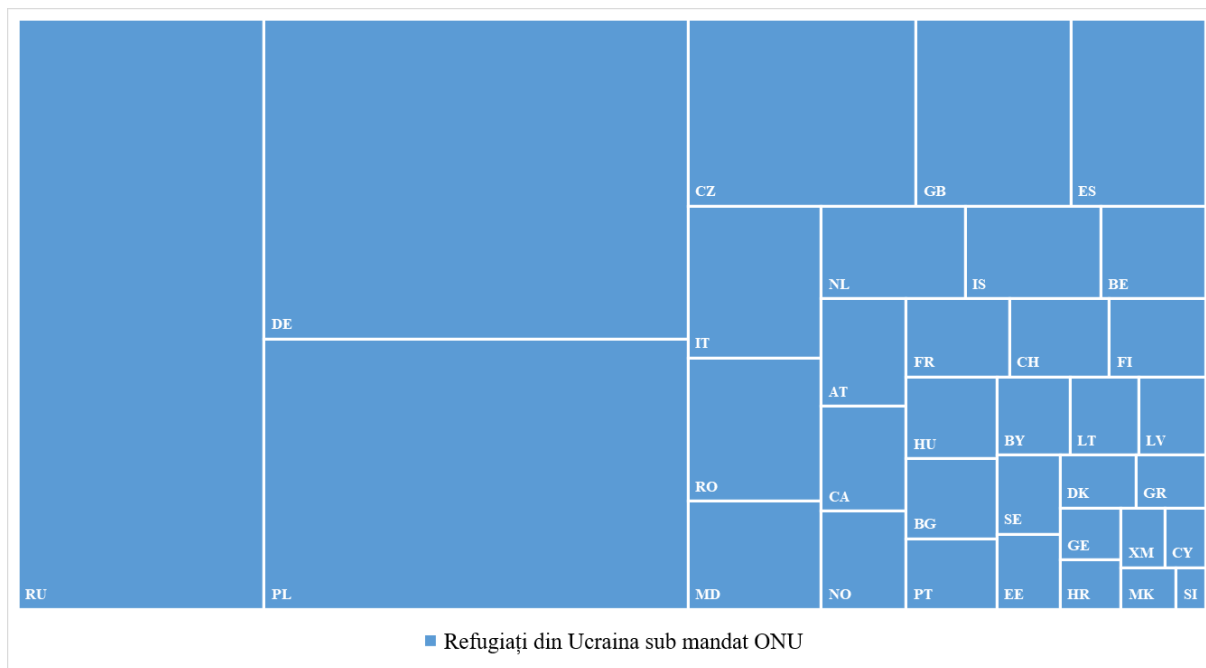

Figura nr. 2: Principalele țări de destinație pentru refugiații ucraineni sub mandat ONU (peste 10.000 de persoane/țară) în prima jumătate a anului 2024, conform datelor publicate de UNHCR (UNHCR 2025c)⁴

Numărul cel mai mare de refugiați ucraineni sub mandat ONU este înregistrat, în ordine descrescătoare, în Rusia (peste 1,2 milioane de persoane), în Germania (peste 1,1 milioane de persoane) și în Polonia (peste 950 de mii de persoane), dar și în Republica Cehă (aproximativ 360.000 de persoane), în Marea Britanie (peste 250.000 de persoane) și în Spania (peste 210.000 de persoane), arătând că nu neapărat vecinătatea reprezintă criteriul în baza căruia ucrainenii au decis să aleagă țara de destinație (UNHCR 2025c). În ciuda faptului că, până în anul 2027 (Council of the EU 2025), ucrainenii sunt beneficiarii

⁴ Pentru acronimele țărilor, a se vedea Tabelul nr. 2 din „NORME din 25 noiembrie 2022 de completare a Declarației statistice Intrastat” (Institutul Național de Statistică și Studii Economice 2022).

Directivei de Protecție Temporară, adoptată de UE în anul 2001, există și cazuri de solicitări de azil, UNHCR înregistrând, la mijlocul anului 2024, un total de peste 4.300 de cereri în Franța, peste 2.200 în Polonia, aproape 2.000 în Germania și peste 1.000 în Italia, în Republica Moldova, respectiv în Spania (UNHCR 2025c). De asemenea, există și aproape 600 de solicitări de azil în Belarus și peste 350 în Federația Rusă. Analizele arată că această problemă este adiacentă celei a copiilor deportați în țara agresoare, însă este la fel de gravă, deoarece, cu excepția celor care au ales voluntar Rusia ca țară de destinație (din motive care țin de perceperea comunității de limbă și identitate, nu din cauza imposibilității de a alege altă rută de ieșire din țară), respectivele persoane sunt, în prezent, în afara regimului internațional de protecție (Kuzemska 2023).

1.1.2. Siria

O situație specială este cea a Siriei, unde căderea regimului al-Assad, la începutul lunii decembrie 2024, a determinat ca o parte a țărilor UE (Franța, Germania, Italia, Belgia, Țările de Jos, Danemarca, Suedia etc.) să suspende procesarea solicitărilor pentru azil (dar nu și primirea de noi solicitări), în ciuda pericolelor încă existente în țara de origine. Estimările organizațiilor internaționale arată că peste 16,7 milioane de sirieni încă au nevoie de asistență umanitară și protecție, iar peste 7,4 milioane de persoane sunt dislocate intern (IDMC 2025c). În cursul anului 2024, a fost înregistrat un nou val de dislocare internă, din cauza conflictului și violențelor, de peste 760 de mii de persoane. Acesta reprezintă cel mai mare flux de populație după instituirea armistițiului din 2020, ofensiva care a răsturnat regimul al-Assad, lansată de grupările armate nonstatale la sfârșitul lui 2024, provocând noi dislocări de populație (IDMC 2025a, 27,32).

Peste 6,3 milioane de sirieni sunt refugiați sub mandat ONU și în nevoie de protecție internațională în principal în țările vecine (Turcia, Liban și Iordania), iar dintre aceștia, peste 300.000 s-au întors acasă, deși cea mai mare parte a populației trăiește sub pragul sărăciei și se confruntă cu insecuritate alimentară gravă (UNHCR 2025d).

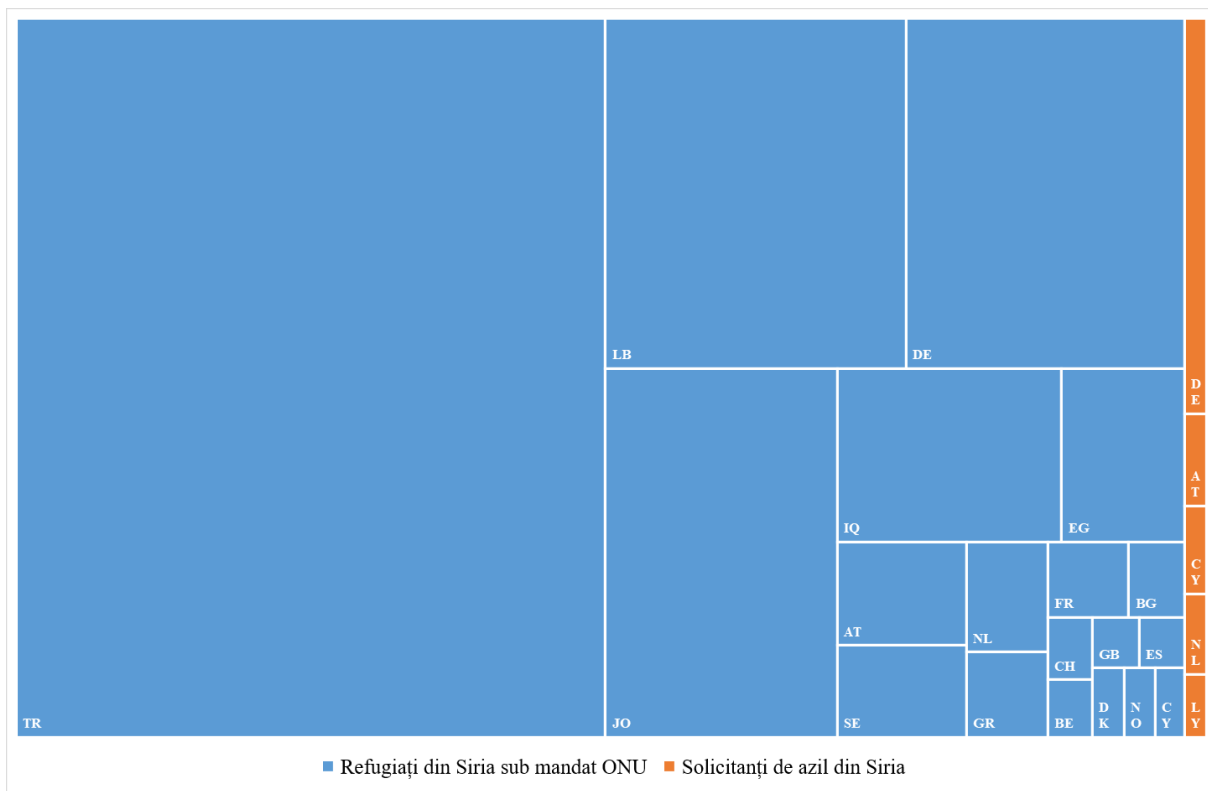

Figura nr. 3: Principalele țări de destinație pentru refugiații și solicitanții de azil din Siria (peste 10.000 de persoane/țară) în prima jumătate a anului 2024, conform datelor publicate de UNHCR (UNHCR 2025e)

După cum se observă din Figura 3, și în Germania există un număr considerabil de refugiați sub mandat ONU din Siria (peste 710 milioane de persoane la mijlocul anului 2024), ceea ce o plasează pe locul trei în clasamentul țărilor de destinație pentru refugiații sirieni sub mandat ONU. Pe primele două locuri sunt Turcia și Liban, unde prezența mare a acestora este explicabilă, în primul rând, prin existența granițelor comune, ceea ce face dislocarea mai facilă. În cazul Germaniei, situația este diferită, deoarece sirienii au fost atrași nu doar de percepția asupra nivelului crescut al calității vieții, dar și de politica permisivă referitoare la imigranți și refugiați, promovată de fostul Cancelar, Angela Merkel. De asemenea, dintr-un total de 163.175 de solicitări pentru azil, înregistrate până la mijlocul anului 2024, peste o treime sunt tot în Germania, țara care se află pe primul loc în clasamentul țărilor de destinație pentru solicitanții de azil din Siria.

În Germania s-a înregistrat o acutizare a politizării migrației, discursul politic fiind marcat de vocile care solicitau stoparea protecției pentru populația siriană. Guvernul a lansat un plan în patru puncte pentru cetățenii sirieni, care, pe de-o parte, permite persoanelor considerate a fi bine integrate să rămână în țară, iar, pe de altă parte,

accelerează procesul de respingere pentru cei ce fac parte din asociații extremiste sau crimă organizată și stabilește un program de repatriere voluntară (MMC 2024).

1.1.3. Afganistan

O altă categorie numeroasă de refugiați sub mandat ONU și de solicitanți de azil este a celor cu origine în Afganistan. La nivel global, la mijlocul anului 2024, UNHCR a înregistrat peste 6 milioane de refugiați și peste 370 de mii de solicitanți de azil, distribuiți, în principal, în țările vecine (Iran și Pakistan), dar și în Germania și Turcia (Figura 4). De asemenea, Afganistan este una dintre țările cu cel mai mare număr de IDP în Asia de Sud: peste 4,1 milioane din cauza conflictului și violenței și peste 1,2 milioane din cauza dezastrelor. În anul 2024, fluxul de dislocare din cauza conflictului și a violenței a scăzut la 3.200 de persoane, însă numărul de IDP din cauza dezastrelor a fost de peste 1 milion, ca rezultat al inundațiilor catastrofale din perioada aprilie-august 2024. (IDMC 2025a, 38,39)

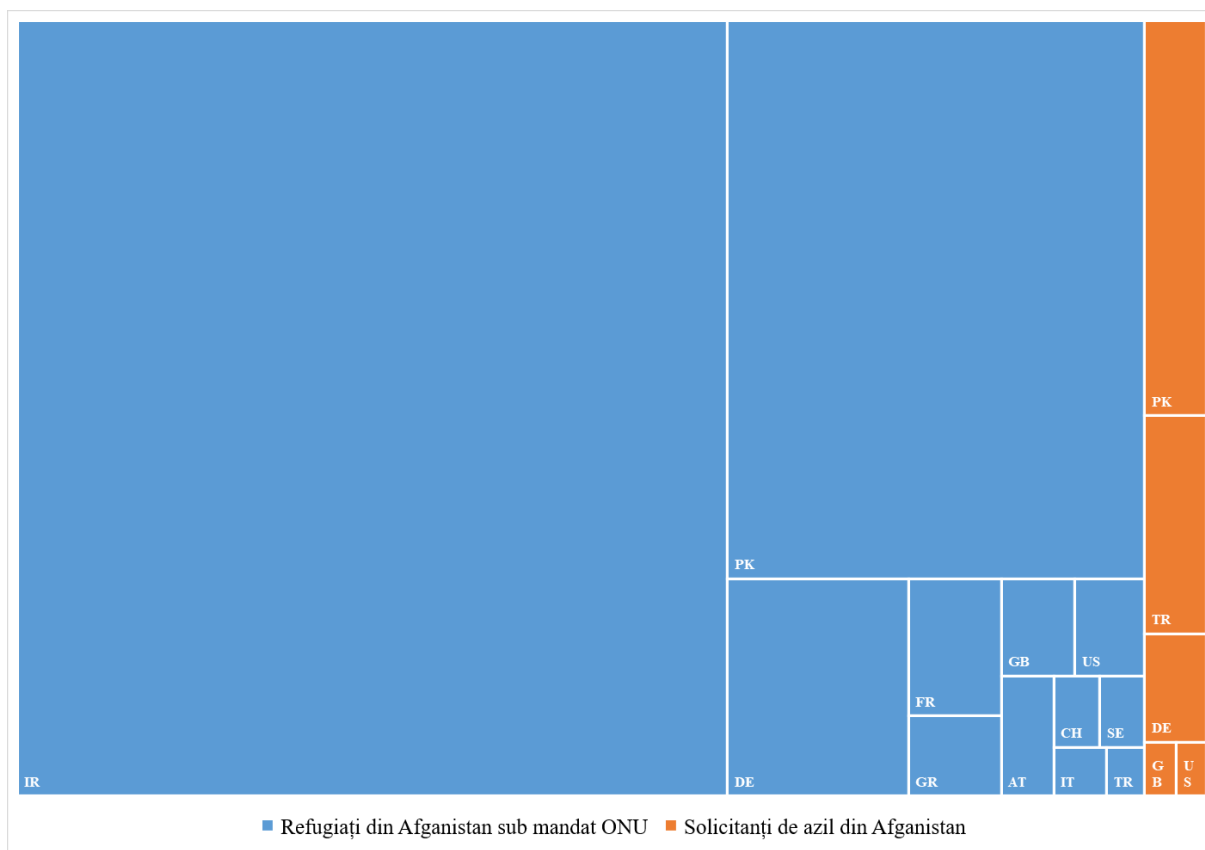

Figura 4: Principalele țări de destinație pentru refugiații și solicitanții de azil din Afganistan (peste 10.000 de persoane/țară) în prima jumătate a anului 2024, conform datelor publicate de UNHCR (UNHCR 2025f)

În ceea ce privește țările europene de destinație pentru refugiații din Afganistan sub mandat ONU, numărul total înregistrat la mijlocul anului 2024 în Germania era de peste 270.000 de persoane, în creștere cu peste 10.000, față de finalul anului 2023. Cu peste 7.000 de persoane de aceeași naționalitate a crescut și numărul refugiaților sub mandat ONU în Franța, în primele șase luni ale anului trecut, și cu peste 8.000 în Grecia, cea de-a cincea țară, conform Figurii 3. Ca număr de solicitanți de azi, Pakistan este de departe țara de destinație pentru cei mai mulți afgani, cu o creștere de aproape 100.000 de persoane din anul 2023 până la mijlocul lui 2024 (UNHCR 2025f). Deși Pakistan găzduiește populația afgană de peste 40 de ani, în ultimii doi a declanșat un proces de repatriere a aproximativ 4 milioane de afgani (*Plan de repatriere a străinilor ilegali*, septembrie 2024), care permitea celor ce au colaborat cu SUA în lupta împotriva talibanilor să fie relocați în America (Janjua 2025). Însă, la începutul lui 2025, președintele Donald Trump a semnat un ordin executiv prin care este suspendat programul de relocare a refugiaților, ceea ce a făcut ca acest proces să fie oprit (The White House 2025). Totuși, Pakistan a returnat în 2023 peste 55.000 de refugiați afgani și aproximativ 35.000 în prima jumătate a anului 2024 (UNHCR 2025f). Întoarcerea unui număr mare de afgani în țara de origine ar putea declanșa tensiuni sociale importante, Afganistanul aflându-se deja într-o criză economică și umanitară profundă, care ar putea alimenta în viitor un nou flux de migrație mixtă.

Turcia este o altă țară în care se înregistrează un număr mare de solicitanți de azil afgani, dar în scădere cu aproape 15.000 în anul 2024, față de 2023 (UNHCR 2025f). Sistemul de azil turc are o structură duală: pe de-o parte, este vorba despre cei peste 3 milioane de refugiați sirieni care sunt subiectul unui regim de protecție temporară, pe baza *prima facie*, iar pe de altă parte, este vorba despre peste 250.000 de solicitanți de protecție internațională și titulari de statut, majoritatea din Afganistan, Iran, Irak și Ucraina (ECRE 2024).

Și în ceea ce privește numărul solicitanților de azil afgani, Germania ocupă un loc important în clasamentul UNHCR, aflându-se pe locul trei, cu un număr total, înregistrat la mijlocul lui 2024, de peste 45.000 de persoane, cu peste 500 mai multe decât în anul anterior (UNHCR 2025f). Unul dintre evenimentele anului 2024 care a contribuit la politizarea migrației este uciderea unui polițist de către un cetățean afgan în iunie (Grant 2024). În consecință, în septembrie 2024, Germania a reintrodus temporar controlul la frontierele terestre cu

Franța, Luxemburg, Țările de Jos, Belgia și Danemarca pentru o perioadă de șase luni, cu scopul de a limita migrația ilegală și de a proteja securitatea internă de terorismul islamist extremist și de infracțiunile transfrontaliere grave (Federal Ministry of the Interior 2024).

Se observă că, la fel ca în anul 2023, și în 2024 principala țară de destinație, pentru persoanele dislocate extern din țările identificate ca principale de origine, este Germania. Aceasta este și țara în care a fost înregistrat cel mai mare număr de cereri de azil în 2024, alături de Spania și Franța. Totuși, trebuie semnalat faptul că numărul cererilor pentru azil, depuse în țările UE, a scăzut cu 18%, comparativ cu 2023, la un total de peste 940.000 de cereri (IOM 2025). Tendința va fi analizată în continuare prin studierea unei potențiale existențe a legăturilor dintre variațiile în fluxul de migrație mixtă (în special componenta de refugiați și solicitanți de azil), pe de-o parte, și modificările în tipul de regim politic și, implicit, în politicile pentru gestionarea fluxurilor de migrație mixtă din țările de destinație, pe de altă parte.

1.2. Principalele țări de destinație din UE – regim politic și politici pentru gestionarea fluxului de migrație mixtă

Referitor la intrările în țările europene, conform statisticilor oficiale, publicate de Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), în 2024, migrația mixtă totală către Europa a scăzut cu aproape o treime: de la 292.985 de persoane în 2023 la 208.679 de persoane în 2024, unde ruta est-mediteraneeană (granițele maritime ale Ciprului și Greciei și granițele terestre ale Greciei și Bulgariei cu Turcia) reprezintă 37% din total (77.854 de persoane) (IOM 2025, 6). Scăderea numărului de migrați a fost determinată de reducerea fluxului pe rutele vest-mediteraneeană (în principal, zonele de coastă ale Spaniei și enclavale spaniole de pe coasta de nord a Africii) și central-mediteraneeană (Italia și Malta) (MMC 2025b).

Aceeași sursă indică faptul că, în 2024, principalele țări de origine pentru fluxul de migrație mixtă din afara Europei către țările continentului au fost Siria, Mali, Afganistan, Bangladesh, Senegal, Egipt, Algeria și Maroc (IOM 2025, 6). În ceea ce privește țările UE vizate de valul de migrație mixtă, o categorie importantă, alături de cea de destinație, este cea a țărilor de primă sosire: Italia, Grecia, Spania, Bulgaria, Cipru și Malta.

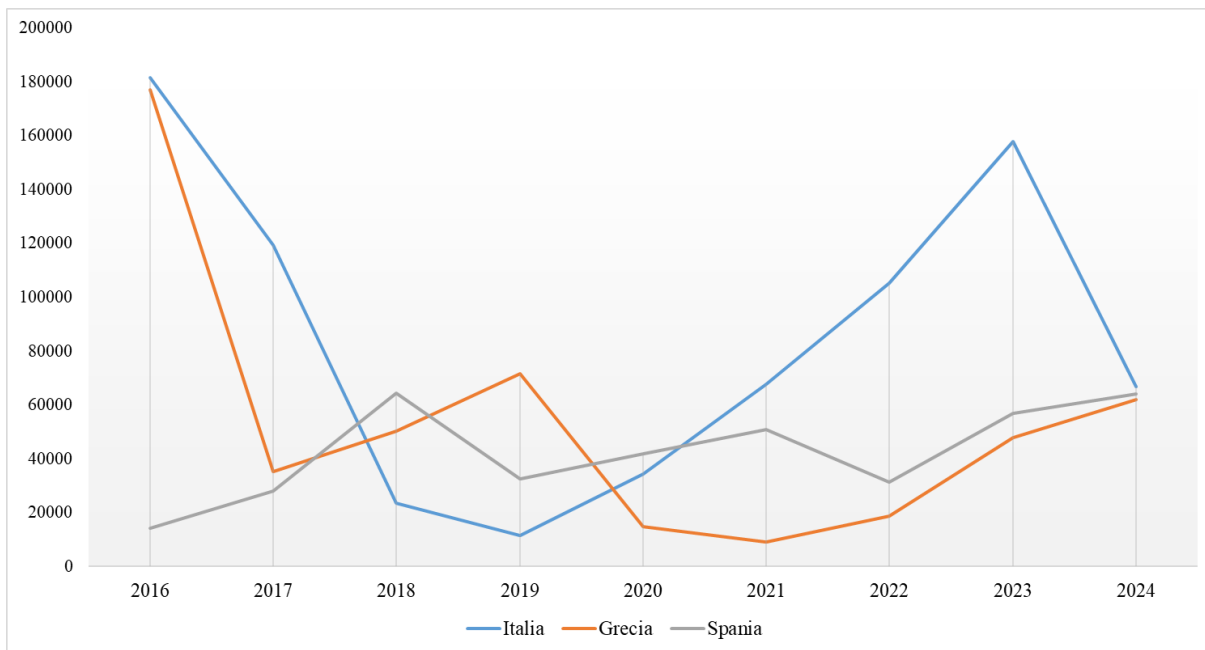

Figura 5: Evoluția numărului total de sosiri anuale în principalele țări de primă sosire în UE, în perioada 2016-2024, conform datelor publicate la nivel național în cele trei țări (IOM 2025, 9-11)

Vom concentra analiza pe primele trei țări de primă sosire, dat fiind că acestea înregistrează cel mai numeros flux dintre cele șase, adăugând și Germania, ca principală țară europeană de destinație pentru migrația mixtă, conform concluziilor secțiunii anterioare.

1.2.1. Italia

În cazul Italiei, se observă o scădere semnificativă a fluxului de migrație mixtă în 2024, comparativ cu 2023, în timp ce pentru Grecia și Spania, continuă tendința ascendentă (Figura 5). Dacă acest lucru este direct legat de tendința îngrijorătoare, înregistrată anul trecut, privind indicatorul democrației liberale (IDL)⁵ (Nord și alții 2025, 11), nu se pot face aprecieri decât în măsura în care sunt înțelese legăturile dintre tipul de regim politic și politicile referitoare la migrație, elaborate și implementate de guvernul condus de Georgia Meloni, reprezentanta partidului Frații Italiei, clasificat ca fiind populist de dreapta. O caracteristică a acestui tip de partide este aceea că au o abordare foarte restrictivă a problematicii imigrației, accentuând, pe de-o parte, diferența dintre „poporul pur” și „elita coruptă”. Pe de altă parte, în diverse grade, în funcție de apropierea sau îndepărtarea de extreme, ele

⁵ Indicator elaborat și analizat anual de Institutul V-Dem, Universitatea din Gothenburg, Suedia.

susțin ideea că statele ar trebui să fie locuite (exclusiv) de membrii grupului nativ, „nonnativii” reprezentând o amenințare pentru statul-națiune omogen (Rooduijn și alții 2023).

Italia se află pe ruta central-mediteraneeană, iar această reducere de aproape 60% a fluxului de migrație mixtă reprezintă consecința aranjamentelor politice dintre UE și Libia și Tunisia în ceea ce privește gestionarea în respectivele țări a grupurilor de refugiați și migranți care pleacă de acolo spre Europa, dar și a restricțiilor dure, impuse de Italia, în ceea ce privește operațiunile de căutare și de salvare pe mare (MMC 2025b, 6). Drept urmare, nu doar că a scăzut numărul celor ce intră în Italia, dar s-au multiplicat riscurile la adresa refugiaților și migranților, de la cele legate de călătoria pe mare la cele determinate de creșterea insecurității în Sudan, țară aflată pe această rută. În ceea ce privește condițiile de călătorie, peste 1.600 de migranți și-au pierdut viața în anul 2024 traversând ruta central-mediteraneeană, cu 34% mai puțini față de 2023 (IOM 2025). Aceasta nu reflectă îmbunătățirea condițiilor de călătorie, ci doar se corelează scăderii de aproape 60% a numărului sosirilor în Italia.

Deși cazul Sudanului nu face obiectul analizei din acest subcapitol, este important de adus în discuție, din cauza implicațiilor pe care le poate avea asupra fluxului de migrație mixtă pe rutele central-mediteraneeană, unde Italia este țară de primă sosire, și est-mediteraneeană. Începând cu anul 2023, Sudanul este scena unui război intern între Forțele Armate Sudaneze și Forțele de Sprijin Rapid. Instabilitatea internă a determinat creșterea numărului de IDP (peste 11,6 milioane la sfârșitul anului 2024) și de refugiați (peste 3,4 milioane) în țări precum Egipt (1,3 milioane), Ciad (1,1 milioane), Sudanul de Sud (587.000), Libia (234.000), Etiopia (101.000) sau Uganda (65.000) (UNHCR 2025g). Fluxul mare de refugiați sudanezi a pus presiune pe sistemele sociale ale țărilor vecine, deja afectate de conflicte interne și sărăcie, ceea ce poate determina, la rândul său, accentuarea instabilității interne în aceste țări și declanșarea unor noi serii de dislocare internă și externă a populației, în căutare de condiții mai bune de trai.

În ceea ce privește legislația italiană referitoare la problematica imigrației, decretele anuale privind fluxul de imigrare constituie pilonul juridic central. Cota guvernamentală anuală stabilește o limită pentru numărul de cetățeni din afara UE care pot intra în Italia pentru diferite tipuri de muncă, inclusiv sezonieră, nesezonieră (subordonată) și

activități independente, încercând astfel să răspundă celor două principale probleme societale ale țării: declinul demografic și, deficitul forței de muncă (în special în sectoare strategice, precum construcții, transport, turism, asistență medicală).

În decembrie 2024, Senatul italian a aprobat cota, pentru anul 2025, la 181.000 de persoane, cu 30.000 de persoane peste cota anului 2024 (Schulte 2025). În plus, prin această lege (Legea nr. 187/2024) sunt introduse și câteva prevederi referitoare la integrarea migranților, considerându-se că afectează sistemul de primire (European Commission 2025a). A fost introdus accesul restricționat la facilitățile de primire, solicitanții de azil care își depun cererile după 90 de zile de la intrarea în țară beneficiind doar de acces limitat la serviciile de primire. De asemenea, a fost prioritizată primirea în funcție de modul în care solicitanții sosesc în Italia: au prioritate cei salvați pe mare, fiind discriminați cei care sosesc pe ruta terestră sau aeriană. Este de semnalat faptul că această prioritizare în favoarea migranților sosiți pe mare este implementată concomitent cu înăsprirea condițiilor pentru declanșarea operațiilor de căutare și salvare pe mare, menționată mai sus.

În ceea ce privește migrația ilegală, premierul Meloni a declarat că există un interes al diverșilor lideri europeni față de politicile Italiei în domeniu, ca dovadă a pragmatismului și eficacității care au marcat acțiunea în lupta împotriva imigrației ilegale, deși a fost criticată de opoziție și de asociațiile pentru drepturile omului pentru linia dură abordată (Giordano 2024). Un motiv al acestor critici este reprezentat de protocolul încheiat cu Albania în 2023 pentru deschiderea unor centre de procesare a migranților ilegali, care au devenit operaționale în a doua jumătate a anului 2024. Oficialii albanezi au aprobat ca Italia să trimită până la 36.000 de migranți bărbați opriți anual în apele internaționale către două centre de procesare a cererilor de azil din nordul Albaniei (Roberts și Watherald 2024). Este vorba despre o formă de procesare *offshore*, concepută pentru a accelera procesul de acordare a azilului, dar și pentru a permite ca persoanele respinse să fie trimise înapoi în țara de origine mai ușor, fără a mai ajunge pe teritoriul italian (o așa-numită „externalizare” a procedurilor de azil).

Așadar, Italia a înregistrat în anul 2024 scăderea fluxului migrației mixte, concomitent cu declinul IDL în ultimii trei ani (Nord și alții 2025) (Nord, Lundstedt și alții 2024) (Boese și alții 2023), și înăsprirea politicilor referitoare la imigrație, exceptând componenta de gestionare

a declinului demografic și a deficitului de forță de muncă în sectoare strategice. În ultimul an, Italia promovează intens o strategie de prevenire a migrației, în detrimentul uneia de gestionare a fluxului de migrație mixtă.

1.2.2. Spania și Grecia

În cazul acestor două țări, deși în ultimii trei ani se înregistrează o tendință negativă a IDL (Nord și alții 2025) (Nord, Lundstedt și alții 2024) (Boese și alții 2023), numărul intrărilor a crescut (Figura 5). Sosirile pe mare și pe ruta terestră au sporit în Spania (în special pe ruta vest-africană – atlantică): de la 31.194 de persoane în 2022, la 56.852 de persoane în 2023 și 63.970 de persoane în 2024 (IOM 2025, 11). De asemenea, numărul total al intrărilor în Grecia a crescut și pe ruta est-mediteraneeană, de la 18.775 în 2022, la 47.930 în 2023, respectiv 62.043 în 2024 (IOM 2025, 10).

Numărul migranților care au pierit sau sunt declarați dispăruți a crescut față de anul 2023: cu 10% pe rutele care includ Spania (1.552 de persoane pe ruta vest-africană – atlantică și pe ruta vest-mediteraneeană) și de la 171 la cel puțin 175 de persoane pe ruta est-mediteraneeană care include Grecia (IOM 2025, 10-11). În ambele țări, guvernele sunt conduse de prim-miniștri din partide moderate: social-democrat, în Spania, și centru-dreapta, în Grecia. Aceste guverne, alături de UE, au încheiat acorduri pentru gestionarea imigrației de către țări terțe, de tranzit sau de origine. Natura politicilor pentru gestionarea imigrației este contestată de organizațiile umanitare și de grupurile de presă care investighează aceste acorduri (Stan 2024).

Pe ruta vest-mediteraneeană, acordurile politice dintre Maroc, pe de-o parte, și UE și Spania, pe de altă parte, au determinat ca primul actor să intensifice mecanismele de control al fluxurilor de migrație mixtă, ruta devenind inaccesibilă persoanelor din Africa Subsahariană, care, în cazul celor deja prezente în țară, se confruntă cu abuzuri din partea autorităților marocane, iar în cazul celor care doresc să tranziteze țara, acestea nu mai pot intra (MMC 2025b, 7). O situație similară este înregistrată și în cazul rutei vest africane – atlantice. UE și Mauritania, respectiv Senegal au semnat un acord de parteneriat, iar Spania a consolidat acordurile bilaterale cu Senegal, cu Gambia și cu Mauritania (MMC 2025b). Cel mai grav caz din punctul de vedere al drepturilor omului este cel al Mauritaniei, unde migrația ilegală a fost incriminată, fiind vizați direct cetățenii din Mali.

În Spania, a fost introdusă, prin Decretul Regal nr. 1155/2024, o reformă majoră a cadrului legislativ existent, al cărei scop este de a îmbunătăți accesul la rezidența legală, de a promova integrarea și de a adapta politica de imigrație nevoilor sociale și de forță de muncă ale țării (Ministerio de la Presidencia 2024). Ca și Italia, populația Spaniei este una dintre cele mai îmbătrânite din lume (PRB 2020), ceea ce creează probleme în special în ceea ce privește forța de muncă, astfel că este nevoie de o politică pentru gestionarea imigrației care să favorizeze ocuparea posturilor libere în sectoarele strategice, concomitent cuținerea sub control a migrației ilegale. Reforma încearcă să reglementeze până în 2027 statutul legal al aproximativ 300.000 de imigranți ilegali pe an, ceea ce o face una dintre cele mai „liberale” abordări din regiune, diferită de cele mult mai restrictive ale țărilor vecine (Zain 2024).

În Grecia, de la 1 ianuarie 2024 a intrat în vigoare Legea nr. 5026/2023, un nou cod al migrației care include și o prevedere referitoare la posibilitatea acordării unui permis de ședere migrantilor fără acte care au locuit în țară timp de cel puțin 3 ani și care pot dovedi că desfășoară anumite tipuri de activități profesionale (European Commission 2025b). De asemenea, Grecia și-a propus, la începutul anului 2024, ca acesta să fie anul „migrației legale” și să deschidă în primul semestru patru noi centre de colectare a datelor biometrice (trei la Atena și unu la Salonic) cu scopul ca, până în 2026, să digitalizeze datele a 850.000 de migranți (ANSA 2025). Ca și în cazul Italiei și Spaniei, este accentuată dimensiunea de acoperire a deficitului de forță de muncă necalificată și calificată prin încurajarea migrației legale. În februarie 2024 a fost anunțată elaborarea unui acord bilateral cu India pentru a aduce lucrători în sectoare precum agricultura, construcții și turism, dar și negocieri pentru acorduri similare cu Armenia, Georgia, Republica Moldova, Filipine și Vietnam (ELIAMEP 2024).

Spania și Grecia, ca țări de primă sosire, s-au confruntat în 2024 cu creșterea presiunii migrației. În timp ce Spania a accentuat dimensiunea de integrare și gestionare a fluxului de migrație legală pentru a-și rezolva propriile probleme socioeconomice, transferând o parte semnificativă a gestionării migrației ilegale către țări terțe, Grecia a dezvoltat politicile de control la frontieră, dar și acordurile bilaterale destinate recrutării forței de muncă, necesară pentru acoperirea deficitului în sectoarele-cheie. În ambele țări, retorica antiimigrație a fost dezvoltată de partidele de extremă dreapta, cum ar fi partidul

nativist VOX în Spania sau partidul neonazist *Golden Dawn* din Grecia (Rooduijn și alții 2023), însă, la nivel guvernamental, a fost menținută o politică echilibrată.

1.2.3. Germania

Germania nu este țară de primă sosire, însă este cea mai importantă țară de destinație pentru fluxul de migrație mixtă, după cum s-a văzut în prima secțiune.

La 1 iunie 2024 a fost modificat *Actul pentru Imigrație Calificată*, aflat în vigoare din martie 2020, pentru a atrage mai ușor muncitori calificați din țările din afara Europei, anul trecut beneficiind de acest proces aproximativ 25.000 de persoane, în special din Turcia, Bosnia și Herțegovina, Tunisia, Siria, India și Ucraina (Federal Foreign Office 2024) (Sanderson 2025). Prin această măsură, Germania rămâne în grupul țărilor care urmăresc contracararea deficitului de forță de muncă prin promovarea unor măsuri care favorizează imigrația legală a forței de muncă. Mai mult, Germania a reintrodus în septembrie 2024 controalele la toate frontierele terestre, în condițiile în care Spațiul Schengen a fost extins cu România și Bulgaria (prin eliminarea, de la 30 decembrie 2023, a controalelor la frontierele interne aeriene și maritime, și, de la 1 ianuarie 2025, a controalelor la frontierele terestre).

La începutul lui 2025, Camera inferioară a Bundestagului a aprobat o moțiune pentru o politică de migrație mai strictă și controale permanente la frontieră, această situație fiind posibilă prin colaborarea opoziției conservatoare (Uniunea Creștin-Democrată/Uniunea Creștin-Socială) și cu principalul partid de extremă-dreapta (Alternativa pentru Germania) (Quadt 2024). La momentul respectiv, moțiunea nu era obligatorie din punct de vedere juridic, însă viitoarea coalitie conservatoare a cancelarului Friedrich Merz a anunțat că va continua aceeași linie de limitare a migrației pe mai multe paliere: controale la frontieră, respingerea tuturor cererilor de azil, depuse de migranții care folosesc mijloace de transport ilegale, detenția prealabilă deportării pentru toți străinii care nu mai dispun de mijloace pentru a ataca decizia de returnare, înăsprirea legislației împotriva străinilor cu antecedente infracționale sau a celor care reprezintă un risc de alt tip pentru societate (Sanderson 2025). Conform unui raport al Ministrului de Interne, din aprilie 2025, noua politică a avut rezultate pozitive, în sensul creșterii numărului de lucrători calificați cu 77% față de anul 2021, al scăderii

numărului de solicitări de azil cu 50% față de ultimii doi ani, al creșterii cu până la 55% a numărului returnărilor și al înregistrării a 50.000 de refuzuri de intrare (Federal Ministry of the Interior 2025). Mai precis, datele naționale arată că numărul vizelor eliberate cu scopul angajării a crescut de la 158.000 în 2023 la 172.000 în 2024 și cel al vizelor pentru studii de la 76.000 în 2023 la 90.000 în 2024. În același timp, numărul solicitanților de azil a scăzut de la 324.636 în 2023 la 213.499 în 2024, iar cel al primelor solicitări de azil de la 329.120 în 2023 la 229.751 în 2024 (Federal Ministry of the Interior 2025).

După cum se observă, deși Germania a fost considerată multă vreme una dintre cele mai deschise țări ale UE, în ceea ce privește politicile de imigrație, datorită abordării cancelarului Angela Merkel, în ultimul an autoritățile au înăsprit legislația referitoare la azil și rezidență și au redus beneficiile sociale pentru anumite categorii de refugiați, precum cei afgani. Măsurile, implementate pe timpul guvernului Scholz, au adus, pe de-o parte, critici, inclusiv din partea oficialilor țărilor vecine, precum prim-ministrul Poloniei, Donald Tusk, care a numit această abordare ca fiind o suspendare sistematică a Spațiului Schengen și o încălcare a dreptului european, iar pe de altă parte, felicitări din partea liderilor de dreapta, cum ar fi Geert Wilders sau Viktor Orban (Stierl 2024).

Câteva concluzii

Abordarea propusă aici, centrată pe cele mai importante țări europene de primă sosire și de destinație, arată cum, trecând prin faza de securitizare a migrației, inițiată odată cu criza refugiaților și a migranților ilegali, începută acum aproximativ un deceniu, fenomenul migrației mixte a devenit unul dintre cele mai importante subiecte de pe agenda politică europeană, dar și a țărilor Uniunii.

Acest lucru este și mai vizibil în anul 2024, un an al alegerilor legislative și prezidențiale pentru țările europene și pentru UE. Platformele partidelor și discursurile candidaților, în special ale celor care provin din zona populistă și de extremă dreapta, au accentuat migrația ilegală ca problemă de securitate și, implicit, nevoia de a securiza frontierele. Abordarea a determinat și partidele de centru și de stânga să schimbe parțial narațiunile pe această temă, propunând abordări mai restrictive ale fenomenului, pentru a contracara ascensiunea dreptei extremiste. Este cazul Germaniei, Franței sau al

Suediei, pe lângă cele deja cunoscute ale Italiei, Austriei, Ungariei sau Slovaciei. Acestea fie au reintrodus controalele la frontieră într-o perioadă de extindere a Spațiului Schengen, fie au propus creșterea alocațiilor financiare pentru cei care doresc să se întoarcă în țările de origine. Chiar și UE a adoptat un nou *Pact pentru Migrație și Azil*, intrat în vigoare în iunie 2024, prin care este evidentă schimbarea de politică, în ceea ce privește gestionarea frontierelor, către o abordare mult mai strictă, care promovează sporirea controlului în procesarea cererilor de azil, intensificarea expulzării solicitanților respinși și „externalizarea” controlului sosirilor prin parteneriate cu statele de origine și de tranzit din afara Uniunii.

Încercând să gestioneze acest fenomen astfel încât să nu își afecteze interesele naționale, dar să nu încalce nici legislația internațională în domeniu, țările europene au implementat reforme concentrate mai ales pe înlesnirea primirii forței de muncă necalificată sau calificată, după nevoile sectoarelor strategice, sau „externalizarea” controlului migrației către țări terțe, de origine sau de tranzit. În unele cazuri, cum ar fi cel al Italiei și al Germaniei, se pare că politicile mai dure au avut efectul scontat, în 2024 crescând numărul imigranților legali și scăzând cel al imigranților ilegali și/sau al solicitanților de azil.

În acest context și pe baza datelor disponibile, nu se poate concluziona fără echivoc că migranții și refugiații evită țările europene cu politici nefavorabile sau cu potențial iliberal, deoarece principalele motive pentru care își părăsesc țările de origine sunt condițiile de trai mult inferioare celor din Europa, fie că ne referim la condiții socioeconomice, politice, militare sau chiar de mediu. Ceea ce putem concluziona este că țările europene, inclusiv UE, au înăsprit politicile destinate gestionării fenomenului migrației mixte atât pentru a răspunde propriilor nevoi socioeconomice, determinate de îmbătrânirea populației și de lipsa forței de muncă, cât și pentru a contracara ascensiunea extremei dreapta care speculează temerile populației referitoare la potențialele riscuri presupuse de acest fenomen.

Astfel, pe parcursul anului 2024, cele mai importante țări de primă sosire și de destinație au extins și au consolidat tendința inițiată anterior de țările europene cu guvernare cu potențial iliberal, marcând trecerea către o etapă în care instrumentalizarea migrației nu mai are doar un sens negativ – acela de instrument pentru exercitarea presiunii politice de către un actor statal sau nestatal împotriva unui alt actor statal în

scopul îndeplinirii obiectivelor strategice –, ci și un potențial sens pozitiv, care totuși nu este nou în istoria fenomenului – acela de instrument pentru realizarea intereselor naționale ale țărilor de destinație.

BIBLIOGRAFIE:

- Adhikari, Prakash. 2012. „The Plight of the Forgotten Ones: Civil War and Forced Migration.” *International Studies Quarterly* 56 (3): 590-606. Accesat 01 20, 2025. <https://www.jstor.org/stable/23256807>.
- ANSA. 2025. "Greece: 2024 will be the year of «legal migration»." *InfoMigrants*. 02 14. Accessed 05 16, 2025. <https://www.infomigrants.net/en/post/55187/greece-2024-will-be-the-year-of-legal-migration>.
- Boese, Vanessa A., Nazifa Alizada, Martin Lundstedt, Kelly Morrison, Natalia Natsika, Yuko Sato, Hugo Tai, and Staffan I. Lindberg. 2023. *Autocratization Changing Nature? Democracy Report 2022*. Varieties of Democracy Institute.
- Council of the EU. 2025. "EU member states agree to extend temporary protection for refugees from Ukraine." *Council of the EU*. 06 16. Accessed 06 16, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/06/13/eu-member-states-agree-to-extend-temporary-protection-for-refugees-from-ukraine/>.
- de Haas, Hein. 2007. "Migration and Development: A Theoretical Perspective". Bielefeld: COMCAD. Accesat 01 20, 2025. <https://heindehaas.org/wp-content/uploads/2015/05/de-haas-2007-comcad-wp-migration-and-development-theory.pdf>.
- . 2011. *The determinants of international migration. Conceptualizing policy, origin and destination effects*. Working Paper, Oxford: IMI și University of Oxford. Accesat 01 20, 2025. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:0b10d9e8-810e-4f49-b76f-ba4d6b1faa86/files/m9153231e5f589135810751b2881b9aa2>.
- ECRE. 2024. "Introduction to the Asylum Context in Türkiye." *Asylum Information Database*. 08 24. Accessed 04 16, 2025.

<https://asylumineurope.org/reports/country/turkiye/introduction-asylum-context-turkiye/>.

ELIAMEP. 2024. "Looking for seasonal workers: Greece's search for migrant labor". Hellenic Foundation for European & Foreign Policy, 07 18. Accessed 05 20, 2025. <https://www.eliamep.gr/en/looking-for-seasonal-workers-greeces-search-for-migrant-labor/>.

European Commission. 2025a. "Italy: New law on immigration and asylum". https://home-affairs.ec.europa.eu/news/italy-new-law-immigration-and-asylum-2025-01-09_en.

—. 2025b. "Migrant integration in Greece". https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migrant-integration/migrant-integration-hub/eu-countries-updates-and-facts/migrant-integration-greece_en.

Federal Foreign Office. 2024. "Germany is expanding and simplifying access to the labour market". <https://www.auswaertigesamt.de/en/2248702-2248702>.

—. 2024. "Limiting irregular migration and protecting internal security: Border checks at all German land borders to start 16 September 2024." *Federal Ministry of Interior*. 09 09. Accessed 03 12, 2025. https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/EN/2024/09/binnengrenzkontrollen_en.html.

—. 2025. "Immigration by skilled workers up considerably, irregular migration drops significantly". <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/EN/2025/04/bpk-bilanz-en.html>.

Giordano, Elena. 2024. "Giorgia Meloni: Italy a «model to follow» on migration." *Politico*. <https://www.politico.eu/article/giorgia-meloni-italy-model-illegal-migration-policy/>.

Grant, Peter. 2024. "Normalising the extreme." In *Mixed Migration Review 2024. Highlights. Interviews. Essays. Data*, by Chris Horwood and Bram Frouws (Eds.), 264-273. Geneva: Mixed Migration Centre.

Horwood, Chris, Bram Frouws, și Roberto Forin (Eds.). 2019. "Mixed Migration Review 2019. Highlights. Interviews. Essays. Data". https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2021/01/Mixed_Migration_Review_2019.pdf.

- IDMC. 2025a. "Global Report on Internal Displacement 2025". https://api.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/idmc-grid-2025-global-report-on-internal-displacement.pdf?_gl=1*y10ln5*_ga*MzU1NTIzNDUyLjE3NDY1MTY2ODY.*_ga_PKVS5L6N8V*czE3NTAxNDY4NDAAkbzQkZzEkdDE3NTAxNDcwMDQkajU2JGwwJGgw.
- . 2025b. "Country Profile: Ukraine." *Internal Displacement Monitoring Centre*. Accessed 05 15, 2025. <https://www.internal-displacement.org/countries/ukraine/>.
- . 2025c. "Country Profile: Syrian Arab Republic". <https://www.internal-displacement.org/countries/syria/>.
- Institutul Național de Statistică și Studii Economice. 2022. „Norme din 25 noiembrie 2022 de completare a Declarației statistice Intrastat.” *Monitorul Oficial nr. 1265 din 29 decembrie 2022*. <http://www.monitoruljuridic.ro/act/norme-din-25-noiembrie-2022-de-completare-a-declara-iei-statistice-intrastat-emitent-institutul-na-ional-de-statistic-i-studii-263261.html>.
- IOM. 2025. *Mixed Migration Flows to Europe. Yearly Regional Report (January - December 2024)*. Vienna: IOM.
- Janjua, Haroon. 2025. "Why is Pakistan expelling Afghan refugees?" *Deutsche Welle*. 02 25. <https://www.dw.com/en/why-is-pakistan-expelling-afghan-refugees/a-71732536>.
- Kuhnt, Jana. 2019. "Literature review: drivers of migration. Why do people leave their homes? Is there an easy answer? A structured overview of migratory determinants". https://www.idos-research.de/uploads/media/DP_9.2019.pdf.
- Kuzemska, Lidia. 2023. "War-displaced Ukrainian citizens in Russia." *Forced Migration Review*. 08. Accessed 05 19, 2025. <https://www.fmreview.org/ukraine/kuzemska/>.
- McKenzie, David J. 2005. "Paper walls are easier to tear down: passport costs and legal barriers to emigration". Policy Research Working Paper, The World Bank. Accessed 01 20, 2025. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/537841468140948707/pdf/wps3783.pdf>.

- Migali, S, F Natale, G Tintori, S Kalantaryan, S Grubanov-Boskovic, M Scipioni, F Farinosi et al. 2018. "International Migration Drivers". Luxembourg: European Union. file:///C:/Users/sarcinschi.alexandra/Downloads/imd_report_final_online.pdf.
- Ministerio de la Presidencia. 2024. "Real Decreto 1155/2024, de 19 de noviembre, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social." *BOLETÍN OFICIAL DEL ESTADO*. 11 20. Accessed 06 12, 2025. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2024/BOE-A-2024-24099-consolidado.pdf>.
- MMC. 2024. *Quarterly Mixed Migration Update: Europe*. Mixed Migration Centre.
- . 2025a. „MMC’s understanding and use of the terms mixed migration and human smuggling.” Mixed Migration Centre. Accesat 01 21, 2025. <https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2025/01/MMC-understanding-of-mixed-migration-and-smuggling.pdf>.
- . 2025b. "Beyond Restrictions: how migration and smuggling adapt to changing policies across the Mediterranean, the Atlantic and the English Channel". Mixed Migration Center. Accessed 05 06, 2025. https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2025/03/373_Beyond-Restrictions-Med-Atl-and-Eng-Channel-REPORT.pdf.
- Nord, Marina, David Altman, Fabio Angiolillo, Tiago Fernandes, Ana Good God, and Staffan I. Lindberg. 2025. *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?* University of Gothenburg: V-Dem Institute.
- Nord, Marina, Martin Lundstedt, David Altman, Fabio Angiolillo, Cecilia Borella, Tiago Fernandes, Lisa Gastaldi, Ana Good God, Natalia Natsika, and Staffan I. Lindberg. 2024. *Democracy Report 2024: Democracy Winning and Losing at the Ballot*. University of Gothenburg: V-Dem Institute.
- ONU. 1951. „Convenție din 28 iulie 1951 privind statutul refugiaților.” *Monitorul Oficial nr. 148 din 17 iulie 1991*. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/30115>.

- PRB. 2020. "Countries with the Oldest Population in the World". <https://www.prb.org/resources/countries-with-the-oldest-populations-in-the-world/>.
- Quadt, Teresa. 2024. "No Benefit: Germany's section 96 in light of the Kinshasa Referral". 02 29. Accessed 05 24, 2025. <https://verfassungsblog.de/no-benefit/>.
- Roberts, Hannah, and Nathalie Watherald. 2024. "Italy's offshore detention centers in Albania open for business." *Politico*. 10 11. <https://www.politico.eu/article/italy-offshore-detention-centers-albania-migration-asylum-processing-giorgia-meloni/>.
- Rooduijn, Matthijs, Andrea L.P. Pirro, Daphne Halikiopoulou, Caterina Froio, Stijn van Kessel, Sarah L. de Lange, Cas Mudde, and Paul Taggart. 2023. "The PopuList 3.0: An Overview of Populist, Far-left and Far-right Parties in Europe." doi:10.17605/OSF.IO/2EWKQ.
- Sanderson, Sertan. 2025. "With far-right support, German parliament passes motion to restrict migration – What does it mean?" *InfoMigrants*. 30 01. Accessed 05 12, 2025. <https://www.infomigrants.net/en/post/62548/with-farright-support-german-parliament-passes-motion-to-restrict-migration-what-does-it-mean>.
- Schulte, Alex. 2025. "Italy Immigration Policy in 2025: Key Work Visa Routes for Businesses and Global Talent". 05 06. Accessed 05 20, 2025. <https://www.centuroglobal.com/article/italy-immigration-policy/#:~:text=New%20laws%20passed%20in%20late%202024%20introduced,govern%20the%20number%20of%20foreign%20workers%20allowed>.
- Stan, Andrei. 2024. „UE, acuzată că finanțează țările nord-africane să-i abandoneze în Sahara pe migranții care se îndreaptă spre Europa – investigație de presă”. *Hotnews*. 05 21. Accessed 05 21, 2024. <https://hotnews.ro/ue-acuzata-ca-finanteaza-tarile-nord-africane-sa-i-abandoneze-n-sahara-pe-migrantii-care-se-ndreapta-spre-europa-investigatie-de-presa-910055>.
- Stierl, Maurice. 2024. "Germany's border clampdown threatens the entire European project." *The Guardian*. 09 13. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/sep/13/>

—. 2025g. "Sudan situation overview - Global Report 2024". UNHCR. Accessed 05 20, 2025. <https://www.unhcr.org/media/sudan-situation-overview-global-report-2024>.

Zain, Ali. 2024. "Spain's Immigration Policy 2025: A Great European Experiment." *Centuro Global*. 11 24. Accessed 05 14, 2025. https://www.centuroglobal.com/article/spain-immigration-reforms/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=s pain-immigration-reforms.

CAPITOLUL 2

EVOLUȚIA SITUAȚIEI EUROPENE DE SECURITATE ÎN AL TREILEA AN DE RĂZBOI RUSO-UCRAINEAN

Crăișor-Constantin IONIȚĂ

„Pentru Vladimir Putin, teritoriul nu este principala problemă. Războiul nu este pentru teritoriu. Războiul este pentru viitoarea arhitectură de securitate a Federației Ruse și cred că Putin consideră cu adevărat acest război ca existențial pentru Rusia. Deci, când vine vorba de teritoriul ocupat, acesta este atât o monedă de schimb, dar și o pedeapsă pe care Rusia o aplică Ucrainei pentru a-și demonstra intransigența în realizarea obiectivelor. După opinia mea, Putin crede că are toate atuurile în mână. Rușii și-au continuat avansul lent în Ucraina de mai multe luni – de peste un an. Și aceasta este ceea ce probabil va continua dacă nu se ajunge la un acord de pace în acest moment.”

Interviu acordat de jurnalistul rus Leonid Rogozin
revistei Al Jazeera, la 13 martie 2025

Războiul ruso-ucrainean a continuat pe parcursul anului 2024 fără pauze operative sau fără posibilitatea de atingere a punctului culminant de către vreunul dintre beligeranți, și-a demonstrat caracterul său total și de uzură, mai ales după ce sfârșitul anului 2023 nu a adus cu sine nici o posibilă încetare a focului, nici vreun semn de realizare a obiectivelor politice, propuse de vreunul dintre beligeranți. În plus, nici resursele strategice ale celor doi actori principali participanți în război nu au părut a fi epuizate, ambii beligeranți continuând să declare că au destule resurse pentru a continua conflictul până la realizarea obiectivelor stabilite.

Premisa de la care am pornit în cercetarea de față o reprezintă faptul că, în cel de-al treilea an al conflictului ruso-ucrainean, confruntarea violentă și-a modificat caracterul atât în teatrul de război din Ucraina, cât și în întreaga regiune euroasiatică. Federația Rusă, prin acțiunile sale, atât în conflictul în desfășurare, cât și prin influențele hibride asupra altor regiuni ale lumii, rămâne în continuare o amenințare majoră pentru mediul de securitate internațional și un facilitator pentru schimbarea ordinii mondiale actuale.

Modificarea caracterului confruntării este reprezentată, pe de-o parte, de faptul că rușii au revigorat ofensiva în regiunea ucraineană Harkov, iar, pe de altă parte, prin faptul că teatrul de război a fost extins de ucraineni și în teritoriile rusești de la granița de nord-est, precum Kursk și anumite elemente de infrastructură energetică rusească din interiorul Federației Ruse, cu scopul declarat al Kievului de a avea cu ce negocia pe timpul viitoarelor posibile discuții de pace. Intenția a fost însă blocată de Moscova la începutul anului 2025. Astfel, pe parcursul anului 2024, putem vorbi de două acțiuni ofensive surprinzătoare, declanșate de cei doi beligeranți, ambele cu efecte operative, dar considerate drept acțiuni tactice secundare de susținere a efortului principal al celor două armate.

Ofensiva armatei ruse a fost revigorată pe direcția Harkov și Vovchansk, considerată cea de-a doua regiune din Ucraina major populată, cu scopul de a ușura efortul principal ofensiv al Kremlinului pe direcția Donbas. Surprinderea operativă a fost realizată în timp scurt, iar ritmul de ofensivă a fost atât de ridicat, încât trupele rusești au ajuns, la 13 iunie 2024, la avanposturile ucrainene din jurul orașului Harkov, cucerind circa 183 km² (Al Jazeera 2024). Această ofensivă neașteptată a Federației Ruse a obligat Kievul să retragă forțe din zona Donbasului și să gândească rapid o contramăsură eficientă. Astfel, la începutul lunii august 2024, Ucraina a lansat, tot prin surprindere, cea de-a treia contraofensivă a sa desfășurată de la începutul războiului, dar de această dată nu pe teritoriul său, ci în regiunea Kursk, un teritoriu rusesc, situat dincolo de graniță. Scopul acestei acțiuni ofensive, prin care s-au cucerit, până la sfârșitul anului 2024, aproximativ 1.250 km², a constat atât în oprirea ofensivei ruse spre Harkov, cât și în slăbirea forțelor Moscovei din regiunea Donbas, adică de pe direcția loviturii principale. Iar efectul a fost realizat la nivel atât operativ, prin mutarea rapidă a unor forțe ruse în zonă, cât și strategic, prin atacarea imaginii de putere militară a Federației Ruse.

În ceea ce privește cea de-a doua parte a premisei de la care am inițiat cercetarea de față, respectiv faptul că Rusia continuă a fi o amenințare majoră pentru mediul de securitate internațional și un facilitator pentru schimbarea ordinii mondiale actuale, este susținută de câteva aspecte, prezentate în continuare.

Pe plan european, Kremlinul a făcut tot posibilul pentru a influența alegerile din cadrul unor state membre ale UE și al unor state aliante și partenere (SUA, Franța, Bulgaria, România, Republica

Moldova, Georgia) și pentru a amplifica fenomenul extinderii partidelor politice care promovează progresismul (populismul și neomarxismul) și suveranismul (naționalismul și euroscepticismul), în detrimentul partidelor *mainstream* (bazate pe doctrinele clasice – social-democrate, liberale, creștin-democrate/populare) (Filipescu 2016). Aceste acțiuni antidemocratice au caracterizat războiul hibrid agresiv, dus de Federația Rusă în cel de-al treilea an de război împotriva democrațiilor occidentale, denumite „*Occidentul colectiv*”, în special prin intermediul acțiunilor informative (dezinformări și *fake news*), pe care le-a amplificat continuu cu amenințarea folosirii armelor nucleare.

Totodată, Moscova s-a folosit de creșterea intensității și amplitudinii conflictelor regionale existente în Orientul Mijlociu dintre Israel și organizațiile teroriste Hamas și Hezbollah, dintre Israel și Iran, Israel și Liban, Iran și Pakistan, sau de intervenția organizației teroriste Houthis din Yemen în Golful Aden și Marea Roșie, abătând atenția opiniei publice internaționale asupra acestei regiuni și deviind sprijinul militar american înspre Israel, în detrimentul Ucrainei. Cu toate acestea, o acțiune destabilizatoare asupra prezenței și prestigiului forțelor ruse în regiune s-a materializat, la finele anului 2024, prin demisia și fuga liderului sirian Bashar-al-Assad la Moscova și prin imposibilitatea semnării unui acord de menținere a unor capacități militare ruse în bazele din Khmeimim și din Tartus.

Pe toată perioada anului 2024, Kremlinul a amplificat crizele și conflictele declanșate în regiunea subsahariană a Africii, unde forțele paramilitare ale organizației „*Africa Corps*” (elemente ale fostului Grup „*Wagner*”) au declanșat lovituri de stat în Burkina Faso, în Republica Centrafricană, în Sudan, în Republica Coasta de Fildeș și în Ciad, cu scopul de a scădea influența unor state europene în regiune, îndeosebi a Franței, și de a determina respectivele state să solicite sprijinul rus de securitate.

Considerând cele prezentate, evaluarea mediului de securitate est-european, aflat în fața unui război prelungit și devastator, are aici drept *scop* identificarea și analiza modului în care a continuat să se desfășoare războiul ruso-ucrainean în anul 2024 și a posibilelor schimbări pe care acest conflict major convențional le aduce situației geopolitice europene.

În următoarele subcapitole, vom prezenta cum a continuat războiul din Ucraina în cel de-al treilea an al său, cu accent deosebit pe cele două acțiuni ofensive convenționale ale armatelor beligerante, sens

în care vom analiza și noile abordări ale războiului hibrid asupra „*Occidentului colectiv*”, subliniind balanța de putere a actorilor implicați în sprijinirea celor două părți beligerante. La final, vom scoate în evidență modul în care s-au realizat sau nu obiectivele politico-militare ale celor două părți implicate în conflict și vom prezenta cum se întrevide evoluția acestui conflict după instaurarea la putere a administrației Trump, precum și posibile scenarii ale schimbării ordinii mondiale actuale în viitorul apropiat.

2.1. Principalele operații convenționale în cadrul celui de-al treilea an de război

Anul 2024 a fost marcat de continuarea războiului din Ucraina, fără semnale clare privind o posibilă încheiere a unui acord de încetare a focului. Ponderea dintre operațiile convenționale ruso-ucrainene și acțiunile hibride, desfășurate de Kremlin împotriva „*Occidentului colectiv*” a fost echilibrată. Astfel, în teatrul de război din Ucraina ambele armate beligerante s-au axat pe desfășurarea unor acțiuni militare ofensive convenționale pentru realizarea obiectivelor stabilite, Moscova încercând să grăbească înfrângerea armatei ucrainene în prima parte a anului 2024, atunci când Kievul s-a aflat la limita resurselor strategice, iar efortul internațional de sprijin fusese redus la maximum.

Acțiunile militare ale Federației Ruse au fost susținute de o diplomatie eficientă pentru atragerea sprijinului statelor BRICS și G20, precum și de un război informațional deosebit de agresiv, în care retorica amenințării cu întrebuintarea armelor nucleare tactice a revenit în repetate rânduri. Ambele acțiuni de sprijin au reușit să convingă comunitatea internațională că, „*de facto*”, ne aflăm deja într-o lume divizată de două blocuri politice antagoniste – democrațiile occidentale (NATO, UE și statele membre G7) care sprijină Kievul versus regimurile autocratice (BRICS și majoritatea țărilor membre G20) apropiate de Moscova. Sau o altă interpretare ar fi confruntarea dintre „*Nordul global*” și „*Sudul global*”.⁶

⁶ În conformitate cu Conferința ONU privind Comerțul și Dezvoltare (UNCTAD), „*diviziunea Nord – Sud*” reprezintă un concept de divizare a lumii în două grupuri de state cu caracteristici socioeconomice și politice, de-a lungul unei „Linii Brandt”. Astfel, „*Nordul Global*” cuprinde statele din America de Nord, Europa, Israel, Japonia, Coreea de Sud, Australia și Noua Zeelandă. În același context, „*Sudul Global*” sau „*Statele în curs de dezvoltare*” cuprind statele G77 din cadrul ONU, adică din Africa, America Latină, Caraibe, Asia (fără Israel, Japonia și Coreea de Sud) și Oceania (fără Australia și Noua Zeelandă) (UNCTAD 2024).

Putem considera că, în urma insuccesului și opririi celei de-a doua contraofensive ucrainene din vara și toamna anului 2023, amplificat de scăderea sprijinului militar și financiar acordat de comunitatea internațională, îndeosebi de SUA, Kievului, precum și de superioritatea Moscovei în resurse umane⁷, armament și muniții, prima parte a anului 2024 a fost caracterizată de preluarea momentumului operațional de către armata rusă pe frontul estic.

Acțiunile ofensive ale trupelor ruse s-au amplificat în regiunile Donețsk și Lughansk, prin cucerirea zonei industriale strategice Avdiivka – Vodyane – Chasiv Yar și îndreptarea spre orașul Nipru. În același timp, aviația rusă a continuat bombardarea zonelor industriale și a marilor orașe ucrainene cu rachete și drone pentru a forța populația locală să se debaraseze de conducerea de la Kiev.

2.1.1. Operațiile ofensive ruse din regiunile Harkov și Donbas

Luna mai 2024 a fost marcată de lansarea unei operații ofensive ruse pe o linie secundară de efort în regiunea Harkov, cu efecte operative considerabile. Astfel, ofensiva s-a declanșat dinspre graniță spre orașul Harkov, cel de-al doilea oraș ca mărime din Ucraina, pe direcția Vovchansk – Starytsia – Lyptsi, și a reprezentat o acțiune prin surprindere a armatei ruse pentru slăbirea liniei estice de apărare ucrainene, forțând Kievul să mute urgent unele capacități importante spre nord-est pentru a contracara noua acțiune ofensivă. Totodată, Kremlinul a intenționat să se apropie de orașul Harkov la o distanță eficace bătăii artileriei, pentru a-l înfrânge printr-un bombardament continuu.

Ofensiva terestră rusă, declanșată prin surprindere, cu o forță semnificativă la 10 mai 2024, pe un front de 1.000 km și la momentul oportun, a obținut câteva efecte operative de scurtă durată. De altfel, ca urmare a sprijinului militar internațional foarte redus de la începutul anului, mai ales pe baza indeciziei Congresului american de a continua acest sprijin, președintele Volodimir Zelenski a fost nevoit să afirme că

⁷ Așa după cum afirma președintele Consiliului rus de Securitate, Dimitri Medvedev, la 24 decembrie 2024, circa 440.000 de recruți au semnat contracte cu Ministerul rus al Apărării pe parcursul anului 2024, ceea ce ar acoperi 1/1 pierderile mari pe care le-a avut armata rusă în timpul ofensivei din estul Ucrainei, conform site-ului <https://t.me/mobilizationnews/21475>, accesat la 18.02.2025. Mai mult, există o practică în rândul armatei ruse ca militarii în termen care luptă pe frontul ucrainean încă de la începutul invaziei să nu fie roțiți, pentru a căpăta cât mai multă experiență și pentru a putea astfel lupta cot la cot alături de militarii profesioniști din trupele aeropurtate (VDV).

„...lipsa sprijinului SUA înseamnă că vom da înapoi, ne vom retrage pe poziții mai avantajoase, în pași mici” (Walsh 2024). Astfel, în urma declanșării rapide a noii ofensive ruse, conducerea militară de la Kiev a decis redistribuirea unor forțe importante din zona Vuhledar (lângă Lughansk) și Chasiv Yar (în Donețsk) și re poziționarea unor rezerve operative în zona orașului Harkov. În cele din urmă, Federația Rusă a reușit să stabilească o „zonă tampon” care să împiedice incursiunile ucrainene în regiunea rusă Belgorod, aflată chiar lângă granița cu Ucraina.

Șocul resimțit de forțele ucrainene a durat doar două luni, căci la 30 iunie 2024 ofensiva rusă a fost oprită și ținută pe loc până la sfârșitul anului 2024. Armata ucraineană a demonstrat o rezistență acerbă atât în apărare, cât și în acțiunile contraofensive desfășurate, iar reluarea sprijinului financiar acordat de SUA către Kiev, la finele lunii aprilie 2024, a dus la rezolvarea provocărilor logistice și creșterea rezilienței naționale. Mai mult, armata ucraineană a demonstrat că este foarte motivată și că dispune de capacități flexibile, care au arătat o capacitate remarcabilă de învățare rapidă și de adaptare în fața condițiilor des schimbătoare de pe câmpul de luptă.

Reluarea sprijinul militar și financiar acordat de SUA Kievului a refăcut moralul trupelor, iar dotarea forțelor aeriene ucrainene cu avioane F-16⁸ și schimbarea politicii americane cu privire la lovirea țintelor pe teritoriul Federației Ruse cu sisteme de arme occidentale⁹ au permis realizarea adâncimii strategice (*strategic depth*) pentru operațiile ucrainene.

⁸ Ucraina a primit primul lot de avioane F-16 de la patru state aliante (NLD, DNK, BEL și NOR) la începutul lunii august 2024, deși au fost promise de Administrația Biden încă din vara anului 2023. Între timp, piloții ucraineni stabiliți pentru pilotarea noilor avioane s-au antrenat în mai multe țări aliante, conform site-ului <https://www.npr.org/2024/08/01/g-s1-14698/ukraine-receives-u-s-f-16-fighter-jets>, accesat la 21.02.2025.

⁹ Președintele american Joe Biden a ridicat gradual, începând cu luna iunie 2024, restricțiile cu privire la folosirea sistemelor de arme occidentale pentru a lovi ținte pe teritoriul Federației Ruse, îndeosebi cele cu privire la rachetele balistice supersonice tactice ATACMS (Army Tactical Missile System) cu o rază de acțiune de 300 km, lansate de pe sistemul tractat de lansare multiplă (M270 MLRS) și sistemul mobil pe roți de lansare multiplă (M142 HIMARS). Astfel, în luna noiembrie 2024 aceste restricții au fost ridicate total, mai ales ca urmare a dislocării a 10.000 de militari nord-coreeni în regiunea Kursk, din Federația Rusă, lângă granița cu Ucraina, conform site-ului <https://www.cbsnews.com/news/biden-ukraine-us-weapons-russia-restriction/>, accesat la 21.02.2025. Decizia americană a fost imediat urmată de cea a Marii Britanii și Franței, pentru a permite folosirea sistemelor de rachete Storm Shadow și SCALP, ambele cu o rază de acțiune de 250 km. Doar Germania a menținut restricțiile pentru sistemul Taurus, cu o bătaie de 500 km.

Existența unei structuri de comandă descentralizate în cadrul forțelor ucrainene, care s-a bazat pe un proces decizional flexibil și receptiv, a permis Kievului să reia inițiativa și s-o mențină pe tot parcursul anului 2024. Mai mult, combinarea operațiilor convenționale cu cele neconvenționale (lupta de partizani în teritoriile ocupate și loviturile cu dronele în adâncime, amplificate de operațiile de intelligence) a dus la ruperea liniilor de aprovizionare ale armatei ruse și a permis lovirea unor ținte operative și strategice în adâncime (Livermore 2024).

Anul 2024 a scos la iveală și neajunsuri ale celor doi oponenți direcți. Pe de-o parte, pentru Ucraina, principalele vulnerabilități la nivel național au constat în extinderea corupției la cel mai înalt nivel, fapt ce a determinat ca nu toate ajutoarele internaționale să ajungă la forțele de la contact, dar și ineficiența sistemului de recrutare/mobilizare care să asigure înlocuirea resurselor umane pe câmpul de luptă. De cealaltă parte, armata rusă a continuat să demonstreze o planificare și o coordonare greoaie a acțiunilor sale militare, precum și menținerea unui lanț ineficient de aprovizionare logistică, menit să-i susțină înaintarea rapidă pe teritoriul ucrainean.

Aceste lipsuri majore au avut drept rezultat pierderi masive de vieți omenești (se presupune că, pe timpul ofensivei din Harkov, armata rusă a suferit de opt ori mai multe pierderi umane decât ucrainenii) și deteriorarea unui număr mare de sisteme de arme, precum tancuri și avioane. Totuși, dacă pierderile umane nu par să constituie o problemă strategică pentru Kremlin, ca urmare a avantajului cantitativ major în resurse umane, care pot fi recrutate/mobilizate, și a sprijinului de trupe trimis de R.P.D. Coreeană în ajutorul Federației Ruse, circa 11.000 de militari (Kostenko, Edwards și Tanno 2025), ca să stopeze contraofensiva ucraineană din regiunea Kursk, pierderile în tehnică militară principală au scos la iveală corupția din industria de apărare și efectele pe termen scurt și mediu ale sancțiunilor economice internaționale, care au privat Moscova de procurarea de produse tehnologice avansate și de achiziționarea de echipamente majore pentru apărare. Ca urmare a tuturor acestor neajunsuri, situația acțiunilor militare în regiunea Harkov, de la sfârșitul anului 2024 este staționară, neexistând premisele unei revigorări pe termen scurt nici din partea armatei ruse, nici din partea conducerii de la Kiev (vezi Figura 1).

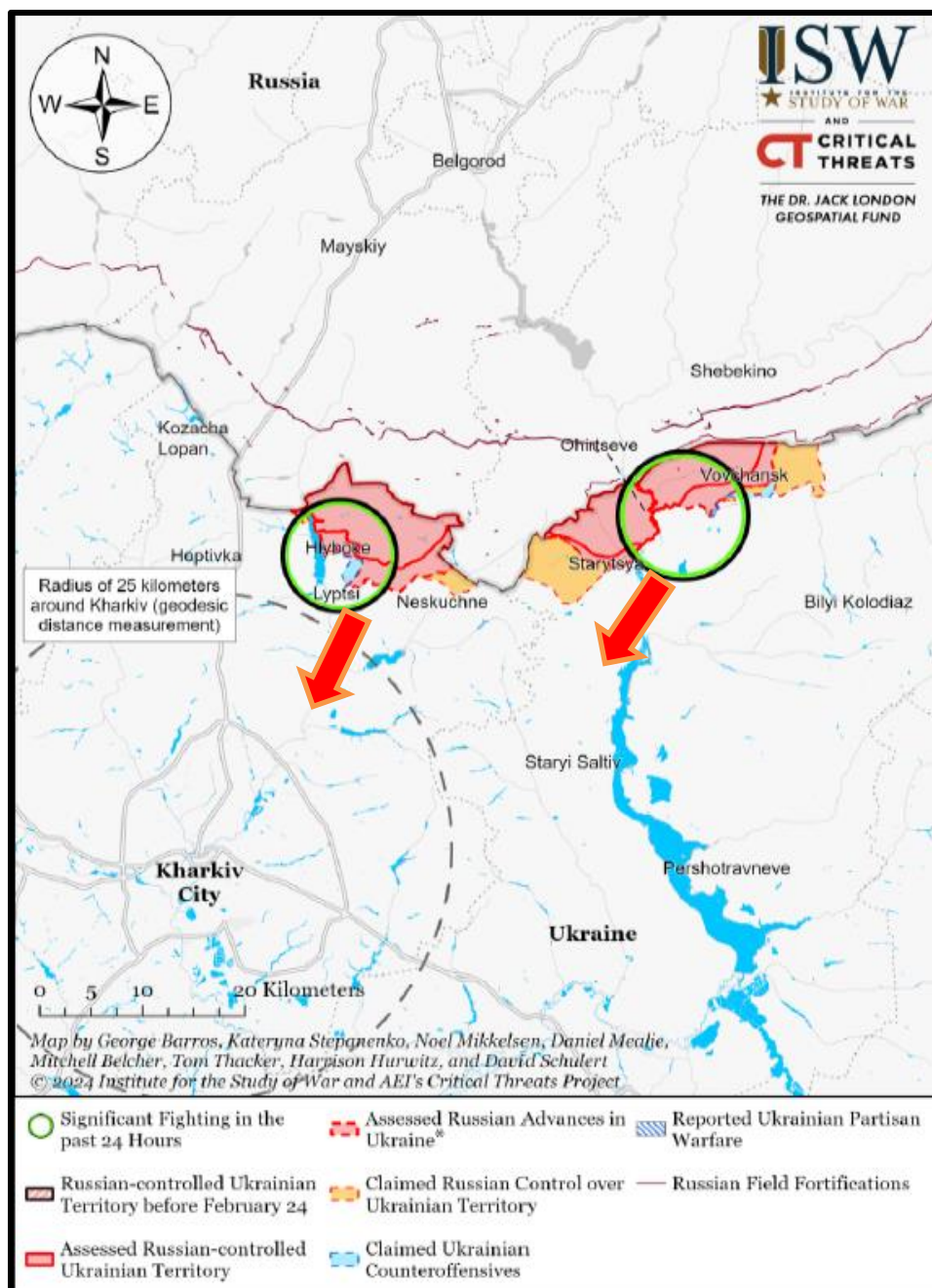

Figura 1: Operația ofensivă rusă din regiunea Harkov la 31 decembrie 2024 (Evans și alții 2024, 9)

În același timp, odată cu dezvoltarea ofensivei în direcția orașului Harkov, considerată de Kremlin o direcție secundară care să sprijine efortul principal rus din regiunea Donbas, armata rusă a intensificat acțiunile ofensive pe direcția principală operativă Avdiivka – Petrovsk – Selydove – Kurakhove – Velyka Novosilka – Chasiv Yar, în scopul de a cuceri în totalitate regiunile Lughansk și Donețsk până la sfârșitul anului.

Avântul inițial luat de armata rusă a fost oprit de declanșarea prin surprindere a contraofensivei ucrainene în regiunea Kursk, de pe

teritoriul Federației Ruse, acțiune care a încetinit considerabil ofensiva rusă și care a obligat-o să-și diminueze eforturile pe direcția principală de ofensivă. Ca urmare, până la finele anului 2024, armata rusă a reușit să cucerească 4.168 km², dar cu pierderi masive, doar patru localități mai importante (Avdiivka, Selydove, Vuhledar și Kurakhove) cu o populație de sub 31.000 de locuitori și Centrala termică Kurakhivska. Cu acest ritm de ofensivă, analiștii militari internaționali apreciază că liderilor de la Kremlin le mai trebuie încă doi ani pentru a-și atinge scopul final (Evans și alții 2024, 3).

Concomitent, armata ucraineană s-a apărut cu îndârjire pe aliniamente intermediare, dar nefortificate, răspunzând cu contraatacuri hotărâte și neașteptate, care au redus ritmul de ofensivă al armatei ruse în mod considerabil. Astfel, situația avansării forțelor ruse spre orașul Nipru a fost îngreunată, continuând să se desfășoare doar atacuri tactice pentru cucerirea și recucerirea unor localități mici, îndeosebi în zona orașelor Kupyansk, Torske, Siversk, Spirne, Lysivska, Novoyelyzavetivka, Vovkove, Chasiv Yar, Stupochky, Pokrovsk și Kurakhove. Cu toate acestea, sprijinul militar și financiar occidental rămâne critic pentru armata ucraineană.

În ceea ce privește cea de-a doua direcție secundară de efort, cea din sudul Ucrainei (în regiunile Zaporojie și Herson), armata rusă a desfășurat mai multe acțiuni de menținere a pozițiilor ocupate și de împiedicare a forțelor ucrainene să lovească în adâncime. Prin urmare, cele câteva acțiuni ofensive au avut loc mai mult în scopul consolidării unor aliniamente, precum cel din zona localităților Orikhiv, Novoandriivka și Herson.

Atacurile cu subunități și unități mecanizate au fost sprijinite aerian îndeosebi pe linia frontului. Dar efortul principal al aviației ruse a constat în continuarea campaniei sale de lovire cu rachete (Iskander-M/KN-23, Kh-47 Kinzahal, Kh-69 și Kh-22), cu bombe și drone (Shahed-136/Geran și drone „momeală” Gerbera) a infrastructurii critice civile și militare din adâncimea teritoriului ucrainean, îndeosebi din regiunea Kievului, Sumî, Harkov și Poltava. Ulterior, după începerea discuțiilor de pace de la Riad, efortul aviației ruse s-a mutat asupra lovirii zonelor dens populate, pentru a teroriza populația locală.

În același timp, s-a început testarea noilor drone de atac Q10, care încorporează inteligență artificială, Kub-10E, a dronelor de transport Dovbush T10 și a minidronelor FPV. Totodată, în luna noiembrie 2024 s-a lansat și prima rachetă balistică cu rază medie de acțiune, cunoscută

sub numele de „Orashnik (Alunul)”. Cu toate acestea, Kremlinul a eșuat în asigurarea unităților sale terestre cu drone mici tip FPV, în pofida eforturilor de a centraliza coordonarea operațiilor cu drone în cadrul Ministerului rus al Apărării. Ca urmare, Ministerul rus al Apărării a intensificat eforturile pe termen lung de construire și de cercetare în domeniul dronelor, alocând fonduri pentru construirea primului astfel de centru pentru vehicule aeriene nepilotate (UAV) civile, în 2026, și a altor 16 centre, până în 2028.

2.1.2. Contraofensiva ucraineană de pe teritoriul Federației Ruse

Pentru a diminua șocul ofensivei ruse din regiunea Harkov, declanșată în luna mai 2024, și pentru a forța Kremlinul să-și mute trupe din această regiune spre zona din spate, conducerea militară de la Kiev a planificat în regim de urgență și a desfășurat o amplă contraofensivă pe teritoriul Federației Ruse, în regiunea Kursk, începând cu 6 august 2024.

Scopul acestei operații ofensive, considerată a fi primul atac străin asupra teritoriului rusesc de după Cel de-Al Doilea Război Mondial, a fost acela de a realiza surprinderea operativă și de a produce anumite efecte strategice, prin punerea liderului de la Kremlin într-o poziție dezavantajoasă față de restul lumii, și de a-l confrunța cu mai multe dileme negative, greu de rezolvat într-un timp relativ scurt. Totodată, ucrainenii intenționau să se folosească de aceste teritorii cucerite ca monedă de schimb la masa tratativelor. Deci intenția de bază nu era de a încerca slăbirea presiunii asupra direcției principale de ofensivă a armatei ruse din regiunea Donbas, care, de altfel, nici nu s-a întâmplat, comandanții ruși continuând acțiunile convenționale în estul Ucrainei, chiar și cu pierderi mari.

Opiniile analiștilor occidentali sunt împărțite între a clasifica această ripostă ofensivă drept o acțiune militară incompletă, prost planificată și consiliată, sau drept o contraofensivă strălucită, care și-a atins anumite scopuri strategice, precum mutarea războiului acasă, la ruși (strămutarea a sute de mii de ruși din zona afectată și producerea a numeroase pagube materiale), creșterea moralului populației ucrainene și surprinderea aliaților. Dar majoritatea analiștilor consideră că această acțiune a reprezentat un joc de război pentru armata ucraineană, care,

fără intenția de a stopa înaintarea rușilor în estul Ucrainei, a evidențiat de partea acestora numeroase riscuri operaționale și ipoteze de planificare¹⁰ nerealizabile (Cox 2024). Astfel, o grupare de forțe ucraineană de 15.000 de militari (ulterior, numărul acestora s-a dublat) a reușit să pătrundă într-o zonă de câteva sute de kilometri la granița cu Federația Rusă și să cucerească un teritoriu de două ori mai mare în doar câteva săptămâni, pe care apoi să-l fortifice pentru apărare. Riposta rusă nu s-a lăsat așteptată, o grupare de 38.000 de militari ruși, majoritatea din trupe aeropurtate și de infanterie marină, sprijinită de militari nord-coreeni, trecând la recâștigarea teritoriului cucerit. Acțiunile terestre ale militarilor ruși au fost continuu sprijinite de atacuri ale dronelor, dirijate de la Centrul pentru Tehnologii Nepilotate Avansata „Rubikon”, înființat de Kremlin în august 2024.

Deși președintele rus Vladimir Putin a declarat că va alunga trupele ucrainene până la finele lunii octombrie, situația ciocnirilor dintre cele două forțe militare a rămas neschimbată până la sfârșitul anului 2024 (vezi Figura 2). Cu toate acestea, cel mai mare risc operațional existent la începutul lui 2025 îl reprezenta posibilitatea ca gruparea rusă din Kursk să respingă trupele ucrainene dincolo de graniță și să treacă la ofensivă în zona de nord-est, spre orașul Sumi, sprijinind direcția secundară de ofensivă din regiunea Harkov și amenințând cu cucerirea acestui mare oraș, considerat al doilea ca mărime din Ucraina. Ceea ce s-a și întâmplat, de fapt, la începutul lunii martie 2025.

Un al doilea risc operațional îl reprezenta posibilitatea încercuirii trupelor ucrainene în zonă și privarea acestora de un sprijin logistic adecvat dinspre graniță, existând chiar posibilitatea capturării lor.

¹⁰ Dintre aceste ipoteze de planificare, putem enumera: lipsa unei rezerve strategice a armatei ruse, realizarea unei breșe în adâncimea teritoriului rus, care să-i amenințe serios aprovizionarea logistică a trupelor din Ucraina și asigurarea serviciilor publice pentru populația locală, realizarea unei apărări durabile care să reziste unor forțe ruse de cinci ori mai numeroase, schimbarea percepției internaționale în favoarea Kievului și demonstrarea vulnerabilităților critice ale președintelui Putin, aflat în dezavantaj strategic (Cox 2024).

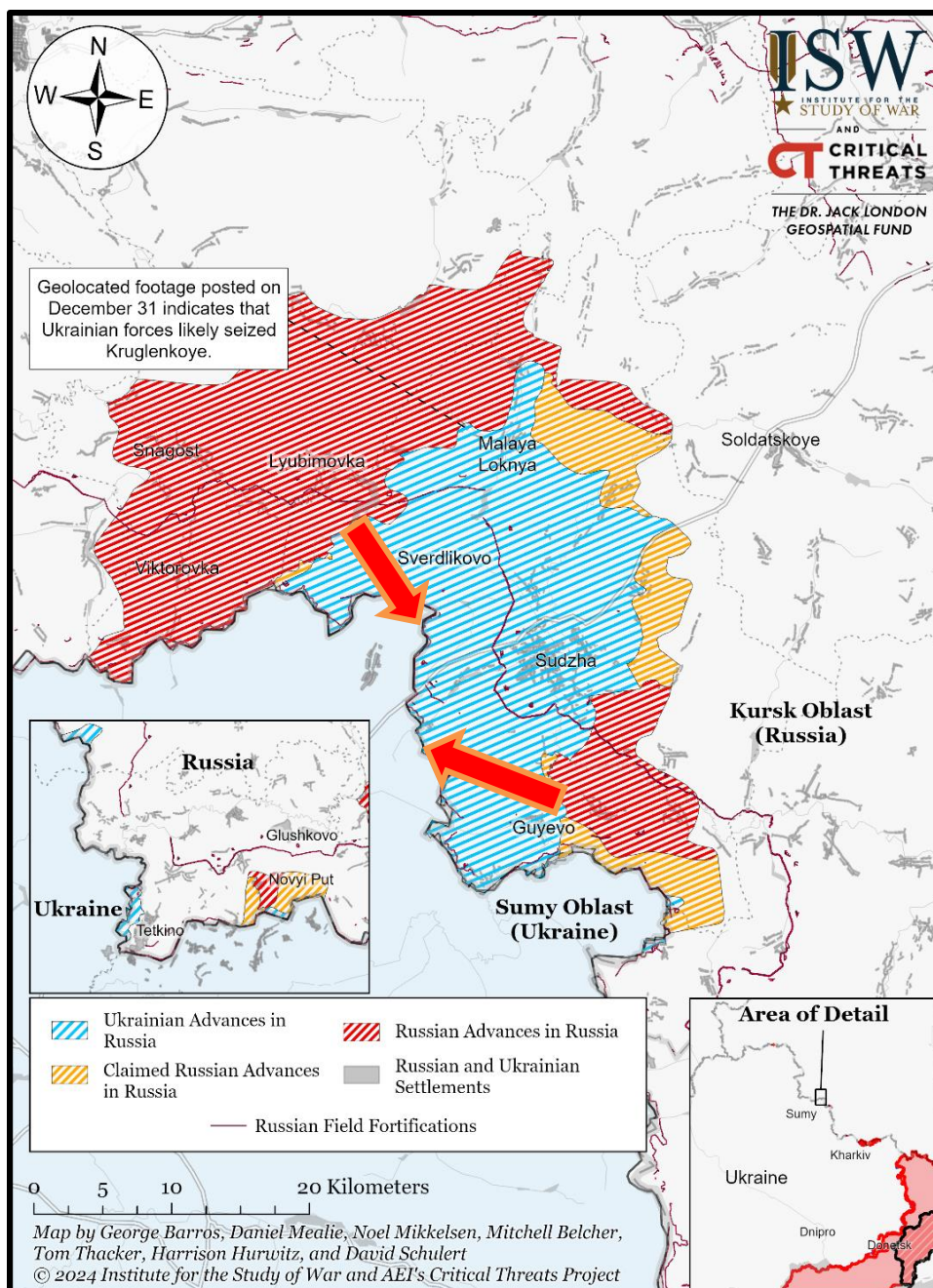

Figura 2: Contraofensiva ucraineană din regiunea Kusk la 31 decembrie 2024 (Evans și alții 2024, 8)

Pentru a diminua presiunea pusă de armata rusă și pentru a evita încercuirea propriilor forțe în regiunea Kursk, la 18 martie 2025 armata ucraineană a început o nouă acțiune contraofensivă la est de granița cu Federația Rusă, în regiunea Belgorod (vezi Figura 3). Astfel, subunități ucrainene de tip companie de forțe pentru operații speciale (FOS), echipate cu vehicule de teren (ATV-uri) și vehicule blindate, au atacat simultan pe direcțiile Turia – Prilesye, Prokhody – Demidovka (efortul principal) și Myropilske – Popovka, cu scopul probabil de a complica asigurarea logistică și sistemul de comandă-control al armatei ruse din zonă.

Riposta rusească nu s-a lăsat mult timp așteptată – după retragerea unităților de grăniceri de la graniță, o grupare rusească de forțe, compusă din forțele cecene „Akhmat”, elemente ale Grupării de Nord și ale Brigăzii 155 Infanterie Navală (din Flota Pacificului) au trecut la oprirea înaintării armatei ucrainene în nord-vestul regiunii.

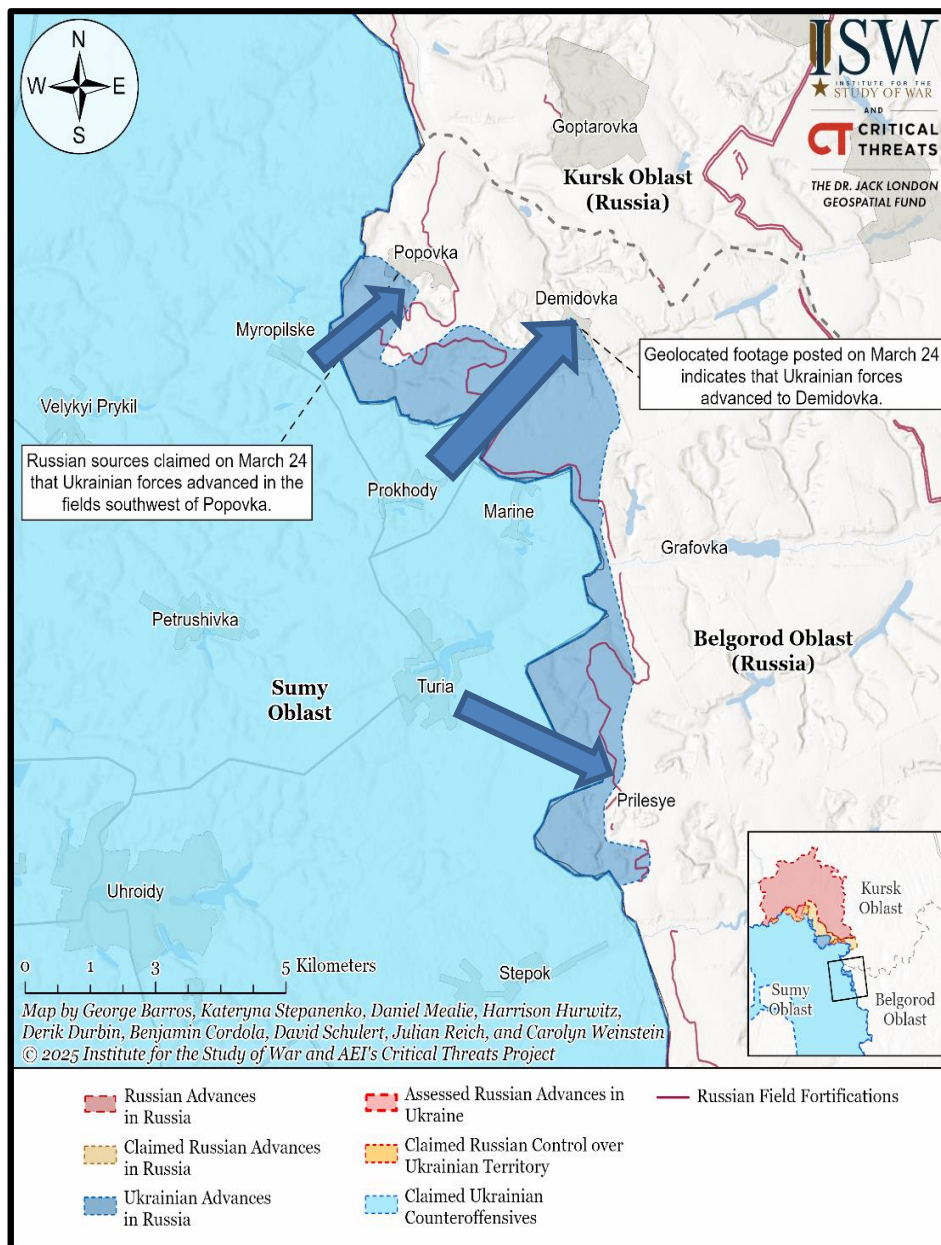

Figura 3: Contraofensiva ucraineană din regiunea Belgorod la 24 martie 2025 (ISW Press 2025, 2)

În sprijinul contraofensivei lansate în zonele Kursk și Belgorod și pentru a slăbi înaintarea armatei ruse în estul Ucrainei, Corpul ucrainean de drone (aeriane și navale), în cooperare cu sistemele HIMARS, a lansat acțiuni neconvenționale pe teritoriul Federației Ruse și în zonele vremelnic ocupate, lovind atât Moscova, cât și obiective

civile ale infrastructurii energetice critice (rafinăriile Yarsevskaya, Novokuibyshevsk și Ryazan etc.) și de transport (drumuri, poduri, viaducte etc.), dar și obiective militare de importanță strategică (cazarma militară din Lgov, portul Sevastopol, bazele aeriene din regiunile Kursk și Belgorod etc.). Intenția Ministerului ucrainean al Apărării este ca, pe lângă triplarea sistemelor de apărare antiaeriană (contracte cu Germania și cu Marea Britanie) și creșterea substanțială a numărului de vehicule blindate „Novator”, să doteze Corpul de drone cu încă 4,5 milioane de drone „FPV”, achiziționate pe plan local (McNabb 2025).

Tot ca măsură de creștere a eficienței aviației militare ucrainene, președintele Zelenski a ordonat o reformă totală a structurilor de aviație din cadrul Ministerului ucrainean al Apărării, pornind de la un nou lanț de comandă și până la dezvoltarea unor noi capacități aeriene, care să integreze avioanele F-16 și Mirage, primite de la aliați (Labanauskaite 2025).

Succesele și eșecurile din acțiunile ofensive, desfășurate de cei doi oponenți, demonstrează, fără tăgadă, că Federația Rusă a recâștigat gradual inițiativa pe câmpul de luptă, lansând, pe tot parcursul anului 2024 și la începutul anului 2025, o serie de atacuri de-a lungul celor 1.000 km de front, cu un ritm de înaintare încetinit, dar continuu. De altfel, prin operații ofensive convenționale, sprijinite în mod constant de acțiuni hibride, îndreptate împotriva „*Occidentului colectiv*”, Kremlinul a reușit ca, la începutul anului 2025, să controleze o cincime din totalul teritoriului ucrainean și să poată impune anumite condiții pentru începerea negocierilor de pace.

2.2. Noi abordări ale războiului hibrid asupra „Occidentului colectiv”

Acțiunile hibride desfășurate de Kremlin împotriva „*Occidentului colectiv*” pe parcursul celui de-al treilea an de război s-au înmulțit și s-au diversificat, având drept scop diminuarea și chiar stoparea sprijinului financiar și militar, acordat de aliații și de partenerii Kievului, precum și încetarea sancțiunilor aplicate de comunitatea internațională împotriva economiei rusești. În acest scop, acțiunile de război cibernetic, de sabotaj și subversiune, precum și campania de dezinformare au crescut în intensitate față de anul 2023, fiind îndreptate îndeosebi împotriva unor instituții europene și a unor ținte americane dispuse în Europa. Prin efectele strategice obținute, putem afirma că

aceste acțiuni și-au atins scopul propus – costurile lor fiind mici, iar impactul mare – , pe când strategia de răspuns a statelor aliate a lăsat și continuă să lase de dorit, nefiind deloc eficientă.

Agenții operativi ai Serviciului rus de Informații al Armatei (GRU) și informatorii lor, recrutați pe plan local, au triplat atacurile de sabotaj și subversiune, desfășurate în anul 2024 împotriva unor ținte europene, precum transporturi (27% – trenuri, vehicule și avioane), obiective guvernamentale (27% – baze militare și oficiali), infrastructură critică (21% – conducte de petrol, cabluri subacvatice din fibră optică și rețea electrică) și industrie (21% – companii ale industriei de apărare), prin folosirea explozivilor și incendierii într-o proporție de 35%, a instrumentelor contondente sau de tăiere (precum ancorele care au tăiat cablurile subacvatice) într-un procent de 27%, prin atacuri electronice într-o proporție de 15% și prin folosirea migrației ilegale ca mijloc de luptă într-un procent de 8% (Jones 2025). Una dintre tehnicile cele mai frecvent folosite de ruși o reprezintă recrutarea unor entități locale care să desfășoare aceste acțiuni hibride (considerate sub nivelul războiului convențional), precum grupuri de crimă organizată, diasporă, organizații neguvernamentale, companii private sau nave comerciale.

În ceea ce privește atacurile cibernetice, grupurile de hackeri ruși au demonstrat, pe tot parcursul anului 2024, o eficiență și o angajare majoră împotriva statelor europene, iar numărul și specializarea acestor grupuri¹¹ au crescut considerabil. Așa după cum apreciază ministrul ceh de externe, Jan Lipavský, din cele 500 de incidente suspecte care au avut loc în Europa în anul 2024, circa 100 au fost deja atribuite Federației Ruse (EBU Investigate Journalism Network 2025). Scopul atacurilor a fost mereu același – să influențeze populația și să discrediteze liderii politici pentru a crea haos, confuzie și neîncredere în autorități și în instituții.

Nu de o mai mică importanță au reprezentat-o acțiunile hibride de influențare a desfășurării alegerilor democratice în unele state europene, precum Franța, Germania, Georgia, Republica Moldova, România, dar și SUA. Tacticile folosite în acest scop au variat de la campanii de dezinformare asupra unor partide și lideri politici și până la folosirea unor „*ferme de boți*”, plantate în cadrul unor platforme de social media, precum Instagram, Telegram, TikTok sau Facebook, și a unor

¹¹ Este vorba despre grupuri de hackeri considerate a fi în slujba/a acțiunea la comanda GRU sau FSB, precum: Cyber Army of Russia Reborn, NoName057, XakNet, Z-Pentest sau Sandworm Team (APT44) (EBU Investigate Journalism Network 2025).

instigatori locali (jurnaliști și influenceri), recrutați tot prin aceste platforme, care să influențeze votanții. Mai mult, în ultima perioadă se constată o amplificare a tendinței acestor acțiuni de a influența percepția populației asupra unor subiecte sensibile pentru a crea haos ("mayhem") pe străzile unor capitale europene, precum Londra, Paris, Budapesta, Tbilisi, Belgrad sau Istanbul.

La rândul lor, statele aliate au întreprins o serie de măsuri de contracarare, doar defensive, precum schimbul de informații și creșterea rezilienței, inclusiv în cadrul apărării cibernetice, fără a avea însă eficiența unor acțiuni ofensive calibrate. Pentru a-și atinge obiectivele urmărite și pentru a contracara eficient acțiunile hibride ale Federației Ruse, ar fi necesar ca statele occidentale să crească sancțiunile împotriva economiei rusești, ale căror efecte par să apară începând cu 2025, să desfășoare operații cibernetice împotriva țintelor militare și comerciale ale Kremlinului, să intensifice operațiile informaționale și de influențare a populației ruse și belaruse și să intensifice acțiunile kinetice împotriva unor nave comerciale sub pavilion fals, folosite ca mijloace hibride (denumite "*shadow fleet*").

O simplă contraacțiune referitor la întărirea rezilienței civile și militare nu este suficientă, statele europene trebuind să-și dezvolte propriile mijloace de descurajare și de contracarare a agresiunii hibride, mijloace de război hibrid care să descurajeze, pe viitor, nu numai comportamentul Federației Ruse, dar și intențiile altor actori statali și nestatali de a ataca valorile democratice occidentale. O astfel de abordare de „*descurajare prin pedepsire*” este prezentată în Anexa nr. 1.

Totodată, anul 2024 a adus scăderea influenței Turciei în regiune, îndeosebi ca urmare a declarațiilor belicoase, făcute în perioada războiului Israel – Fâșia Gaza, dar și ca urmare a poziției dublitate față de Kremlin. Prin urmare, încercarea președintelui turc, Recep Tayyip Erdoğan, de a deveni principalul negociator al încetării focului în Ucraina și de a organiza tratativele de pace pe teritoriul Turciei s-a soldat cu un mare eșec diplomatic, Elveția și mai apoi China oferindu-se să găzduiască aceste întâlniri, prima având loc, la începutul anului 2025, la Riad, în Arabia Saudită. Iar poziția președintelui Erdoğan pare să fie din ce în ce mai amenințată, ca urmare a mișcărilor de protest, din luna martie 2025, de la Istanbul, care s-au intensificat și s-au extins în mai toate marile orașe din Turcia.

Una dintre amenințările majore din zona conflictului, după cea nucleară, o reprezintă posibilitatea intrării Belarusului în război, de

partea Federației Ruse. Pentru a menține permanent în atenția Europei această provocare hibridă de descurajare, Kremlinul și-a continuat efortul de a controla și revigora „*Uniunea statală Federația Rusă – Belarus*”, stabilită în 1999, prin acțiuni sporite de integrare politico-militară și economică, care să asigure menținerea Minskului într-un cadru favorabil Moscovei.

Aceste acțiuni integratoare s-au desfășurat pe toată perioada anului 2024 și s-au intensificat la începutul anului 2025, prin creșterea prezenței militare ruse în Belarus, prin înființarea instituției reprezentanților speciali care să monitorizeze implementarea acordului unional, prin sporirea schimburilor economice bilaterale și folosirea companiilor belaruse de stat și private pentru importul de produse substituie sub steag fals (Press Service of the President of the Republic of Belarus 2025). În baza acestor acțiuni, Belarusul a început să-și dezvolte infrastructura militară (precum hangare, căi ferate și zone de decontaminare) în zona localității Asipovichy, pentru a putea depozita rachete nucleare ale Federației Ruse de tip Iskander-M¹².

Pe plan intern, pentru a-și consolida poziția de lider militar atât în interiorul Federației Ruse, cât și în regiunile vremelnice ocupate, președintele rus, Vladimir Putin, a declarat oficial anul 2025 drept „*Anul apărătorului patriei*”, semnând astfel eforturile continue ale Kremlinului de a militariza societatea rusă și de a menține stabilitatea regimului său printr-un program care să-i asigure sprijinul comunității de veterani ruși, aflată în continuă creștere.

Acest program extinde și instituționalizează măsuri suplimentare de sprijin pentru veterani, multe dintre ele începute de Kremlin în 2023 și 2024, care oferă acestora subvenții și beneficii. De asemenea, profitând de sărbătorirea a 80 de ani de la victoria aliaților în Cel de-Al Doilea Război Mondial, președintele Putin a aprobat o listă de instrucțiuni pentru guvernul rus care să urmărească extinderea rețelei de programe educaționale militar-patriotice pe întreg teritoriul controlat de Kremlin, (Evans, și alții 2024, 4). Totodată, arătându-se îngrijorat de numărul tot mai mare de veterani ruși nemulțumiți care ar putea amenința stabilitatea regimului de la Kremlin, după modelul Grupului paramilitar „*Wagner*”, președintele Putin a creat și a extins, în mod semnificativ, funcțiile „*Fondului de stat pentru apărătorii patriei din Federația Rusă*” în 2023 și 2024, cu scopul expres de a sprijini veteranii

¹² Conform site-ului <https://www.svaboda dot org/a/33357342.html>, accesat la 27.03.2025.

ruși care au luptat în Ucraina. Mai mult, el a introdus, în primăvara anului 2024, inițiativa „*Timpul eroilor*”, cu scopul instalării veteranilor ruși aleși de Kremlin în poziții de putere în cadrul guvernului, administrației locale și sectorului de afaceri, autoritățile ruse desemnând deja doi participanți ai acestui program să conducă două instituții militar-patriotice importante din Federația Rusă (Evans, și alții 2024, 5). Ca parte a acestei inițiative, în luna martie 2025 a fost lansat programul „*Mișcarea eroilor*”, care asigură recalificarea veteranilor de război care au luptat în Ucraina.

Angajamentul președintelui Putin față de astfel de inițiative și alte eforturi de sprijin pentru veterani angajează din ce în ce mai mult Moscova la obligații financiare pe termen lung. Dar efortul principal al Kremlinului pare a fi atins, populația rusă părând să aprecieze aceste măsuri de sprijin al veteranilor.

2.3. Administrația Trump și evoluția posibilă a războiului ruso-ucrainean

Imediat după preluarea președinției americane, Donald Trump a informat comunitatea internațională că dorește să încheie războiul ruso-ucrainean în 24 de ore și că va discuta imediat acest aspect cu președintele rus, Vladimir Putin. Ceea ce a și făcut telefonic la 12 februarie 2025, demarând discuțiile de pace și stabilind organizarea unui summit ruso-american la Riad, în Arabia Saudită. Inițial, intenția președintelui american a fost aceea de a nu invita la masa tratativelor nici Ucraina și nici UE.

Cu toate acestea, informal, reprezentanții președintelui Trump s-au întâlnit periodic cu liderii europeni pentru a discuta cerințele noii administrații față de pilonul european al NATO, precum și posibilitatea încheierii războiului ruso-ucrainean. În timpul unei astfel de întâlniri, secretarul american de stat al Apărării, Pete Hegseth, a precizat că:

„Zelenski nu are nicio șansă să-și atingă obiectivul privind scoaterea forțelor ruse din Peninsula Crimeea și din estul țării și întoarcerea Ucrainei la granițele sale inițiale dinainte de 2014. Urmărirea acestui obiectiv iluzoriu nu face decât să prelungească războiul și să provoace mai multă suferință. (...) Ucraina nu trebuie să rămână cu perspectiva devenirii unei țări NATO, iar acest deziderat nu reprezintă o garanție a acordului de pace. Trupele americane nu vor participa la nicio operație de menținere a păcii în zonă și nici NATO nu ar trebui să se implice ca organizație.” (Isachenkov 2025)

Cele 15 valuri de sancțiuni, impuse Moscovei de UE și de comunitatea internațională, au început să-și arate efectul acut asupra economiei ruse, îndeosebi la începutul anului 2025, prin creșterea cotei inflației la peste 9%, a ratei dobânzii la 23% și prin scăderea dramatică a parității rublei (Adams 2025).

„*Planul victoriei*” privind un posibil viitor parteneriat între Ucraina și SUA prin nou-alesul președinte american Donald Trump, prezentat de președintele ucrainean, Volodimir Zelenski, încă din luna octombrie 2024, prevedea, printre altele, înlocuirea trupelor americane în Europa cu experimentații militare ucraineni după încetarea războiului cu Federația Rusă, precum și o exploatare bilaterală a resurselor naturale rare ale Ucrainei (uraniu, grafit și litiu), în schimbul asigurării statutului de membru al NATO, pentru Ucraina și al unui pachet aliat cuprinzător de măsuri de descurajare strategică nonnucleară drept garanții de securitate. Apartenența Ucrainei la NATO pare însă a nu fi pe placul SUA și Germaniei, chiar dacă Kievul a precizat că acceptă și o aderare parțială – doar a teritoriului ucrainean aflat sub controlul său și nu a întregii Ucraine (Adams 2025), ceea ce pune sub semnul întrebării delimitarea finală a granițelor ucrainene la sfârșitul războiului.

Situația derulării negative a negocierilor de la Casa Albă, dintre președintele Trump și președintele Zelenski, din 28 februarie 2025, l-a împins pe acesta din urmă în brațele UE, pentru a i se garanta anumite măsuri de securitate. Astfel, la începutul lunii martie 2025, în perioada Summitului european extraordinar pentru susținerea Ucrainei, președintele francez, Emmanuel Macron, a propus trimiterea unui contingent de forțe de menținere a păcii în Ucraina, iar prim-ministrul britanic, Keir Starmer, a plusat cu implicarea unei forțe întrunite expediționare, conduse de Marea Britanie, din care să facă parte opt state nordice și baltice, plus Țările de Jos (Joyner 2025). La rândul ei, președinta Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, a propus creșterea bugetului european al apărării la 800 miliarde de euro pentru investiții adiționale în apărare și scăderea regulilor fiscale stricte ale UE pentru a permite statelor membre să întrebuițeze cei 150 miliarde de euro ca împrumuturi pentru achiziționarea în comun a unor echipamente militare (Joyner 2025). Dar aceste propuneri ne întorc cu gândul la „*Acordul de la Minsk*”, din 2014, care nu a avut efectul scontat, ca urmare a absenței SUA din ecuația de securitate regională, și care a condus la izbucnirea războiului din 2022.

În pofida tuturor acestor neajunsuri, la presiunea Washingtonului și cu încurajarea liderilor europeni, președintele Zelenski a semnat la Jeddah, la 11 martie 2025, armistițiul de încetare parțială a focului pentru 30 de zile, cu posibilitatea de a fi extins cu acordul ambilor beligeranți (Wolff și Melyarenko 2025), iar administrația americană a demarat imediat discuțiile cu Moscova pentru acceptarea lui. Astfel, două zile mai târziu, o delegație americană, condusă de reprezentantul special al președintelui Trump, Steve Witkoff, s-a deplasat la Moscova și a demarat negocierile cu președintele Putin și cu echipa sa, pe tema acceptării acestui armistițiu.

Considerate de președintele Trump drept „*un proces complicat (...) de redefinire a granițelor internaționale ale unei țări*” (Osgood 2025), negocierile au avut ca rezultat acceptarea parțială de către Kremlin a unui moratoriu pentru încetarea atacurilor asupra infrastructurii energetice, pentru 30 de zile¹³, cu condiția ca Occidentul să retragă sancțiunile impuse băncilor rusești, iar această acțiune temporară să ducă cu adevărat la semnarea unui acord de pace pe termen lung. Mai mult, s-a ajuns și la un acord de încetare a focului în Marea Neagră¹⁴, care să asigure transbordarea și libertatea de navigație a vaselor comerciale în zonă, eliminarea folosirii forței și a navelor comerciale în scopuri militare (Reuters Team 2025).

Prin această nouă *Inițiativă a Mării Negre*, Kremlinul dorește, de fapt, să se revină la vechea *Inițiativă de transport a grânelor la Marea Neagră (BSGI)* din 2022, din care s-au retras unilateral în iulie 2023, ca urmare a neridicării sancțiunilor agricole și neacordării dreptului de transport al grânelor și fertilizatorilor rusești spre Africa și spre „*Sudul Global*” (ISW Press 2025). Dar Kremlinul nu a fost de acord și cu o încetare a acțiunilor terestre, dacă nu se stopează ajutorul militar acordat Kievului și Ucraina nu oprește mobilizarea și instruirea trupelor sale, astfel că atacurile aeriene cu rachete și drone au continuat de o parte și de cealaltă a granițelor Ucrainei chiar pe perioada discuțiilor de pace, fiind țintite doar zone urbane și obiective militare.

¹³ Deși nu a fost publicat un document comun privind acordul de încetare temporară a focului asupra sistemelor energetice – stații de extracție/pompare, rafinării, conducte, depozite, infrastructura de generare și transport a curentului electric (centrale/termocentrale, stații de retransmisie, transformatoare și rețeaua de distribuție), centrale nucleare și hidrocentralele – , în luările de cuvânt care au urmat discuțiilor de pace, s-a menționat începerea acestei perioade de încetare a focului cu data de 18 martie 2025, pentru 30 de zile, și cu posibilitatea prelungirii acesteia, cu acordul ambelor părți. De asemenea, nu s-a precizat clar care este mecanismul de monitorizare a respectării acestui acord (ISW Press 2025_2, 1).

¹⁴ Acest acord nu are încă definitivat un document tehnic de implementare, întrucât nu s-a ajuns la o înțelegere cu privire la posibilitatea de navigație a navelor militare rusești dincolo de estul Mării Negre și nici la modalitatea de inspecție a navelor.

Condițiile impuse de președintele Putin, după discuții cu președintele belarus, Alexander Lukashenko, – de altfel, neschimbate de la începerea ostilităților – și cu președintele Trump încă o dată la telefon (pe 18 martie 2025), au constat în eliminarea cauzelor acestei „crize” prin: reducerea forțelor armate ucrainene; neaderarea Ucrainei la NATO; recunoașterea teritoriilor vremelnic ocupate (20% din Ucraina) de Federația Rusă – Peninsula Crimeea, Donbas (Lughansk și Donețk), Herson și Zaporojie, în special a capitalelor acestor regiuni; retragerea trupelor ucrainene din teritoriile vremelnic ocupate de armata rusă; protejarea drepturilor cetățenilor ucraineni de naționalitate rusă (Al Jazeera Team 2025). În plus, o dispută aprinsă a avut loc pe tema dreptului de proprietate asupra principalelor uzine nucleare ucrainene, precum Zaporojie (considerată cea mai mare astfel de uzină din Europa), pe care reprezentanții Kremlinului le consideră ca fiind ale lor de drept, ca pradă de război, iar președintele Zelenski le-a propus americanilor să le ia în primire, împreună cu întregul sistem energetic ucrainean.

Pentru asigurarea implementării acestor cerințe, s-a discutat și posibilitatea stabilirii unor „*linii de control*” între cele două armate beligerante, implementată prin măsuri de verificare, forțe de menținere a păcii sau înghețarea conflictului pe actualele fronturi.

O măsură de destindere a relațiilor ruso-americane a fost luată de președintele Trump în luna martie 2025, când a suspendat programul interinstituțional de urmărire și contracarare a acțiunilor hibride ale Kremlinului îndreptate împotriva Occidentului. Acest program, lansat de administrația Biden în 2024, includea șapte agenții americane de securitate, conduse de Consiliul Național de Securitate, care să conlucreze cu agenții similare europene pentru a stopa sabotajele, dezinformarea și atacurile cibernetice, desfășurate de Federația Rusă (The Moscow Times Team 2025).

La finalul discuțiilor de pace de la Riad, SUA s-au angajat să sprijine în continuare schimbul de prizonieri de război, eliberarea civililor ucraineni reținuți și întoarcerea copiilor transferați cu forța în Federația Rusă. Cu toate acestea, președintele Trump a fost forțat să-și revadă estimarea inițială și să extindă perioada de timp, în care consideră că va reuși să stopeze războiul din estul Europei, la șase luni. În plus, președintele american a impus Kievului să fie de acord cu abordarea sa dură, dacă își mai dorește să fie sprijinit militar de către SUA, în timp ce părea că trece cu vederea tentativa Kremlinului de a întârzia orice semnare a acordului de încetare a focului. Totuși, ultimele

solicitări ale președintelui Putin, de încheiere a tratatului de pace, după desfășurarea alegerilor prezidențiale în Ucraina l-au nemulțumit pe președintele Trump, care vede prin aceasta prelungirea datei de încheiere a războiului, determinându-l să amenințe cu noi sancțiuni asupra Moscovei.

2.4. Obiectivele atinse de cele două părți beligerante în anul 2024

Nici la finele anului 2024 și nici la începutul anului 2025 nu putem afirma că vreunul dintre beligeranți și-a îndeplinit în totalitate obiectivele politice propuse. Situația liniei frontului la sfârșitul lunii martie 2025 este redată în Figura 5.

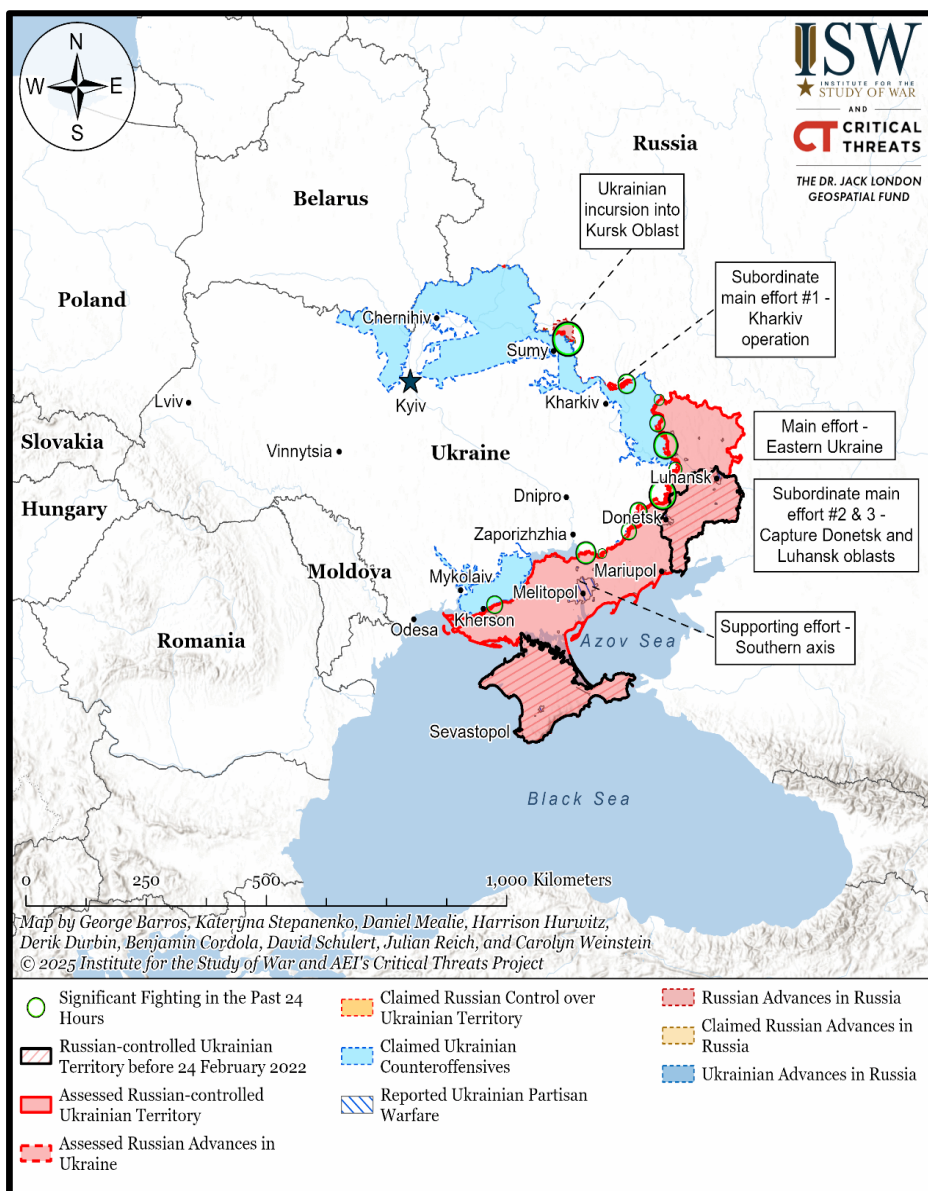

Figura 5: Situația teritoriilor controlate de beligeranți la începutul anului 2025 (ISW Press 2025, 5)

După schimbările majore care au avut loc pe planul geopoliticii mondiale și după demararea negocierilor de pace, conduse de administrația Trump, Moscova pare cea mai apropiată de realizarea acestora, îndeosebi prin poziția de forță pe care a adoptat-o în timpul acestor negocieri, dar și a menținerii condițiilor impuse părții ucrainene pentru acceptarea armistițiului de încetare a focului. Pe plan militar, chiar dacă Federația Rusă nu are suficiente rezerve operative ca să dezvolte ofensiva pe direcții secundare de efort spre Sumi, Harkov sau Zaporojie, acțiunile sale ofensive de nivel tactic vor continua probabil pe direcția principală de efort din regiunea Donbas, dar cu un momentum scăzut, celelalte regiuni mulțumindu-se să le lovească cu aviația, cu rachetele, cu dronele și cu focul artileriei cu bătaie mare, pentru a crea haos în rândul populației și pentru a-și impune propriile cerințe la masa tratativelor.

Din punctul de vedere al acțiunilor militare convenționale, Kremlinul a forțat cucerirea deplină a Donbasului în ultimul trimestru al anului 2024, într-o așa-zisă „*teorie a victoriei*”, prin atacuri tactice de nivel pluton, companie sau batalion, reușind să ocupe aproximativ 56,5% din totalul teritoriilor adjudecate pe întreg parcursul anului respectiv. Dar și pierderile de vieți omenești au crescut exponențial, odată cu înăsprirea acțiunilor ofensive, ajungându-se la aproximativ 1.500 de militari uciși sau răniți/zi, la o rată de înaintare de 27,96 km²/zi¹⁵ în interiorul teritoriilor ucrainene. Este clar că scăderea momentumului înaintării armatei ruse pe frontul din Ucraina s-a datorat atât necesității de reînarmare a forțelor sale terestre, care au pierdut pe timpul toamnei și iernii destul echipament de luptă, cât și ca urmare a necesității de adaptare rapidă a tacticilor de luptă ale armatei ucrainene, în funcție de situațiile des schimbătoare.

Toate aceste condiții au prelungit războiul de uzură, în care ambele tabere au suferit și continuă să sufere pierderi mari de personal și tehnică de luptă. O analiză a principalelor date statistice ale celui de-al treilea an de război este prezentată în Anexa nr. 2.

Din punct de vedere politic, Kremlinul a reușit să-și mențină și chiar să întărească parteneriatele strategice cu R.P.D. Coreană și cu Iranul în ceea ce privește creșterea sprijinului militar cu sisteme de arme și muniții, cu rachete și drone, precum și cu militari. Astfel, prin

¹⁵ Conform site-ului oficial de pe Telegram al Comandantului Armatei ucrainene <https://t.me/osirskiy/1012>, accesat la 10.03.2025.

semnarea Tratatului de parteneriat strategic cuprinzător, în perioada vizitei președintelui Putin la Phenian, în decembrie 2024, R.P.D. Coreeană a crescut numărul de trupe dislocate în estul Federației Ruse cu încă 3.000 de militari, precum și cu un număr important de rachete balistice cu rază scurtă de acțiune, cu circa 220 de aruncătoare, autopropulsate de 170 mm și cu lansatoare multiple de rachete (MLRS) de 240 mm (Harvey 2025). Această creștere a sprijinului militar, acordat Kremlinului la începutul anului 2025, a fost impulsionat de condițiile de garanție, acordate Phenianului de președintele Putin, în cazul unui atac din partea Coreei de Sud. Kremlinul a reușit să consolideze și cooperarea militară cu India, în perioada martie-aprilie 2025 având loc primul exercițiu comun naval "Indra Navy 2025" în Oceanul Pacific.

Ucraina era, la finele anului 2024 și începutul anului 2025, într-o situație geopolitică ingrată, în care timpul nu a fost cel mai bun aliat al său, prin faptul că a fost nevoită să oprească acțiunile ofensive pe aproape toate direcțiile și să-și concentreze efortul pe încheierea unui armistițiu temporar de încetare a focului, care să ducă la stabilirea păcii pe termen lung. Mai mult, relația președintelui Zelenski cu administrația Trump nu pare a fi pozitivă, iar condițiile de încheiere a acestei păci par să fie împotriva obiectivelor Kievului, care își poate pierde o cincime din teritoriu, precum și anumite resurse minerale rare care se vor disputa între americani și ruși. De asemenea, ultima condiție impusă de președintele Putin pentru încheierea păcii privind organizarea alegerilor în Ucraina, chiar dacă este agreată de președintele Zelenski, care se consideră că are sprijinul majorității populației, reprezintă o altă tentativă a Kremlinului de a continua războiul. Sunt discuții în partea ucraineană care ar agreea eventuale alegeri prezidențiale în vara anului 2025 (Landale 2025).

O perspectivă sensibilă o prezintă menținerea sprijinului acordat de europeni Ucrainei. Cu toate că au avut loc mai multe reuniuni urgente la nivelul Consiliului UE și al Comisiei Europene și cu toate că s-a înființat o „*Coaliție de Voință*” la nivel european, de continuare a sprijinului acordat Kievului, după încheierea tratatului de pace și în situația scăderii interesului SUA de a se implica în monitorizarea menținerii acestei păci, consensul dintre țările membre ale respectivei coaliții cu privire la modalitățile de continuare a acestui sprijin nu s-a putut obține până în prezent.

2.5. Posibile scenarii ale schimbării ordinii mondiale actuale în viitorul apropiat

Discuțiile din primul trimestru al anului 2025, purtate de Washington D.C. cu Moscova, privind un eventual acord de pace în estul Europei, fără a implica Ucraina și UE, precum și somațiile repetate ale administrației Trump, de creștere a bugetelor pentru apărare ale statelor europene și Canadei, au obligat Uniunea Europeană să-și regândească politica comună de securitate și apărare (CSDP) și să ia măsuri urgente pentru a reînarma Europa care să devină pe deplin capabilă să se apere singură împotriva unui eventual atac al Federației Ruse până în 2030. Astfel, la ședința extraordinară a Consiliului UE, din 17 martie 2025, Înalțul reprezentant Kaja Kallas a prezentat *Carta Albă a Apărării Europene – Readiness 2030*, care va fi implementată la nivelul Comisiei Europene prin *Planul de reînarmare a Europei/Readiness 2030*, un pachet ambițios de măsuri de apărare, pe niveluri financiare pentru statele membre, care să conducă la o creștere în realizarea capacităților de apărare.

Noua *Cartă Albă a Apărării Europene* stabilește soluții pentru a acoperi lipsurile critice de capacități prin investiții masive în apărare pentru achiziționarea de sisteme de arme și realizarea unei baze solide industriale de apărare pe termen lung, pe următoarele linii-cheie de acțiune:

- reducerea decalajelor de capacități, cu accent pe cele critice identificate de statele membre;
- sprijinirea industriei europene de apărare prin cereri comune și achiziții colaborative sporite;
- sprijinirea Ucrainei printr-o asistență militară sporită și o integrare mai profundă a industriilor de apărare europene cu cele ucrainene;
- aprofundarea pieței de apărare la nivelul UE, inclusiv prin simplificarea reglementărilor;
- accelerarea transformării apărării prin aplicarea tehnologiilor emergente și disruptive, cum ar fi inteligența artificială (AI) și tehnologia cuantică;
- îmbunătățirea pregătirii țărilor europene pentru scenariile cele mai defavorabile, prin îmbunătățirea mobilității militare, supravegherea și consolidarea controlului granițelor externe, în special a celor terestre cu Federația Rusă și cu Belarus;
- întărirea parteneriatului cu țări din întreaga lume care au aceleași idei (EU Press Release 2025).

Pentru implementarea acestei Carte Albe, *Planul de reînarmare a Europei* asigură cheltuirea a peste 800 mld. euro pe următorii piloni:

- creșterea folosirii finanțelor publice în asigurarea apărării la nivel național prin activarea clauzei naționale de salvagardare a *Pactului de stabilitate și creștere*, care să le ofere acestor țări un spațiu bugetar suplimentar pentru a-și crește cheltuielile pentru apărare, în cadrul normelor fiscale ale UE – până la max. 1,5% din PIB/an pentru o perioadă de 4 ani;
- stabilirea unui nou instrument al UE pentru investiții, denumit *Acțiunea de Securitate pentru Europa (SAFE)*, care să cuprindă un buget de până la 150 mld. euro pe piața de capital și care să fie valabil și pentru Ucraina și țările partenere din cadrul Acordului european de liber-schimb (EFTA/EEA);
- valorificarea Grupului Bancar European de Investiții (EIB Group) și mobilizarea capitalului privat prin accelerarea implementării Strategiei Uniunii de Economii și Investiții, adoptată la 19 martie 2025 (EU Press Release 2025).

Prin reducerea rolului de conducător al SUA privind sprijinul acordat de Occident Kievului, Marea Britanie și Franța și-au asumat acest rol, precum și cel de asigurare a legăturii dintre statele europene aliante (printre care și România) care doresc să sprijine Ucraina după semnarea unui acord de pace, incluzând, aici, și Canada, și UE, într-o așa numită „*Coaliție de voință (Coalition of the Willing)*” (Echipa Al Jazeera și Agențiile de Știri 2025). Pe plan militar, au avut loc deja contacte între șeful britanic al apărării, amiralul Tony Radakin, și alți șefi ai apărării din țările aliante și din UE, care și-au exprimat dorința de a se asigura realizarea încetării ostilităților în Ucraina. Cu acest prilej, s-a încheiat un parteneriat nuclear între Marea Britanie și Franța, care să asigure un eventual răspuns european, în caz de deteriorare a situației din Ucraina.

Profund nemulțumiți de dorința acerbă a Kremlinului de a continua războiul prin condiționarea încheierii acordului de încetare temporară a focului cu noi solicitări, precum și de intenția administrației Trump de a semna cu președintele Zelenski tratatul cu privire la cedarea mineralelor rare, fără acordarea unor garanții de securitate Kievului, liderii a 28 de țări membre ale acestei coaliții, UE, NATO și președintele Zelenski s-au întâlnit la Paris, la 27 martie 2025, pentru a discuta și a agreea ce garanții de securitate de lungă durată ar putea oferi

Kievului, în cazul semnării unui tratat de pace, și ce măsuri ar trebui luate pentru a forța Kremlinul să dea dovadă de seriozitate în cadrul acestor negocieri. Astfel, Parisul a anunțat deja un nou sprijin militar aerian pentru Kiev, în valoare de 2 mld. euro, precum și luarea în considerare a trimiterii unei *forțe de reasigurare (reassurance force)* în anumite puncte strategice din Ucraina (localități și baze militare), în situația încheierii unui tratat de pace cu Moscova, ca măsură de descurajare a Federației Ruse, precum și a unei echipe militare franco-britanice de consiliere a Kievului pentru pregătirea, organizarea și înzestrarea viitoarei armate ucrainene (Murray 2025). Unele țări nordice, precum Suedia și Danemarca, au anunțat și ele suplimentarea sprijinului militar acordat Kievului.

Intenția coaliției de voință europene este de a avea o armată ucraineană de circa 500.000 – 1.000.000 de militari, bine dotată și instruită, care să constituie prima redută de apărare a Europei împotriva unui posibil atac al Federației Ruse. O a doua redută ar reprezenta-o forțele europene de reasigurare din Ucraina și cele aliate din cadrul prezenței înaintate (eFP), de la granița de est a NATO, iar prin politica de înarmare rapidă a statelor europene, ar trebui să se dezvolte acele capacități care să învingă, la final, Kremlinul, chiar în situația în care SUA nu ar interveni în sprijinul pilonului european al Alianței Nord-Atlantice (Irish și Plneau 2025).

La începutul anului 2025, se concretizează deja două posibile scenarii privind securitatea europeană și, eventual, chiar a noii ordini mondiale. Unul dintre aceste scenarii, cel mai posibil, este conturat pe ideea că SUA vor continua să sprijine militar și financiar Ucraina, precum și pe aliații săi europeni, inclusiv pentru trimiterea unei forțe de menținere a păcii în zona de război, după semnarea unui eventual tratat de pace. Totuși, acest sprijin va fi diminuat și cenzurat de anumite condiții, pe care administrația Trump le-a transmis deja liderilor europeni și președintelui Zelenski, încă de la preluarea Biroului Oval. Aceste condiții se referă la înarmarea pilonului european al NATO și Canadei prin creșterea bugetului apărării acestor state.

Așa după cum s-a putut vedea în timpul desfășurării negocierilor de pace de la Riad, președintele Trump este mai mult interesat de reconsiderarea situației de securitate regională și mondială decât de încheierea războiului ruso-ucrainean. Ca urmare, este mult mai îngăduitor cu președintele rus, Vladimir Putin, în rezolvarea condițiilor pe care Kremlinul le-a tot adus în atenția echipei de negociatori decât

să țină cont de solicitările Kievului pentru realizarea unei păci trainice în estul Europei. Mai ales că a și prelungit timpul de încheiere a războiului de la 24 de ore la șase luni, timp în care este preocupat mai mult de realizarea unei stabilități economice și sociale interne în SUA, de sprijinirea Israelului prin lovirea Yemenului în vederea distrugerii/neutralizării grupării teroriste Houthi și de începerea unui război comercial cu Uniunea Europeană și cu China.

O condiție sine qua non a acestui scenariu o reprezintă unificarea UE într-o confederație de state (CUE) și nu menținerea ei doar ca organizație regională. Astfel, UE își poate căpăta autonomia strategică prin realizarea unei cvasiindependențe față de SUA și își va putea scrie singură propria istorie. Astfel, poziția sa geostrategică va deveni de aliat major al SUA și NATO. De altfel, în acest scenariu, putem vorbi de revenirea la bipolaritate prin constituirea a două grupări geopolitice – Blocul Democratic Occidental, care include SUA, CUE, țări aliate, ale G7 și alte democrații care împărtășesc aceleași valori și idealuri ale lumii libere versus Blocul extins BRICS, din care să facă parte, pe lângă China și Federația Rusă, state din cadrul G20. Această abordare ar mai putea fi văzută, printr-o prismă politico-economică unitară, și ca o confruntare între „*Nordul Global*” și „*Sudul Global*”, deci între statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare și slab dezvoltate.

Cel de-al doilea scenariu, cel mai periculos, are în prim plan realizarea unei noi ordini mondiale între SUA, China și Federația Rusă, scoțând din ecuație Uniunea Europeană, dacă aceasta din urmă nu devine un actor global.

Acest scenariu va implica pierderea graduală a sferelor europene de influență, inițial, în estul Europei, în detrimentul Federației Ruse și, ulterior, în vecinătatea continentului – Africa și Orientul Mijlociu –, în detrimentul Chinei. În acest context, poziția geostrategică a SUA poate balansa de la o primă abordare de izolaționism geopolitic la o împărțire a sferelor de influență la nivel global cu China. Deci trecerea la multipolaritate, așa după cum își doresc liderii de la Beijing și Kremlin.

Din păcate, situația geostrategică a Ucrainei este aproape aceeași în ambele scenarii, implicând semnarea unui tratat de pace, în care își va pierde o parte din teritorii și va trebui să-și reducă efectivele militare și să renunțe la dezideratul de a intra în NATO. Totuși, diferența este că, în primul scenariu, prin măsurile luate de CUE pe termen mediu și lung, Ucraina poate deveni un prim bastion de apărare împotriva Kremlinului, în timp ce, în cel de-al doilea, UE va ceda estul Europei,

incluzând, aici, și Ucraina, care va reintra în sfera de influență a Federației Ruse. Deci acest scenariu va aduce cu el și posibilitatea reinstaurării unei noi „*Cortini de fier*” în Europa.

Concluzii

Comemorarea a trei ani de la izbucnirea războiului ruso-ucrainean a fost marcată de preluarea puterii politice în SUA de către administrația Donald Trump și de schimbări majore în relația SUA – NATO, SUA – UE și SUA – Federația Rusă. Astfel, încă din timpul campaniei sale electorale, Donald Trump a promis încheierea rapidă a războiului din Ucraina.

Diferit de ceea ce s-a încercat pe parcursul anului 2024 privind încheierea unei păci impuse de Kiev și sprijinită de UE, la care Moscova nu a fost invitată să participe, după instaurarea sa la Washington D.C., președintele Trump a anunțat intenția sa de a organiza un nou summit SUA – Federația Rusă la Riad, în Arabia Saudită, în care să se discute principalele aspecte de securitate la nivel european și mondial, printre care și încheierea unei păci durabile în Europa de Est, cu participarea separată a Ucrainei, dar fără implicarea UE. Considerat de anumiți analiști politici drept o reeditare a întâlnirii de la Ialta (1945)¹⁶ sau chiar de la Malta (1989)¹⁷, acest summit poate reprezenta însăși modificarea securității Europei.

Mai mult, pe parcursul anului 2024, puterea de negociator a Turciei a scăzut în regiune, îndeosebi ca urmare a declarațiilor belicoase, făcute în perioada acțiunilor violente din Orientul Mijlociu, dar și a poziției dublitate față de Kremlin. Ca urmare, președintele Erdoğan nu a mai fost luat în seamă pentru organizarea tratatelor de pace pe

¹⁶ Conferința de la Ialta (Yalta), denumită și „*Conferința din Crimeea*”, reprezintă întâlnirea, din perioada 4-11 februarie 1945, dintre liderii SUA (președintele Franklin D. Roosevelt), Marii Britanii (prim-ministrul Winston Churchill) și Uniunii Sovietice (Secretarul General Iosif Stalin), pentru a conveni intrarea URSS în război împotriva Japoniei, includerea Franței în marile puteri care monitorizează guvernarea Germaniei și în țările cu drept de veto din ONU, precum și împărțirea sferelor de influență din Europa, după terminarea Celui de-Al Doilea Război Mondial, conform site-ului <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/yalta-conf>, accesat la 01.04.2025.

¹⁷ Summitul de la Malta reprezintă întâlnirea din perioada 2-3 decembrie 1989, la bordul unor nave de luptă (crucișătoarele *USS Belknap* și *Maxim Gorki*), a președintelui american, George Bush, cu secretarul general sovietic, Mihail Gorbaciov, care a reprezentat încheierea „*Războiului Rece*”, prin reducerea prezenței militare și a echipamentelor în Europa și semnarea acordului nuclear *START I*, dezmembrarea URSS și unificarea Germaniei, precum și lansarea globalismului, conform site-ului <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-malta-summit-and-us-soviet-relations-testing-the-waters-amidst-stormy-seas>, accesat la 01.04.2025.

teritoriul Turciei, iar poziția sa a început să fie din ce în ce mai amenințată, ca urmare a mișcărilor populare de susținere a contracandidatului său, Ekrem Imamoglu.

Pe plan militar, anul 2024 a demonstrat, încă o dată, că operațiile convenționale și deci puterea militară nu mai au eficiența *per se* de a îndeplini obiectivele strategice și starea finală dorită ale marilor puteri, necesitând desfășurarea unor alte acțiuni de către toate elementele de putere ale acestora. Această tendință a artei militare contemporane a fost folosită și de Kremlin în ultimii doi ani de război, în cadrul „doctrinei Gherasimov” de „apărare activă” și „acțiuni limitate”, prin creșterea acțiunilor hibride îndreptate asupra „Occidentului colectiv”. În același timp, și Kievul a combinat operațiile sale de apărare cu acțiunile neconvenționale pentru a recâștiga inițiativa strategică.

Chiar dacă Kremlinul a forțat cucerirea deplină a Donbasului în ultimul trimestru al anului 2024, într-o așa-zisă „teorie a victoriei”, prin atacuri tactice de nivel pluton, companie sau batalion, momentumul a rămas totuși scăzut, iar pierderile de vieți omenești au crescut exponențial, odată cu înăsprirea acțiunilor ofensive. Aceeași perspectivă au avut-o și pierderile de tehnică de luptă, în special de blindate. Aceste pierderi s-au datorat în special faptului că unitățile rusești de pe linia frontului au demonstrat o instruire precară, existenței unor echipamente deteriorate, lipsei comandanților tineri, precum și capabilităților foarte reduse de planificare.

La rândul său, Kievul a desfășurat ample acțiuni defensive pentru oprirea avântului armatei ruse în nord-estul, estul și sudul țării, demonstrând, încă o dată, dependența de sprijinul militar și financiar al Occidentului, prin care să poată stabiliza linia frontului. Totodată, constrângerile generate de resurse umane limitate și de scăderea moralului trupelor au reprezentat și continuă să reprezinte vulnerabilități critice ale armatei ucrainene, îndeosebi în sectoarele principale rusești de lovire. Aceste vulnerabilități au putut fi gestionate doar printr-o amplă integrare a acțiunilor de apărare ale unităților terestre ucrainene cu operațiile dronelor, cu focul artileriei și cu întrebuințarea mijloacelor de lovire cu bătaie mare, reușindu-se, până la finele anului 2024, să se oprească înaintarea forțelor ruse pe aproape toate direcțiile operativ-tactice.

Nici situația geopolitică a Europei nu mai este aceeași ca la izbucnirea războiului din Ucraina. Poziția administrației Trump față de NATO și UE este neclară și destul de dură cu privire la investițiile

europene în apărare. De asemenea, există la ora actuală o mare dezbinare între statele europene, mai ales de când poziția SUA s-a schimbat față de Europa. Mai mult, Franța, prin președintele său, Emmanuel Macron, dar și Marea Britanie, prin prim-ministrul Keir Starmer, își doresc să preia conducerea pilonului european al NATO și al UE în ceea ce privește ajutorul pe care Occidentul trebuie să-l acorde în continuare Kievului. Dar nu există un consens în această abordare europeană. De asemenea, o mare parte din alegerile prezidențiale și parlamentare (incluzând, aici, și pe cele europarlamentare) care au avut lor în Europa și în SUA, în anul 2024, au trezit suspiciuni privind o posibilă implicare informațională a Kremlinului, ca urmare a luptei acerbe, neloiale și uneori la limita legalității dintre cele două curente politice care domină politica occidentală – populismul și suveranismul. Această luptă a avut drept consecință scoaterea din cursa electorală a unor lideri considerați „*incomози*”, precum Diana Iovanovici-Șoșoacă și Călin Georgescu, în România, primarul Istanbulului, Ekrem Imamoglu, în Turcia și Jean-Marie Le Pen, în Franța, și chiar încercarea de asasinare a unor rivali politici, precum Donald Trump sau Robert Fico. Ca să nu mai vorbim de asasinarea disidentului rus Alexei Navalnîi într-o închisoare din Siberia.

Din ce în ce mai multe personalități politice occidentale încep să discute, pe lângă menținerea sprijinului financiar și militar, despre necesitatea opririi războiului de la granița de est a NATO și UE. Dar modul de finalizare a acestui război și de stabilire a păcii va depinde, în mare măsură, de poziția administrației Trump față de Europa. Deocamdată, această poziție este ambiguă, președintele american, Donald Trump, dorind, pe de-o parte, să oblige statele europene și Canada să crească bugetele proprii pentru apărare, iar pe de altă parte, amenință cu începerea unui război comercial cu UE, Canada și China. Astfel, viitorul securității Europei și cum va arăta noua ordine mondială în viitorul apropiat nu pot fi încă previzionate.

Măsuri de „descurajare prin pedepsire” care pot fi adoptate de statele europene împotriva Kremlinului (Bajarūnas 2024)

1. Schimbul de informații:

- încurajarea guvernelor și societății civile de a aduna mai activ dovezi credibile și împărtășirea lor în mod deschis atât cu publicul, cât și cu partenerii internaționali;
- încurajarea NATO și UE să facă schimb proactiv de informații interne referitor la propriile vulnerabilități;
- îmbunătățirea colaborării dintre agențiile de informații occidentale și partenerii globali pentru a îmbunătăți monitorizarea potențialelor rute de contrabandă și de evaziune a sancțiunilor.

2. Măsuri economice și financiare:

- vizarea factorilor de decizie ruși, a facilitatorii lor, a oligarhilor și entităților cu sancțiuni economice și de proprietate;
- oferirea de recompense financiare sau scutiri de la sancțiuni pentru rușii care încalcă politicile de stat ale regimului de la Kremlin;
- vizarea investițiilor rusești pe piețele imobiliare majore, cum ar fi Londra și Cipru;
- abordarea utilizării de către Federația Rusă a unei „flote din umbră” sau a proxy-urilor care ocolesc sancțiunile pentru petrol și gaze.

3. Măsuri legale:

- depunerea de rechizitorii și urmărirea acțiunilor legale împotriva persoanelor ostile implicate în acțiuni hibride.

4. Măsuri cibernetice:

- demontarea rețelelor/fermelor de boți ale grupurilor de hackeri controlate de Federația Rusă sau susținute de stat și dezactivarea serverelor implicate în atacuri cibernetice;

- stabilirea unui cadru solid pentru accesul legal la datele criptate – respectând, în același timp, drepturile fundamentale – pentru a sprijini autoritățile responsabile de aplicarea legii și de securitate din statele NATO și UE.

5. Media:

- expunerea și perturbarea campaniilor de dezinformare prin intermediul platformelor media – atât sociale, cât și tradiționale; identificarea și eliminarea în mod public a conturilor sau rețelelor care răspândesc informații false;
- subminarea influenței presei ruse sponsorizate de stat care operează din țările NATO și UE; impunerea unor sancțiuni secundare entităților care oferă sprijin logistic sau financiar acestor instituții media;
- asistarea platformelor media occidentale în contracararea propagandei rusești;
- modelarea sentimentului public/cetățenesc și promovarea valorilor democratice în Federația Rusă; folosirea platformelor media independente, susținând disidenții ruși și mișcările societății civile, promovând exilul cetățenilor ruși și a jurnaliștilor independenți și valorificând rețelele sociale și campaniile digitale;
- combaterea revizionismului istoric rusesc cu narațiuni factive.

6. Contrasabotaj:

- încurajarea NATO să contracareze operațiile de sabotaj și acțiunile militare sub acoperire prin exerciții militare rapide, prin desfășurări sporite de trupe în zone vulnerabile, prin vizite în porturi și patrule aeriene și maritime îmbunătățite;
- crearea unei rețele antisabotaj pentru a sprijini statele membre în prevenirea și răspunsul la incidente;
- îmbunătățirea apărării antiaeriane și antirachetă integrată a NATO pentru a contracara amenințările de la drone sau alte obiecte zburătoare;
- folosirea unor contramăsuri și tehnologii de protecție a semnalului, ca răspuns la blocarea comunicațiilor civile și militare, a GPS-ului și a transmisiilor;
- amenințarea cu perturbarea căilor logistice rusești;

- sprijinirea statelor membre care se confruntă cu migrația instrumentalizată.

7. Alte măsuri:

- integrarea atât a capacităților militare ale NATO, cât și a instrumentelor de reglementare, economice și diplomatice ale UE într-un cadru unic;
- susținerea vecinilor Federației Ruse împotriva amenințărilor hibride, prin îmbunătățirea capacităților de reziliență, de răspuns și de partajare a informațiilor;
- încurajarea NATO și UE să stabilească și să actualizeze în mod regulat lista vulnerabilităților Federației Ruse și a celor implicați în activități maligne.

Raportul cu principalele date statistice ale războiului ruso - ucrainean

	 Fed. Rusă	%	 Ucraina	%
Domeniul teritorial				
Total teritoriu ucrainean pe care-l controlează Fed. Rusă în prezent, incluzând Pen. Crimeea și părți din Donbas pe care Rusia le-a cucerit înainte de invazia din 24 februarie 2022	113.310 km ²	19%		
De la începutul invaziei ruse (feb.2022)	70.251 km ²	12%		
În ultima lună (22 ian. – 25 feb. 2025)	495 km ²	0%		
În ultima săptămână	91 km ²	0%		
Domeniul militar				
Personal militar mort și rănit grav**	700.000	1,7%	400.000	3,1%
Pierderi în echipamente militare	20.506		7.908	
- Tancuri și vehicule blindate	11.908		3.966	
- Aeronave militare	305		183	
- Nave de luptă	22		35	
Domeniul economic				
Modificări cumulative în cadrul PIB din 2022 (în anul 2024)		5,6%		-23%
Creștere PIB proiectată pentru 2025		1,6%		2,0%
Deficitul bugetar față de % PIB		1,7%		20%
Schimbul valutar în USD din feb.2022***	0,012	-3%	0,0240	-27%
Randamentul obligațiunilor pe 3 ani		17,4%		24,7%
Gradul de deteriorare a rețelelor electrice****				64%

	 Fed. Rusă	%	 Ucraina	%
Domeniul social				
Pierderi civile	388		12.500	
Strămutarea civililor*****	800.000	0,6%	10.200.000	23%
Sprijinul popular pentru război		61%		51%
Note:				
* Situația curentă a teritoriilor ocupate de Federația Rusă la un moment dat, din februarie 2022.				
** % populație masculină între 20 și 64 ani.				
*** Grivna ucraineană, folosind o rată fixă de schimb.				
**** Pentru Federația Rusă nu există pagube semnificative materiale în infrastructură.				
***** În Federația Rusă, un mare număr de refugiați politici, emigranți economici și bărbați care fug de înrolare/mobilizare.				

Sursa: *The Russia-Ukraine War Report Card, Feb.26, 2025 (RM Staff 2025)*

Așa după cum am amintit și în cadrul studiului de specialitate din anul 2024, denumit „*Forme și procedee inovative ale acțiunilor de luptă utilizate în războiul din Ucraina*”, din cauza lipsei unor indicatori fiabili, acest raport nu include factori multipli, care ar putea fi mai importanți pentru evaluarea succesului și a potențialului ofensiv al beligeranților.

Mai mulți factori prin care Ucraina are probabil un avantaj sunt greu de cuantificat, cum ar fi ajutorul militar străin, moralul, conducerea militară și războiul informațional, în timp ce punctele forte ale Federației Ruse, cum ar fi controlul real al teritoriului vremelnic ocupat, sunt mai ușor de interpretat. Aceasta se reflectă în faptul că datele cantitative disponibile prezintă o imagine mai favorabilă Federației Ruse decât realitatea. De altfel, chiar și conducerea militară de la Kiev consideră că Moscova deține un avantaj numeric în personal, dar și un avantaj major în asigurarea, prin industria proprie de apărare și prin partenerii strategici, a munițiilor și echipamentelor militare necesare continuării pe termen lung a războiului. Prin urmare, este important să ținem cont de ceea ce nu este inclus atunci când interpretăm statisticile existente.

BIBLIOGRAFIE:

- Adams, Paul. 2025. „The endgame in Ukraine: How the war could come to a close in 2025.” *BBC*. Accesat 03 12, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/c2ldpnyewx1o>.
- Al Jazeera. 2024. „Russia intensifies attacks on Ukraine’s Kharkiv region”. Accesat 25.04.2025. <https://www.aljazeera.com/news/2024/5/13/russia-intensifies-attacks-on-ukraines-kharkiv-region>.
- Bajarūnas, Eitvydas. 2024. „Making Russia Pay for Hybrid Attacks.” *CEPA*. Accesat 03 24, 2025. <https://cepa.org/article/making-russia-pay-for-hybrid-attacks/>.
- CBS News. 2024. „Biden lifts restriction on Ukraine's use of U.S.-provided weapons deep inside Russian territory”. Accesat 21.02.2025. <https://www.cbsnews.com/news/biden-ukraine-us-weapons-russia-restriction/>.
- Cox, Dan. 2024. „The Operational and Strategic Genius of the Kursk Offensive.” *Fpri.org*. Accesat 03 11, 2025. <https://www.printfriendly.com/print?url=https://www.fpri.org/article/2024/11/the-operational-and-strategic-genius-of-the-kursk-offensive/&headerImageUrl=&headerTagline=&imageDisplayStyle=block&customCSSURL=&disableClickToDel=1&disablePDF=0&encodeImages=fa>.
- EBU Investigate Journalism Network. 2025. „Playing With Fire. Are Russia's hybrid attacks the new European war?” *EUR(O)VISION News*. Accesat 24 03 2025. <https://investigations.news-exchange.ebu.ch/playing-with-fire-are-russias-hybrid-attacks-the-new-european-war/>.
- Echipa Al Jazeera și Agențiile de Știri. 2025. „Russia-Ukraine war: List of key events, day 1,125.” *Al Jazeera*, 25 03. Accesat 03 26, 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/25/russia-ukraine-war-list-of-key-events-day-one-thousand-one-hundred-twenty-five>.
- EU Press Release. 2025. „Commission unveils the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030.” *ec.europa.eu*. 19 03. Accesat 03 25, 2025. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_793.

- Evans, Angelica, Nicole Wolkov, Kateryna Stepanenko, Nate Trotter, William Runkel, și Frederick W. Kagan. 2024. *Russian Offensive Campaign Assessment, December 31, 2024*. Daily Assessment, Washington D.C.: Institute for the Study of War. Accesat 02 21, 2025. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-december-31-2024>.
- Greg Myre. 2024. „Report: Ukraine receives first batch of U.S.-made F-16 fighter jets”. NPR. 01 AUGUST 2024. Accesat 21.02.2025. <https://www.npr.org/2024/08/01/g-s1-14698/ukraine-receives-u-s-f-16-fighter-jets>.
- Harvey, Lex. 2025. „North Korea has sent 3,000 more soldiers to bolster Russia’s war on Ukraine, South Korea says.” *CNN*, 27 03. Accesat 03 31, 2025. <https://edition.cnn.com/2025/03/27/europe/north-korea-russia-ukraine-soldiers-intl-hnk/index.html>.
- Irish, John, și Elizabeth Plneau. 2025. „Europeans back strong Ukraine army, differ on future 'reassurance force'.” *The Reuters*, 27 03. Accesat 03 28, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-allies-meet-with-new-aid-security-assurances-mind-2025-03-27/>.
- Isachenkov, Vladimir. 2025. „Trump’s call with Putin ends U.S. efforts to isolate Russia.” *Associated Press*. Accesat 03 14, 2025. <https://apnews.com/article/russia-trump-putin-ukraine-war-32f3b815693df3485b086e647d2e26f7>.
- ISW Press. 2025_1. „Russian Offensive Campaign Assessment, March 24, 2025.” *Institute for the Study or War*, 24 03. Accesat 03 26, 2025. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-24-2025>.
- ISW Press. 2025_2. „Russian Offensive Campaign Assessment, March 25, 2025.” *Institute for the Study of War*, 25 03. Accesat 03 27, 2025. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-march-25-2025>.
- Jones, Seth G. 2025. „Russia’s Shadow War Against the West.” *CSIS*. Accesat 03 24, 2025. <https://www.csis.org/analysis/russias-shadow-war-against-west>. Joshua Shiffrin. 2013. „The Malta Summit and US-Soviet Relations: Testing the Waters Amidst Stormy Seas”. Wilson Center. Accesat 01.04.2025.

- <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-malta-summit-and-us-soviet-relations-testing-the-waters-amidst-stormy-seas>
- Joyner, Ella. 2025. „EU summit on Ukraine: Europe seems ready to spend on defense.” *Deutsche Welle*. Accesat 03 12, 2025. <https://www.dw.com/en/eu-summit-on-ukraine-europe-seems-ready-to-spend-on-defense/a-71853358>.
- Kostenko, Maria, Christian Edwards, și Sophie Tanno. 2025. „Russia is advancing in Kursk, threatening Ukraine’s sole territorial bargaining counter.” *CNN*. Accesat 03 11, 2025. <https://edition.cnn.com/2025/03/09/europe/russia-advances-kursk-ukraine-intl/index.html>.
- Labanauskaite, Goda. 2025. „Volodymyr Zelenskyy calls for Ukrainian air force modernization.” *Aero Time*, 05 02. Accesat 04 25, 2025. <https://www.aerotime.aero/articles/zelenskyy-urges-modernization-of-ukraines-military-aviation>.
- Landale, James. 2025. „Election rumours swirl in Ukraine – could Zelensky be mulling a summer poll?” *BBC*, 01 04. Accesat 04 25, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/cp8je315n1wo>.
- Livermore, Doug. 2024. „What Next After Russia’s Failed Kharkiv Offensive?” *CEPA*, 05 07. Accesat 02 21, 2025. <https://cepa.org/article/what-next-after-russias-failed-kharkiv-offensive/>.
- McNabb, Miriam. 2025. „Ukraine Expands Drone Capabilities with New Approvals and Ambitious Procurement Plans.” *Drone Life*, 26 03. Accesat 04 25, 2025. <https://dronelife.com/2025/03/26/ukraine-expands-drone-capabilities-with-new-approvals-and-ambitious-procurement-plans/>.
- Murray, Warren. 2025. „Ukraine war briefing: Russia desires war while Ukrainians ‘take risk of peace’, says Macron.” *The Guardian*, 27 03. Accesat 03 28, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/mar/27/ukraine-war-briefing-russia-desires-war-while-ukrainians-take-risk-of-peace-says-macron>.
- Office of the Historian, Department of State, United States of America. fără an. „The Yalta Conference, 1945”. Accesat 01.04.2025. <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/yalta-conf>.

- Osgood, Brian. 2025. „Russia-Ukraine war updates: Putin calls for a deal for ‘long-term peace’.” *Al Jazeera*. Accesat 03 14, 2025. <https://www.aljazeera.com/news/liveblog/2025/3/13/russia-ukraine-war-live-news-us-negotiators-to-set-out-truce-plan>.
- Press Service of the President of the Republic of Belarus. 2025. „Union State.” *President of the Republic of Belarus*. Accesat 03 26, 2025. <https://president.gov.by/en/belarus/economics/economic-integration/union-state>.
- Reuters Team. 2025. „Ukraine, US to meet in Riyadh after Russia-US Black Sea ceasefire talks.” *Reuters*, 25 03. Accesat 03 25, 2025. <https://www.reuters.com/world/ukraine-us-meet-riyadh-after-russia-us-black-sea-ceasefire-talks-2025-03-25/>.
- RM Staff. 2025. *The Russia-Ukraine War Report Card, Feb. 26, 2025*. War Report Card, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School , New York: Carnegie Corporation. Accesat 03 26, 2025. <https://www.russiamatters.org/news/russia-ukraine-war-report-card/russia-ukraine-war-report-card-feb-26-2025>.
- Svaboda. fără an. Accesat 27.03.2025. <https://www.svaboda dot org/a/33357342.html>.
- Telegram. fără an. Mobilization News. Accesat 18.02.2025. <https://t.me/mobilizationnews/21475>.
- Telegram. fără an. Osirskiy. Accesat 10.03.2025. <https://t.me/osirskiy/1012>.
- The Moscow Times Team. 2025. „U.S. Suspends Monitoring of Russia’s Hybrid Warfare.” *The Moscow Times*. Accesat 03 24, 2025. <https://www.themoscowtimes.com/2025/03/19/us-suspends-monitoring-of-russias-hybrid-warfare-reuters-a88412>.
- UNCTAD. 2024. „Data Hub Empowering development through data and statistics.” *UN Trade and Development (UNCTAD)*. Editor UNCTAD. 09 02. Accesat 02 18, 2025. <https://unctadstat.unctad.org/EN/Classifications.html>.
- Walsh, Nick Paton. 2024. „Russian assault piles pressure on fragile Ukrainian defensive line in the east.” *Reuters*, 01 o4. Accesat 02 21, 2025. <https://edition.cnn.com/2024/04/01/europe/russian-assault-ukraine-defenses-tonenke-avdiivka-intl/index.html>.

Wolff, Stefan, și Tetyana Melyarenko. 2025. „US and Ukraine sign 30-day ceasefire proposal – now the ball is in Putin’s court.” *The Conversation*, 12 03. Accesat 04 25, 2025. <https://theconversation.com/us-and-ukraine-sign-30-day-ceasefire-proposal-now-the-ball-is-in-putins-court-251940>.

CAPITOLUL 3

REGIUNEA ASIA-PACIFIC: TENSIUNI, NEGOCIERI ȘI ALEGERI

Mihai ZODIAN

Regiunea Asia-Pacific constituie una dintre cele mai interesante probleme pentru specialiștii în relații internaționale (Shambaugh 2022). Scopul acestui text este de a evalua calitatea relațiilor politico-militare dintre Statele Unite ale Americii și Republica Populară Chineză (RPC), în 2024, pentru a afla ce grad de conflict există în această interacțiune. Din punct de vedere academic, demersul ne permite să testăm teorii și operaționalizări ale unor concepte, ca puterea și conflictul, și putem dezvolta idei mai clare și mai credibile prin contact cu faptele (Mayo 1996). Pragmatic, ne poate indica tendințele principale ale politicii mondiale, permițând elaborarea de politici mai realiste, în condițiile în care relațiile sino-americe și regiunea Asia-Pacific sunt esențiale pentru a înțelege securitatea contemporană (Shambaugh 2022).

Există multe concepții despre conflicte. O definiție utilă a fost elaborată de R.O. Keohane și J.S. Nye Jr.: „ne referim la o situație în care cererea unui guvern către altul nu este îndeplinită cu ușurință, deoarece obiectivele lor nu sunt compatibile sau mijloacele sunt prea costisitoare” (Keohane și Nye, Putere și interdependență 1977[2009], 221). Ei subliniază că acestea presupun, adeseori, un amestec între interese comune și probleme de distribuție a beneficiilor și că prezența bunurilor colective nu exclude controverse despre cine va fi avantajat într-o relație (Keohane și Nye 1977[2009], nota). De aici, rezultă că este posibilă conceperea unei gradualități a conflictelor, în funcție de scopuri, de la armonie la conflagrațiile totale, sau de manifestări (militare, politice, economice etc.) (Keohane 1984, 51-56, Buzan 2000[1991], 31).

Dezbaterile continuă încă, de aceea o opțiune teoretică justificată metodologic este necesară. Teoria războiului ca negociere a rafinat ideile bazate pe teoria jocurilor și a arătat că înfruntările armate sunt mai probabile, în situațiile în care actorii mențin informații secrete privind scopurile sau capacităților lor, ori în cele în care acordurile nu pot fi respectate, cum se întâmplă în cazul tranzițiilor de putere rapidă (Fearon 1995, Powell 2006). Cea a războiului, ca proces, a subliniat felul în care statele definesc problemele, în special în cazul disputelor teritoriale, mijloacele și dacă preferă recursul la forță altor instrumente (Vasquez 2009). Aici, voi folosi studiile cantitative, pentru a detalia înțelegerea conflictelor interstatale, ca rivalități moderate sau intense, și teoria tranziției de putere, care leagă modernizarea de dispute, ambele încadrate într-o perspectivă braudeliana a schimbării sociale (Organski și Kugler 1980, Braudel 2008, Goertz 2016, Gibler 2018).

Cadrul explicativ este similar celor din edițiile precedente¹⁸. Teoria tranziției de putere este modificată din punct de vedere explicativ și operațional, luând în calcul conflictul, în loc de război, ca variabilă dependentă, și Venitul Național Brut (VNB), bazat pe rate de schimb, în locul Produsului Intern Brut, calculat prin procedura parității puterii de cumpărare (PIB PPP) (Organski și Kugler 1980, Soare 2013). Ea este legată de o viziune pluralistă asupra modernizării, în care capacitatea politică joacă un rol distinct de factorii economici și sociali și respinge un determinism rigid (Organski 1958, Organski și Organski 1961, Organski 1965). Concepția poate fi integrată într-o perspectivă socială, inspirată de Școala de la Annales, care sublinia importanța factorilor pe termen lung, a diferenței dintre mai multe temporalități și procese de schimbare și a multiplicității structurale (Braudel 1986, Braudel 1989, Braudel 2008), iar limitele cercetării sunt rezumate în Tabelul nr. 1.

¹⁸ Vezi Mihai Zodian, „Relațiile sino-americane în 2023: rivalitate și moderație”, în Florian Cîrciumaru, (coord.). *Evaluare strategică 2023. Riscuri, incertitudine, război*.

Tabelul 1. Limitele cercetării

Absența consensului asupra definirii puterii
Variabila satisfacției este mai greu de operaționalizat (Kolodziej 2007, 302-316)
Mecanism causal neclar (Kolodziej 2007, 302-316) ¹⁹
Număr redus de cazuri și studiu observațional (Kolodziej 2007, 302-316)
Dependența de surse indirecte și recente ²⁰
Lipsa cunoștințelor lingvistice și a familiarității personale cu societățile din regiunea Asia-Pacific

Teoria tranziției de putere leagă schimbarea capacităților și a ideilor elitelor de conflicte. Ea concepe sistemul internațional ca pe o „anarhie matură”, în care un actor dominant structurează relațiile, iar tendința de egalizare a capacităților produce o schimbare radicală, în ansamblu, un război general (Organski și Kugler 1980, Buzan 2000[1991]). Motivul este că, în această situație, fiecare stat are o șansă de a ieși învingător, iar intuiția principală poate fi generalizată și la alte tipuri de conflicte (Organski și Kugler 1980, 19-22). La fel de importante sunt și reprezentările elitelor, înțelese ca posibilitatea nemulțumirii față de ordinea mondială existentă sau față de direcția proceselor (Organski și Kugler 1980, 19, Lemke și Kugler 1996, 20-23).

Urmează aspectele operaționale ale investigației. Variabila dependentă este gradul de conflict, definit în funcție de calitatea relațiilor politice, în special a manifestărilor violenței și a integrării, potrivit concepțiilor gradualiste, discutate anterior. Ideea și operaționalizarea se bazează pe cercetările cantitative ale păcii, care reunesc tensiunile prelungite în conceptul de rivalitate (Goertz 2016, 27), care presupune o durată îndelungată și o oscilație între înfruntări de mare intensitate, ca războaiele și conflictele mai puțin severe, definite drept dispute interstatale militarizate (Goertz 2016, 27).

¹⁹ J.A. Vasquez a propus o reconstrucție a mecanismului causal în termenii următori. Schimbarea distribuției de putere spre paritate crește șansele izbucnirii unor dispute interstatale militarizate, în condițiile în care marile puteri ridică noi pretenții sau încearcă să anticipeze noi cereri. Sporirea nemulțumirilor, în special sub forma revendicărilor teritoriale, conduce la formarea unor rivalități prelungite, mai ales dacă normele internaționale tolerează folosirea violenței în aceste situații, în dauna negocierilor. Combinarea acestor factori face un război mai probabil (Vasquez 1996, 49-52). Aceeași logică este valabilă și pentru conflicte, la modul general, și explică de ce, aici, sunt accentuate probleme ca Taiwanul, Marea Chinei de Sud și situația din peninsula Coreea.

²⁰ De exemplu, datele despre PIB-ul Chinei pot fi greșite sau manipulate (Dorobanțu-Voicu 2023).

Ne vom folosi de cele două variabile explicative (independente/factori cauzali): puterea și reprezentările elitelor (Organski și Kugler 1980)²¹. Prima este definită ca o relație, fiind operaționalizată în funcție de resursele de putere, iar a doua se referă la ostilitatea pe care decidenții din state, dominant și competitor, o simt unul față de celălalt (Organski și Kugler 1980, Lemke 2004). Capacitățile statelor se referă la dimensiunile demografice, economice și politice, iar percepția amenințărilor este investigată, în funcție de intensitatea variației alocărilor pentru domeniul militar (Organski și Kugler 1980, Lemke 2004). Spre deosebire de tezele principale ale teoriei tranziției de putere, consider că schimbarea distribuției de putere și a nivelului de animozitate în relațiile sino-americe ar conduce la un conflict global, intens, dar nu neapărat la un război mondial, deoarece consider că descurajarea nucleară funcționează²².

Ipoteza leagă cele trei variabilele. Presupun că apropierea Chinei de pragul de 80% din resursele de putere deținute de Statele Unite ale Americii crește gradul de conflict, dinspre o stare de pace neutră spre o rivalitate moderată și, eventual, spre una intensă, pornind de la operaționalizarea elaborată de teoreticienii tranziției de putere (Organski și Kugler 1980, 49). Efectele se resimt pe o perioadă medie, de câțiva ani, ceea ce înseamnă că ideea ne poate oferi doar o contextualizare generală. În ciuda acestei limitări, ea ne ajută să înțelegem procesele generale de securitate din relațiile sino-americe și din Asia-Pacific, în ansamblu, ținând cont de scopurile evaluărilor strategice anuale.

Metoda folosită este studiul de caz teoretic corelativ (George și Bennett 2005, 44). Explicația este adaptată pentru a contextualiza evenimentele din 2024, ne ajută să selectăm anumite fapte și să le dăm sens dintr-o anumită perspectivă (Morgenthau 2007[1948]). Mecanismul cauzal este studiat corelativ, comparând variabilele independente și dependente, punând între paranteze mulți dintre pașii intermediari. Acest lucru este inevitabil, când vorbim despre fenomene recente, ținând cont de limitele cercetării.

Structura și obiectivele investigației urmează ideile de mai sus. Primul obiectiv este de a arăta felul în care schimbarea distribuției

²¹ În studiile cantitative, variabila independentă este echivalenta cauzei, iar cea dependentă corespunde efectelor. Operaționalizarea este procesul prin care conceptele sunt definite în funcție de măsurători (Babbie 2010, 710, 717).

²² În general, adepții teoriei tranziției de putere sunt sceptici față de teoria descurajării raționale (Organski și Kugler 1980, 147-202, Zagare și Kilgour 2004[2000], Quackenbush și Zagare mai 2016).

capacităților și a gradului de ostilitate configurează evenimentele din 2024. Al doilea este de a descrie principalele elemente politico-militare ale relațiilor sino-americe și de a le compara cu anticipările teoretice. În această notă, am decis să evidențiez și alegerile din Statele Unite ale Americii, deoarece au atras interesul publicului și specialiștilor și ar putea avea un impact major asupra relațiilor sino-americe.

Datele utilizate pentru cercetare au un caracter mixt. Cele cantitative au fost utile pentru estimarea resurselor de putere, iar cele calitative, pentru evaluarea gradului de conflict din cadrul relațiilor sino-americe. Ele provin din surse secundare, colectate de agregatori internaționali, ca Banca Mondială, sau în cadrul unor proiecte de cercetare, cum este cel al tranziției de putere, dar și din presa electronică, în general. Cadrul variabilelor independente se oprește la anul 2023, din cauza colectării și necesității ca factorul explicativ să-l preceadă pe cel de înțeles.

În consecință, cercetarea este împărțită în trei părți. Prima evaluează capacitățile demografice, economice, politice și militare, alături de reprezentările decidenților privind amenințările, în cazul Statelor Unite ale Americii și Chinei, și le compară. A doua secțiune rezumă momentele-cheie din 2024, separate în sectoarele politic, economic și militar, și include un tabel cu o serie de factori de urmărit, care pot interacționa cu cele trei variabile pe termen mediu²³. A treia secțiune va analiza victoria lui Donald Trump și consecințele sale, în termenii perspectivei tranziției de putere.

3.1. Distribuția de putere, reprezentările sociale și relațiile sino-americe

Puterea rămâne un subiect de dispută în științele politice și în relațiile internaționale. Sunt puse sub semnul întrebării conceptualizarea, explicarea, implicațiile, operaționalizarea și procedurile de măsurare²⁴.

²³ Ca urmare a influenței perspective braudeliene, care separă durată lungă, nivelul social și cel conjunctural (Braudel, 1986, Mediterana și lumea mediteraneeană în epoca lui Filip al II-lea). Aici, ar fi vorba despre distribuția de putere și reprezentări sociale, în prima categorie, despre factori demografici, economici, tehnologici, politici și culturali, în a doua, și despre evenimentele recente, în a treia. Pentru a păstra textul în niște dimensiuni rezonabile, în ultimii ani, am comprimat o secțiune în acel tabel.

²⁴ Aceste interogații sunt explorate în recentul studiu Mihai Zodian. *Nivelul de putere al Chinei: descrieri, reprezentări și evaluări*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. 2025. Acolo, pe baza evaluărilor anuale, au fost explorate diverse presupuneri și implicații teoretice, metodologice și de explicare a datelor empirice referitoare la putere și la actorii majori, folosind RPC ca ilustrare.

Din acest motiv, toate estimările sunt vulnerabile și pot fi respinse, din rațiuni teoretice sau empirice. Pentru a evita riscul de politizare și pentru a avea o imagine cât mai obiectivă posibil, este recomandat ca opțiunile cercetătorilor să fie cât mai clar prezentate și cât mai bine argumentate, sens în care folosirea unui program de cercetare acceptabil din punct de vedere conceptual și metodologic este utilă.

În evaluările anuale, am adaptat ideile teoriei tranziției de putere, deoarece beneficiază de un sprijin empiric acceptabil și adoptă o metodologie cantitativistă (Kolodziej 2007, 295-316). Rezultatele politice depind de resursele de putere, care sunt mobilizate și utilizate de actorii internaționali, în principal de state. Aceste resurse sunt globalizate, combinate din elemente demografice, economice și politice, a căror contribuție este considerată egală. Premisa respectivă, împărtășită și de proiectul *Correlates of War* (CoW), este criticată de abordări cum sunt cele ale lui M. Beckley și J. Lind, care accentuează ponderea tehnologiei/productivității și care produc rezultate diferite (Beckley 2018, Brands și Beckley 2022, Lind 2024). Începând din 2022, am adăugat și estimări ale potențialului militar, deoarece războiul din Ucraina a arătat că trebuie să acordăm o atenție mai mare acestui tip de factori, nu doar celor politici generali.

Capitolul de față conține procedura de calcul folosită în cadrul proiectului CoW, care stabilește un potențial comun și alocă ponderi actorilor studiați (Geller și Singer 1998, 172-173). De altfel, praguri pentru identificarea stabilității relației și a proceselor sunt stabilite de cercetători, similar ideilor teoriei tranziției de putere (Geller și Singer 1998, 173-174).

Reprezentările sociale ne arată cum ar putea fi folosite resursele de putere. Abordarea adoptată urmărește gradul de ostilitate a decidenților din ambele state, considerând că fiecare poate iniția sau continua o confruntare de anvergură (Organski și Kugler 1980). Acesta este estimat în funcție de anumite caracteristici ale cheltuielilor militare, ca interactivitatea și competitivitatea (Lemke 2004). Presupunerea este că alocarea de fonduri în exces, într-o perioadă de timp semnificativă, accelerația, este un indicator al ostilității (Lemke 2004).

Combinăția celor două variabile, capacitățile și reprezentările sociale, ne indică gradul de stabilitate a relațiilor sino-americane, într-o anticipare teoretică a evenimentelor din 2024. Punctele de ruptură sunt interesante, treceri de la o rivalitate moderată la una intensă, sau de la o pace rece la o rivalitate moderată, deoarece teoria și operaționalizările

provin din multe supoziții contestate, iar informația are un anumit nivel de eroare (Goertz 2016). Datele din această secțiune referitoare la factorii cauzali (puterea și ideile) provin din 2023, din cauza disponibilității și pentru că este convenabil ca variabilele să preceadă efectele (cooperarea și conflictul), de la agregatori ca Banca Mondială, *The Military Balance* și SIPRI (The World Bank 2025a). Prima parte a analizei se va referi la puterea generală, a doua, la potențialul militar, iar a treia, la reprezentări.

3.1.1. Capacitățile socioeconomice, politice și militare

Datele socioeconomice nu aduc schimbări majore față de anii anteriori. În 2023, VNB calculat după procedura Atlas a Băncii Mondiale, la valori curente, a înregistrat nivelul de 26,944 de miliarde de dolari pentru Statele Unite ale Americii (circa 25% din totalul mondial) și de 18,883 de miliarde de dolari, în cazul Chinei (17%) (The World Bank 2025a). De altfel, autoritățile de la Beijing au deținut echivalentul a 70% din potențialul demografic și economic al celor de la Washington (The World Bank 2025a). Acest raport a scăzut ușor față de 2022, iar ținând cont de erorile de așteptat în aceste estimări, practic, procesul de tranziție a puterii a stagnat din 2020 încoace, potrivit procedurilor folosite în această evaluare (The World Bank 2025a).

Decalajul de dezvoltare a valorii producției continuă. Astfel, productivitatea generală a economiei Statelor Unite ale Americii s-a ridicat la 80.450 dolari/capita, față de 13.390 dolari/capita, în cazul Chinei, conducând la un raport de 17% (The World Bank 2025b). Acesta a stagnat din 2021, ceea ce arată că o mai mare nuanțare poate fi de ajutor, dar și că avem de-a face cu un proces interactiv, în care deciziile contează, iar rezultatul nu este predestinat (The World Bank 2025b). Teoria tranziției de putere este, mai curând, o reconstrucție rațională a datelor decât o sursă de profeții (Organski și Kugler 1980, 207).

Capacitățile formulelor de asociere internațională nu s-au schimbat nici ele. Coaliția condusă de SUA deține un avantaj de 3 la 1, în comparație cu China, și de 2,7 la 1, în raport cu Beijingul și Moscova adunate (The World Bank 2025a). În prima, am inclus Uniunea Europeană, Coreea și Japonia, iar componența poate varia, fără să se schimbe datele esențiale²⁵. Principala concluzie este că Statele Unite ale

²⁵ De asemenea, concentrarea capacităților este mare, actorii menționați deținând circa 71% din potențialul demografic și economic al lumii (Geller și Singer 1998, 121, The World Bank, GNI, Atlas method (current US\$) 2025a).

Americii au nevoie și de aliați, și de parteneri pentru a concura cu China, o idee care corespunde și cu recomandările teoriei tranziției de putere (Organski 1958, 207).

Capacitățile politice avantajează, momentan, Statele Unite ale Americii. Folosind formula originară a lui A.F.K. Organski și J. Kugler, reiese că potențialul de putere combinat al Chinei a reprezentat 57% din cel al Statelor Unite ale Americii, tot o stagnare, începând din 2020 (Fisunoglu și alții 2023). Procedura ameliorată a lui A. Fisunoglu conduce la un rezultat de circa 64%, în 2023²⁶, lipsa datelor fiind compensată de estimări, ceea ce poate crea probleme, mai ales în cazul unor schimbări de anvergură (Fisunoglu, și alții 2023, TransResearch Consortium, 2023)²⁷. Rezultatul este, însă, similar evaluării pe baza VNI, la rate de schimb curente: manifestarea unui proces lung de tranziție a puterii, care a încetinit din 2020 încoace și care nu a atins pragul de instabilitate.

Raportul potențialului militar, în 2023, indică tendințe similare cu cele din 2022. Statele Unite ale Americii își mențin avantajul, cu un procent de 57% din cheltuielile militare și de personal, combinate, iar China deține restul (IISS, *The Military Balance 2024* 2024, 36, SIPRI 2025). SUA nu mai dețin supremația militară, deoarece au coborât sub pragul de 60%, stabilit de D.S Geller, iar relația este ușor instabilă, fiindcă ecartul s-a redus sub 20% din potențialul militar, dar nu a avut loc o inversare de roluri (Geller și Singer 1998, 173-174). Mai mult, similar tendințelor generale, capacitățile sectoriale ale Chinei au pierdut din ritm și chiar au scăzut, odată ce Statele Unite ale Americii și-au intensificat demersurile, după cum se vede și în Diagrama nr. 1.

Estimarea capacităților socioeconomice și politice indică o încetinire și chiar o stagnare a procesului de tranziție a puterii, între SUA și RPC. Începând de prin 2020-2021, un cumul de factori a condus la o modificare a tendințelor pe termen mediu, înregistrate în deceniile anterioare, între care se numără: problemele demografice ale Chinei; datoria internă și schimbarea atitudinii Beijingului față de companiile din serviciile *high tech*; tensiunile comerciale cu Statele Unite ale Americii și politicile neomercantiliste ale Occidentului; efectele complexe ale pandemiei de Covid-19; creșterea cheltuielilor de apărare din Statele Unite ale Americii etc²⁸. Perspectiva teoretică a acestui

²⁶ În Mihai Zodian. *Nivelul de putere al Chinei*, 2025. p. 60, am estimat greșit nivelul de 64% pentru 2018. În realitate, era de 69%.

²⁷ Pe larg în Mihai Zodian, *Nivelul de putere al Chinei*, 2025, pp. 59-60.

²⁸ Pentru mai multe detalii, vezi secțiunile următoare și Zodian, *op. cit.*, pp. 53-99.

capitol accentuează perioadele mai îndelungate și nu este încă destul de clar dacă procesul s-a terminat sau dacă asistăm doar la o pauză. Chiar și așa, capacitatea Chinei de a provoca Statele Unite ale Americii, la nivel global, a început să scadă, iar modificările sunt importante și din punct de vedere simbolic, după cum vom vedea.

Diagrama nr. 1. Capacitățile militare ale Statelor Unite și Chinei (IISS, The Military Balance 2024 2024, 36, SIPRI 2025)

Raportul potențialului militar sugerează că RPC nu este încă pregătită pentru o înfruntare generală cu SUA. De altfel, Beijingul pare că a fost preocupat mai mult de chestiunile socioeconomice decât de cele legate de forța armată, în ciuda interesului special pe care liderul Xi Jinping l-a manifestat pentru acest sector, în comparație cu predecesorii săi imediați. Nici tendințele generale, nici cele militare nu duc automat la o mai mare instabilitate, ci sugerează o reducere a tensiunilor la nivel global. Pe plan regional, avem o bipolaritate mai accentuată, în care avantajele Chinei sunt mai mari decât la cel global, iar perspectiva tranziției de putere indică un risc major de creștere a tensiunilor, din aceste motive (Lemke 2004).

3.1.2 Reprezentările sociale ale elitelor

Pentru a estima cheltuielile militare excesive, pornind de la datele SIPRI, am recurs la valoarea constantă a dolarului din 1985 și am comparat mediile deceniale, înregistrate în anii '90, 2000, 2010 și media intervalului 2016-2023, pentru fiecare actor în parte și apoi, între ei. În cazul SUA, a rezultat că, între 2011 și 2020, valoarea mediilor înregistrate între 2011 și 2020 reprezenta o creștere de 31%, față de

media valorilor înregistrate între 1991 și 2000 și de 6%, față de valorile înregistrate între 2001 și 2010, iar valoarea medie dintre 2016 și 2023, era doar de 1% mai mare (SIPRI 2025). Pentru China, valoarea mediilor dintre 2011 și 2020 avea un spor de 159%, față de media anilor '90, și de 96%, față de anii 2010, în timp ce valoarea medie dintre 2016 și 2023 îi era superioară cu 16% (SIPRI 2025). Ritmul mediu de creștere al alocărilor chineze era de 16 ori mai mare decât cel american, dar valoarea totală a acestora reprezenta puțin sub o treime din cheltuielile militare americane în 2023, ceea ce înseamnă că încă vorbim despre o recuperare, dintr-o perspectivă generală; rezultatele sunt rezumate în Diagrama 2 (SIPRI 2025).

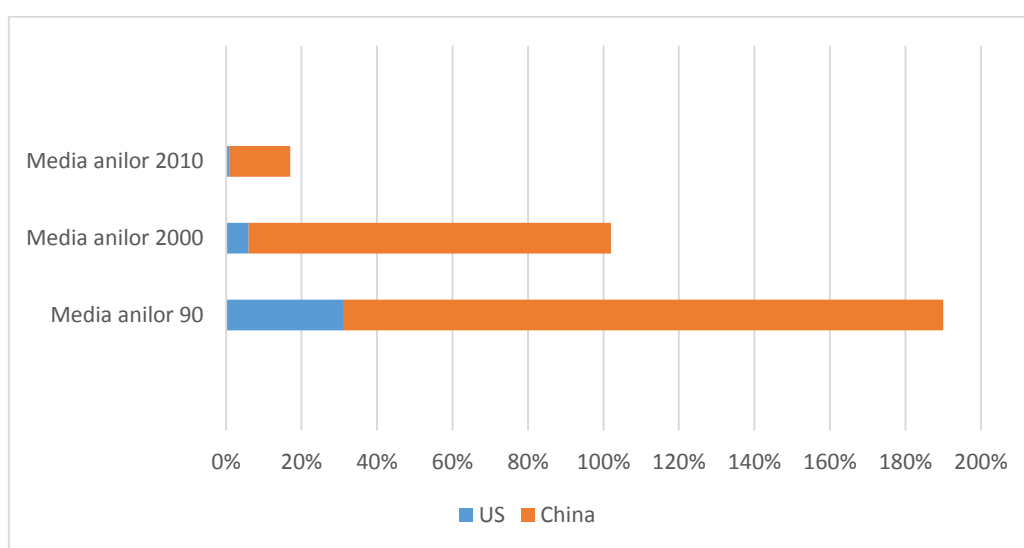

Diagrama 2. Comparare între ritmurile de creștere ale cheltuielilor militare (SIPRI 2025)

Se observă un ritm mai rapid de creștere în cazul Chinei, un fenomen care atrage atenția opiniei publice, în special a decidenților americani, dar care a încetinit în ultimii ani, dacă folosim valori constante, care controlează impactul inflației. Este vorba despre cheltuieli militare excesive care să indice pregătiri pentru o confruntare globală de anvergură, imediată? Ținând cont de diferența dintre valorile absolute și de frânarea alocărilor de fonduri pentru domeniul militar din ultimii ani în cazul Chinei, răspunsul probabil este că nu. Ca și mai sus, trebuie subliniat că această concluzie nu exclude conflictele regionale, ci evidențiază că RPC mai are încă mult de recuperat și nu și-a dezechilibrat bugetul pentru a juca totul pe o carte militară²⁹.

²⁹ Concluzia nu este banală, cum se manifestă un alarmism, în cazul unor specialiști americani, în ceea ce privește pregătirile Chinei. Acesta ar putea influența și politicile noii administrații față de Europa și de NATO (Colby 2021). Contagiunea conflictelor de la nivel regional la cel global nu reprezintă nici ea o inevitabilitate (Geller și Singer 1998, 105-108, 131-133).

Concluziile analizei rămân ambigue, ca și în anii anteriori. Sistemul politic internațional este, în continuare, bipolar, dar, potrivit teoriei tranziției de putere, cum pragul de 80% nu a fost atins, indiferent de procedurile folosite, nu este de așteptat apariția unei rivalități militarizate, de anvergură globală și de mare intensitate, în care doar descurajarea nucleară să oprească un nou război mondial. Această structură de putere este dinamică și este prea devreme pentru a presupune că va rămâne stabilă. Multă vreme, dezvoltarea economică și demografia Chinei au fost considerate ca surse ale unei tranziții inevitabile de către unii autori, dar, în ultimii ani, a avut loc o încetinire, cu consecințe greu de anticipat, în timp ce Statele Unite ale Americii, statele din regiunea Asia-Pacific și Uniunea Europeană și-au modificat atitudinile și politicile, orientându-se spre opțiuni mai competitive decât cele alese anterior.

Această bipolaritate înseamnă că distanța dintre capacitățile adunate ale Statelor Unite ale Americii și Chinei și restul actorilor este mai mare decât cea dintre Washington și Beijing. Singurul candidat credibil ar fi Uniunea Europeană, care deține cam 17% din VNI global, dar care nu este suficient de integrată din punct de vedere politico-militar. Cu toate acestea, pentru a-și menține poziția internațională, SUA au nevoie de sprijinul aliaților săi. Acest lucru reiese din superioritatea deținută de coaliția cu Statele Unite ale Americii, Japonia și Coreea de Sud, față de China și Rusia.

Raportul capacităților militare tinde să se stabilizeze. Principalul motiv este că Statele Unite ale Americii se adaptează modernizării forțelor armate chineze și au sporit cheltuielile militare, în timp ce celălalt stat are resurse bugetare mai limitate. Washingtonul nu mai deține însă supremația față de Beijing, care acordă o atenție sporită apărării, dar care evită să sacrifice dezvoltarea economică, pentru un efort militarist excesiv. Această tendință de stabilizare se referă la nivelul global, ca și în cazul capacităților generale, și nu exclude riscul unor confruntări locale sau regionale.

Indicatorii reprezentărilor sociale demonstrează o anumită prudență, în cazul decidenților din ambele state. Din interpretarea alocărilor militare pe termen mediu și lung, rezultă că SUA și RPC sunt atente la o combinație de factori care pot influența rivalitatea dintre ele. Evoluția cheltuielilor militare este interactivă, dar niciunul dintre actori nu a ajuns la acel nivel de ostilitate care să conducă la declanșarea unei

confruntări globale de anvergură. Totuși, există riscuri de escaladare accidentală și probleme regionale.

Principala concluzie a secțiunii este, folosind termenii lui G. Goertz, P.F. Diehl și A. Balas, că o rivalitate moderată ar fi cea mai adecvată ipoteză pentru a înțelege evenimentele din 2024, în ceea ce privește relația sino-americană și regiunea Asia-Pacific, în general. Aceasta este o situație în care conflictul, ostilitatea și recursul ocazional la forță se manifestă sau sunt de anticipat, dar intensitatea și gravitatea tensiunilor sunt mai reduse. Sunt anticipabile tensiuni regionale destul de serioase, cum părțile sunt echilibrate, dar care pot fi menținute sub control. Cea de-a doua parte a capitolului va trata problemele respective.

3.2. Gradul de conflict și evoluțiile politico-militare din 2024

Prima parte a capitolului a stabilit că, potrivit interpretării teoriei tranziției de putere, adoptate aici, principala evoluție pentru 2024 ar fi trebuit să fie o rivalitate moderată, adică o situație în care recursul la forță reprezintă un risc important. Evenimentele din această perioadă lasă impresia unei combinații dintre un nivel mediu al tensiunilor (declarații, sancțiuni, legi, exerciții) și demersuri bilaterale pentru a menține o stabilitate generală, politică și economică, destinată a evita escaladări costisitoare (China Briefing 2024). Politicile punitive au alternat cu întrevederile bilaterale, într-o diversitate de sectoare și la mai multe niveluri de decizie. În linii mari, se confirmă așteptările teoretice elaborate în secțiunea anterioară.

3.2.1. Politică și economie

În acest subcapitol voi trata relațiile diplomatice, *soft power* (Nye 2012) și schimburile economice. Ele sunt interesante în sine, ca fenomene și procese cu o anumită greutate, dar și ca indicatori ai unor tendințe mai generale, referitoare la șansele de conflict și de înțelegere între actori, contribuind la clarificarea întrebării de cercetare. Tăria contactelor mai mult sau mai puțin formale ține de o logică a bunului simț și este parte a definiției rivalităților moderate și intense, care au ghidat abordarea de față (Goertz 2016, 27). Persuasiunea poate fi mai importantă când forța este utilizată mai puțin, iar comerțul este privit atât ca o arenă, cât și ca o sursă de cooperare (Keohane și Nye 1977[2009], Gilpin [1987]1999, Nye 2012).

Relațiile politice formale dintre Statele Unite ale Americii și China au combinat tentativele de stabilizare a competițiilor bilaterale prin inițiative convenite în ultimii ani (Liptak și Lee 2022). Au avut loc întâlniri la mai multe niveluri, de la șefi de stat, la diplomați și la alți decidenți de rang înalt, până la cel militar și regional (China Briefing 2024). În general, aceste discuții au o valoare mai curând simbolică și de sondare a intențiilor și nu produc neapărat rezultate concrete, dar sunt considerate importante tocmai pentru că arată existența cel puțin a unor interese comune (Lee 2023). Acestea ar fi: de a evita producerea unor catastrofe politico-militare pe plan global; de a menține pacea nucleară; unele aspecte economice și financiare și combaterea încălzirii globale, cel puțin în timpul administrației Biden (Blinken 2022, Liptak și Lee 2022, China Briefing 2024).

Statele Unite ale Americii au dezvoltat și relațiile cu aliații și partenerii din regiunea Asia-Pacific, în condițiile competiției cu China, în 2024. Astfel, au avut loc reuniuni diverse, de la cea a QUAD, o grupare reunind SUA, Japonia, Australia și India, la cele ale liderilor de la Washington, Tokyo și Seul (U.S. Embassy & Consulates in India 2024, Ministry of Foreign Affairs of Japan, Japan-U.S. Summit Meeting 2024a, Ministry of Foreign Affairs of Japan, Japan-U.S.-ROK Summit Meeting 2024). Acestor întreprinderi li se adaugă uneori și exerciții militare, după cum se va vedea în secțiunea următoare. Aplanarea tensiunilor dintre Japonia și Coreea de Sud și menținerea de către India a unei rate de creștere economică superioară celei înregistrate de China reprezintă unele dintre semnele favorabile intereselor americane din ultimii ani (Ministry of Foreign Affairs of Japan 2023, International Monetary Fund 2025, 133).

Relațiile dintre China și Uniunea Europeană par a fi intrat într-un con de umbră în 2024. Liderii europeni au anunțat impunerea de taxe vamale pentru importul de vehicule electrice din această țară, justificând decizia prin subsidiile de *dumping* ale statului chinez, la niveluri variind între aproximativ 17 și 38% (Nolan 2024). În ultimii ani, ei s-au apropiat mai mult de opiniile decidenților de la Washington, cu unele rezerve, iar un summit anual cu China nu a fost organizat în 2024, deși XI Jinping s-a întâlnit cu omologul său francez, Emmanuel Macron (Hamilton 2024, Kyodo News 2024, Brzozowski 2025, Leplâtre 2024). Totuși, potrivit datelor UE, RPC este principalul exportator pe piețele europene (aproximativ 21% din valoarea totală a exporturilor) și a treia destinație pentru comercializarea produselor Uniunii în străinătate (Eurostat 2025).

Trecând la tabăra regimurilor de mână forte, Beijingul a menținut relațiile cu Federația Rusă și cu mai mulți susținători regionali. Xi Jinping și Vladimir Putin s-au văzut, de mai multe ori, în cursul lui 2024, în condițiile în care Beijingul profită de distribuția atenției strategice americane, ca urmare a războaielor ruso-ucrainean și din Orientul Mijlociu (Cox 2025). Beijingul a elaborat mai multe propuneri de pace referitoare la confruntarea dintre Rusia și Ucraina, argumentând mai curând în favoarea intereselor Moscovei, dar a avertizat împotriva folosirii armamentului nuclear, inclusiv în cadrul unui plan, anunțat în comun cu Brazilia, în mai³⁰ (Gabuev 2023, Serviços e Informações do Brasil 2024). Cercetările conținute într-un raport internațional arată că, la începutul lui 2024, industria militară a Federației Ruse este din ce în ce mai dependentă de sprijinul Chinei, pentru continuarea agresiunii reîncepute în 2022, la scurt timp după întrevvedereea Xi – Putin de la Beijing și anunțarea „parteneriatului fără limite” (Munroe, Osborn și Pamuk 2022, Bilousova și alții 2024, Cox 2025)³¹.

Există și state care fie doresc să rămână neutre, fie mențin relații apropiate cu ambele părți. China continuă să reprezinte cel mai important partener economic al statelor din Asia-Pacific, iar accesul la piață și la programe de investiții, ca *Belt and Road Initiative*, reprezintă mijloace de putere importante pentru aceasta (Hiebert 2020, Shambaugh 2022). Membrii ASEAN tind să fi preocupați de acțiunile agresive ale RPC în Marea Chinei de Sud, își manifestă, într-o proporție importantă, neîncrederea în ea, o consideră cel mai important actor economic și politic din acea zonă și s-ar coaliza mai curând cu SUA (Seah și alții 2025, 4-5). Ei se tem ca zona lor să devină o tablă de șah pentru marile puteri, au o părere bună despre Japonia și Uniunea Europeană, consideră că înfruntările din Orientul Mijlociu conduc la delegitimarea ordinii mondiale și consideră că principala lor provocare este încălzirea globală (Seah și alții 2025, 4-5, 18, 27)³².

³⁰ China nu este, însă, de acord cu folosirea armamentului nuclear, în contextul agresiunii Rusiei împotriva Ucrainei.

³¹ Liderul de la Beijing, Xi Jinping, a vizitat și Serbia sau Ungaria, în mai 2024, ceea ce indică un interes și în Europa de Est, ca atare (Komuves și Gyori 2024, E. ș. Reuters 2024).

³² *The State of Southeast Asia* este o anchetă anuală, realizată de ISEAS-Yusof Ishak, din Singapore, în rândul intelectualilor și experților din Indonezia, Singapore, Malaezia, Filipine, Thailanda, Myanmar, Cambodgia, Vietnam, Laos, Brunei, Timorul de Est (Seah și alții 2025, 7).

Influența și persuasiunea sunt câteva dintre motivele pentru care autoritățile de la Beijing nu și-au atins încă principalele ambiții pe plan regional și global (Nye 2012, D. L. Shambaugh, *China Goes Global : the Partial Power* 2013). China continuă să fie mult mai slabă în ceea ce privește *soft power*, în regiunea Asia-Pacific, în comparație cu Statele Unite ale Americii, dar se situează în fața celorlalți actori regionali, potrivit clasamentului realizat de institutul Lowy, în 2024 (Lowy Institute 2024). SUA au înregistrat un scor de circa 80 de puncte, iar RPC, de 47, fiind urmate de Japonia, India și Australia (Lowy Institute 2024)³³. Capacitatea de persuasiune a Chinei este mult mai redusă în Asia de Sud-Est, statul chinez situându-se pe locul al șaptelea într-un top al partenerilor preferați, ceea ce sugerează că recursul la forța armată, chiar și de intensitate redusă, trezește reacții adverse, nu de supunere (Seah și alții 2025, 71).

Comerțul a reprezentat un element important al relațiilor sino-americane și în 2024, o perioadă în care economia mondială a crescut cu 3,3% (International Monetary Fund 2025, 12). Statele Unite reprezentau circa 10% din importurile mondiale (locul al treilea) și 16% din exporturi (primul loc) la mărfuri, 12% din exporturi și 15% din importuri (locurile doi în ambele categorii) la servicii și 10% din importuri și 15% din exporturi pentru activități digitale (World Trade Organization 2025, 31-35). China deținea circa 12% din importuri și 17% din exporturi (locurile al treilea și primul), pentru mărfuri, aproximativ 9% din importuri și 6% din exporturi pentru serviciile comerciale (locurile al treilea și al patrulea) și 4% din importuri și 6% din exporturi (locurile al optulea și al șaselea), în ceea ce privește activitățile digitale (World Trade Organization 2025, 31-35). La rândul său, Uniunea Europeană constituia 12% din importuri și 13% din exporturi la mărfuri (locul al doilea), 22% din importuri și 23% din exporturi la serviciile comerciale (World Trade Organization 2025, 31-35).

Restricțiile comerciale și protecționismul au alternat cu deschiderea. Astfel, administrația americană a menținut și a extins tarifele și politicile punitive referitoare la China, îndeosebi în domeniile

³³ Parte a unui index mai general, indicatorul ia în calcul proiecția culturală, comunicarea și călătoriile. Măsura generală indică o bipolaritate regională, cu un ușor avantaj al SUA în fața Chinei, pentru 2024 (Lowy Institute 2024).

considerate decisive pentru rivalitatea dintre acești doi actori, dar SUA au continuat să importe masiv din RPC (Brown 2025, United States Census Bureau 2025). Taxele vamale impuse de Statele Unite ale Americii acopereau 51% din schimburile comerciale cu China, în comparație cu o rată medie valabilă pentru alte țări de 11% (Brown 2025, United States Census Bureau 2025), iar de cealaltă parte, Beijingul taxa 32% din comerțul cu Washington, față de o rată medie de 6,5% (Brown 2025, United States Census Bureau 2025). Pentru a analiza importanța acestor factori, este util de amintit că raportul dintre valoarea comerțului și cea a PIB este de circa 27% pentru SUA și de 37% pentru RPC, valori care au caracterizat, în mare, ultimii zece ani (The World Bank 2025d).

Tehnologia reprezintă o altă dimensiune a competiției economice dintre cei doi actori. Statele Unite ale Americii au blamat China pentru că se folosește de deschiderea Occidentului pentru spionaj industrial și pentru a-și consolida puterea militară din timpul primei administrații Trump, o altă direcție menținută de administrația Biden (Pence 2018). În 2024, SUA au adoptat sau au extins restricții pentru producerea de *cipuri* și de alte echipamente informatice, pentru cercetarea și dezvoltarea Inteligenței Artificiale, sau împotriva unor firme, inclusiv referitoare la compania TikTok, și au propus o serie de acte normative (China Briefing 2024, Select Committee on the Chinese Communist Party 2024, Homeland Security 2024, Allyn 2024). În paralel, RPC a adoptat politici similare referitoare la unele companii americane (China Briefing 2024).

Globalizarea joacă un rol important și aici. În cazul Statelor Unite ale Americii, imigrația sporește dezvoltarea tehnologică: numărul patentelor înregistrate de nonrezidenți îl depășește pe cel înregistrat de rezidenți (329.229 față de 262,244) (World Intellectual Property Organization 2025a, World Intellectual Property Organization 2025b). O situație opusă este cea a Chinei (159.019 față de 1.426.644) (World Intellectual Property Organization 2025a, World Intellectual Property Organization 2025b). Este greu de crezut că, fără aportul extern, SUA ar face față competiției tehnologice cu RPC pe termen lung, o serie de factori ai modernizării fiind detaliați în Tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2: Factori ai dezvoltării, SUA și China

Factori	Statele Unite	China
Demografie	Populația totală de 340,1 milioane de locuitori în 2024; rată de creștere de 1% (Wilder 2024) ³⁴ ; rata fertilității de 1,62/femeie (United Nations 2025, 58), 3/1.000 locuitori în 2024 (CIA 2025)	Populația totală de 1,408 miliarde de locuitori; rată de scădere cu circa 0.10% (Reuters 2025); rata fertilității, de 1,01/femeie (United Nations 2025, 57)
Economie	38.510 de miliarde de dolari PIB prețuri curente în 2024 (IMF 2025); rată de creștere de 1,8% în 2024 (IMF 2025); PIB PPP/angajat, la valoarea constantă din 2017, de 151,286 de dolari în 2023 (productivitate) (The World Bank 2025c)	19.230 de miliarde de dolari PIB prețuri curente în 2024 (IMF 2025); rată de creștere de 4% în 2024 (IMF 2025); PIB PPP/angajat de 42,292 de dolari în 2023 (The World Bank 2025c)
Tehnologie	Cheltuieli de cercetare de 3,59% din PIB în 2022 (UNESCO 2025); 4.825 de cercetători/1 milion de locuitori în 2021 (UNESCO 2025b); consumul primar de energie, raportat la GDP per capita, în 2023, 77.028 kWh (Our World in Data 2025)	Cheltuieli de cercetare de 2,56% din PIB în 2022 (UNESCO 2025); 1.849 de cercetători/1 milion de locuitori în 2021 (UNESCO 2025b); consumul de energie, raportat de la GDP per capita, în 2023, de 33.267 kWh (Our World in Data 2025)
Sistemul politic	Democrație reprezentativă, polarizare politică și socială (Brenan 2025), perioadă electorală ³⁵	Regim comunist, centralizare accentuată, reafirmare a naționalismului (Gries 2020, Zhao 2020)
Cultura politică	Liberală, internaționalistă, realistă și populistă (Mead și Nixon 2020)	„Realism cultural”, pacifism confucianist (Johnston 1995) ³⁶

³⁴ Cea mai mare influență asupra creșterii populației americane o are imigrația, cu 84% din totalul sporului de populație, reprezentând 2,8 milioane de oameni (Wilder 2024, United States Census Bureau 2024). Procesul s-a intensificat în ultimii ani și a atins un maxim în 2024, în comparație cu ultimele decenii (Wilder 2024), iar aceste tendințe sunt mai proeminente în sudul SUA (United States Census Bureau 2024).

³⁵ Există și autori care contestă diviziunea la nivel social, deoarece nu s-ar atinge un prag de 50% pentru fiecare tabără (Stoica 2025, 157), însă criteriul folosit este prea restrictiv, iar polarizarea politică este intensă.

³⁶ Sistemul și cultura politică se schimbă mai lent, motiv pentru care unele caracteristici sunt identice cu cele din anii trecuți. De exemplu, Mihai Zodian, *op. cit.* p. 79.

Relațiile diplomatice, *soft power* și schimburile economice manifestă combinația de cooperare și de conflict pe care o definește ideea de rivalitate moderată. Întrevederile sino-americane au fost reluate și dezvoltate cu scopul declarat de a menține o oarecare stabilitate în competiția bilaterală. Persuasiunea și influența Statelor Unite ale Americii și Chinei prezintă și un aspect de tensiune, actorii din regiunea Asia-Pacific privindu-le ca mari puteri, în cursul unei întreceri majore. Comerțul dintre Washington și Beijing a indicat aceeași dualitate: taxe vamale, sancțiuni tehnologice și continuarea schimburilor.

3.2.2. Dimensiunea militară

Subcapitolul anterior a trecut în revistă componentele civile ale relațiilor sino-americane, iar aici, vor fi analizate cele militare. Este vorba despre diplomația apărării, procesele de înarmare, exercițiile din regiunea Asia-Pacific și folosirea forței în scopuri demonstrative sau pentru a presa alți actori din acest spațiu (Art 1980). Subiectele sunt aranjate în ordinea crescătoare a intensității tensiunilor, de la dialog, la crize și înfruntări. Obiectivul secțiunii este tot de a urmări gradul de cooperare și de conflict și de a compara rezultatul cu anticipările elaborate pe baza teoriei tranziției de putere.

Ca și în cazul relațiilor diplomatice generale, în 2024 au avut loc întâlniri între decidenții din domeniile securității și apărării, cu scopul menținerii stabilității, evitării escaladării tensiunilor dintre Statele Unite ale Americii și China. Astfel, ministrul chinez de externe, Wang Yi, a participat la conferința informală de la München și s-a văzut cu consilierul american pentru securitate națională, Jack Sullivan, în ianuarie și februarie 2024 (China Briefing 2024). De asemenea, secretarul american al apărării, Lloyd Austin, a discutat cu omologul său, amiralul Dong Jun, în mai, o reuniune a unui grup de lucru în domeniul militar a avut loc în ianuarie și una a comandanților de teatru în septembrie (China Briefing 2024, China Military Online 2024). Importanța dialogului a fost evidențiată chiar în condiții de competiție strategică (China Briefing 2024, China Military Online 2024).

Înarmarea este un proces care a crescut în amploare, în relațiile sino-americane. După cum am văzut în prima secțiune a capitolului, ambele părți au încercat să obțină avantaje, dar cu unele limite. Forțele armate ale RPC au continuat programele de modernizare, inclusiv prin investiții în lansatoare de rachete multiple, drone, blindate, în pregătirea

celui de-al treilea portavion și a altor nave de suprafață, noi submarine și aviație de a cincea generație, iar conducerea lor a trecut printr-o epurare, justificată formal prin acuzații de corupție, care pot sugera însă și alte motivații (Fenby 2018, IISS 2025, 218-224). De altfel, China domină clasamentul cheltuielilor militare regionale, aflat oricum în creștere, cu bugetul său de peste 200 de miliarde de dolari, urmată de India, cu circa 74 de miliarde, Japonia, cu aproximativ 53 de miliarde, Coreea de Sud, cu 43 de miliarde și Australia, cu 36 de miliarde (IISS 2025, 213). Arsenalul nuclear chinez a crescut cu circa 100 de focoase, la un total de 600, în comparație cu începutul lui 2024, alături de dezvoltarea rachetelor balistice intercontinentale și intermediare, a submarinelor nucleare și interesul în bombardierele strategice, totalul vectorilor ridicându-se la 800, potrivit experților independenți (Kristensen, Korda și alții 2024, Kristensen, Korda, și alții 2025, 135-136)³⁷.

Competiția cu China și multiplicitatea provocărilor strategice au presat Statele Unite ale Americii. Potrivit *IISS*, Pentagonul a trebuit să își modereze proiectele de modernizare militară pentru a susține operațiile curente, în condițiile în care bugetul apărării reprezenta 3,2% din PIB (IISS 2025, 12-30). Chiar dacă au încetinit ritmul, Statele Unite ale Americii au continuat să investească în sisteme de apărare antirachetă și antiaeriană, în rachete cu rază medie de acțiune și în noi generații de armament (IISS 2025, 12-30). Statele Unite ale Americii dețin circa 5.000 de focoase nucleare și urmăresc producerea unor noi tipuri de rachete balistice intermediare, aviație de bombardament de a șasea generație și submarine (Kristensen, Korda și alții 2025, 53-79).

Exercițiile sunt un alt element important al utilizării forțelor armate în regiunea Asia-Pacific nu doar pentru pregătirea unităților, ci și pentru demonstrarea intențiilor și capacităților. Astfel, Statele Unite ale Americii au organizat câteva activități de anvergură în 2024, ca și în anii anteriori, implicând și principalii săi parteneri, reprezentanți ai Indiei, Japoniei, Marii Britaniei, Coreei de Sud, Indoneziei, Thailandeii, Filipinelor sau Australiei (IISS 2025, 208). De exemplu, în cadrul JPMRC 25-01, trupele americane s-au antrenat și prin capturarea unui aerodrom în insula Palau, prin desant aerian, în cadrul unei operații mai complexe, desfășurată în octombrie 2024 (Banks 2024, 15th Wing Public Affairs 2024). În alte exerciții, abilitățile de interoperabilitate, inclusiv în context multinațional și de apărare antibalistică, au fost

³⁷ Categoria de forțe respectivă a fost afectată și de un scandal de corupție (Kristensen, Korda și alții 2025, 141).

investigate (Satam 2024, Rao 2024, Indo-Pacific Defense Forum 2024, Letman 2024).

La rândul său, RPC a efectuat activități de pregătire a forțelor. A crescut ponderea demersurilor multinaționale, la exerciții participând și reprezentanți ai Rusiei, Iranului, Pakistanului, Thailandeii, dar și ai Indoneziei, Singapore sau Kuwaitului (Baruah 2025). Într-unul dintre acestea, forțele navale ale Beijingului și Moscovei s-au antrenat în apropierea Japoniei (Yang 2024). Interesant de subliniat este că, pe lângă aliații tradiționali, se observă participarea unor țări care preferă neutralitatea sau dezvoltarea relațiilor și cu SUA, și cu RPC.

China a continuat să exercite presiuni la adresa autorităților din Taiwan. Potrivit PLATracker, aviația aproape a dublat numărul de incursiuni în zona de apărare antiaeriană a Taipeiului, în comparație cu cele din 2022 sau 2023 (3020, față de 1738) (Davidson 2025). Lor li se adaugă două exerciții militare majore, acțiuni cibernetice și altele (Davidson 2025). Helen Davidson sugerează, într-o analiză din *The Guardian* (Davidson 2025) că această intensificare a avut loc după alegerile taiwaneze din ianuarie 2024, de unde s-ar putea conchide că Beijingul este fie nemulțumit de rezultat, fie încearcă să impresioneze noii lideri.

Taiwanul este una dintre mizele rivalității sino-americe. Pentru regimul comunist, dobândirea controlului asupra insulei ar simboliza victoria finală în conflictul civil, finalizat, în general, în 1949 (Fenby 2018). Valenței partinice i se adaugă și apartenența națională, în timp ce, pentru SUA, este vorba despre a stopa o eventuală politică expansionistă (Fenby 2018). Mai multe crize internaționale au avut ca subiect Taiwanul, o înțelegere de compromis a fost încheiată în timpul lui Mao, dar problematica s-a agravat începând din 2019, în condițiile în care politica de centralizare a lui Xi Jinping și represiunile din Hong Kong au trezit suspiciuni la adresa intențiilor Beijingului și a viabilității formulei „un stat, două sisteme” (Gibler 2018, 792-798, Fenby 2018, Maizland și Fong 2025).

A doua regiune disputată este Marea Chinei de Sud. Și în 2024, au avut loc hărțuiri între forțele regimului de la Beijing și cele ale statelor riverane, având ca scop demonstrarea voinței de a-și apăra pretențiile teritoriale și intensificarea presiunilor la adresa țărilor din vecinătate (Thayer 2025). Trei serii de incidente au opus nave chineze și forțele filipineze, iar autoritățile de la Manila și-au dezvoltat relațiile

politico-militare cu Statele Unite ale Americii (Thayer 2025). RPC a susținut că SUA au tranzitat marea de opt ori cu grupări importante de forțe, iar Washingtonul a anunțat cel puțin o misiune pentru respectarea principiului libertății de navigație în apele internaționale (O'Rourke 2024, Bo 2025)³⁸.

Zone din Marea Chinei de Sud sunt revendicate, de câteva decenii, de către China, Taiwan, Filipine, Vietnam, Indonezia și alți actori (Hiebert 2020). Odată cu ascensiunea economică și politico-militară a regimului de la Beijing și cu speranțele legate de existența unor resurse de hidrocarburi în aceste zone, China a adoptat o politică mai ambițioasă extinzându-și pretențiile teritoriale asupra majorității spațiului respectiv (Hiebert 2020). Astfel, aceasta a combinat construirea de instalații cu tratarea atolilor ca insule, pentru a le prezenta drept teritorii legitime și a reușit să își sporească controlul (Hiebert 2020, O'Rourke 2024). Ceilalți actori și-au menținut cerințele, s-au apropiat de Washington, care subliniază, alături de Curtea Internațională de Justiție, că este vorba despre apele teritoriale (Hiebert 2020, O'Rourke 2024).

A treia sursă de conflict o reprezintă politicile regimului nord-coreean. În acest context, Statele Unite ale Americii, Japonia și Coreea de Sud și-au ameliorat relațiile, în ultimii ani, inclusiv printr-un acord de cooperare militară și au efectuat un exercițiu comun, după cum am prezentat anterior, iar liderii ultimelor două state au luat parte la summiturile NATO (IISS 2025, 208). Regimul de la Phenian a organizat teste cu rachete și a lansat, din nou, amenințări la adresa Sudului și Occidentului (Seo și Harvey 2024, Davenport 2024). De asemenea, Coreea de Nord a furnizat trupe, rachete și muniție Federației Ruse, devenind un beligerant în războiul ruso-ucrainean, în special pe frontul din Kursk, continuând o cooperare bilaterală de decenii (Clayton 2025).

Nici Coreea de Sud nu a fost lipsită de probleme, în 2024. Președintele țării, Yoon Suk-yeol, a încercat o lovitură de stat împotriva regimului democratic, în decembrie, decretând legea marțială și trimițând trupe împotriva legislativului, acțiuni care au luat prin surprindere opinia publică internațională (Lee 2024). El a trebuit să cedeze în fața mobilizării sociale și politice, inclusiv a unor membri din propriu său partid și unui sprijin insuficient din partea instituțiilor de

³⁸ Statele Unite beneficiază și de sprijinul unor aliați, ca Marea Britanie, Franța, Canada și Australia, care au trimis forțe navale în regiune (Keary 2024).

forță (Lee 2024, Ryall 2025). Situația s-a stabilizat, însă tensiunile din societatea sud-coreeană au continuat (Lee 2024, Ryall 2025).

Forța armată a avut manifestări variate, în relațiile sino-americe, în 2024. Diplomația apărării a continuat și a fost privită ca o influență stabilizatoare, în condițiile în care ambele părți au acordat o mai mare atenție factorilor militari. Proiectele de înarmare ale Chinei au mers înainte, iar SUA au fost presate, din cauza necesității de a face față chestiunilor de securitate din Europa, Orientul Mijlociu și Asia-Pacific, în același timp. Exercițiile și demonstrațiile de forță indică faptul că un eventual recurs major la forță reprezintă o perspectivă credibilă pentru decidenți, iar presiunile din zona Taiwanului și din Marea Chinei de Sud demonstrează existența unor conflicte, ceea ce motivează calificativul de rivalitate moderată (Goertz 2016, 27), chiar dacă tensiunile au fost relativ ținute sub control, în 2024.

Scopul acestei secțiuni a fost de a folosi aparatul teoretic al teoriei tranziției de putere, pentru a interpreta evenimentele din 2024 și pentru a analiza calitatea relațiilor sino-americe. Stabilisem existența unui proces de tranziție a puterii între Statele Unite și China, ale cărei capacități ajunseseră la 57%-70% din cele americane, proces care a stagnat începând cu 2021, și derivam așteptarea unei rivalități moderate, în care recursul la forță este o perspectivă credibilă. Investigarea relațiilor diplomatice, *soft power* și a comerțului a concluzionat că avem de-a face cu un amestec de cooperare și de conflict, ambele aspecte crescând ca importanță, în ultimul an (întrevederi frecvente și noi sancțiuni). Studiul puterii armate arată că eventualitatea recursului la forță pe scară largă este un risc major, ambele idei fiind derivate din cadrul teoretic al teoriei tranziției de putere.

3.3. Al doilea mandat Trump și rivalitatea sino-americană

În ediția din acest an, am adăugat o a treia secțiune dedicată alegerilor din Statele Unite ale Americii, care au condus la victoria lui Donald Trump. Această alegere este justificată prin mai multe motive. În primul său mandat, deciziile sale și ale principalilor săi colaboratori au condus la transformarea păcii relative într-o rivalitate moderată, în momentul în care China a fost desemnată ca putere revizionistă, ceea ce însemna că șansele unei confruntări violente crescuseră brusc (NSC

2017). Inițiativele sale din al doilea exercițiu al puterii pot avea un impact major asupra capacității și mentalității elitelor americane și chineze, dar și asupra aliaților americani.

Alegerile prezidențiale din Statele Unite ale Americii au reprezentat unul dintre cele mai intens urmărite și comentate evenimente ale anului. Președintele Joe Biden a renunțat la candidatura sa pentru un nou mandat, la presiunea anturajului, în condițiile în care prestațiile sale publice au atras critici și păreau să conducă la un eșec (Saric 2024). El a fost înlocuit de vicepreședintele Kamala Harris, care a promovat o agendă moderată (BBC 2024). Democrații s-au bazat pe starea generală a economiei și pe ideea amenințării la adresa democrației, amintind de insurecția din 6 ianuarie 2021, pentru a dobândi un nou mandat prezidențial și pentru a performa în celelalte competiții electorale (congres, scrutinuri statale, instanțe etc.).

Principalul competitor a fost republicanul Donald Trump, care a câștigat și cursa, într-un mod asemănător lui 2016 (BBC 2025). El a depășit din nou opțiunile înregistrate de sondaje, care indicau o competiție strânsă și a adus partidului său nu doar președinția, ci și controlul ambelor camere ale Congresului, o *landslide* (CNN Politics, 2024a, CNN Politics 2024b, CNN Politics 2024c). Printre temele sale de campanie, s-au numărat imigrația, problema inflației și a nivelului de trai și teama de declin (McCormick 2025). Concepțiile sale au coincis cu o parte a agendei conservatoare mai generale, după cum vom vedea mai jos în discuția despre Project 2025.

La 30 mai 2024, Donald Trump a fost condamnat penal, în cazul referitor la mușamalizarea unei aventuri sexuale, iar executarea pedepsei a fost ulterior suspendată (Bustillo și Bernstein 2024, Maddaus 2025). Instanța a blamat falsificarea arhivelor financiare ale companiei sale, *The Trump Organization*, pentru a cumpăra tăcerea unui posibil acuzator, Stormy Daniels (Bustillo și Bernstein 2024, Maddaus 2025). Impactul nu a fost serios, chiar dacă D. Trump a devenit primul candidat și apoi președinte condamnat penal (Bustillo și Bernstein 2024). Susținătorii lui au considerat că elita liberală și birocratică a declanșat o campanie de persecuție, încă din primul mandat, iar termenul de *lawfare* a devenit popular, contribuind la ambiguitatea sporită a ideilor despre război, din ultima perioadă (Yang și alții 2024, Kerik 2025).

Activismul procurorilor a avut și efecte neintenționate. Curtea Supremă a Statelor Unite ale Americii a decis că președintele

beneficiază de o imunitate extinsă în fața anchetelor judiciare, în timpul exercitării mandatului (2 iulie 2024) (Sherman 2024). În consecință, alte două procese intentate împotriva lui D. Trump au fost anulate, unul referitor la extragerea unor documente clasificate și altul privind rolul pe care l-a jucat în timpul insurecției din 6 ianuarie 2021 (Tucker și Durkin Richer 2024). Alături de revocarea deciziei referitoare la cazul *Roe vs Wade* din 2022, importantă pentru controversele pe tema avortului, noua hotărâre a alimentat speculațiile legate de o orientare pronunțat conservatoare a instanței (Totenberg 2022).

Un factor important al campaniei din 2024 a fost cel al violenței politice, exemplificat de tentativele de asasinat îndreptate împotriva lui D. Trump. Cea mai mediatizată, din 13 iulie 2024, din Butler, Pennsylvania, a devenit un simbol al candidaturii liderului republican și al calmului în circumstanțe excepționale (Zurcher 2024). Atentatorul Thomas M. Crooks a țintit de la circa 150 de metri de pe un acoperiș, a omorât un spectator, Corey Comperatore, l-a rănit pe fostul președinte american și pe alte două persoane (Ballotpedia 2025). Rămân semne de întrebare referitoare la ușurința cu care s-a apropiat de D. Trump și la prestația Serviciului Secret al SUA, structură însărcinată cu protecția demnitarilor (Alexander 2024).

Și retragerea lui J. Biden a marcat profund evoluția campaniei electorale din 2024 (21 iulie) (Saric 2024). Învingător în 2020, liderul democrat nu se bucura de o mare popularitate, beneficiind de o rată de aprobare medie de 42%, în timpul mandatului său (Gallup 2025). Observatorii au blamat prestația sa din cadrul dezbaterii cu D. Trump din iunie, de la Atlanta, considerând-o confuză și pasivă (Smith 2024). Diverși politicieni democrați au solicitat retragerea candidatului, inclusiv coordonatorii din cele două camere ale Congresului, iar președintele a decis să abandoneze competiția (Saric 2024). Astfel, din vara lui 2024, s-a conturat o tendință favorabilă candidatului republican, însă sondajele păreau să indice o cursă strânsă. În preajma retragerii lui Joe Biden, D. Trump avea un avantaj mediu de doar 2% în fața rivalului său democrat, în ceea ce privește votul național, și de circa 3-5% în statele-balama, *swing states* – Arizona, Georgia, Michigan, Nevada, North Carolina, Pennsylvania și Wisconsin (270 to Win 2024, Shepard 2024). Cu puțin timp înaintea alegerilor din 5 noiembrie, K. Harris conducea cu 1,2% la votul popular, iar candidatul republican era preferat în patru din cele șapte state considerate decisive, cu procente între 0.6 și 1,2, unul părând indecis (270 to Win 2024). În comparație,

rezultatele finale au constat într-o victorie a lui Donald Trump cu 312 versus 222 din voturile electorale, inclusiv toate *swing states* și 49,8% contra 48,3% la cel popular, alături de legislativ și alte funcții, la o rată de participare de 58% din populația adultă cu drept de vot (CNN Politics, 2024a, CNN Politics 2024b, CNN Politics 2024c, The American Presidency Project 2025).

Ca și în 2016, s-a pus problema diferenței dintre tendința indicată de sondaje și vot. Statele Unite ale Americii sunt, practic, societatea care a inventat sondajele electorale și care a rafinat metodologia, iar eșecurile cercetărilor de aici pot avea consecințe globale, inclusiv pentru înțelegerea alegerilor din alte state (Babbie 2010, 255-304)³⁹. Chiar dacă, teoretic, ele surprind starea de moment a opiniilor individuale și nu sunt neapărat predictive, un decalaj prea mare le pune sub semnul întrebării, iar unii specialiști consideră că trebuie să le considerăm mai imprecise, în comparație cu estimările recomandate în domeniu (Weinberg 2020).

D. Trump a fost subestimat cu puțin peste 2%, în medie, în ultimele trei alegeri prezidențiale, iar explicațiile pot consta în erori de eșantionare, rate mari de nonrăspunsuri, ajustarea rezultatelor după consensul experților, celebra spirală a tăcerii și efectul de dezirabilitate socială, în care opțiunile marginalizate discursiv tind să fie subreprezentate în sondaje sau impactul social media (Weinberg 2020, Goidel, DuBosar și Nemerever 2024, Stoica 2025, 28-41).

Modelele predictive au fost, din nou, contestate. *Crystall Ball* al lui Larry Sabato a fost chestionat chiar de către autorii săi, deoarece nicio teorie nu li se părea credibilă, dar experții de la *Center for Politics*, al Universității din Virginia, recunoscând incertitudinea, au estimat totuși un scor de 276 la 262, în favoarea lui K. Harris (Kondik 2024, Kondik, Coleman și Sabato 2024), iar Alan I. Abramowitz sugera un rezultat similar (Abramowitz 2024). Cel al lui A. Gelman, B. Goodrich și G. Han sugera o egalitate de șanse și un vot popular ușor favorabil democraților (Gelman, Goodrich și Han 2024, *The Economist* 2024); *Silver Bulletin*, al lui N. Silver, anticipa egalitate, iar Allan Lichtman se aștepta la un succes al lui K. Harris (Silver și McKown-Dawson 2024, Silver 2024, Lichtman 2024, American University 2024). În general, modelele bazate pe factorii fundamentali (economici sau politici)

³⁹ De exemplu, principiul eșantionării reprezentative își datorează succesul și nepotrivirii dintre metodologiile anterioare pe cote și rezultatul alegerilor prezidențiale americane din 1948 (Babbie 2010, 257-160).

indicau un mic avans al democrațiilor, de câteva procente sau voturi, în condițiile unei competiții strânse, sau un rezultat imprevizibil, din cauza distanței prea mici dintre competitori (Graefe 2024, *The Virtual Tout* 2024).

Unele procedee au produs rezultate mai bune. *The Virtual Tout* a indicat un rezultat de 280 de voturi pentru Trump și 258 pentru Harris, surprinzând tendința cel puțin, chiar dacă indica o cursă strânsă (*The Virtual Tout* 2024). Anticipările se bazează pe pariurile înregistrate pe platforma PredictIt, adeseori puse sub semnul întrebării, din motive metodologice și etice, iar apărătorii lor le consideră mai precise, deoarece informațiile sunt mai noi decât datele din sondaje, în timp ce actorii sunt mai bine motivați în a evita subiectivismul (Roeder 2023, Morris 2024)⁴⁰. Jay DeSart a anticipat o victorie a lui D. Trump în Colegiul electoral cu 282 de voturi, în medie, în contrast cu votul popular, ceea ce însemna o șansă de 74% de a obține președinția, folosind date culese până în octombrie 2023 (sondaje naționale, istoria alegerilor din fiecare stat, istoria mandatelor prezidențiale obținute și avantajul local în fiecare stat) și realizând medii ale sondajelor pentru toate combinațiile posibile de candidați (DeSart 2024).

Explicația succesului liderului republican lipsește încă. Există mai multe interpretări, de la o combinație de factori, la polarizarea sporită, la strategia și prestația candidaților, diferențe de mobilizare, existența unui electorat mai volatil/ influențabil, tensiunea dintre macroeconomie și nivelul de trai, instrumentalizarea temei imigrației sau războiul din Gaza (Silver 2024). Este util de evidențiat că, deși din perspectiva posturilor, victoria republicanilor înseamnă o dominație a președinției și a celor două Camere, numărul de voturi obținute, la nivel național, pentru funcție de șef de stat, a fost mai mic decât cel de care a beneficiat Joe Biden în 2020 – circa 77 de milioane față de 81 (*The American Presidency Project*, 2024). D. Trump a considerat că imigrația a fost mai importantă decât inflația în succesul său din 4 noiembrie 2024 (McCormick 2025).

Noua agendă prezidențială se contura deja, la finalul lui 2024, ca fiind una a populismului de dreapta, iar principalele sale caracteristici sunt evidențiate în Tabelul nr. 3. Probleme de urmărit sunt: cât de radical se va dovedi, în comparație cu primul mandat, ținând cont de eșecul și insurecția din 2021 și de polarizarea care a continuat; reacțiile

⁴⁰ Piețele au și ele preferințe intersubiective, dar specialiștii pot pondera modelul statistic, odată ce le identifică (*The Virtual Tout*, *Top-Down Forecasting* 2024).

din sistemul politic și din societatea americană și interacțiunea cu actori internaționali, ca aliații europeni, China și Rusia. Nu vom ști prea curând dacă noua administrație va porni cu o strategie bine conturată sau dacă, mai curând, va improviza. Chiar dacă nu a fost acceptat oficial, ca atare, de D. Trump, a existat o dezbatere legată de *Project 2025* al fundației Heritage, un document, care reunește principalele idei conservatoare și populiste de dreapta americane și care conține argumente contradictorii în ceea ce privește comerțul liber, (*Project 2025 2023, Contorno și Tolan 2025*).

Tabelul 3: J.W. Muller: O guvernarea populistă radicală (Müller 2017)

Politicizarea statului prin angajarea de funcționari fideli
Clientelism deschis
Legalism discriminatoriu
Politici ostile față de societatea civilă nealiniată

Politica externă și de securitate a noi administrații americane ar combina, în termenii lui W.R. Mead, elemente hamiltoniene și jacksoniene, adică neîncrederea în străini, înțelegerea dintre marile puteri și continuarea rivalității cu RPC (Mead și Nixon 2020, Nicolescu 2025, 7-9). În acest domeniu, ca și în primul său mandat, D. Trump a promovat, în campanie, combaterea imigrației ilegale, impunerea de tarife sau problema diviziunii costurilor și a diferențelor dintre bugetele militare în NATO (Colvin 2024, Yilek, și alții 2024). Argumentele erau, în linii mari, similare cu cele din trecut. Îndeosebi aliații și partenerii, alături de China, erau acuzați că au abuzat de bunăvoința Statelor Unite ale Americii, în special sub administrația Biden (Colvin 2024, Yilek și alții 2024).

Există unele argumente că orientarea pare a fi mai radicală decât în urmă cu opt ani (Nicolescu 2025, 9-12). Președintele ales a șocat opinia publică internațională în decembrie 2024, declarând că intenționează ca Statele să achiziționeze Groenlanda de la Danemarca, Canalul Panama de la statul omonim, referindu-se la Canada ca la un stat din cadrul federației americane (Smith 2024). O altă atitudine ambițioasă a devenit evidentă, odată ce D. Trump a promis că va realiza rapid pacea dintre Ucraina și Rusia (Yilek și alții 2024).

Câteva sugestii se pot găsi în lucrarea lui E.Colby, *The Strategy of Denial*, unul dintre cei mai cunoscuți specialiști în probleme de securitate din gruparea lui D. Trump (Colby 2021). El pornește de la ideea că rivalitatea sino-americană este de durată și că reprezintă cea mai importantă problemă de securitate pentru Statele Unite ale Americii, cu riscul de a produce un război convențional de anvergură cel puțin regională (Colby 2021). Pentru a preveni acest rezultat, SUA trebuie să își concentreze atenția și forțele în spațiul Asia-Pacific și să își reducă activitățile și interesele în Europa și în Asia, presându-și aliații să investească mai mult în propriile mijloace (Colby 2021). E. Colby susține și că Washingtonul trebuie să își îmbunătățească relațiile cu Moscova și să întoarcă autoritățile ruse împotriva celor chineze sau măcar să slăbească cooperarea dintre ele (Colby 2021)⁴¹.

După cum am văzut, în primul mandat, administrația Trump a reorientat politicile Statelor Unite ale Americii față de China, de la un amestec de cooperare și competiție, spre o rivalitate multidimensională. Divergențele se referau la caracterul regimului de la Beijing, la represiunile din Hong Kong și din Taiwan, la atitudinea față de relațiile internaționale și față de SUA, la ambițiile sale regionale, la modernizarea militară, la demersurile de cercetare și dezvoltare tehnologică, la originea COVID-19 sau la comerț (NSC 2017, Pence 2018). Elitele de la Washington au sprijinit această nouă linie politică, iar administrația Biden a continuat și a adâncit aceste strategii, fiind însă mai prietenoasă față de aliați (Blinken 2022). Principala consecință a fost că, începând din 2018, rivalitatea sinoamericană s-a consolidat și a devenit o trăsătură importantă a interacțiunilor din Asia-Pacific, dar și la nivel global (Pence 2018).

Ce efect va avea a doua administrație Trump asupra rivalității sino-americane? Așa după cum am stabilit în prima secțiune, ne aflăm într-o perioadă în care China stagnează și Statele Unite ale Americii au accelerat, consolidându-și avantajul. Pe termen lung, se creionează un proces de tranziție a puterii, iar sistemul internațional este deja bipolar, deoarece distanța dintre Washington și Beijing, luate împreună, este, în termeni de putere, mai mare, comparată cu ceilalți actori internaționali, decât cea înregistrată între acești actori. Bipolaritatea este și mai accentuată la nivel regional.

⁴¹ Ideea nu este nouă și ar putea crea noi dificultăți țărilor din Europa de Est, cu orientare prooccidentală. Există dubii că ar putea să reușească. De exemplu, istoricul Armand Goșu sublinia că Rusia este prea dependentă față de China, în timp ce direcțiile lor de expansiune sunt complementare, iar administrația Trump își modifică adeseori pozițiile (Goșu 2025).

Pentru a estima impactul, trebuie folosită perspectiva din decembrie 2024 și termenii oferți de teoria tranziției de putere, din rațiuni de coerență academică. În ceea ce privește distribuția capacităților, politicile de restricționare a imigrației și comerțului vor slăbi Statele Unite ale Americii, reducându-i avantajele demografice și de cercetare, iar administrația republicană va consolida dispozitivul militar din regiunea Asia-Pacific. Este de așteptat ca neîncrederea și ostilitatea reciprocă să continue, dar fără să atingă intensități mari, ținând cont de stilurile de conducere înrudite și de accentul pus de D. Trump pe legăturile personale (Yilek, și alții 2024). Consecința ar fi menținerea unei rivalități moderate între SUA și RPC și o ocazie de a recupera puțin din decalaj, pentru cea de-a doua.

Concluzii

Scopul acestui capitol a fost de a evalua calitatea relațiilor sino-americe, înțeleasă ca grad de conflict politico-militar dintre cele două părți. Investigația poate fi utilă atât ca exercițiu teoretic, cât și ca sursă de idei referitoare la evenimente curente importante, în general, și pentru securitatea României, în particular. Premisa a fost că interacțiunile dintre cei doi actori spun ceva interesant pentru a evalua mediul de securitate din regiunea Asia-Pacific. Perspectiva a fost realistă, în sens principial și braudelienă, ca epistemologie socială, ca și în evaluările din edițiile precedente.

Pentru România, investigația este importantă din mai multe puncte de vedere. Dispozitivul politico-militar și relațiile din cadrul NATO depind și de politicile urmărite de Statele Unite ale Americii în ceea ce privește ascensiunea și comportamentul Chinei. Tensiuni cum sunt cele din Taiwan pot escalada la nivel global, după cum am văzut anterior că argumentează specialiștii. Parteneriatele și alianțele dintre Moscova și Beijing sau Phenian, ori sprijinul Marii Britanii și Franței în misiunile din Marea Chinei de Sud sunt câteva dintre interacțiunile dintre Europa și regiunea Asia-Pacific.

Cadrul explicativ a constat în teoria tranziției de putere, concepută dintr-o perspectivă braudelienă. Combinația a fost aleasă datorită rigurozității metodologice a celei dintâi, care a dezvoltat operaționalizări conceptuale adecvate scopului cercetării, și rafinamentului conceptual al celei de-a doua (mai multe temporalități, complexitate sectorială). Amândouă pornesc de la ideea explicării

proceselor de modernizare. Câteva modificări conceptuale și despre indicatori au fost operate, din considerente teoretice sau metodologice.

Variabila dependentă a fost gradul de conflict. Am preferat să folosesc un sens mai general, în locul celui mai specific, de război mondial, pentru a surprinde mai bine nuanțele politicii mondiale, în condițiile existenței armamentului nuclear. Un alt avantaj al acestui tip de analiză este că permite o mai bună calibrare a explicațiilor, deoarece există mai multe trepte și dimensiuni ale tensiunilor dintre actorii internaționali. Variabilele independente au fost distribuția puterii și reprezentările sociale ale elitelor din Statele Unite ale Americii și din China.

Metoda de cercetare este cea a studiului de caz corelativ. Datele au provenit dintr-o diversitate de surse, cantitative, în principal, în prima secțiune și calitative în următoarele două, iar intervalul acoperit a variat. Obiectivele și structura cercetării au urmărit stabilirea gradului de conflict, pornind de la putere și credințe și compararea acestei concluzii cu principalele evenimente din 2024, pentru a le încadra perspectivei teoretice și analizei în detaliu a alegerilor americane. Limitele cercetării constau în vulnerabilități ale teoriei tranziției puterii, surse care pot fi nesigure și distanța culturală, inclusiv lingvistică, a autorului.

În prima secțiune, au fost trecute în revistă capacitățile socioeconomice, politice și militare ale celor doi actori și reprezentările sociale ale elitelor. Procesul de tranziție a puterii a încetinit, chiar a stagnat în 2023, potențialul Chinei situându-se între 57%-60% din cel al Statelor Unite ale Americii, o tendință manifestată din 2020 încoace. Elitele de la Beijing și Washington au rămas competitive din punct de vedere politico-militar, dar cu limite ale bugetelor militare, în timp de SUA își mențin avantajul, aici. Cum pragul de 80% nu a fost atins și decidenții par că nu se pregătesc pentru o mobilizare totală, principala concluzie este că o combinație de cooperare și conflict, rivalitatea moderată, era de așteptat, pentru 2024.

Pe termen mediu, procesul de tranziție a puterii este real. Complexitatea socialului interzice orice predicții credibile privind viitorul acestuia, dar tind să cred că va continua, chiar dacă într-un timp mai lent. Motivul este că nu avem de-a face cu un puseu izolat, ci cu un proces de modernizare de anvergură, iar, cum puterea este relativă, contează și ce se întâmplă în Statele Unite ale Americii. Atât la Beijing, cât și la Washington, importanța politicului și a naționalismului este în creștere și poate schimba traiectoriile și vitezele de acum.

A doua secțiune a beneficiat de cadrul teoretic anterior și de ideea rivalității moderate. Evenimentele din 2024 au fost analizate după mai multe dimensiuni și în fiecare dintre ele, a ieșit în evidență amestecul de cooperare și conflict, anticipat de teorie. La nivel politic, au avut loc întrevederi la mai multe niveluri, în ideea de a menține stabilitatea, dar și între membrii coalițiilor occidentală și sino-rusă, în timp ce, economic, China și Statele Unite ale Americii au făcut comerț, dar au impus și sancțiuni reciproce. Fenomenele militare arată că ambele părți iau în serios ideea unui război, în timp ce se străduiesc să prevină scăderea de sub control a evenimentelor.

Taiwanul și Marea Chinei de Sud rămân surse posibile ale unor conflicte mai violente. RPC a continuat și a intensificat exercițiile militare în jurul teritoriului controlat de Taipei, sugerând că deține supremația militară. Tensiunile cu Filipine au arătat că regimul de la Beijing rămâne adeptul unor politici agresive în regiune, cu multe restricții, ceea ce a trezit neîncrederea celorlalte state riverane. Aceste dispute au loc în contextul în care norma integrității teritoriale este slăbită de agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei și de unele poziții ale noii administrații Trump, ceea ce în combinație cu tranziția puterii, poate duce la o situație periculoasă, după cum a subliniat J. Vasquez, menționat mai sus.

A treia secțiune s-a referit la alegerile din 5 noiembrie 2024, din Statele Unite ale Americii. Rocada dintre Joe Biden și Kamala Harris nu a convins suficienți simpatizanți democrați, în timp ce Donald Trump a marșat pe teme ca imigrația, situația economică, protecționismul și naționalismul. Succesul republicanilor a fost semnificativ, partidul obținând președinția și majoritatea în ambele Camere. Campania a fost însoțită de procese și de violență politică, cel mai important eveniment fiind atentatul din 13 iulie, îndreptat împotriva lui Trump.

Au rămas lucruri neclare. Ecartul dintre sondaje și rezultate a fost suficient de important pentru a provoca dezbateri între specialiști, chiar dacă instrumentele de investigare au fost calibrate, ținând cont de lecțiile din trecutul apropiat. Există două tendințe de urmărit, atitudinea față de China, Donald Trump fiind cel care a orientat relațiile sino-americane spre conflict, și disputele din interiorul coaliției prooccidentale. La sfârșitul lui 2024, prima părea favorabilă continuării unui conflict moderat, iar a doua urma să fie caracterizată de certuri în interiorul unei comunități politice, însă mai intense decât în trecut.

BIBLIOGRAFIE:

- 15th Wing Public Affairs. 2024. „U.S. military conducts airfield seizure exercise, demonstrates strategic capabilities in Palau.” *Pacific Air Forces* . 21 octombrie. Accesat mai 29, 2025. <https://www.pacaf.af.mil/News/Article-Display/Article/3945761/us-military-conducts-airfield-seizure-exercise-demonstrates-strategic-capabilit/>.
- 270 to Win. 2024. „2024 Polls: Biden vs. Trump.” *270 to Win*; 21 iulie. Accesat aprilie 28, 2025. https://www.270towin.com/2024-biden-trump-polls#google_vignette.
- . 2024. „2024 Presidential Election Polls.” *270 to Win*. 4 noiembrie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.270towin.com/2024-presidential-election-polls/>.
- Abramowitz, Alan I. 2024. „Time for Change Model Predicts Close Election with Slight Edge for Kamala Harris.” *The Center for Politics*. 22 august. Accesat aprilie 30, 2025. <https://centerforpolitics.org/crystalball/time-for-change-model-predicts-close-election-with-slight-edge-for-kamala-harris/>.
- Alexander, Ayanna. 2024. „What to know about Trump assassination attempt and the investigation into the shooting.” *Associated Press*. 25 iulie. Accesat aprilie 25, 2025. <https://apnews.com/article/trump-rally-shooting-election-violence-ae383dee203d82ddf38d2e76c63a8bc6>.
- Allyn, Bobby. 2024. „Supreme Court agrees to review TikTok ban-or-sale law.” *NPR*. 18 decembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.npr.org/2024/12/18/nx-s1-5233027/supreme-court-to-review-tiktok-ban>.
- American University. 2024. „Harris or Trump? Allan Lichtman Releases His Prediction.” *American University*. 5 septembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://www.american.edu/cas/news/harris-trump-lichtman.cfm>.
- Art, Robert J. 1980. „To What Ends Military Power?” *International Security* 3-35.
- Babbie, Earl. 2010. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom.
- Ballotpedia. 2025. „Attempted assassinations of Donald Trump, 2024.” *Ballotpedia*. Accesat aprilie 25, 2025. https://ballotpedia.org/Attempted_assassinations_of_Donald_Trump,_2024.

- Banks, Tiffany. 2024. „U.S. and Multinational Partners Prepare for Largest Indo-Pacific Army Exercise.” *U.S. Army*. 5 octombrie. Accesat mai 29, 2025. https://www.army.mil/article/280280/u_s_and_multinational_partners_prepare_for_largest_indo_pacific_army_exercise.
- Baruah, Darshana M. 2025. „China in the Indian Ocean: A stronger Indo-Pacific presence.” *International Institute for Strategic Studies*. 22 mai. Accesat mai 29, 2025. <https://www.iiss.org/online-analysis/charting-china/2025/05/china-in-the-indian-ocean-a-stronger-indo-pacific-presence/>.
- BBC. 2024. „A quick guide to Kamala Harris.” *BBC*. 6 noiembrie. Accesat iunie 12, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/c80rplyrx5ko>.
- . 2025. „A quick guide to Donald Trump.” *BBC*. 23 ianuarie. Accesat iunie 12, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/c4g4dzpg468o>.
- Beckley, Michael. 2018. „The Power of Nations: Measuring What Matters.” *International Security* 43 (2): 7-44.
- Bilousova, Olena, Benjamin Hilgenstock, Elina Ribakova, Nataliia Shapoval, Anna Vlasyuk și Vladyslav Vlasiuk. 2024. *Challenges of Export Control Enforcement*. Raport electronic, Yermak-McFaul International Working Group on Russian Sanctions, KSE Institute.
- Blinken, Anthony J. 2022. „The Administration’s Approach to the People’s Republic of China.” *U.S. Department of State*. 26 mai. Accesat aprilie 6, 2023. <https://www.state.gov/the-administrations-approach-to-the-peoples-republic-of-china/>.
- Bo, Hu. 2025. „Incomplete Report on US Military Activities in South China Sea in 2024.” *Pekingology*. 25 martie. Accesat mai 28, 2025. <https://www.pekingnology.com/p/incomplete-report-on-us-military>.
- Brands, Hal, și Michael Beckley. 2022. *Danger Zone : the Coming Conflict with China*. New York: W.W. Norton & Company.
- Braudel, Fernand. 1986. *Mediterrana și lumea mediteraneană în epoca lui Filip al II-lea*. Vol. I-VI. București: Meridiane.
- . 1989. *Timpul lumii*. București: Meridiane.
- . 2008. *Scrieri despre istorie*. București: Comunicare.ro.

- Brenan, Megan. 2025. „U.S. Political Parties Historically Polarized Ideologically.” *Gallup*. 16 ianuarie. Accesat aprilie 23, 2025. <https://news.gallup.com/poll/655190/political-parties-historically-polarized-ideologically.aspx>.
- Brown, Chad P. 2025. „US-China Trade War Tariffs: An Up-to-Date Chart.” *The Peterson Institute for International Economics*;. 14 mai. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.piie.com/research/piie-charts/2019/us-china-trade-war-tariffs-date-chart>.
- Brzozowski, Alexandra. 2025. „EU, China to hold anniversary summit despite tensions.” *Euractiv*. 14 ianuarie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/eu-china-to-hold-anniversary-summit-despite-tensions/>.
- Bustillo, Ximena și Andrea Bernstein. 2024. „Former President Trump is found guilty in historic New York criminal case.” *NPR*. 30 mai. Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.npr.org/2024/05/30/nx-s1-4977352/trump-trial-verdict>.
- Buzan, Barry. 2000[1991]. *Popoarele, statele și teama*. Chișinău: Cartier.
- China Briefing. 2024. „US-China Relations in the Biden Era: A Timeline.” *China Briefing*. 9 decembrie. Accesat mai 28, 2025. <https://www.china-briefing.com/news/us-china-relations-in-the-biden-era-a-timeline/>.
- China Military Online. 2024. „Chinese military delegation participates in Indo-Pacific Chiefs of Defense Conference in Hawaii.” *Ministry of National Defense, The People's Republic of China*. 23 septembrie. Accesat octombrie 24, 2024. http://eng.mod.gov.cn/xb/CMCDEP_ARTMENTS/News_213079/16340243.html.
- CIA. 2025. „Central Intelligence Agency.” *Net migration rate*. Accesat aprilie 23, 2025. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/net-migration-rate/>.
- Clayton, Freddie. 2025. „North Korea has deployed thousands of troops to help Russia «terrorize Ukraine», report finds.” *NBC News*. 31 mai. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.nbcnews.com/world/russia/north-korea-thousands-troops-russia-terrorize-ukraine-war-rcna210111>.

- CNN Politics,. 2024a. „Election 2024: Presidential results.” *CNN Politics*. Accesat aprilie 28, 2025. <https://edition.cnn.com/election/2024/results/president?election-data-id=2024-PG&election-painting-mode=projection-with-lead&filter-key-races=false&filter-flipped=false&filter-remaining=false>.
- . 2024b. „Election 2024: Senate results.” *CNN Politics*;. Accesat aprilie 28, 2025. <https://edition.cnn.com/election/2024/results/senate?election-data-id=2024-SG&election-painting-mode=projection-with-lead&filter-key-races=false&filter-flipped=false&filter-remaining=false>.
- . 2024c. „Election 2024: House results.” *CNN Politics*;. Accesat aprilie 28, 2025. <https://edition.cnn.com/election/2024/results/house?election-data-id=2024-HG&election-painting-mode=projection-with-lead&filter-key-races=false&filter-flipped=false&filter-remaining=false>.
- Colby, Elbridge. 2021. *The Strategy of Denial : American Defense in an Age of Great Power Conflict*. New Haven: Yale University Press.
- Colvin, Jill. 2024. „Trump says he once told a NATO ally to pay its share or he'd 'encourage' Russia to do what it wanted.” *Associated Press*. 11 februarie. Accesat mai 22, 2025. https://apnews.com/article/trump-nato-foreign-aid-russia-2b8054a9fe185eec34c2c541cece655d?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter_axiosam&stream=top.
- Contorno, Steve și Casey Tolan. 2025. „Trump said he hadn't read Project 2025 – but most of his early executive actions overlap with its proposals.” *CNN Politics*. 31 ianuarie. Accesat mai 22, 2025. <https://edition.cnn.com/2025/01/31/politics/trump-policy-project-2025-executive-orders-invs>.
- Cox, Michael. 2025. „«Friends of Steel»: Russia and China in a New Era.” *The London School of Economics and Political Science*. 27 mai. Accesat iunie 2, 2025. <https://blogs.lse.ac.uk/cff/2025/05/27/friends-of-steel-russia-and-china-in-a-new-era/>.
- Davenport, Kelsey. 2024. „North Korea Tests More Powerful Missile.” *Arms Control Association*. decembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.armscontrol.org/act/2024-12/news/north-korea-tests-more-powerful-missile>.

- Davidson, Helen. 2025. „The maps that show how China’s military is squeezing Taiwan.” *The Guardian*. 8 ianuarie. Accesat mai 28, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/jan/08/the-maps-that-show-how-chinas-military-is-squeezing-taiwan>.
- DeSart, Jay A. 2024. „Long-Range State-Level 2024 Presidential Election Forecast: How Can You Forecast an Election When You Don’t Know Who the Candidates Are Yet?” *Political Science and Politics* 58 (2): 198-204.
- Dorobanțu-Voicu, Roxana. 2023. „«Expunere la masa rotundă» Un an de război împotriva Ucrainei. Impactul pentru România.” *Institutul Diplomatic Român*. București, 23 februarie.
- Eurostat. 2025. „Slight decline in imports and exports from China in 2024.” *Eurostat*. 4 martie. Accesat iunie 2, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20250304-1>.
- Fearon, James D. 1995. „Rationalist Explanations for War.” *International Organization* 49 (3): 379-414.
- Fenby, Jonathan. 2018. *Istoria Chinei moderne. Decăderea și ascensiunea unei mari puteri, de la 1850 până în prezent*. București: Humanitas.
- Fisunoglu, Ali, Kyungkook Kang, Tad Kugler și Martina Arbetman-Rabinowitz. 2023. „Relative political capacity: A dataset to evaluate the performance of nations, 1960–2018.” *Conflict Management and Peace Science* 40 (3): 325-345.
- Gabuev, Alexander. 2023. „Inside China’s Peace Plan for Ukraine.” *Carnegie Russia Eurasia Center*. 1 martie. Accesat iunie 2, 2025. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/02/inside-chinas-peace-plan-for-ukraine?lang=en>.
- Gallup. 2025. „Presidential Approval Ratings – Joe Biden.” *Gallup*. Accesat aprilie 25, 2025. <https://news.gallup.com/poll/329384/presidential-approval-ratings-joe-biden.aspx>.
- Geller, Daniel S. și J. David Singer. 1998. *Nations at War. A Scientific Study of International Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gelman, Andrew, Ben Goodrich și Geonhee Han. 2024. „Grappling With Uncertainty in Forecasting the 2024 U.S. Presidential Election.” *Harvard Data Science Review*. 30 octombrie. Accesat

- aprilie 30, 2025. <https://hdrs.mitpress.mit.edu/pub/yoa73r1m/release/1>.
- George, Alexander L. și Andrew Bennett. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Gibler, Douglas M. 2018. *International Conflicts, 1816-2010. Militarized Interstate Disputes Narratives*. Lanham: Rowman & Littlefield .
- Gilpin, Robert. [1987]1999. *Economia politică a relațiilor internaționale*. București: Du Style.
- Goertz, Gary. Paul F. Diehl, and Alexandru Balas. 2016. *The puzzle of peace: the evolution of peace in the international system* . New York: Oxford University Press.
- Goidel, Spencer , Eliana DuBosar și Zoe Nemerever. 2024. „Polling in the age of Trump highlights flawed methods and filtered realities.” *The Conversation*. 26 noiembrie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://theconversation.com/polling-in-the-age-of-trump-highlights-flawed-methods-and-filtered-realities-243868>.
- Goșu, Armand, interviu de Lucian Popescu. 2025. *Ce n-au reușit rușii, încearcă acum să facă Trump, adică să îngenuncheze Ucraina* (17 aprilie). doi:<https://www.contributors.ro/istoricul-armand-gosu-ce-n-au-reusit-rusii-incearca-acum-sa-faca-trump-adica-sa-ingenuncheze-ucraina/>.
- Graefe, Andreas. 2024. „The PollyVote Forecast for the 2024 US Presidential Election.” *Political Science and Politics* 58 (2): 306-311. <https://www.cambridge.org/core/journals/ps-political-science-and-politics/article/pollyvote-forecast-for-the-2024-us-presidential-election/F80F445A7678DB3ADED9DEEC57A745AD>.
- Gries, Peter. 2020. „Nationalism, Social Influences, and Chinese Foreign Policy.” În *China and the World*, de David Shambaugh. Oxford: Oxford University Press.
- Hamilton, Daniel S. 2024. „The EU has a playbook to de-risk from China. Is it working?” *Brookings Institution*. 3 septembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.brookings.edu/articles/the-eu-has-a-playbook-to-de-risk-from-china-is-it-working/>.

- Hiebert, Murray. 2020. *Under Beijing's Shadow. Southeast Asia's China Challenge*. Ediție electronică: Rowman and Littlefield.
- Homeland Security. 2024. „DHS Will Now Restrict Goods from Over 100 PRC-Based Companies from Entering the United States Due to Forced Labor Practices.” *Homeland Security*. 22 noiembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.dhs.gov/archive/news/2024/11/22/dhs-will-now-restrict-goods-over-100-prc-based-companies-entering-united-states-due>.
- IISS. 2024. *The Military Balance 2024*. Ediție electronică: Routledge.
- . 2025. *The Military Balance 2025*. Ediție electronică: Routledge.
- IMF. 2025. „World Economic Outlook.” *International Monetary Fund (April 2025)*. aprilie. Accesat aprilie 23, 2025. <https://www.imf.org/external/datamapper/datasets/WEO>.
- Indo-Pacific Defense Forum. 2024. „At Malabar 2024, Quad nations promote maritime order for a Free and Open Indo-Pacific.” *Indo-Pacific Defense Forum*. 25 octombrie. Accesat mai 29, 2025. <https://ipdefenseforum.com/2024/10/at-malabar-2024-quad-nations-promote-maritime-order-for-a-free-and-open-indo-pacific/>.
- International Monetary Fund. 2025. *World Economic Outlook: A Critical Juncture amid Policy Shifts*. Raport electronic, Washington: International Monetary Fund.
- Johnston, Alastair Iain. 1995. *Cultural Realism. Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton: Princeton University Press.
- Keary, Joe. 2024. „Military challenges to Beijing's South China Sea claims are increasing'.” *The Strategist*. 22 octombrie. Accesat mai 28, 2025. <https://www.aspistrategist.org.au/editors-picks-for-2024-military-challenges-to-beijings-south-china-sea-claims-are-increasing/>.
- Keohane, Robert O. 1984. *After Hegemony. Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Keohane, Robert O., și Joseph S. Jr. Nye. 1977[2009]. *Putere și interdependență*. Iași: Polirom.
- Kerik, Bernard. 2025. „Lawfare is more than a war against Trump; it's a war against all of us.” *The Washington Times*. 24 aprilie.

- Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.washingtontimes.com/news/2025/apr/24/lawfare-war-trump-war-us/>.
- Kolodziej, Edward A. 2007. *Securitatea și relațiile internaționale*. Iași: Polirom.
- Komuves , Anita, și Boldizsar Gyori. 2024. „China's Xi Jinping says China-Hungary relations an 'all-weather' strategic partnership.” *Reuters*. 9 mai. Accesat iunie 13, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/chinas-xi-jinping-hungary-discuss-ukraine-infrastructure-2024-05-09/>.
- Kondik, Kyle. 2024. „Three Weeks to Go: Has Anybody Seen Our Crystal Ball Anywhere?” *The Center for Politics*. 15 octombrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://centerforpolitics.org/crystalball/three-weeks-to-go-has-anybody-seen-our-crystal-ball-anywhere/>.
- Kondik, Kyle, J. Miles Coleman, și Larry J. Sabato. 2024. „Our Final 2024 Ratings.” *The Center for Poltics*. 4 noiembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://centerforpolitics.org/crystalball/our-final-2024-ratings/>.
- Kristensen, Hans M. , Matt Korda, Eliana Johns, și Mackenzie Knight. 2025. „United States nuclear weapons, 2025.” *Bulletin of the Atomic Scientists* 81 (1): 53-79. doi:[ttps://doi.org/10.1080/00963402.2024.2441624](https://doi.org/10.1080/00963402.2024.2441624).
- Kristensen, Hans M. , Matt Korda, Eliana Johns, și Mackenzie Knight. 2025. „Chinese nuclear weapons, 2025.” *Bulletin of the Atomic Scientists* 81 (3): 135-160. doi:[10.1080/00963402.2025.2467011](https://doi.org/10.1080/00963402.2025.2467011).
- Kristensen, Hans M., Matt Korda, Eliana Johns, și Mackenzie Knight. 2024. „Chinese nuclear weapons, 2024.” *Bulletin of the Atomic Scientists* 80 (1): 49-72. doi:<https://doi.org/10.1080/00963402.2023.2295206>.
- Kyodo News. 2024. „G7 agrees on economic security efforts amid China concerns.” *Kyodo News*. 18 iunie. Accesat iunie 2, 2025. <https://english.kyodonews.net/news/2024/07/149f54d93405-update1-g7-agrees-on-economic-security-efforts-amid-china-concerns.html>.
- Lee, Chung Min . 2024. „Yoon’s Failed Political Coup and South Korea’s Mounting Crisis.” *Carnegie Endowment for International Peace*. 5 decembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://carnegieendowment.org/research/2024/12/yoons-failed-political-coup-and-south-koreas-mounting-crisis?lang=en>.

- Lee, Yaqi. 2023. „Why a symbolic exchange matters: Signaling in Biden-Xi Summit.” *The Yale Review of International Studies*. 2 aprilie. Accesat iunie 2, 2025. <https://yris.yira.org/column/why-a-symbolic-exchange-matters-signaling-in-biden-xi-summit/>.
- Lemke, Douglas. 2004. *Regions of War and Peace*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lemke, Douglas, și Jacek Kugler. 1996. *Parity and War: Evaluations and Extensions of The War Ledger*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Leplâtre, Simon. 2024. „La visite en France de Xi Jinping n’a pas permis de dissiper les nuages qui planent sur la relation bilatérale.” *Le Monde*. 7 mai. Accesat iunie 6, 2025. https://www.lemonde.fr/international/article/2024/05/07/la-visite-en-france-de-xi-jinping-n-a-pas-permis-de-dissiper-les-nuages-qui-planent-sur-la-relation-bilaterale_6232112_3210.html.
- Letman, Jon. 2024. „World’s largest maritime drills begin in an increasingly tense Asia Pacific.” *Al Jazeera*. 28 iunie. Accesat mai 29, 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2024/6/28/worlds-largest-maritime-drills-begin-in-an-increasingly-tense-asia-pacific>.
- Lichtman, Allan J. 2024. „The Keys to the White House: The Outlook for 2024.” *Social Education* 88 (1): 6-10.
- Lind, Jennifer. 2024. „Back to Bipolarity. How China’s Rise Transformed the Balance of Power.” *International Security* 49 (2): 7-55.
- Liptak, Kevin și M.J. Lee. 2022. „«I’m not looking for conflict»: Biden discusses three-hour meeting with Xi.” *CNN Politics*. 15 noiembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://edition.cnn.com/2022/11/13/politics/joe-biden-xi-jinping-meeting-g20-bali>.
- Lowy Institute. 2024. „Asia Power Index, 2024 edition.” *Lowy Institute*. 2023 septembrie. Accesat iunie 3, 2025. <https://power.lowyinstitute.org/about/>.
- Maddaus, Gene. 2025. „Trump Gets «Unconditional Discharge» at Sentencing in Stormy Daniels Hush Money Case.” *Variety*. 10 ianuarie . Accesat aprilie 28, 2025. <https://variety.com/2025/politics/news/trump-unconditional-discharge-sentencing-stormy-daniels-hush-money-1236271424/>.

- Maizland, Lindsay și Clara Fong. 2025. „Why China-Taiwan Relations Are So Tense.” *Council on Foreign Relations*. 19 martie. Accesat mai 28, 2025. <https://www.cfr.org/backgrounders/china-taiwan-relations-tension-us-policy-trump>.
- Mayo, Deborah G. 1996. *Error and the Growth of Experimental Knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- McCormick, John. 2025. „Trump Says Immigration Was Bigger Than Inflation in 2024 Race.” *The Wall Street Journal*. 21 ianuarie. Accesat mai 21, 2025. <https://www.wsj.com/livecoverage/trump-inauguration-president-2025/card/trump-says-immigration-was-bigger-than-inflation-in-2024-race-cqexDU0zSqZpXC5ga7S7>.
- Mead, Walter Russell și Grady Nixon. 2020. „Providence.” *The Roots of US Foreign Policy Today: The Historical Origins of Present Debates*. 18 august. Accesat iunie 17, 2024. <https://providencemag.com/2020/08/roots-us-foreign-policy-today-historical-origins-present-debates/>.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. 2023. „The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea, and the United States.” *Ministry of Foreign Affairs of Japan*; 18 august. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.mofa.go.jp/files/100541826.pdf>.
- . 2024. „Japan-U.S.-ROK Summit Meeting.” *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. 15 noiembrie. Accesat iunie 2, 2025. https://www.mofa.go.jp/region/pageite_000001_00646.html.
- . 2024a. „Japan-U.S. Summit Meeting.” *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. 10 aprilie. Accesat iunie 2, 2025. https://www.mofa.go.jp/na/na1/us/pageite_000001_00256.html.
- Morgenthau, Hans J. 2007[1948]. *Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Polirom.
- Morris, Amanda. 2024. „Election forecast tracks a tight presidential race.” *Northwestern School of Professional Studies*. 18 octombrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://sps.northwestern.edu/stories/news-stories/2024-election-forecast-tracks-tight-presidential-race.html>.
- Müller, Jan-Werner. 2017. *Ce este populismul?* Iași: Polirom.
- Munroe, Tony, Andrew Osborn și Humeyra Pamuk. 2022. „China, Russia partner up against West at Olympics summit.” *Reuters*. 4 februarie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.reuters.com/>

world/europe/russia-china-tell-nato-stop-expansion-moscow-backs-beijing-taiwan-2022-02-04/.

- Nicolescu, Valentin Quintus. 2025. „Institutul Diplomatic Român.” nr. 75.
- Nolan, Stella. 2024. „EU Imposes Up to 38% Tariffs on EVs to Protect Industry.” *EV Magazine*. 12 iunie. Accesat iunie 2, 2025. <https://evmagazine.com/articles/eu-imposes-up-to-38-tariffs-on-evs-to-protect-industry>.
- NSC. 2017. „President Donald J. Trump Announces a National Security Strategy to Advance America’s Interests.” National Security Council. 18 decembrie. Accesat aprilie 6, 2023.
- Nye , Joseph S. Jr. . 2012. *Viitorul puterii*. Iași: Polirom.
- Organski, A. F. K. 1958. *World Politics*. New York: Knopf.
- Organski, A. F. K. 1965. *The stages of political development*. New York: Knopf.
- Organski, A.F.K. și Jacek Kugler. 1980. *The War Ledger*. Chicago: Chicago University Press.
- Organski, Katherine și A.F.K. Organski. 1961. *Population and world power*. New York,: Knopf.
- O'Rourke, Ronald. 2024. „U.S.-China Strategic Competition in South and East China Seas: Background and Issues for Congress.” *Congressional Research Service*. 25 august. Accesat mai 5, 2025. <https://www.congress.gov/crs-products>.
- Our World in Data . 2025. *Energy use per person vs. GDP per capita, 2023*. Accesat aprilie 23, 2025. <https://ourworldindata.org/grapher/energy-use-per-person-vs-gdp-per-capita?country=USA~CHN~ROU>.
- Pence, Michael. 2018. „Remarks by Vice President Pence on the Administration’s Policy Toward China.” *The Trump White House*. 4 octombrie. Accesat noiembrie 15, 2024. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-vice-president-pence-administrations-policy-toward-china/>.
- Powell, Robert. 2006. „War as a Commitment Problem.” *International Organization* 60 (1): 169-2003.

- Project 2025. 2023. *Mandate for Leadership: The Conservative Promise*. raport electronic, Washington: The Heritage Foundation. Accesat mai 22, 2025. https://static.heritage.org/project2025/2025_MandateForLeadership_FULL.pdf?_gl=1*1sttthv*_gcl_au*NjI5NDY5MjU2LjE3NDc5MDE2ODI.*_ga*MzE0NDU4NDA3LjE3NDc5MDE2ODM.*_ga_W14BT6YQ87*czE3NDc5MDE2ODIkbzEkZzEkdDE3NDc5MDE4ODQkajYwJGwwJGgwJGRyTmxLakRHNkN2NW84U0EwNTIte.
- Quackenbush, Stephen L. și Frank C. Zagare. mai 2016. „Modern Deterrence Theory: Research Trends, Policy Debates, and Methodological Controversies.” *Oxford Handbooks Online*. doi:10.1093/oxfordhb/9780199935307.013.39.
- Rao, Naina. 2024. „Pacific Vanguard boosts Indo-Pacific security amid regional tensions.” *Pacific Island Times*. 4 septembrie . Accesat mai 29, 2025. <https://www.pacificislandtimes.com/post/pacific-vanguard-boosts-indo-pacific-security-amid-regional-tensions>.
- Reuters. 2025. „China's population falls for a third consecutive year.” *Reuters*. 17 ianuarie. Accesat aprilie 23, 2025. <https://www.reuters.com/world/china/chinas-population-falls-third-consecutive-year-2025-01-17/>.
- Reuters, Euractiv. 2024. „EU candidate Serbia and China chart «shared future».” *Euractiv*. 9 mai. Accesat iunie 13, 2025. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/eu-candidate-serbia-and-china-chart-shared-future/>.
- Roeder, Oliver. 2023. „Prediction markets can tell the future. Why is the US so afraid of them?” *Financial Times*. 10 noiembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://www.ft.com/content/9108f393-6a45-41a3-bd76-20581b19288e>.
- Ryall, Julian. 2025. „Is South Korea's military suffering a leadership crisis?” *Deutsche Welle*. 14 aprilie. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.dw.com/en/is-south-koreas-military-suffering-a-leadership-crisis/a-72239394>.
- Saric, Ivana. 2024. „Timeline: Key moments that led to Biden's historic withdrawal.” *Axios*. 21 iulie. Accesat aprilie 25, 2025. <https://www.axios.com/2024/07/21/biden-2024-election-withdrawal-timeline-debate>.
- Satam, Parth. 2024. „Pacific Dragon 2024 Exercise Tests New IAMD Target Vehicle Against Standard Missiles.” *The Aviationist*. 19

- august. Accesat mai 29, 2025. <https://theaviationist.com/2024/08/19/pacific-dragon-2024-exercise-tests-new-iamd-target-vehicle-against-standard-missiles/>.
- Seah, Sharon, Joanne Lin, Melinda Martinus, Kristina Fong, Pham Thi Phuong Thao și Indira Zahra Aridati. 2025. *The State of Southeast Asia: 2025 Survey Report*. Raport electronic , Singapore: ISEAS - Yusof Ishak Institute.
- Select Committee on the Chinese Communist Party. 2024. „CHINA WEEK UPDATE: Congress Takes on the Chinese Communist Party.” *The Select Committee on the Chinese Communist Party*. 14 septembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://selectcommitteeontheccp.house.gov/media/press-releases/china-week-update-congress-takes-chinese-communist-party>.
- Seo, Yoonjung și Leo Harvey. 2024. „North Korea’s Kim Jong Un threatens to destroy the South with nuclear weapons if provoked.” *CNN World*. 4 octombrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://edition.cnn.com/2024/10/04/asia/north-korea-kim-jong-un-nuclear-weapons-intl-hnk>.
- Serviços e Informações do Brasil. 2024. „Brazil and China present joint proposal for peace negotiations with the participation of Russia and Ukraine.” *Serviços e Informações do Brasil*. 2023 msi. Accesat iunie 2, 2025. <https://www.gov.br/planalto/en/latest-news/2024/05/brazil-and-china-present-joint-proposal-for-peace-negotiations-with-the-participation-of-russia-and-ukraine>.
- Shambaugh, David. 2022. „Asian IR in the 2020s.” În *International relations of Asia*, de David (coord.) Shambaugh. Lanham : Rowman and Littlefield.
- Shambaugh, David L. 2013. *China Goes Global : the Partial Power*. Oxford: Oxford University Press.
- . 2022. „International Relations in Asia: Grappling with Complexities.” În *International Relations of Asia*, de David L. (coord) Shambaugh. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Shepard, Steve. 2024. „Focus on the swing states.” *Politico*. 10 noiembrie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.politico.com/2024-election/results/swing-states/>.
- Sherman, Mark. 2024. „Supreme Court rules ex-presidents have broad immunity, dimming chance of a pre-election Trump trial.” *Associated Press*. 2 iulie. Accesat mai 28, 2025.

- <https://apnews.com/article/supreme-court-trump-capitol-riot-immunity-2dc0d1c2368d404adc0054151490f542>.
- Silver, Nate. 2024. „24 reasons that Trump won.” *Silver Bulletin*. 20 octombrie. Accesat mai 21, 2025. <https://www.natesilver.net/p/24-reasons-that-trump-could-win>.
- . 2024. „A random number generator determined the “favorite” in our forecast.” *Silver Bulletin*. 5 noiembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://www.natesilver.net/p/a-random-number-generator-determined>.
- Silver, Nate și Eli McKown-Dawson. 2024. „FINAL Silver Bulletin 2024 presidential election forecast.” *Silver Bulletin*. 5 noiembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://www.natesilver.net/p/nate-silver-2024-president-election-polls-model>.
- SIPRI. 2025. *Military expenditure (current USD)*. Accesat aprilie 14, 2025. <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD>.
- Smith, David. 2024. „Biden’s dire debate performance spurs anguished calls to withdraw from race.” *The Guardian*. 28 iunie. Accesat aprilie 25, 2025. <https://www.theguardian.com/us-news/article/2024/jun/28/biden-withdraw-democrat-presidential-debate>.
- . 2024. „Trump lobs threats at Greenland, Panama and Canada – should we take him seriously?” *The Guardian*. 29 decembrie. Accesat mai 5, 2025. <https://www.theguardian.com/us-news/2024/dec/29/trump-greenland-panama-china-threats>.
- Soare, Simona R. 2013. „Tranziția de putere.” În *Relații internaționale contemporane: teme centrale în politica mondială*, de Daniel Biró (coord.), 19-41. Iași: Polirom.
- Stoica, Cătălin Augustin. 2025. *Turul doi care n-a fost. Autopsia sumară a unui moment electoral (sperăm) unic*. Humanitas: București.
- Thayer, Carl. 2025. „The State of the South China Sea: Coercion at Sea, Slow Progress on a Code of Conduct.” *The Diplomat*. 27 ianuarie. Accesat mai 28, 2025. <https://thediplomat.com/2025/01/the-state-of-the-south-china-sea-coercion-at-sea-slow-progress-on-a-code-of-conduct/>.
- The American Presidency Project. 2024. „Statistics.” *The American Presidency Project*. 31 decembrie. Accesat mai 21, 2025. <https://www.presidency.ucsb.edu/statistics/elections/2024>.

- . 2025. „Voter Turnout in Presidential Elections.” *The American Presidency Project*. 4 martie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.presidency.ucsb.edu/statistics/data/voter-turnout-in-presidential-elections>.
- The Economist. 2024. „On the final day, Kamala Harris moves into a narrow lead.” *The Economist*. 4 noiembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://www.economist.com/interactive/us-2024-election/prediction-model/president>.
- The Virtual Tout. 2024. „Forecast: November 5, 2024.” *The Virtual Tout*. 4 noiembrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://virtualtout.com/news-log/2024-11-05/>.
- . 2024. „Fundamental analysis suggests Democratic victory.” *The Virtual Tout*. 20 octombrie. Accesat aprilie 30, 2025. <https://virtualtout.com/news-log/2024-10-20/>.
- . 2024. „Top-Down Forecasting.” *The Virtual Tout*. Accesat aprilie 30, 2025. <https://virtualtout.com/virtual-tout-archive/6-vt-archive/>.
- The World Bank. 2025a. *GNI, Atlas method (current US\$)*. Accesat aprilie 9, 2025. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.ATLS.CD>.
- . 2025b. *GNI per capita, Atlas metod (current US\$)*. Accesat aprilie 14, 2024. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>.
- . 2025c. *GDP per person employed (constant 2017 PPP \$)*. Accesat aprilie 23, 2024. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.GDP.PCAP.EM.KD?locations=1W-US-CN>.
- . 2025d. „Trade (% of GDP).” *World Bank Group*. Accesat iunie 2, 2025. <https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS>.
- Totenberg, Nina. 2022. „The Supreme Court is the most conservative in 90 years.” *NPR*. 5 iulie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.npr.org/2022/07/05/1109444617/the-supreme-court-conservative>.
- TransResearch Consortium. 2023. „Absolute Political Capacity.” *TransResearch Consortium*. Accesat iunie 12, 2025. <https://transresearchconsortium.com/#new-page-2-section>.

- Tucker, Eric și Alanna Durkin Richer. 2024. „This could have been a year of a federal court reckoning for Trump. Judges had other ideas.” *Associated Press*. 14 octombrie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://apnews.com/article/trump-federal-court-classified-documents-2020-election-302f87960dbd84d7be5daedaf03328d8>.
- U.S. Embassy & Consulates in India. 2024. „Fact Sheet: 2024 Quad Leaders’ Summit.” *U.S. Embassy & Consulates in India*. 23 septembrie. Accesat iunie 2, 2025. <https://in.usembassy.gov/fact-sheet-2024-quad-leaders-summit/>.
- UNESCO. 2025. ”Research and development expenditure (% of GDP) – China, United States”. Accesat aprilie 23, 2025. <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=CN-US>.
- . 2025b. „Researchers in R&D (per million people).” *The World Bank*. Accesat aprilie 23, 2025. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.SCIE.RD.P6>.
- United Nations. 2025. *World Fertility Report 2024*. UN DESA/POP/2024/TR/NO.10, New York: United Nations.
- United States Census Bureau. 2024. „Net International Migration Drives Highest U.S. Population Growth in Decades.” *United States Census Bureau*. 19 decembrie. Accesat aprilie 22, 2025. <https://www.census.gov/newsroom/press-releases/2024/population-estimates-international-migration.html>.
- . 2025. „Trade in Goods with China.” *United States Census Bureau*. Accesat iunie 3, 2025. <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html#2019>.
- Vasquez, John A. 1996. „When Are Power Transitions Dangerous? An Appraisal and Reformulation of Power Transition Theory.” În *Parity and War. Evaluations and Extensions of The War Ledger*, de Jacek Kugler și Douglas Lemke. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- . 2009. *The War Puzzle Revisited*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weinberg, Maddy. 2020. „Election Polls Are Only 60 Percent Accurate, Which Is 0 Percent Surprising.” *University of California, Berkeley, Alumni*. 30 octombrie. Accesat aprilie 28, 2025.

<https://alumni.berkeley.edu/california-magazine/online/election-polls-are-only-60-percent-accurate-which-0-percent/>.

Wilder, Kristie. 2024. „U.S. Population Grows at Fastest Pace in More Than Two Decades.” *United States Census Bureau*. 19 decembrie. Accesat aprilie 22, 2025. <https://www.census.gov/library/stories/2024/12/population-estimates.html>.

World Intellectual Property Organization. 2025a. „Patent applications nonresidents.” *The World Bank*. Accesat aprilie 23, 2025. https://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.NRES?name_desc=false&view=chart.

—. 2025b. „Patent applications, residents.” *The World Bank*. Accesat aprilie 23, 2025. https://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.RESD?name_desc=false&view=chart.

World Trade Organization. 2025. *Global Trade Outlook and Statistics*. Raport electronic, World Trade Organization.

Yang, John, Claire Mufson, Kaisha Young și Juliet Fuisz. 2024. „Trump taps ‘deep state’ conspiracy theorist Kash Patel to lead the FBI.” *PBS*. 1 decembrie. Accesat aprilie 28, 2025. <https://www.pbs.org/newshour/show/trump-taps-deep-state-conspiracy-theorist-kash-patel-to-lead-the-fbi>.

Yang, William. 2024. „Russia, China kick off joint military exercises, challenging US-led coalition.” *Voice of America*. 10 septembrie. Accesat mai 29, 2025. <https://www.voanews.com/a/china-russia-exercises-aim-to-challenge-us-led-indo-pacific-coalition-analysts-say/7778700.html>.

Yilek, Caitlin, Melissa Quinn, Katryn Watson, Caroline Linton, Mary Cunningham și Aimee Picchi. 2024. „Trump's policy plans and platform on key issues for the 2024 election.” *CBS News*. 5 noiembrie. Accesat mai 22, 2025. <https://www.cbsnews.com/news/donald-trump-platform-policy-positions-2024/>.

Zagare, Frank C. și D. Marc Kilgour. 2004[2000]. *Perfect deterrence*. Cambridge: Cambridge University Press.

Zhao, Suisheng. 2020. „China’s Foreign Policy-Making Process: Players and Institutions.” În *China and the World*, de David (coord.) Shambaugh. Oxford: Oxford University Press.

Zodian, Mihai. 2025. *Nivelul de putere al Chinei: descrieri, reprezentări și evaluări*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” .

Zodian, Mihai. 2024. „Relațiile sino-americe în 2023: rivalitate și moderație.” În *Evaluare strategică 2023. Riscuri, incertitudine, război*, de Florian (coord.) Cîrciumaru, 53-99. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Zurcher, Anthony. 2024. „Tragedy at Trump rally upends election campaign – for now.” *BBC*. 15 iulie. Accesat aprilie 25, 2025. <https://www.bbc.com/news/articles/cd172rp02e0o>.

CAPITOLUL 4

INCERTITUDINE ȘI PROVOCĂRI LA ADRESA ECONOMIEI REGIONALE ȘI MONDIALE

Cristian BĂHNĂREANU

După mai mult de o jumătate de deceniu, caracterizat de turbulențe economice și șocuri multiple, care s-au potențat reciproc și au amplificat pericolul unei contracții generalizate, anul 2024 marchează o revenire a economiei mondiale. Creșterea economică, deși mai lentă față de perioada de dinainte de pandemia de Covid-19, pare că s-a stabilizat, pe fondul scăderii ratei inflației și a dobânzilor, care au stimulat cererea agregată și dezvoltarea durabilă. Această performanță modestă a reflectat totuși unele provocări structurale, cum ar fi investițiile scăzute, creșterea lentă a productivității, nivelurile ridicate ale datoriei publice și problemele demografice. Economiiile dezvoltate continuă să concentreze în mod disproporționat beneficiile care decurg din tranziția ecologică și din progresul tehnologic, în timp ce multe țări în curs de dezvoltare se confruntă încă cu efectele prelungite ale pandemiei și cu dificultăți în mobilizarea finanțării pentru a investi în infrastructura, în tehnologia și în capitalul uman atât de necesare.

În 2024, creșterea economică globală s-a ridicat la 3,3%, în viziunea FMI (IMF 2025a, 129), și doar 2,8%, în cea a ONU (UN DESA 2025a, 6) și este prognozată să rămână în mare parte neschimbată în următorii doi ani, având în vedere că estimările de creștere pozitive, dar oarecum mai lente, pentru China și SUA, vor fi completate de redresările modeste ale Uniunii Europene și Japoniei și de performanțele robuste din unele economii puternice în curs de dezvoltare, în special India și Indonezia (vezi Figura 1). Perspectivele pe termen scurt pentru multe țări cu venituri mici și vulnerabile rămân mai puțin favorabile, având în vedere că nivelul veniturilor nu a ținut pasul cu prețurile, că finanțele publice secătuite nu au fost refăcute, iar datoriile au crescut în spirală, ceea ce limitează posibilitatea de a investi în capacități productive și de a stimula creșterea economică.

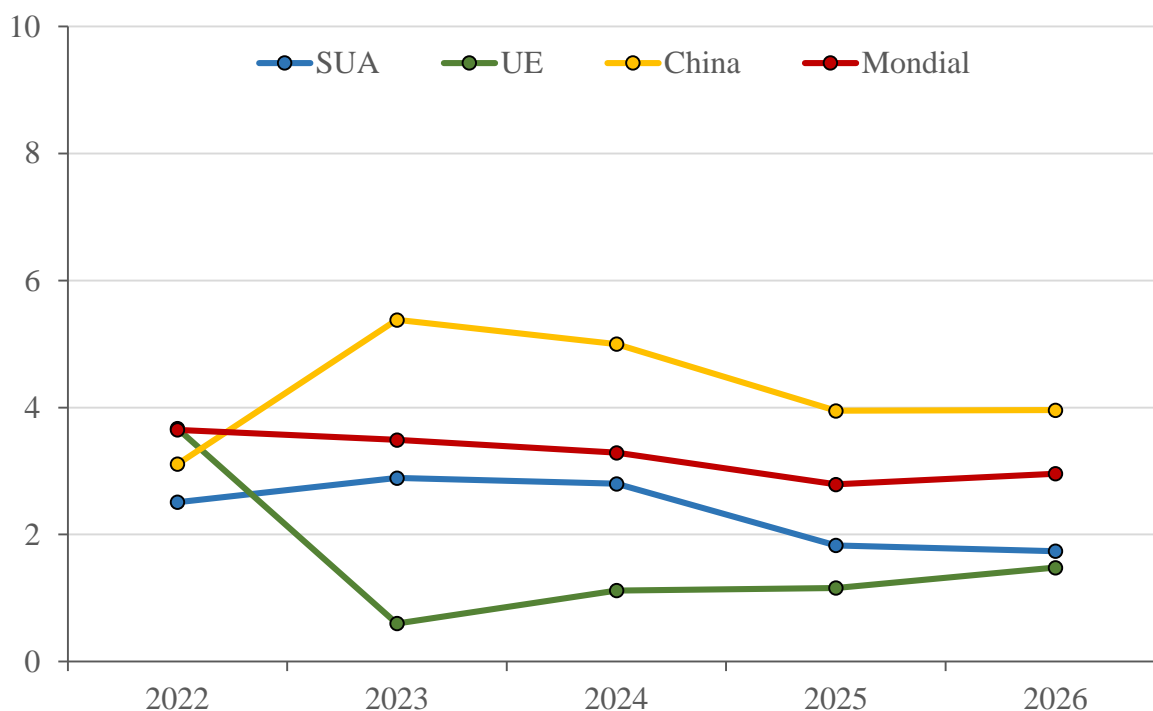

Figura 1: Rata de creștere a economiilor SUA, UE, Chinei și a economiei mondiale (%) (IMF 2025b)

Anul trecut, comerțul internațional a înregistrat o revenire puternică de 4%, față de -2% în 2023 (WTO 2025), în principal datorită redresării comerțului cu mărfuri. Printre alți factori care au determinat această creștere, se numără atenuarea presiunilor inflaționiste și îmbunătățirea performanțelor la export în America de Nord și în mai multe economii asiatice, în special în China. De exemplu, SUA, China și economiile din Asia de Est au avut o creștere puternică a exporturilor de mașini și electronice, în timp ce Europa a înregistrat scăderi ample. Dinamica în perioada următoare este influențată de evoluțiile geopolitice care afectează comerțul internațional, de numeroasele riscuri și incertitudini legate de războaiele în curs, de perspectivele prețurilor la produsele de bază și de potențiala slăbire a comerțului cu servicii.

Reducerea sărăciei la nivel mondial în ultimii 30 de ani a fost determinată de performanța economică puternică. Acest lucru a fost valabil mai ales în Asia, unde creșterea economică rapidă și transformarea structurală au permis unor țări, precum China, India și Indonezia, să realizeze o reducere a sărăciei, fără precedent în ceea ce privește amploarea și domeniul de aplicare. În acest context, comunitatea internațională a convenit, în septembrie 2024, asupra *Pactului pentru viitor* (UN 2024a), care include angajamente îndrăznețe

de reformare a arhitecturii financiare globale, de creștere a capacității de creditare a băncilor multilaterale de dezvoltare, de îmbunătățire a accesului la finanțare cu costuri reduse pentru dezvoltare și creștere rezilientă la schimbările climatice și de luare a unor măsuri eficiente privind datoriile statelor.

Premisa de la care pornim în analiza noastră este că procesul de dezvoltare economică și distribuția beneficiilor acesteia se vor confrunta cu dificultăți majore și în perioada următoare, mai ales în regiunile afectate de războaie, de tensiuni geopolitice și de efecte ale schimbărilor climatice. Conflictele din Ucraina și din Fâșia Gaza, aflate încă în derulare, și, mai ales, războiul comercial, care se pare că va fi declanșat de noua administrație Trump, vor înlocui pandemia, ca principal factor de stres. Prin urmare, ne vom axa pe efectele directe și indirecte, generate de războiul ruso-ucrainean, mult mai vizibile la nivel local și european, din cauza sancțiunilor internaționale, impuse Rusiei, și contramăsurilor acesteia, a reconfigurării circuitelor economice și, nu în ultimul rând, a degradării stării de securitate. Pe baza principalilor indicatori macroeconomici, publicați de autoritățile naționale sau de organizațiile internaționale, vom detalia modul în care acest conflict a afectat, pe parcursul anului 2024, atât starea economiilor ucraineană și rusă, cât și sistemul economic global și principalele puteri ale lumii (SUA, Uniunea Europeană și China). Tendințele identificate ne vor ajuta să validăm faptul că impasul în care se află economia mondială va continua cel puțin pe termen scurt și va depinde, în primul rând, de cursul, amploarea și consecințele războaielor în desfășurare.

4.1. Efecte directe ale războiului ruso-ucrainean

Războiul dus de Rusia împotriva Ucrainei continuă să-și pună amprenta pe economiile și societățile celor două țări beligerante și să afecteze situația energetică și agricolă pe plan regional. Resursele de minerale și pământuri rare din Ucraina au stârnit interesul marilor actori, iar prelungirea războiului din Ucraina și pozițiile mai puțin pacifiste ale regimului de la Moscova au generat majorarea accelerată a cheltuielilor de apărare pe plan european și demararea unor programe de înarmare prin investiții masive în capabilități militare moderne.

4.1.1. Problemele economice ale Ucrainei și Rusiei

Și pe parcursul anului trecut, economiile ucraineană și rusă au fost afectate din punct de vedere financiar și material de susținerea efortului de război. În plus, distrugerile suferite de infrastructura critică și subminarea exporturilor (în cazul Ucrainei) sau efectele sancțiunilor economice multilaterale și scăderea vânzărilor de hidrocarburi (în cazul Rusiei) s-au resimțit puternic la nivelul populației. Prolungirea conflictului și degradarea stării de securitate vor însemna costuri tot mai mari pentru cele două țări, dar și pentru Europa, și o perioadă tot mai îndelungată de reconstrucție și redresare economică.

Economia Ucrainei a rămas destul de rezilientă, dar nu și-a revenit încă complet după declinul accentuat, înregistrat imediat după invazia din februarie 2022. Deși a început în forță în anul 2024, susținută de cheltuielile pentru apărare, de exporturile agricole și de redresarea producției metalurgice, activitatea economică a slăbit, în urma deficitului de lucrători calificați, a atacurilor Rusiei asupra infrastructurii energetice și a riscurilor de securitate. Rata de creștere a PIB-ului a înregistrat aproape 3,5% la sfârșitul anului trecut, dar se așteaptă să scadă la 2% în 2025 (IMF 2025a, 133), pe fondul semnalelor tot mai clare de continuare a războiului și de stagnare/întârziere a sprijinului extern. Conform prognozelor Băncii Naționale a Ucrainei (BNU), creșterea economică nu va reveni la nivelul din 2021 până în 2030 (NBU 2025a) și va depinde, în primul rând, de capacitatea guvernului de a întreprinde acțiuni de reconstrucție și de a atrage finanțare internațională.

Atacurile rusești au continuat să afecteze aprovizionarea cu energie (atenuată într-o oarecare măsură de conexiunile la rețeaua europeană) și să creeze probleme logistice care au dus la reducerea semnificativă a producției industriale, în special pe perioada lunilor de iarnă. În ciuda piedicilor din partea Moscovei, rutele maritime prin Marea Neagră au ajutat Ucraina să își exporte produsele agricole, metalele și alte minereuri. Volumul exporturilor maritime, între ianuarie și septembrie 2024, a fost de 1,4 ori mai mare decât în perioada corespunzătoare a anului 2023 (OECD 2024, 2), în timp ce exporturile de cereale și oleaginoase au crescut la 122,6 milioane de tone în 2024, ceea ce reprezintă cu 2,6% mai mult față de anul precedent (APK-*Inform* 2025).

Politica monetară și fiscală a susținut stabilitatea macroeconomică, în ciuda dificultăților și perturbărilor economice

continue și a costurilor apărării. Autoritățile și-au menținut angajamentul față de ținta de inflație și au stopat tăierea ratei de politică monetară, pe măsură ce presiunile inflaționiste au crescut. Inflația a început să accelereze pentru prima dată din toamna anului 2022, ajungând la 12% în decembrie 2024, comparativ cu 5,1% la sfârșitul lui 2023 (NBU 2025b, 7). Acest trend de creștere a prețurilor a fost facilitat de costurile mai mari cu forța de muncă, de penuria de energie electrică și combustibili și de recolta agricolă mai slabă. Ca răspuns, BNU a injectat circa 35 de miliarde de dolari și a majorat rata dobânzii cheie la 13,5% la sfârșitul anului 2024 (NBU 2024a), cu scopul de a stabiliza piața valutară și prețurile și de a reveni treptat la un nivel al inflației de 5%. În acest context, rezervele valutare ale Ucrainei au continuat să crească anul trecut în medie cu 8% și au ajuns la 43,8 miliarde de dolari, semnificativ mai puțin decât în 2023, când au înregistrat un plus de 42% (NBU 2025c) (NBU 2024b).

Cu toate că rata medie a șomajului a scăzut la 14,3% în 2024, față de 17,4% în 2023 și 18,5% în 2022 (CES 2025), forța de muncă este redusă în continuare, din cauza mobilizării, emigrării și muncii la negru, ceea ce creează numeroase dezechilibre pe piața de profil, care vor persista și în următorii ani. Deficitul de forță a devenit o provocare majoră pentru întreprinderi și companii și va periclita și mai mult creșterea în viitor a economiei ucrainene. Deși există numeroase locuri de muncă vacante și salariile au fost majorate semnificativ, mai ales în sectoarele care satisfac unele nevoi militare, cum ar fi IT-ul și construcțiile, șomajul a rămas ridicat pe parcursul anului 2024.

În plus, Ucraina se confruntă cu un deficit bugetar ridicat, care s-a apropiat de 18% din PIB în 2024 (NISS 2025), cheltuielile militare constituind jumătate din cheltuielile fiscale. De exemplu, autoritățile de la Kiev au alocat, anul trecut, un procent record de 30% din PIB-ul său pentru apărare, depășind chiar și Rusia, ceea ce este extrem de important, având în vedere potențialul economic al Ucrainei. Deși guvernul a optat pentru introducerea unei „taxe de război” asupra persoanelor fizice și anumitor companii și pentru promovarea „obligățiunilor de război” la sfârșitul anului 2024, cea mai mare parte a deficitului este finanțată cu ajutor extern⁴². Se speră că mobilizarea mai

⁴² Sprijinul internațional pentru Ucraina a cunoscut o încetinire pe parcursul anului trecut, Europa (prin contribuțiile majore din țările scandinave și ale celor din Est) ocupând primul loc în ceea ce privește asistența financiară și umanitară. În 2024, s-a înregistrat o creștere a producției europene de arme și echipamente militare astfel încât 2/3 din ajutorul militar pentru

multor venituri pe plan intern și implementarea programului substanțial de reformă vor contribui la finanțarea cheltuielilor publice și vor încuraja o finanțare privată mai mare a reconstrucției.

Conform celor mai recente estimări, pagubele directe totale, provocate clădirilor și infrastructurii în toate sectoarele, s-au ridicat la aproximativ 176 de miliarde de dolari (WB, GoU, EU, UN 2025, 36). Cele mai afectate sunt fondul locativ (circa 58 de miliarde de dolari sau 33% din pagubele totale), transporturile (37 de miliarde), energia (21 de miliarde), comerțul și industria (18 miliarde), educația și știința (13 miliarde) și agricultura (11 miliarde). De asemenea, pierderile economice, sociale și alte pierderi monetare au crescut până la aproape 589 de miliarde de dolari – multe dintre acestea fiind legate de anumite evenimente specifice, precum atacurile extinse asupra sistemelor și infrastructurii energetice – și nu includ pierderile de venituri ale gospodăriilor. La sfârșitul anului 2024, necesarul total estimat pentru refacere și reconstrucție în următorii 10 ani era de aproape 524 de miliarde de dolari (WB, GoU, EU, UN 2025, 37 și 40).

Economia Rusiei a înregistrat o creștere estimată la 4,1% în 2024 (IMF 2025a, 133), susținută de sporirea cheltuielilor publice și a investițiilor, precum și de o anumită stabilitate a veniturilor din exporturi. Deși impulsul puternic de creștere din prima jumătate a anului trecut a încetinit considerabil în al treilea trimestru, suplimentarea alocărilor bugetare spre sfârșitul anului și activitățile legate de apărare au jucat un rol major în performanța economică a țării, în special prin dezvoltarea industriilor manufacturiere care deservește armata. Între anii 2022 și 2024, așa-numitul „impuls fiscal” a fost estimat la peste 10% din PIB (Kluge 2024). Consumul privat a rămas puternic, pe fondul majorării salariilor, ca urmare a restrângerii pieței muncii, a indexării pensiilor și a menținerii la cote ridicate a plăților sociale către personalul militar și familiile acestora. Guvernul a introdus subvenții și scutiri de taxe pentru anumite sectoare, cum ar fi IT și cercetare-dezvoltare, dar și taxe de import reduse pentru anumite bunuri. Împrumuturile preferențiale și fondurile extrabugetare au constituit un alt canal important de sprijin, inclusiv pentru creditarea ipotecară și finanțarea sectorului apărării.

armata ucraineană provenea direct din industria de apărare europeană. De la începutul conflictului și până la sfârșitul anului 2024, valoarea totală a ajutoarelor alocate Ucrainei de către toate guvernele donatoare se ridică la 267 de miliarde de euro, adică circa 80 de miliarde de euro pe an (Bomprezzi și alții February 2025, 1).

Cu toate acestea, numărul provocărilor economice cu care se confruntă administrația de la Moscova este în creștere. Deficitul de forță de muncă a dus la majorări salariale care depășesc nivelul productivității și favorizează creșterea costurilor. Potențialul de producție nu mai poate satisface cererea internă tot mai ridicată, în timp ce restricționarea accesului la înalta tehnologie și la anumite componente cheie împiedică acoperirea deficitului prin importuri. Banca Centrală a Rusiei (BCR) nu a reușit să limiteze presiunile inflaționiste, creșterea ratelor dobânzilor la credite având un impact negativ asupra investițiilor. Conform previziunilor, se așteaptă ca aceste probleme tot mai mari și extinderea sancțiunilor internaționale să încetinească creșterea economică în 2025 la 1,5% din PIB (IMF 2025a, 133).

Mai multe sectoare industriale care s-au prăbușit în 2022, cum ar fi industria auto, și-au revenit pe baza infuziei de capital și tehnologie chinezească. Guvernul de la Moscova a reușit o realiniere destul de costisitoare a lanțurilor sale de aprovizionare spre parteneri din țări terțe, mai ales din Asia, dispuse să asigure componentele necesare (RPA 2025). Producția industrială a continuat să crească într-un ritm dinamic în 2024, impulsionată de performanța solidă din sectorul prelucrător. Deși industria energetică a înregistrat un alt an de scădere a producției, în principal din cauza sectorului petrolier, care se pare că și-a redus și mai mult activitatea, veniturile din petrol și gaze au crescut cu 26% (Reuters 2025a). Sectorul construcțiilor a fost unul dintre principalii factori ai dezvoltării economice a Rusiei în ultimii ani, dar a încetinit și el semnificativ, ca urmare a deciziei guvernului, din iulie 2024, de a întrerupe programul de credite ipotecare preferențiale. Și producția agricolă totală se situează cu 7% sub media din ultimii cinci ani, în principal din cauza condițiilor meteorologice nefavorabile (FAO 2024), ceea ce a dus la scăderea exporturilor rusești pentru al doilea an consecutiv.

Lipsa forței de muncă, cauzată de recrutare și migrație, rămâne o problemă persistentă în Rusia. În ciuda cererii puternice de forță de muncă în țară, rata șomajului atingând un nivel minim record de 2,3% în noiembrie 2024 (Interfax 2025), oportunitățile de angajare s-au restrâns, din cauza reglementărilor mai stricte privind angajarea lucrătorilor migranți în Rusia. Se preconizează că deficitul de forță de muncă va persista și în următorii doi ani, ceea ce va pune o presiune suplimentară asupra potențialului de creștere a economiei ruse.

În ceea ce privește inflația din Rusia, cererea internă tot mai mare, provocările logistice și deficitul de forță de muncă declanșează creșteri atât ale prețurilor, cât și ale salariilor. S-au înregistrat majorări de prețuri deosebit de pronunțate în categorii precum alimente, medicamente și servicii (inclusiv locuințe și utilități). Deși autoritatea de reglementare a majorat anul trecut de trei ori dobânda de referință, rata inflației a atins 9,5% în 2024 (TASS 2025) și continuă să crească. Se așteaptă ca economia Rusiei să resimtă impactul inflaționist al cheltuielilor fiscale mari și al deprecierei monedei.

Recunoscând că economia funcționează la capacitate excedentară, BCR a înăsprit puternic politica monetară în 2024, majorând rata dobânzii-cheie de politică monetară de la 16% în ianuarie la 21% în octombrie (Bank of Russia 2025). Și presiunile inflaționiste cu care continuă să se confrunte economia rusă, determinate de deprecierea rublei față de dolarul american, problemele grave legate de balanța de plăți sau sancțiunile economice⁴³ au contribuit din plin la înrăutățirea condițiilor monetare. În domeniul politicii fiscale, autoritățile de la Moscova au adoptat un buget expansionist pentru perioada 2025-2027, care reflectă o pondere tot mai mare a cheltuielilor militare. Pentru a acoperi cheltuielile publice, guvernul a majorat impozitele pe profit și pe veniturile persoanelor fizice, începând cu ianuarie 2025, și a impus un impozit unic pe profiturile anumitor companii (Pepeliaev Group 2024). Cu toate acestea, deficitul bugetar va rămâne scăzut, fiind acoperit prin împrumuturi interne și prin utilizarea activelor financiare din „Fondul național pentru bunăstare”.

Perspectivile economice pe termen lung ale Rusiei sunt influențate de o serie de provocări și incertitudini considerabile. Deși economia a rămas rezistentă, în pofida sancțiunilor internaționale legate de războiul din Ucraina, menținerea dinamicii investițiilor și extinderea capacităților de substituie a importurilor în domenii de înaltă tehnologie s-ar putea dovedi dificile. De asemenea, tendințele demografice rămân nefavorabile, deoarece populația aptă de muncă continuă să scadă. Lipsa forței de muncă și menținerea condițiilor monetare mai stricte ar putea readuce economia rusă pe o traiectorie de creștere mai scăzută în 2025, în ciuda continuării expansiunii fiscale (mai ales a cheltuielilor militare).

⁴³ În anul 2024, SUA, alături de G7, au extins interdicțiile asupra exporturilor de diamante și uraniu îmbogățit rusesc, iar UE a adoptat încă trei pachete de sancțiuni împotriva anumitor persoane și entități din Rusia și din afara granițelor sale (CEU 2025a).

4.1.2. Importanța strategică a mineralelor critice ucrainene

În ultimii ani, cererea pentru materiale și minerale critice crește rapid, pe măsură ce dezvoltarea noilor tehnologii și tranziția către energia verde prind viteză. Statele dezvoltate, și nu numai, au recunoscut importanța strategică a acestor resurse și au introdus o gamă tot mai largă de politici conexe care vizează asigurarea accesului la minereurile esențiale și la consolidarea rezilienței lanțului de aprovizionare, în contextul concurenței strategice dintre economiile majore (UN DESA 2024, 15). Printre exemplele notabile, se numără Strategia federală a SUA de asigurare a aprovizionării sigure și fiabile cu minerale critice (US Presidency 2017), Legea UE privind materiile prime critice (EU 2024) și Planul cincinal al Chinei pentru dezvoltarea industriei materiilor prime (CC CPC 2021). În contextul creșterii prețurilor acestor resurse critice și al rolului major al Chinei pe piața de profil⁴⁴, mineralele ucrainene au devenit extrem de importante pentru economiile SUA, Uniunii Europene și Rusiei.

Mineralele critice, precum cuprul, litiul, nichelul, cobaltul și pământurile rare⁴⁵, sunt esențiale pentru sectorul apărării, pentru aparatele de înaltă tehnologie, pentru industria aerospațială și tehnologiile energetice actuale, aflate în plină dezvoltare – de la turbine eoliene și rețele electrice până la baterii și vehicule electrice. Potrivit Institutului de Geologie de la Kiev, Ucraina deține zăcăminte de 22 din cele 50, respectiv 25 din cele 34 de minerale identificate de SUA, respectiv de UE, drept critice (UGS și MEPNRU 2025). Concret, este vorba despre materiale industriale și de construcții, feroaliaje, metale prețioase și neferoase și unele elemente de pământuri rare. Economia ucraineană are o poziție extrem de competitivă pe piața mineralelor critice, dar care a fost grav afectată, odată ce Rusia a preluat controlul a circa 70% din resursele minerale ale Ucrainei, localizate în regiunile Donețk, Dnipropetrovsk și Luhansk (Shubhangi 2025).

Conducerea de la Kiev a promovat intens potențialul de resurse al Ucrainei, președintele Zelenski subliniind că materiile prime esențiale ale țării ar putea consolida securitatea Europei și independența acesteia față de resursele din Rusia și China (Kholina 2024). UE și Ucraina au

⁴⁴ China a fost responsabilă pentru 80% din extracția de grafit și 60% din extracția de elemente de pământuri rare (UN DESA 2025b, 10) și deține o poziție de lider în lanțul de aprovizionare cu baterii și vehicule electrice.

⁴⁵ Pământurile rare sunt 15 elemente chimice din tabelul periodic al elementelor, cu numerele atomice cuprinse între 57 și 71, care sunt cruciale pentru tehnologia modernă.

semnat, încă din 2021, un memorandum de înțelegere privind consolidarea cooperării în domeniul materiilor prime critice (EC 2021), parteneriat care va contribui la diversificarea aprovizionării Europei cu astfel de resurse strategice.

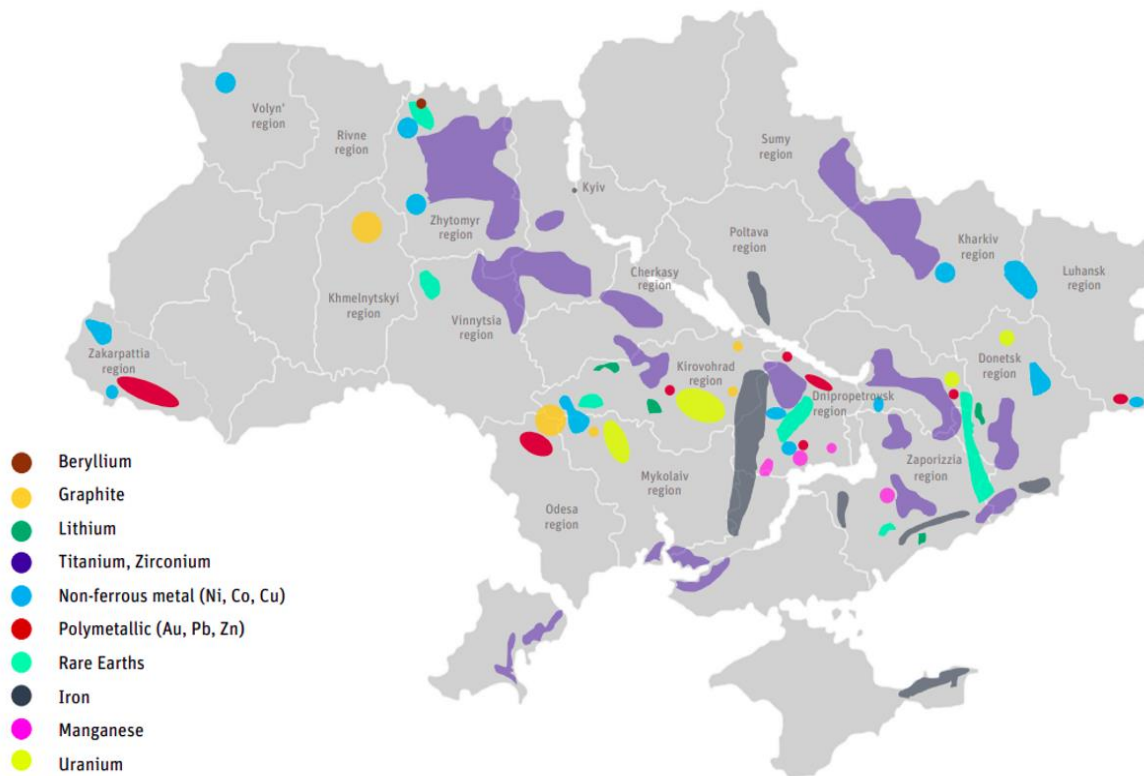

Figura 2: Harta mineralelor critice din Ucraina (UGS și MEPNRU 2025)

Aproximativ cinci procente din totalul materiilor prime critice ale lumii se află pe teritoriul ucrainean, care ocupă doar 0,4% din suprafața Pământului (UN RICWE 2025). Mai precis, Ucraina deține zăcăminte din categoria celor 20 de minerale critice, cu rezerve în valoare de până la 11,5 trilioane de dolari (Méheut, Barker și Varenikova 2024). Conform datelor geologice, țara vecină găzduiește o treime din rezervele confirmate de litiu ale Europei (vital pentru baterii reîncărcabile, ceramică și sticlă), aproximativ 500.000 de tone, localizate în centrul, estul și sud-estul țării. Grafitul, o componentă cheie în bateriile vehiculelor electrice și reactoarele nucleare, reprezintă 20% din resursele globale și se găsește în zone din centrul și din vestul teritoriului.

Zăcămintele de titan, cele mai mari din Europa, sunt situate în mare parte în nord-vestul și în centrul Ucrainei și sunt utilizate în industria aerospațială, auto și în construcția navală, precum și în medicină. Beriliul este considerat un material neprețuit pentru

sectoarele aerospațial, al apărării, medicinei, comunicațiilor, transporturilor și energiei nucleare, iar Ucraina deține circa 15.300 de tone de oxid de beriliu în nord-vestul țării. De asemenea, pe teritoriul ucrainean există circa 12 zăcăminte de silicat de nichel, care conțin și circa 9.000 de tone de cobalt și cele mai mari rezerve de uraniu din Europa (UGS și MENRU 2024).

În depozitul de beriliu din Perzhanske, Ucraina deține zăcăminte și pământuri rare de tantal, apatită, fluorit, zirconiu, niobiu, ytriu, staniu, molibden, tungsten etc. Cercetările finanțate de UE au indicat rezerve de scandiu pe teritoriul ucrainean, iar experții Forumului Economic Mondial consideră că Ucraina este un potențial furnizor-cheie de titan, litiu, beriliu, mangan, galiu, uraniu, zirconiu, grafit, apatită, fluorită și nichel (Katser-Buchkovska 2024).

În sens mai larg, mineralele critice figurează în politicile naționale care urmăresc să atingă o serie de obiective legate de climă, dezvoltare industrială, securitate națională, acces pe piață și poziție dominantă strategică. Tensiunile inerente dintre aceste obiective, împreună cu interesele individuale ale fiecărei țări, evidențiază complexitatea guvernării mineralelor esențiale într-un peisaj global în schimbare rapidă. Conform concluziilor, din 2024, ale unui panel de experți, convocat de Secretarul General al ONU, cererea de minerale critice aproape se va tripla până în 2030 și cvadrupla până în 2040 (UN 2024b, 7), pe măsură ce țările lumii vor trece de la combustibili fosili la energie regenerabilă, cu scopul de a atinge neutralitatea climatică. În aceste condiții, se așteaptă ca cererea de cupru și pământuri rare să crească cu peste 40%, cea de nichel și cobalt cu 60-70%, iar cea de litiu cu aproape 90%, în următoarele două decenii (IEA 2022, 51).

În acest context, importanța mineralelor ucrainene crește semnificativ și devine un factor esențial pentru asigurarea securității și dezvoltării țării. Administrația de la Kiev a încheiat cu SUA, la sfârșitul lunii februarie 2025, un acord privind energia și mineralele critice (The Kyiv Independent news desk 2025), care combină cooperarea economică și comercială cu interesele geopolitice și de securitate. Parteneriatul economic prevede o cooperare pe termen lung în dezvoltarea resurselor naturale ale Ucrainei și un fond comun de investiții pentru reconstrucția și redresarea economică a țării după război. Se pare totuși că acordul nu prevede nicio garanție explicită de securitate din partea SUA pentru Ucraina și nici nu angajează Washingtonul să ofere ajutor militar suplimentar.

4.1.3. Cheltuielile militare în creștere accelerată

Războiul din Ucraina, cel din Fâșia Gaza și celelalte conflicte de pe mapamond mai mult sau mai puțin violente continuă să afecteze semnificativ stabilitatea și securitatea regională și internațională și să contribuie din plin la sporirea cheltuielilor militare totale – peste 2.700 de miliarde de dolari în anul 2024. Statisticile indică o creștere de 9,4%, în termeni reali, față de 2023 și cea mai abruptă majorare anuală din perioada de după Războiul Rece (SIPRI 2025).

Rusia a continuat să-și adapteze economia la necesitățile impuse de prelungirea războiului din Ucraina, creșterea cheltuielilor bugetare și impulsivitatea complexului militar-industrial și a sectoarelor care deservește armata contribuind în mare măsură la menținerea ratelor ridicate de creștere a economiei naționale. Ucraina alocă peste o treime din PIB pentru apărare și rămâne dependentă major de asistența financiară și militară occidentală, iar țările din proximitatea conflictului, în coordonare cu NATO și UE, și-au reconsiderat planurile și strategiile și depun eforturi susținute să-și modernizeze forțele și capacitățile de apărare prin programe majore de investiții.

Conform SIPRI, cheltuielile militare ale Rusiei au ajuns la circa 149 de miliarde de dolari în 2024, o creștere de 38% față de 2023 și dublu față de nivelul din 2015 (anul imediat următor anexării peninsulei Crimeea), iar Ucraina a alocat de la bugetul de stat aproape 65 de miliarde de dolari pentru apărare, o sumă semnificativ mai mică decât cea a Rusiei, dar cei 34% din PIB au reprezentat cea mai ridicată povară militară din lume (Liang și alții 2025, 4 și 9). Toate țările membre ale NATO și-au crescut bugetele alocate armatei în ultimul an, astfel încât ponderea Europei în totalul cheltuielilor de apărare ale Alianței a ajuns la o rată record de aproape 34% în 2024 (NATO 2025a, 17). Cheltuielile de apărare ale țărilor europene au crescut constant și au ajuns anul trecut la un total de circa 455 de miliarde de dolari, cu peste 193 de miliarde de dolari mai mult față de 2015 (NATO 2025b).

Postura de apărare a țărilor membre ale NATO, care se schimbaseră deja dramatic după 2014, a fost accelerată ireversibil în 2022, odată cu invazia la scară largă a teritoriului ucrainean de către Rusia. După cum se poate observa în graficul de mai jos, anul trecut peste două treimi dintre țările NATO au atins pragul de 2% din PIB alocat pentru apărare – mai precis 22 de aliați în 2023 față de doar 4 în 2015 (NATO 2025a, 48). Se estimează că numărul acestora va continua să crească și anul următor, având în vedere că, la summitul de la Washington, din iulie

2024, liderii NATO și-au reafirmat angajamentul față de alocarea a cel puțin 2% din PIB pentru apărare (NATO 2024, punctul 6).

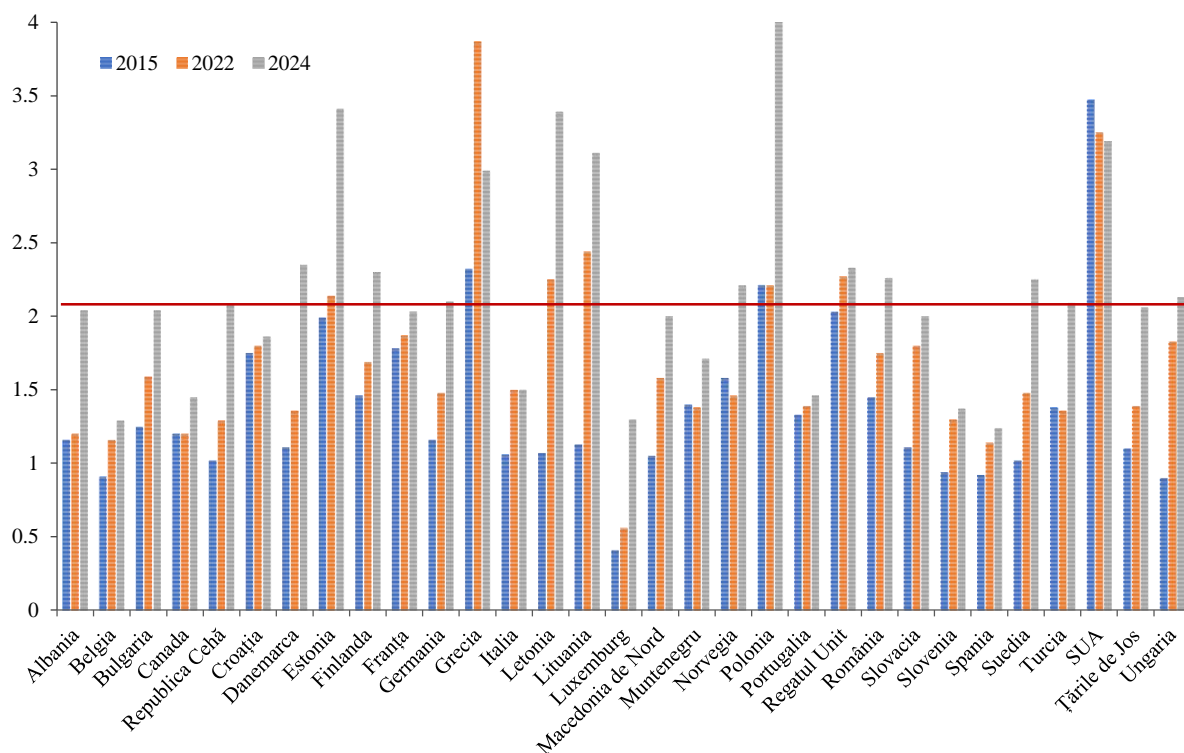

Figura 3: Evoluția cheltuielilor pentru apărare în cadrul țărilor membre ale NATO (% din PIB) (NATO 2025a, 56)

Țările din proximitatea conflictului din Ucraina au înțeles urgența investițiilor în capacități moderne și și-au majorat puternic bugetele militare în ultimii doi ani: Polonia, de la 16 miliarde de dolari în 2022 la 30 de miliarde de dolari în 2024 (ca procent din PIB, bugetul militar al acesteia continuă să depășească pe cel al SUA); Slovacia, de la 2,2 la 2,5 miliarde de dolari; Ungaria, de la 3,5 la 4 miliarde de dolari; România, de la 5,2 la 7 miliarde de dolari. Și Republica Moldova, conform noii Strategii naționale de apărare, se angajează să crească cheltuielile de apărare la 1% din PIB până în 2030 (PRM 2024).

Cu toate acestea, președintele american, Donald Trump, continuă să fie un susținător al creșterii cheltuielilor de apărare la 5% din PIB (Trump 2025) în vederea unei partajări echitabile a contribuțiilor financiare aduse în cadrul NATO de SUA, pe de-o parte, și aliații europeni plus Canada, pe de altă parte, dar și în vederea consolidării Alianței Nord-Atlantice. Și la vârful NATO, se dorește o majorare semnificativă a angajamentelor privind investițiile în apărare (Rutte 2025), care se pare că ar urma să ajungă, până în 2032, la 3,5% din PIB, strict pentru cheltuieli militare – echipamente, personal și misiuni

externe, plus 1,5% din PIB, pentru cheltuieli conexe – infrastructură, securitate cibernetică și altele asemenea (Reuters 2025b). Concret, se va discuta și probabil se va ajunge la un consens asupra cifrelor exacte în cadrul Summitului de la Haga, din iunie 2025.

NATO stă mult mai bine în domeniul investițiilor în capacități moderne care să îmbunătățească gradul de pregătire, capacitatea de desfășurare, sustenabilitatea și interoperabilitatea forțelor aliate. Anul trecut un număr de 28 de țări membre ale NATO au îndeplinit obiectivul de a aloca cel puțin 20% din bugetul militar pentru echipamente majore, excepție făcând Belgia, Canada și Portugalia. Se remarcă o serie de țări care s-au apropiat de procentul de 50% în 2024, precum Polonia cu 49,73%, Ungaria cu 47,81% și Albania cu 47,74%, iar altele au înregistrat o creștere a investițiilor în echipamente militare, față de anul precedent, de peste 22% (Albania), 17% (Danemarca), 15% (Cehia), 11% (Grecia), 10% (Germania, România și Estonia) (NATO 2025b, 14). În schimb, Belgia, Finlanda, Norvegia și SUA și-au diminuat ușor aceste investiții din rațiuni ce țin probabil de prioritățile interne și de procesul de planificare a apărării.

Prelungirea războiului din Ucraina și insecuritatea care s-au instaurat în Europa după februarie 2022 vor continua să stimuleze țările din proximitate, și nu numai, să investească sume importante în forțe armate și capacități militare moderne care să contribuie la creșterea capacității de apărare. De exemplu, Planul de reînarmare al Europei „ReArm Europe – Readiness 2030” (EC 2025), în valoare de 800 de miliarde de euro, propune soluții pentru acoperirea lacunelor critice în materie de capacități și pentru construirea unei baze industriale europene de apărare solidă.

4.2. Efecte indirecte ale războiului ruso-ucrainean

Prelungirea războiului din Ucraina și lipsa unor perspective clare de pace continuă să alimenteze o serie de vulnerabilități și riscuri la adresa economiei europene și mondiale, efectele economico-financiare și comerciale afectând atât țările dezvoltate, cât și pe cele mai puțin dezvoltate. Marile puteri economice ale lumii – SUA, UE și China – au resimțit pe deplin aceste efecte indirecte, procesul de redresare și consolidare economică, după problemele create de pandemia de Covid-19, de inflația galopantă și de deficitele în creștere, fiind perturbat de accentuarea tensiunilor geopolitice și de declanșarea unor noi crize și conflicte.

4.2.1. Incertitudini privind economia americană

Cu o creștere estimată la 2,8% (IMF 2025a, 129), economia SUA a depășit previziunile și în 2024. Sporirea puternică a consumului gospodăriilor, a cheltuielilor din sectorul public și a investițiilor nerezidențiale explică în mare parte performanța peste așteptări a celei mai mari economii a lumii. Cu toate acestea, se preconizează că expansiunea se va tempera la circa 1,8% în 2025, pe fondul performanțelor mai slabe ale pieței muncii, creșterii modeste a veniturilor și reducerii iminente a cheltuielilor publice. De exemplu, deficitul bugetar, ca procent din PIB, a crescut de la 5,1% în 2022 la 6,6% în 2024, în condițiile în care deficitul mediu anual a fost de doar 4,4% în perioada 2011-2019 (CBO 2025). La această situație fiscală destul de dificilă, se adaugă impunerea de noi taxe vamale și majorarea celor existente, măsuri anunțate de administrația Trump, care vor afecta și mai mult balanța externă.

Presiunile inflaționiste au continuat să se atenueze și pe parcursul lui 2024, indicii prețurilor de consum (IPC) scăzând de la 3,4% în decembrie 2023 la 2,9% la sfârșitul anului următor (BLS 2025a). Cu toate acestea, inflația de bază (indicii prețurilor fără alimente și energie) a rămas ridicată, la circa 3,2% în decembrie 2024, în mare parte din cauza creșterii persistente a prețurilor pe piața imobiliară. Costurile pentru asigurarea unei locuințe este un factor important care contribuie la inflația globală din SUA. În cadrul IPC, aceste costuri reprezintă o pondere de aproximativ 30% din cheltuielile totale de consum și aproximativ 40% din cheltuielile de consum de bază, care exclud componentele volatile de alimente și energie (Liu și Pepper 2023).

În general, economia americană a cunoscut o redresare remarcabilă după recesiunea generată de pandemia de Covid-19, depășind în mod semnificativ alte economii dezvoltate, inclusiv țările din zona euro și Japonia. Până în 2024, PIB-ul anual în SUA a fost estimat cu 12,5% peste nivelul din 2019, comparativ cu o creștere medie de doar 5,2% în alte economii dezvoltate (IMF 2025b). Pe fondul unui sprijin fiscal fără precedent, consumul gospodăriilor și investițiile private au avut o creștere robustă. În ciuda înăsprii monetare rapide, transmiterea modificărilor ratelor de politică spre consumatori și companii a fost mai puțin resimțită în SUA, față de multe alte economii dezvoltate, având în vedere ponderile mai ridicate ale creditelor ipotecare cu dobândă fixă și ale datoriilor corporative.

Piața imobiliară a rămas tensionată de la izbucnirea pandemiei încoace, pe fondul creșterii cererii de locuințe noi. Astfel, extinderea muncii la distanță a stimulat cererea pe piața imobiliară într-un moment în care existau puține posibilități de extindere a stocului de locuințe, ceea ce a dus la creșterea prețurilor și chiriilor. Prețurile locuințelor sunt mai sensibile la așteptările pieței și la ratele ipotecare, în timp ce chiriile tind să se ajusteze atunci când există contracte de închiriere pe termen lung. Pe măsură ce întreruperile legate de pandemie s-au atenuat, construcția de locuințe noi și-a revenit și a atins 1,9 milioane de unități lunar în primul trimestru al anului 2022, dar apoi a scăzut la 1,4 milioane pe parcursul lui 2023 (US CB 2025), ca răspuns la creșterea rapidă a ratelor dobânzilor. În timp ce înăsprirea monetară, operată de către Sistemul american al Rezervelor Federale (Fed), între martie 2022 și noiembrie 2024, a contribuit la scăderea inflației globale la aproximativ 2%, inflația de bază a rămas peste țintă, deoarece ratele mai ridicate ale dobânzii au contribuit la limitarea ofertei de locuințe noi, menținând prețurile și chiriile la un nivel ridicat.

Odată cu atenuarea ritmului de creștere a ocupării forței de muncă în trimestrul al patrulea din 2024, expansiunea relativ rapidă a economiei SUA a încetinit. Au fost adăugate doar 477.000 de noi locuri de muncă în trimestrul al treilea, un pic peste jumătate din estimările aferente primului trimestru, reflectând o scădere a pieței forței de muncă. De exemplu, piața muncii a înregistrat, în octombrie 2024, cea mai slabă creștere lunară din ultimii aproape patru ani, cu doar 43.000 de noi locuri de muncă (BLS 2025b). Cele mai multe locuri de muncă noi au fost create în sectorul sănătății și în sectorul public, în timp ce sectorul manufacturier a înregistrat pierderi nete de locuri de muncă în prima jumătate a anului trecut. Numărul persoanelor angajate a crescut de la 161,2 milioane în ianuarie 2024 la 161,7 milioane în aceeași perioadă a anului următor (BLS 2025c) și s-a menținut la un nivel mai mare față de decembrie 2019. În pofida unei creșteri a numărului de locuri de muncă mai slabă decât se preconiza, rata șomajului a scăzut de la 4,3% în iulie la 4,1% în octombrie (BLS 2024a), iar salariile reale au continuat tendința de majorare care a început în 2023, pe fondul încetinirii inflației.

Vânzările cu amănuntul – un indicator-cheie al consumului populației – au rămas puternice în cursul celui de-al treilea trimestru din 2024, confirmând faptul că gospodăriile au rămas deschise în ceea ce

privește cheltuielile, susținute de o combinație de creștere a salariilor reale și de apreciere a prețurilor activelor. Cheltuielile de consum personal au crescut cu 3,5% în trimestrul al treilea, față de 1,9% în primul trimestru și de 2,8% în trimestrul al doilea (BEA 2025a). Câștigul salarial mediu orar real a crescut cu 1,4% (ajustat sezonier) în intervalul octombrie 2023 – octombrie 2024 (BLS 2024b), în mare parte neschimbat față de rata de creștere înregistrată la începutul anului.

Diminuarea presiunilor inflaționiste și încetinirea ritmului de creare a noi locuri de muncă, înregistrate în 2024, a determinat Fed să reducă dobânda de politică monetară cu 50 de puncte de bază în septembrie și cu încă 25 de puncte în noiembrie și decembrie (4,25% la sfârșitul anului trecut) (Fed 2025, 3). Reducerile aplicate ratei dobânzii au creat un impuls pentru economie, dar menținerea la cote ridicate a inflației de bază probabil va favoriza o politică monetară mai prudentă a Fed. Creșterea rapidă a cheltuielilor nete cu dobânzile – a treia cea mai mare cheltuială fiscală după asigurările sociale și asistența medicală – poate spori presiunile pentru consolidarea fiscală. Alte scenarii sugerează că există probabilitatea ca Fed să reducă ratele cu încă 100 de puncte de bază pe parcursul anului 2025, ceea ce ar duce rata de politică monetară la o valoare cuprinsă între 3,25 și 3,50% (Caldwell 2025), încă ridicată, în comparație cu rata din perioada anterioară pandemiei.

Soldul extern s-a deteriorat în 2024, exporturile nete scăzând de la -791,1 de miliarde de dolari în al patrulea trimestru din 2023 la -954,1 de miliarde de dolari în al treilea trimestru din 2024 (BEA 2025b), în mare parte din cauza creșterii puternice a importurilor de bunuri durabile. În viitor, balanța contului curent se poate schimba dramatic, în special dacă noua administrație va impune tarife generale sau va crește tarifele existente pentru bunurile importate. Impactul global și pe termen scurt al tarifelor asupra creșterii PIB rămâne incert, deoarece tarifele vamale vor afecta probabil și exporturile de bunuri și servicii din SUA, intrările nete de capital și valoarea dolarului american. Efectele combinate ale noilor tarife ar putea afecta negativ perspectivele de creștere, reducând consumul, economiile și investițiile gospodăriilor. În aceste condiții, preconizăm că expansiunea economiei americane va converge către o rată similară cu creșterea medie de 2,4%, înregistrată în perioada pre-pandemică.

4.2.2. Redresarea lentă a economiei europene

După o performanță mai slabă decât se estima pentru 2024, creșterea economică în Europa ar trebui să se consolideze treptat în următorii doi ani. Se preconizează că inflația mai scăzută, condițiile de finanțare mai facile și piețele forței de muncă mai reziliente vor sprijini consumul gospodăriilor și investițiile. Cu toate acestea, eforturile de consolidare fiscală, întreprinse de multe guverne, tensiunile geopolitice și incertitudinile politice, precum și provocările structurale de lungă durată, precum îmbătrânirea populației și creșterea slabă a productivității vor limita ritmul de expansiune. În aceste condiții, rata de creștere estimată a PIB-ului în Uniunea Europeană ar urma să ajungă la 1,2% în 2025 și la 1,5% în 2026 de la doar 1,1% la sfârșitul anului trecut (IMF 2025a, 129).

În Europa, redresarea economică după criza energetică s-a dovedit mai lentă și mai inegală decât se anticipase inițial. Deși creșterile puternice ale salariilor nominale și scăderea rapidă a inflației generale au stimulat veniturile reale disponibile în 2024, gospodăriile au continuat să ezite să cheltuiască. Pe fondul încrederii scăzute a consumatorilor și al incertitudinii sporite în materie de politică economică, rata de economisire a gospodăriilor din UE a crescut la 15,6% în al doilea trimestru din 2024, cu aproximativ 3,5 puncte procentuale peste nivelul mediu înregistrat pentru perioada 2018-2019 (Eurostat 2025a).

Condițiile de finanțare au rămas stricte, iar reducerile recente ale ratei dobânzii de referință, operate de băncile centrale, nu s-au reflectat încă în scăderea costurilor de împrumut. Investițiile în locuințe au continuat să scadă, pe fondul costurilor ridicate de construcție, al ratelor ipotecare ridicate și al înăsprii standardelor de creditare. Se preconizează că aceste obstacole se vor diminua, pe măsură ce relaxarea politicii monetare din regiune va continua, ceea ce va duce la o redresare treptată a cererii de consum privat și de investiții. Cu toate acestea, politica fiscală va frâna creșterea economică în perioada următoare, deoarece multe guverne depun eforturi pentru a reduce ponderea datoriei publice în PIB și pentru a reface rezervele fiscale epuizate în cursul pandemiei.

Nici marile puteri economice din UE nu au înregistrat rezultate mai bune (Eurostat 2025b). În Germania, economia s-a contractat ușor în 2024, pentru al doilea an consecutiv, din cauza încrederii scăzute în mediul de afaceri, a reducerii investițiilor și productivității și a politicii

fiscale restrictive. Pe măsură ce condițiile financiare vor intra într-un proces de relaxare, se așteaptă ca activitatea industrială și cheltuielile de consum să iasă încet din stagnare. Totuși, economia germană va înregistra o redresare slabă în următorii ani, din cauza persistenței unor provocări structurale majore. În Franța, creșterea economică a rămas stabilă în ultimul an, dar se preconizează că va încetini ușor în 2025, deoarece redresarea cererii interne private este compensată de slăbirea exporturilor nete și de înăsprirea fiscală.

Creșterea exporturilor a rămas modestă în 2024, pe fondul problemelor de competitivitate persistente în unele părți ale Europei, mai ales în domeniul industrial. Sectorul serviciilor din UE a continuat să se dezvolte într-un ritm solid, susținut de turismul în creștere, în timp ce producția din industria prelucrătoare și construcții a scăzut (ECB 2024, 7-14). În consecință, economiile orientate spre servicii, precum Franța, Grecia și Spania, au continuat să înregistreze o creștere economică mai puternică decât economiile dependente de industria prelucrătoare, precum Austria și Germania.

Inflația în Europa rămâne pe o tendință descendentă, pe fondul cererii agregate reduse și al scăderii costurilor energiei, indicele mediu anual al prețurilor de consum în UE scăzând la 2,7% în decembrie 2024 de la 3,4% cu un an înainte (Eurostat 2025c). Presiunile asupra prețurilor s-au diminuat mai rapid decât se preconiza în ultimul an, astfel încât ratele inflației din multe economii sunt, în prezent, apropiate de ratele țintă ale băncilor centrale. Se preconizează că procesul de dezinflație va continua și în 2025, pe măsură ce prețurile internaționale ale materiilor prime vor scădea, creșterea salariilor nominale va încetini, iar inflația serviciilor se va atenua treptat.

Scăderea inflației în Europa în ultimii doi ani a fost determinată, în principal, de scăderea costurilor energiei și de moderarea creșterii prețurilor la alimente. În schimb, presiunile inflaționiste persistente asupra prețurilor serviciilor reflectă creșterea puternică a salariilor pe o piață a forței de muncă restrânsă și o cerere robustă din partea consumatorilor, în special pentru activitățile de petrecere a timpului liber în sectoarele turismului, ospitalității și serviciilor recreative (ECB 2025a). Pentru 2025, Banca Centrală Europeană (BCE) preconizează că aceste constrângeri salariale și tendința postpandemică de trecere a cheltuielilor către servicii se vor atenua. În consecință, inflația din sectorul serviciilor ar trebui să scadă treptat, contribuind la atenuarea presiunii ascendente asupra inflației generale. Totuși, riscurile de

creștere a inflației provin din potențiale creșteri ale salariilor și ale profiturilor, mai mari decât se preconizează, precum și din escaladarea tensiunilor geopolitice și a conflictelor în desfășurare, cu consecințe asupra prețurilor la energie. De asemenea, pericolul ca rata inflației să nu atingă ținta a crescut, în special în zona euro, unde creșterea economică rămâne lentă.

Rata medie a șomajului în UE ar urma să scadă de la 6,1% în februarie 2024 la circa 5,5% pe parcursul lui 2025 (Eurostat 2025d), în condițiile în care perspectivele pentru piețele europene ale forței de muncă rămân în mare parte favorabile, deoarece se preconizează că redresarea economică a regiunii va câștiga treptat teren. În ciuda creșterii economice slabe, țările din Europa au înregistrat creșteri solide ale ocupării forței de muncă în ultimii doi ani, alături de rate scăzute ale șomajului și de o creștere a salariilor reale. Ratele locurilor de muncă vacante au scăzut constant de la vârful atins la jumătatea anului 2022 și sunt acum aproape de nivelurile de dinainte de pandemie. Cu toate acestea, scăderea cererii de forță de muncă în 2024 s-a tradus printr-o relaxare vizibilă a condițiilor de pe piața forței de muncă, care, anterior, erau foarte stricte. Ocuparea forței de muncă ar trebui să rămână pozitivă și în 2025, dar probabil, mai lentă decât în ultimii ani. Există în continuare riscuri de scădere, în special în economiile orientate spre industria prelucrătoare, cum ar fi cazul Germaniei, unde activitatea industrială slabă și scăderea cererii de export ar putea duce la creșterea șomajului.

Economia europeană a atins anul trecut niveluri record de ocupare a forței de muncă, astfel încât rata de ocupare a forței de muncă a crescut la 80,8% pentru bărbați (cu 0,4 puncte procentuale mai mult față de anul precedent) și la 70,8% pentru femei (cu 0,6 puncte procentuale mai mult) în al doilea trimestru din 2024 (Eurostat 2025e). Având în vedere că ocuparea forței de muncă se extinde mai rapid decât producția economică, creșterea productivității muncii a stagnat în întreaga Europă. O explicație pentru această tendință este reticența companiilor de a-și reduce forța de muncă în perioada postpandemică, din cauza dificultăților de recrutare, generate de lipsa lucrătorilor calificați. De altfel, scăderea rapidă a inflației a dus la o creștere considerabilă a salariilor reale pe parcursul anului trecut și la rate mai ridicate de economisire a gospodăriilor pe continentul european.

Pe fondul scăderii inflației și al condițiilor economice mai slabe, principalele bănci centrale din Europa au început să relaxeze treptat politica monetară. În ultima parte a anului 2024, BCE a redus ratele dobânzii de referință de mai multe ori, de la 4% în iunie la 3% în decembrie (ECB 2025b). Cu toate acestea, condițiile monetare sunt încă restrictive în majoritatea economiilor, ratele reale de politică monetară rămânând cu mult peste nivelul neutru. Și ratele dobânzilor bancare la împrumuturile acordate companiilor și gospodăriilor au rămas ridicate în al patrulea trimestru al anului trecut (ECB 2025c). Deși se preconizează că băncile centrale din Europa vor relaxa în continuare politica monetară și în 2025, persistă incertitudini cu privire la ritmul de reducere a ratelor și la cât va dura actualul ciclu de relaxare. Factorii de decizie rămân prudenți în ceea ce privește luarea unor măsuri fără o fundamentare solidă, având în vedere riscurile de creștere a presiunilor inflaționiste, pe fondul majorării încă robuste a salariilor, al inflației încă ridicate în sectorul serviciilor și al incertitudinilor geopolitice actuale.

În majoritatea țărilor europene, politica fiscală a devenit contracționistă în 2024, pe măsură ce guvernele au eliminat măsurile de sprijin pentru atenuarea efectelor creșterii prețurilor energiei și a inflației. Deficitul fiscal mediu în UE a scăzut de la 3,5% din PIB în 2023 la un nivel estimat de 3,2% în 2024 (Eurostat 2025f) și se așteaptă ca multe guverne să continue consolidarea fiscală treptată în următorii doi ani pentru a spori sustenabilitatea datoriei pe termen mediu și pentru a reface spațiul fiscal. De exemplu, anul trecut 12 din cele 27 de state membre ale UE au depășit pragul de 60% al datoriei publice în PIB, iar 12 țări s-au confruntat cu deficite bugetare peste limita de 3% (Eurostat 2025g). Deși este considerată necesară, punerea în aplicare a ajustărilor fiscale va implica compromisuri dificile în materie de politici, în special în contextul unei creșteri economice modeste, costurilor încă ridicate ale împrumuturilor publice și presiunilor tot mai puternice și persistente asupra cheltuielilor pe termen lung⁴⁶.

În Germania, perspectivele fiscale sunt incerte. La sfârșitul lunii aprilie, bugetul federal pentru 2025 nu era încă finalizat de noul guvern, condus de cancelarul Friedrich Merz (Kyllmann 2025). În ciuda

⁴⁶ Acestea includ costurile cu pensiile și cu asistența medicală, în contextul îmbătrânirii populației, cheltuielile de apărare care urmează să crească semnificativ și investițiile necesare atingerii obiectivelor climatice.

creșterii slabe, politica fiscală va rămâne probabil moderat restrictivă, deoarece frâna constituțională a datoriei limitează marja de manevră a guvernului. În Franța și Italia, se așteaptă ca deficitele bugetare să se reducă marginal față de nivelurile ridicate actuale, pe măsură ce guvernele introduc măsuri de consolidare fiscală. Aceste două țări, împreună cu alte șase, fac obiectul procedurii de deficit excesiv al UE, care vizează asigurarea disciplinei bugetare în contextul noului cadru de guvernare economică și fiscală a blocului comunitar (CEU 2025b). Noile norme fiscale se concentrează pe planificarea multianuală, țările membre fiind obligate să prezinte planuri bugetar-structurale pe termen mediu care să stabilească traiectoria cheltuielilor nete.

Recuperarea economică treptată preconizată în Europa se confruntă cu riscuri considerabile de scădere. O nouă escaladare a conflictelor geopolitice ar putea provoca creșteri ale prețurilor materiilor prime și perturbări pe lanțurile de aprovizionare, alimentând inflația și diminuând activitatea economică. Intensificarea tensiunilor comerciale prezintă riscuri suplimentare, având în vedere potențialul apariției unor măsuri protecționiste. Și efectele pozitive ale relaxării monetare asupra consumului privat și investițiilor s-ar putea dovedi mai puternice decât s-a anticipat.

4.2.3. Economia Chinei în pierdere de viteză

Economia Chinei a fost, în general, stabilă în 2024, dar se confruntă cu perspectiva unei încetiniri economice treptate. După o creștere de 5,4% în 2023, PIB-ul a atins doar 5% în 2024, iar pentru 2025, se preconizează o nouă moderare, până la 4% (IMF 2025c). Creșterea robustă a investițiilor din sectorul public și performanța puternică la export au fost parțial anulate de creșterea moderată a consumului și de declinul constant al sectorului imobiliar. Expansiunea economiei chineze a fost susținută, în principal, de măsurile de stimulare – cu scopul de a stabiliza și de a revigora piețele rezidențiale, de a face față provocărilor legate de datoria guvernamentală locală și de a stimula cererea internă (SC PRC 2024) – care, alături de performanța din industria prelucrătoare și din sectorul serviciilor, au contribuit la o redresare mult mai puternică decât se aștepta în trimestrul al patrulea. Populația în scădere și tensiunile de ordin tehnologic și comercial în creștere, dacă nu sunt abordate cu prioritate, ar putea submina perspectivele economice pe termen mediu și lung.

Moderarea creșterii în China este asociată cu o transformare structurală semnificativă, care implică trecerea de la dependența tradițională de investiții și exporturi la un model economic axat mai mult pe consum și servicii. Pe fondul unor tendințe potrivnice persistente, tranziția în curs a economiei chineze poate duce în mod inevitabil la un ritm mai lent al expansiunii. Guvernul a solicitat reforme aprofundate în 2024, un accent deosebit fiind pus pe îmbunătățirea alocării resurselor, pe dezvoltarea tehnologiilor ecologice și avansate și pe consolidarea furnizării de servicii publice în domenii precum educația, asistența medicală și îngrijirea persoanelor vârstnice (CC CPC 2024). Aceste inițiative de reformare ar putea debloca mai multe câștiguri de productivitate pe termen lung.

În acest context, autoritățile chineze au intensificat sprijinul politic ca răspuns la semnele de încetinire a creșterii. În al patrulea trimestru al anului 2024, guvernul a introdus o serie de măsuri monetare și fiscale favorabile creșterii – inclusiv reduceri ale ratelor dobânzii de politică monetară și ale ratelor rezervelor minime obligatorii, reduceri ale ratelor creditelor ipotecare și a cuantumului avansului, suplimentarea capitalului de bază al principalelor bănci de stat, emisiunea de obligațiuni speciale ale guvernului central și creșteri ale limitei de îndatorare a administrațiilor locale (PBC 2025) – pentru a consolida piețele imobiliare, a stimula investițiile în producție și infrastructură, a stabiliza piața de capital și a soluționa problemele legate de datoria administrațiilor locale. Alte măsuri au fost implementate în cursul anului pentru a stimula consumul privat, inclusiv programe extinse de comercializare a aparatelor electrocasnice și creșterea furnizării de servicii de îngrijire a copiilor și persoanelor vârstnice (UN DESA 2025a, 120). Deși aceste măsuri îmbunătățesc perspectivele de dezvoltare a economiei chineze pentru 2025, anumite riscuri rămân, deoarece eficacitatea măsurilor de politică în stabilizarea sectorului imobiliar este incertă, iar intensificarea tensiunilor comerciale ar putea afecta creșterea printr-o serie de canale.

Creșterea consumului și sectorul imobiliar au înregistrat performanțe solide în primul trimestru din 2024, dar au slăbit în trimestrele doi și trei (WB 2024, 6). Încrederea consumatorilor a rămas scăzută, deoarece creșterea anuală a venitului disponibil pe cap de locuitor a încetinit. Având în vedere că proprietățile reprezintă aproximativ 60% din activele totale ale populației urbane din China (Naudé 2021), slăbiciunea sectorului imobiliar a avut, de asemenea, un

impact semnificativ asupra avuției gospodăriilor, contribuind la o creștere moderată a consumului. După o scădere de 10% în 2022 și de 9,6% în 2023, investițiile imobiliare s-au contractat cu 10,6% pe parcursul anului 2024 (NBSC 2025a).

Cererea de consum rămâne un punct slab al economiei chineze, având în vedere că creșterea vânzărilor cu amănuntul și a celor online se situează sub așteptări în ceea ce privește o redresare internă robustă. Presiunile deflaționiste, care persistă de aproximativ șapte trimestre consecutive, subliniază și mai mult lipsa de încredere a consumatorilor. În timp ce sectoarele bazate pe exporturi continuă să prospere, consumul intern slab evidențiază un dezechilibru critic al economiei. Se așteaptă ca guvernul să facă mai mult pentru a consolida încrederea consumatorilor și întreprinderilor, dar eficacitatea acestor măsuri va depinde de implementarea unor politici corecte.

Sectorul manufacturier din China a crescut cu 6,1% în 2024 față de anul precedent (SC PRC 2025a), în special producția de echipamente și de înaltă tehnologie, reflectând accentul strategic al regimului de la Beijing asupra promovării inovației tehnologice și industriale. Astfel, investițiile în industria prelucrătoare și în sectoarele high-tech (cum ar fi semiconductorii și energia regenerabilă) au înregistrat, în cursul anului trecut, un salt semnificativ de 9,2% și, respectiv, de 8% (Yan 2025). Sectorul serviciilor a avut, anul trecut, o creștere de 5% (Zhou și Interesse 2025), determinată de redresarea consumului intern și de creșterea cererii globale pentru exporturile de servicii ale Chinei.

Comerțul cu mărfuri a întâmpinat obstacole serioase pe parcursul anului trecut. Tensiunile comerciale dintre China, pe de-o parte, și SUA, Canada și UE, pe de altă parte, s-au intensificat în 2024, deoarece acest din urmă grup de țări a introdus noi tarife ridicate pentru bunurile industriale, precum vehiculele electrice provenite de pe piața chineză. Și atacurile rebelilor houthi asupra navelor din Marea Roșie au condus la o scădere accentuată a traficului prin Canalul Suez și la redirectionarea navelor, în special prin Capul Bunei Speranțe. Această stare de insecuritate a dus la creșterea bruscă a costului transportului maritim, în special către și dinspre China, în prima parte a anului 2024.

Cu toate acestea, China a înregistrat cea mai semnificativă creștere a exporturilor la începutul anului 2024, mai ales în sectorul de mașini, electronice și produse de înaltă tehnologie. Trecerea economiei chineze către un model comercial, bazat pe inovație și pe valorificarea

noilor oportunități a însemnat un volum record al importurilor și exporturilor, de circa 5,98 trilioane de dolari în 2024, reprezentând o creștere de 5% față de anul precedent (Global Times 2025). Această creștere reflectă o revenire constantă a cererii globale și evidențiază baza de producție puternică a Chinei și rezistența acesteia, în contextul unui peisaj economic global dificil. Beijingul și-a consolidat rolul de cel mai mare comerciant de bunuri din lume și de partener esențial pentru ASEAN, UE și SUA și pentru alte 150 de economii. Comerțul cu țările Inițiativei *Belt and Road* a crescut cu 6,4%, depășind pentru prima dată jumătate din comerțul total al Chinei (Global Times 2025).

Inflația a rămas la nivelul fixat de guvernul de la Beijing, astfel încât indicele național al prețurilor de consum a crescut cu doar 0,2% față de anul precedent și inflația de bază, care exclude prețurile la alimente și energie, s-a mărit cu 0,5% (NBSC 2025b). Condițiile de pe piața muncii au rămas stabile, dar șomajul în rândul tinerilor din mediul urban a atins 17,6% la sfârșitul anului 2024, o rată semnificativ mai mare decât media națională a șomajului de 5,1% (SC PRC 2025b).

Una dintre cele mai presante probleme este criza demografică a Chinei, având în vedere că, pentru al treilea an consecutiv, populația a scăzut, pe fondul ratelor reduse ale natalității și al îmbătrânirii populației. Până la sfârșitul anului 2024, populația activă reprezenta doar 60,9% din total, în timp ce persoanele cu vârsta de 65 de ani și peste reprezentau 15,6% (NBSC 2025c). Aceste tendințe amenință să limiteze oferta de forță de muncă și să crească povara asupra sistemelor de asistență socială, ridicând îngrijorări cu privire la capacitatea economiei de a-și susține traiectoria de creștere în următorii ani.

Banca Populară a Chinei, care a susținut o poziție acomodativă pe termen lung, a crescut frecvența măsurilor sale de relaxare în 2024 și se preconizează că va menține politica fiscală expansionistă și în perioada următoare pentru a stimula activitatea economică și cererea, în contextul încrederii scăzute a consumatorilor și slăbiciunii persistente a pieței imobiliare (PBC 2025, 51). La sfârșitul anului trecut, guvernul de la Beijing a intensificat sprijinul fiscal pentru a reduce riscurile legate de datoriile administrațiilor locale, pentru a reconstitui capitalul de bază al principalelor bănci de stat, pentru a stimula creșterea veniturilor grupurilor vulnerabile și pentru a sprijini piața imobiliară aflată în dificultate.

Perspectivile economice ale Chinei sunt marcate de o serie de riscuri și provocări, având în vedere că efectele adverse din mediul

extern sunt în creștere, cererea de consum este încă insuficientă, iar unele întreprinderi se confruntă cu dificultăți în procesul de producție și exploatare. Se așteaptă ca guvernul chinez să continue implementarea măsurilor de stimulare și să pună un accent tot mai mare pe politici macroeconomice proactive și pe reforme structurale eficiente. Aceste reforme vizează restabilirea încrederii în sectorul privat, încurajarea investițiilor și orientarea economiei către modele de creștere mai sustenabile. Deși impulsul exporturilor și investițiile în infrastructură vor rămâne factori importanți, abordarea cererii interne slabe și a provocărilor demografice va fi esențială pentru asigurarea stabilității pe termen lung.

4.3. Perspective economice marcate de riscuri și incertitudini

Anul 2024 a fost marcat de o serie de procese electorale care au influențat agenda politico-economică în multe țări și, implicit, rata de creștere a economiei mondiale. Majoritatea economiilor au înregistrat o aterizare lină și au evitat o perioadă de recesiune, alimentată de creșterea rapidă a ratelor dobânzilor din ultima perioadă, menite să atenueze inflația. Perspectivele sunt caracterizate de un optimism prudent, deoarece continuarea războaielor din Ucraina și Fâșia Gaza și efectele asociate, tensiunile comerciale în curs dintre SUA și celelalte puteri economice ale lumii și problemele geopolitice ar putea crește măsurile restrictive legate de comerț și ar putea determina revizuirii în scădere a expansiunii economiei în următorul an.

Fondul Monetar Internațional estimează că economia globală se va stabiliza la o creștere de circa 3% în următorii doi ani (IMF 2025a, 129), dar previziunile reflectă rate tarifare efective la niveluri nemaîntâlnite de un secol și un mediu extrem de imprevizibil. Peisajul economic s-a schimbat, pe măsură ce incertitudinile au atins noi maxime și guvernele din întreaga lume își reordonează prioritățile politice. Tensiunile geopolitice și reducerea cooperării internaționale ar putea pune în pericol progresul către o economie globală mai rezilientă.

Intensificarea riscurilor la adresa economiei mondiale domină perspectivele, pe fondul escaladării tensiunilor comerciale și al ajustării piețelor financiare. Pozițiile de politică monetară divergente și în rapidă schimbare ar putea duce la înăsprirea condițiilor financiare globale. De asemenea, intensificarea războiului comercial și a incertitudinii în ceea

ce privește politica comercială pot influența și mai mult perspectivele de creștere atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. În acest context, guvernele lumii ar trebui să acționeze constructiv pentru a promova un mediu comercial stabil și previzibil și pentru a facilita cooperarea internațională, abordând, în același timp, neajunsurile în materie de politici și dezechilibrele structurale pe plan intern.

Conform previziunilor *Băncii Mondiale*, nivelul creșterii economice globale va fi un pic mai scăzut în perioada 2025-2026 și se va menține la circa 2,7% (WB 2025, 4), pe un fundal în care inflația revine mai aproape de ținte, comerțul și investițiile se consolidează, iar relaxarea monetară susține activitatea economică. Economia mondială pare că s-a stabilizat la o rată de creștere scăzută, dar insuficientă pentru a compensa daunele aduse economiei globale de o perioadă de șocuri negative succesive și pentru a promova o dezvoltare economică susținută. În acest context, recuperarea decalajului față de nivelul de venit ale economiilor avansate a scăzut constant în economiile de piață emergente și în curs de dezvoltare. Riscurile-cheie includ incertitudinea politică sporită și schimbările adverse în domeniul comercial, escaladarea conflictelor și tensiunilor geopolitice, inflația mai mare, fenomenele extreme, legate de schimbările climatice și o creștere mai slabă în economiile majore.

Perspectivele modeste de creștere economică și multiplele obstacole subliniază necesitatea unor acțiuni politice decisive. Sunt necesare acțiuni politice atât la nivel global, cât și național, pentru a promova un mediu extern mai favorabil, pentru a spori stabilitatea macroeconomică, pentru a reduce constrângerile structurale, pentru a aborda efectele schimbărilor climatice și, astfel, pentru a stimula creșterea și dezvoltarea pe termen lung. Pentru a prioritiza obiectivele de dezvoltare, intervențiile care atenuează impactul conflictelor, care sporesc capitalul uman, care consolidează incluziunea forței de muncă și care combat insecuritatea alimentară vor fi esențiale.

Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică susține că perspectivele economice globale devin din ce în ce mai dificile, creșterea urmând să ajungă la valori mai mici de 3,1% în 2025 și 3% în 2026 (OECD 2025, 5). Creșterea substanțială a barierelor comerciale și, implicit, presiunile inflaționiste, înăsprirea condițiilor financiare, comportamentul mai precaut din partea consumatorilor și companiilor și incertitudinea sporită în materie de politici reprezintă riscuri

semnificative pentru creștere. O inflație mai mare decât se aștepta ar determina o politică monetară mai restrictivă și ar putea duce la reevaluări perturbatoare pe piețele financiare. De asemenea, fragmentarea suplimentară a economiei globale reprezintă o altă preocupare majoră.

Un mediu politic mai stabil ar reduce incertitudinea, iar acorduri care să micșoreze tarifele față de nivelurile actuale și reforme structurale mai ambițioase ar putea contribui la atenuarea presiunilor inflaționiste și ar putea stimula creșterea economică. Cheltuielile publice mai mari pentru apărare ar putea, de asemenea, să sprijine creșterea pe termen scurt, dar ar putea contribui la presiunile fiscale pe termen lung. Băncile centrale ar trebui să rămână vigilente, având în vedere incertitudinea sporită și potențialul ca tarifele comerciale să impulsioneze presiunile asupra salariilor și prețurilor. Cu condiția ca așteptările inflaționiste să rămână bine ancorate și tensiunile comerciale să nu se intensifice în continuare, reducerile ratelor de politică monetară ar trebui să continue în economiile în care inflația de bază este proiectată să se modereze sau să rămână scăzută. Disciplina fiscală este necesară pentru a asigura sustenabilitatea datoriei, pentru a menține capacitatea guvernelor de a reacționa la șocuri în viitor și pentru a face față presiunilor actuale și viitoare asupra cheltuielilor.

În ultimul său raport, *Organizația Națiunilor Unite* susține că economia mondială se află într-un moment precar și va încetini la 2,4% în 2025 (UN DESA 2025c), având în vedere că tensiunile comerciale accentuate și incertitudinea politică au slăbit semnificativ perspectivele economice globale. Slăbirea creșterii comerțului global și a fluxurilor de investiții agravează încetinirea și riscă să adâncească inegalitățile. Tarifele mai mari au potențialul de a pune presiune pe lanțurile de aprovizionare globale, de a crește costurile de producție și de a întârzia deciziile critice de investiții, contribuind, totodată, la volatilitatea piețelor financiare. Deteriorarea perspectivelor economice subminează progresul către atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și de aceea este nevoie de un set larg de instrumente care să combine politica monetară, măsurile fiscale, reformele axate pe ofertă și strategiile industriale pentru a stabiliza prețurile și a promova reziliența.

În *concluzie*, suntem martorii unui peisaj global din ce în ce mai fracturat, în care provocările geopolitice, de mediu, societale și tehnologice tot mai mari amenință stabilitatea și progresul. Incertitudinea și efectele directe și indirecte, generate de războaiele în desfășurare, în special de cele din Europa și Orientul Mijlociu, și adâncirea fragmentării geoeconomice pun la grea încercare sistemul economico-financiar global și cadrele multilaterale existente. Adâncirea cooperării regionale și internaționale și aplicarea de politici echilibrate sunt cruciale pentru a depăși provocările existente și pentru a promova un mediu economic global mai stabil, previzibil și rezilient.

BIBLIOGRAFIE:

- APK-Inform. 2025. „In 2024 Ukraine continued to increase exports of grain and oilseeds - IAE.” *AgriNews*. Dnipro, 6 March. Accesat 05 15, 2025. <https://www.apk-inform.com/en/news/1546835>.
- Bank of Russia. 2025. *Key Rate*. Moscow, 18 April. Accesat 05 15, 2025. https://www.cbr.ru/eng/hd_base/KeyRate.
- BEA. 2025a. „Personal Income and Outlays, January 2025.” *News Release*. Washington, DC: Bureau of Economic Analysis, 28 February. Accesat 05 15, 2025. <https://www.bea.gov/news/2025/personal-income-and-outlays-january-2025>.
- BEA. 2025b. „U.S. International Trade in Goods and Services, December and Annual 2024.” *News Release*. Washington, DC: Bureau of Economic Analysis, 5 February. Accesat 05 15, 2025. <https://www.bea.gov/news/2025/us-international-trade-goods-and-services-december-and-annual-2024>.
- BLS. 2024a. „Unemployment rate changed little at 4.2 percent in November 2024.” *The Economics Daily*. Washington, DC: U.S. Bureau of Labor Statistics, 16 December. Accesat 05 15, 2025. <https://www.bls.gov/opub/ted/2024/unemployment-rate-changed-little-at-4-2-percent-in-november-2024.htm>.
- . 2024b. „Real average hourly earnings increased 1.4 percent from October 2023 to October 2024.” *The Economics Daily*. Washington, DC: U.S. Bureau of Labor Statistics, 25 November. Accesat 05 15, 2025. <https://www.bls.gov/opub/ted/2024/real->

average-hourly-earnings-increased-1-4-percent-from-october-2023-to-october-2024.htm.

- 2025a. „The Consumer Price Index rose 3.0 percent from January 2024 to January 2025.” *The Economics Daily*. Washington, DC: U.S. Bureau of Labor Statistics, 13 February. Accesat 05 15, 2025. <https://www.bls.gov/opub/ted/2025/the-consumer-price-index-rose-3-0-percent-from-january-2024-to-january-2025.htm>.
- 2025b. „Employment up 256,000 in December 2024; average gain of 186,000 jobs per month in 2024.” *The Economics Daily*. Washington, DC: U.S. Bureau of Labor Statistics, 23 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.bls.gov/opub/ted/2025/employment-up-256000-in-december-2024-average-gain-of-186000-jobs-per-month-in-2024.htm>.
- 2025c. „Employment Situation News Release.” *Economic News Release*. Washington, DC: U.S. Bureau of Labor Statistics, 7 February. Accesat 05 15, 2025. https://www.bls.gov/news.release/archives/empsit_02072025.htm.

Bomprezzi, Pietro, Daniel Cherepinskiy, Giuseppe Irto, Ivan Kharitonov, Taro Nishikawa, și Christoph Trebesch. February 2025. *Ukraine Support After Three Years of War: Aid remains low but steady and there is a shift toward weapons procurement*. Kiel: Kiel Institute for the World Economy.

Caldwell, Preston. 2025. "Fed Hits the Pause Button, Awaits Further Data Amid Policy Uncertainty". Chicago: Morningstar, 29 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.morningstar.com/economy/fed-hits-pause-button-awaits-further-data-amid-policy-uncertainty>.

CBO. 2025. "The Federal Budget in Fiscal Year 2024: An Infographic". Washington, DC: Congressional Budget Office, 20 March. Accesat 05 15, 2025. <https://www.cbo.gov/publication/61181>.

CC CPC. 2021. "Outline of the 14th Five-Year Plan (2021-2025) for National Economic and Social Development and Vision 2035 of the People's Republic of China". Beijing: The People's Government of Fujian Province, 13 March. Accesat 05 15, 2025. https://www.fujian.gov.cn/english/news/202108/t20210809_5665713.htm.

- . 2024. "Decision of the Central Committee of the Communist Party of China on Further Comprehensively Deepening Reform and Promoting Chinese-style Modernization". Tianjin: Tianjin Research Institute for Advanced Equipment, Tsinghua University. Accesat 05 15, 2025. https://en.tsinghua-tj.org/Research_detail/78.html.
- CES. 2025. „Ukrainian Economy in 2024: Special Edition of the Tracker." *Economy during the war*. Kyiv: Centre for Economic Strategy, 18 March. Accesat 05 15, 2025. https://ces.org.ua/en/ukrainian_economy_in_2024.
- CEU. 2025a. "Timeline – Packages of sanctions against Russia since February 2022". Council of the European Union, 24 February. Accesat 05 15, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/timeline-packages-sanctions-since-february-2022>.
- . 2025b. „Stability and growth pact: Council adopts recommendations to countries under excessive deficit procedure." *Press release*. Council of the European Union, 21 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/01/21/stability-and-growth-pact-council-adopts-recommendations-to-countries-under-excessive-deficit-procedure>.
- EC. 2021. *Memorandum of Understanding between the European Union and Ukraine on a Strategic Partnership on Raw Materials*. Brussels: European Commission, 13 July.
- . 2025. "Introducing the White Paper for European Defence and the ReArm Europe Plan/Readiness 2030". Brussels: European Commission, 12 March. Accesat 05 15, 2025. https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry/introducing-white-paper-european-defence-and-rearm-europe-plan-readiness-2030_en.
- ECB. 2024. *Eurosystem staff macroeconomic projections*. Frankfurt am Main: European Central Bank, December.
- . 2025a. "Account of the monetary policy meeting of the Governing Council of the European Central Bank held in Frankfurt am Main on Wednesday and Thursday, 29-30 January 2025". Frankfurt am Main: European Central Bank, 27 February. Accesat 05 15, 2025.

- <https://www.ecb.europa.eu/press/accounts/2025/html/ecb.mg250227~5a2b6faa14.en.html>.
- 2025b. "Key ECB interest rates". Frankfurt am Main: European Central Bank. Accesat 05 15, 2025. https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/key_ecb_interest_rates/html/index.en.html.
- 2025c. *The euro area bank lending survey – Fourth quarter of 2024*. Frankfurt am Main: European Central Bank, January.
- EU. 2024. „Regulation (EU) 2024/1252 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 establishing a framework for ensuring a secure and sustainable supply of critical raw materials.” *Official Journal of the European Union*. Brussels, 11 April. Accesat 05 15, 2025. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401252.
- Eurostat. 2025a. „Household saving rate down to 15.3% in the euro area.” *Euro indicators*. 13 January. Accesat 05 15, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-13012025-ap>.
- 2025b. „Real GDP growth rate - volume.” *Data Browser*. 15 February. Accesat 05 15, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>.
- 2025c. „Annual inflation up to 2.4% in the euro area.” *Euro indicators*. 17 January. Accesat 05 15, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-17012025-ap>.
- 2025d. „Euro area unemployment at 6.1%.” *Euro indicators*. 1 April. Accesat 05 15, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/3-01042025-bp>.
- 2025e. „Employment - annual statistics.” *Statistics Explained*. April. Accesat 05 15, 2025. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Employment_-_annual_statistics.
- 2025f. „Euro area government deficit at 3.1% and EU at 3.2% of GDP.” *Euro indicators*. 22 April. Accesat 05 15, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/2-22042025-ap>.
- 2025g. „Government finance statistics.” *Statistics Explained*. 22 April. Accesat 05 15, 2025. <https://ec.europa.eu/eurostat/>

statistics-explained/index.php?title=Government_finance_statistics.

- FAO. 2024. „Country Briefs: Russian Federation.” *GIEWS - Global Information and Early Warning System*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 21 November. Accesat 05 15, 2025. <https://www.fao.org/giews/countrybrief/country.jsp?code=RUS>.
- Fed. 2025. „Monetary Policy Report.” *Report to Congress*. Washington, DC: Board of Governors of the Federal Reserve System, 7 February.
- Global Times. 2025. ”China’s foreign trade remains buoyant, setting a new record of 43.85 trillion yuan in 2024”. Beijing, 13 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.globaltimes.cn/page/202501/1326764.shtml>.
- IEA. 2022. ”The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions”. *World Energy Outlook Special Report*, Paris: International Energy Agency.
- IMF. 2025a. ”World Economic Outlook: A Critical Juncture amid Policy Shifts”. *Survey*, Washington, DC: International Monetary Fund.
- . 2025b. ”World Economic Outlook Database”. Washington, DC: International Monetary Fund, April. Accesat 04 15, 2025. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2025/april>.
- . 2025c. ”Real GDP growth”. Washington, DC: International Monetary Fund. Accesat 05 15, 2025. https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/CHN?zoom=CHN&highlight=CHN.
- Interfax. 2025. ”Unemployment in Russia remains at 2.3%, real disposable incomes grow 8.4% in 2024 – Mishustin”. Moscow, 7 February. Accesat 05 15, 2025. <https://interfax.com/newsroom/top-stories/109659>.
- Katser-Buchkovska, Nataliya. 2024. „The future of critical raw materials: How Ukraine plays a strategic role in global supply chains.” *Supply Chains and Transportation*. Cologne: World Economic Forum, 9 July. Accesat 05 15, 2025. <https://www.weforum.org/stories/2024/07/the-future-of-critical->

raw-materials-how-ukraine-plays-a-strategic-role-in-global-supply-chains.

- Kholina, Maria. 2024. „Zelenskyy presented Ukraine's victory plan in Parliament: Details.” *RBC-Ukraine*. Kyiv, 16 October. Accesat 05 15, 2025. <https://newsukraine.rbc.ua/news/zelenskyy-presented-ukraine-s-victory-plan-1729072872.html>.
- Kluge, Janis. 2024. „The Russian Economy at a Turning Point: As the War Boom Ends, the Kremlin Faces Growing Economic Risks.” *SWP Comment 2024/C 53*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 29 11. Accesat 05 15, 2025. <https://www.swp-berlin.org/publikation/the-russian-economy-at-a-turning-point>.
- Kyllmann, Carolina. 2025. „German finance ministry aims for quick 2025 budget adoption, seeks cuts”. Berlin: Clean Energy Wire, 20 May. Accesat 05 15, 2025. <https://www.cleanenergywire.org/news/german-finance-ministry-aims-quick-2025-budget-adoption-seeks-cuts#>.
- Liang, Xiao, Nan Tian, Diego Lopes da Silva, Lorenzo Scarazzato, Zubaida A. Karim și Richard Jade Guiberteau. 2025. „Trends in World Military Expenditure.” *SIPRI Fact Sheet*. Solna: Stockholm International Peace Research Institute, April.
- Liu, Zheng și Mollie Pepper. 2023. „Can Monetary Policy Tame Rent Inflation?” *FRBSF Economic Letter*. Federal Reserve Bank of San Francisco, 13 February. Accesat 05 15, 2025. <https://www.frbsf.org/research-and-insights/publications/economic-letter/2023/02/can-monetary-policy-tame-rent-inflation>.
- Méheut, Constant, Kim Barker și Maria Varenikova. 2024. „Cajole, Plead and Flatter: Ukraine Makes Its Case to Trump.” *The New York Times*, 14 December. Accesat 05 15, 2025. <https://www.nytimes.com/2024/12/14/world/europe/trump-ukraine-russia.html>.
- NATO. 2024. „Washington Summit Declaration.” *Press Release*. Brussels, 10 July. Accesat 05 15, 2025. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227678.htm.
- . 2025a. *The Secretary General's Annual Report 2024*. Brussels.
- . 2025b. „Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2024).” *Press Release*. Brussels: Public Diplomacy Division, April.

- Naudé, Yolanda. 2021. "China: The Property Market". St Peter Port: Peregrine Wealth. Accesat 05 15, 2025. <https://www.peregrine.gg/citation/china-the-property-market>.
- NBSC. 2025a. "Investment in Real Estate Development in 2024". Beijing: National Bureau of Statistics of China, 18 January. Accesat 05 15, 2025. https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202501/t20250124_1958446.html.
- . 2025b. "Consumer Price Index for December 2024". Beijing: National Bureau of Statistics of China, 10 January. Accesat 05 15, 2025. https://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202501/t20250114_1958199.html.
- . 2025c. "National economy witnessed steady progress amidst stability with major development targets achieved successfully in 2024". Beijing: National Bureau of Statistics of China, 17 January. Accesat 05 15, 2025. https://english.www.gov.cn/archive/statistics/202501/17/content_WS6789c0a2c6d0868f4e8e ee3c.html.
- NBU. 2024a. „NBU Raises Key Policy Rate to 13.5%.” *News*. Kyiv: National Bank of Ukraine, 12 December. Accesat 05 15, 2025. <https://bank.gov.ua/en/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-pidvischiv-oblikovu-stavku-do-135>.
- . 2024b. „Ukraine’s International Reserves Increased by 42% to over USD 40.5 Billion in 2023.” *News*. Kyiv: National Bank of Ukraine, 5 January. Accesat 05 15, 2025. <https://bank.gov.ua/en/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-uprodovj-2023-roku-na-42-ta-perevischili-405-mlrd-dol-ssha>.
- . 2025a. „Economy Explained (Based on April 2025 Inflation Report).” *News*. Kyiv: National Bank of Ukraine, 13 May. Accesat 05 15, 2025. <https://bank.gov.ua/en/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-kviten-2025-roku>.
- . 2025b. *Inflation Report*. Kyiv: National Bank of Ukraine, January.
- . 2025c. „Ukraine’s International Reserves Increased by 8% to USD 43.8 Billion in 2024.” *News*. Kyiv: National Bank of Ukraine, 7 January. Accesat 05 15, 2025. <https://bank.gov.ua/en/news/all/mijnarodni-rezervi-ukrayini-zrosli-uprodovj-2024-roku-na-8-do-438-mlrd-dol-ssha>.

- NISS. 2025. "Review of the State Budget of Ukraine for 2024 and Recommendations for 2025". Kyiv: National Institute for Strategic Studies, 30 April. Accesat 05 15, 2025. <https://niss.gov.ua/en/doslidzhennya/ekonomika/review-state-budget-ukraine-2024-and-recommendations-2025>.
- OECD. 2024. „OECD Economic Outlook, Volume 2024 Issue 2: Ukraine.” *Country note*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 4 December.
- . 2025. „Steering through Uncertainty.” *OECD Economic Outlook, Interim Report*. Paris: OECD Publishing, March.
- PBC. 2025. *China Monetary Policy Report Q4 2024*. Beijing: Monetary Policy Analysis Group of the People’s Bank of China, 13 February.
- Pepeliaev Group. 2024. "New amendments to the Russian Tax Code". Moscow, 4 December. Accesat 05 15, 2025. <https://www.pgplaw.com/analytics-and-brochures/alerts/ocherednye-popravki-v-nalogovyy-kodeks-rf-11-11>.
- PRM. 2024. "Hotărâre pentru aprobarea Strategiei naționale de apărare a Republicii Moldova pentru anii 2024-2034". Chișinău: Parlamentul Republicii Moldova, 26 decembrie. Accesat 05 15, 2025. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=146655&lang=ro.
- Reuters. 2025a. "Russian oil and gas revenues jump 26% in 2024 to \$108 billion". 13 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.reuters.com/business/energy/russian-oil-gas-revenues-jump-26-2024-108-bln-2025-01-13>.
- . 2025b. "NATO's Rutte wants 2032 deadline for new defence spending goals, Dutch PM says". 9 May. Accesat 05 15, 2025. <https://www.reuters.com/world/europe/natos-rutte-wants-2032-deadline-new-defence-spending-goals-dutch-pm-says-2025-05-09>.
- RPA. 2025. "Russia’s Foreign Trade: 2024 Changes and 2025 Trends". *Russia's Pivot to Asia*, 5 January. Accesat 05 15, 2025. <https://russiaspivottoasia.com/russias-foreign-trade-2024-changes-and-2025-trends>.
- Rutte, Mark. 2025. "Press conference by NATO Secretary General Mark Rutte following the meetings of NATO Defence Ministers

- in Brussels”. Brussels: NATO, 13 February. Accesat 05 15, 2025. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_232958.htm.
- SC PRC. 2024. ”China unveils fresh stimulus to boost high-quality economic development”. Beijing: The State Council of the People's Republic of China, 25 September. Accesat 05 15, 2025. https://english.www.gov.cn/news/202409/25/content_WS66f3602ec6d0868f4e8eb3c0.html.
- . 2025a. ”China's industrial production sees accelerated growth in 2024”. Beijing: State Council of the People's Republic of China, 17 January. Accesat 05 15, 2025. https://english.www.gov.cn/archive/statistics/202501/17/content_WS678a18b6c6d0868f4e8ee90.html.
- . 2025b. ”China maintains stable employment in 2024 with lower unemployment rate”. Beijing: The State Council of the People's Republic of China, 17 January. Accesat 05 15, 2025. https://english.www.gov.cn/archive/statistics/202501/17/content_WS678a431dc6d0868f4e8eeeb9.html.
- Shubhangi, Palve. 2025. „Russia Seizes Nearly 70% Of Ukraine’s \$26 Trillion Mineral Wealth; Trump Eyes Rare Earths Deal With Kyiv.” *The EurAsian Times*. New Delhi, 8 February. Accesat 05 15, 2025. https://www.eurasiantimes.com/the-high-stakes-mineral-war-russia-seizes-70-of-ukraines/#google_vignette.
- SIPRI. 2025. „Unprecedented rise in global military expenditure as European and Middle East spending surges.” *SIPRI for the media*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 28 April. Accesat 05 15, 2025. <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/unprecedented-rise-global-military-expenditure-european-and-middle-east-spending-surges>.
- TASS. 2025. ”Inflation in Russia exceeds projected value, totals 9.5% in 2024 – Novak”. Moscow: TASS – Russian news agency, 11 February. Accesat 05 15, 2025. <https://tass.com/economy/1911357>.
- The Kyiv Independent news desk. 2025. ”The full text of the US, Ukraine minerals agreement”. Kyiv: The Kyiv Independent, 1 May. Accesat 05 15, 2025. <https://kyivindependent.com/the-full-text-of-the-us-ukraine-minerals-agreement>.
- Trump, Donald J. 2025. ”Davos 2025: Special address by Donald J. Trump, President of the United States of America”. Davos-

- Klosters: World Economic Forum, 23 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.weforum.org/stories/2025/01/davos-2025-special-address-donald-trump-president-united-states>.
- UGS și MENRU. 2024. *Ukraine: Critical Minerals Portfolio*. Kyiv: Ukrainian Geological Survey și Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine.
- . 2025. *Ukraine: Mining Investment Opportunities - Critical Raw Materials*. Kyiv: Ukrainian Geological Survey și Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine.
- UN DESA. 2024. *World Economic Situation and Prospects as of mid-2024*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- . 2025a. *World Economic Situation and Prospects 2025*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs.
- . 2025b. *Harnessing the Potential of Critical Minerals for Sustainable Development*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, January.
- . 2025c. *World Economic Situation and Prospects as of mid-2025*. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 15 May.
- UN RICWE. 2025. "Rare earths and strategic minerals in Ukraine". Brussels: United Nations Regional Information Centre for Western Europe, 20 February. Accesat 05 15, 2025. <https://unric.org/en/rare-earths-and-strategic-minerals-in-ukraine>.
- UN. 2024a. "Pact for the Future, Global Digital Compact and Declaration on Future Generations". New York: United Nations. <https://www.un.org/en/summit-of-the-future/pact-for-the-future>.
- . 2024b. *Resourcing the Energy Transition: Principles to Guide Critical Energy Transition Minerals Towards Equity and Justice*. New York: UN Secretary-General's Panel on Critical Energy Transition Minerals.
- US CB. 2025. „New Residential Construction.” *Business and Industry – time series/time charts*. Suitland: US Census Bureau. Accesat 05 15, 2025. <https://www.census.gov/econ/currentdata/?programCode=RESCONST&startYear=2022&endYear=2024&categorie>

s[]=APERMITS&dataType=TOTAL&geoLevel=US&adjusted=1¬Adjusted=0&errorData=0#table-results.

- US Presidency. 2017. *A Federal Strategy To Ensure Secure and Reliable Supplies of Critical Minerals*. Washington, DC: Federal Register - The Daily Journal of the United States Government, 20 December. Accesat 05 15, 2025. <https://www.federalregister.gov/documents/2017/12/26/2017-27899/a-federal-strategy-to-ensure-secure-and-reliable-supplies-of-critical-minerals>.
- WB. 2024. *China Economic Update*. Washington, DC: World Bank, December.
- . 2025. *Global Economic Prospects*. Washington, DC: World Bank, January.
- WB, GoU, EU, UN. 2025. *Ukraine – Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4)*. Washington, DC: World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations, February.
- WTO. 2025. *World Trade Statistics – Key insights and trends 2024*. Geneva: World Trade Organization. Accesat 05 15, 2025. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/world_trade_statistics_e.htm.
- Yan, Jackie. 2025. *China Economic Quaterly Q4 2024 and Two Sessions 2025*. PricewaterhouseCoopers China.
- Zhou, Qian și Giulia Interesse. 2025. "China's Economy Report Card for 2024: GDP, Trade, FDI". China Briefing, 20 January. Accesat 05 15, 2025. <https://www.china-briefing.com/news/chinas-economy-in-2024-gdp-trade-fdi>.

CAPITOLUL 5

ROLURI ȘI PROFILURI GEOPOLITICE ALE ACTORILOR NESTATALI VIOLENȚI DIN ORIENTUL MIJLOCIU ȘI AFRICA

Mirela ATANASIU

În teoria relațiilor internaționale, rolul central, ca subiect al sistemului global, este acordat statului. Totuși, ca rezultat a globalizării, s-a semnalat în literatura de specialitate o creștere a importanței actorilor nestatali (în termeni de diversificare a profilurilor și rolurilor geopolitice) (Charountaki 2022, 1), tendință care are potențial de afectare a statutului statului în sistemul de relații internaționale. De altfel, realitatea politică apărută în acest context a fost dinamizată de schimbările mai ample care au loc la nivel global în distribuția puterii, pe ansamblu, dar și de vidurile de guvernare, create în statele din regiunile afectate de conflicte, care fac ca tot mai mulți oameni să accepte să fie guvernați și reprezentați de organizații de multe ori teroriste și/sau insurgente, să fie nevoiți să apeleze la armate neregulate pentru asigurarea securității militare și la sisteme economice (de multe ori ilicite), controlate de actori nestatali pentru asigurarea mijloacelor de trai.

Premisa de la care pornim în lucrarea de față este aceea că *actorii nestatali violenți, care manifestă scopuri politice, pe fondul folosirii unor instrumente de putere, considerate în mod tradițional ca atribute ale statului (diplomatic, informațional, militar, economic) și cu o tipologie din ce în ce mai complexă, dețin roluri și profiluri geopolitice în creștere pe scena relațiilor internaționale*. Această premisă devine ipoteză de lucru în analiza de față.

Demonstrarea acestei ipoteze are importanță majoră pentru definirea cadrului teoretic și metodologic al disciplinei relații internaționale, precum și subsecvent pentru discipline precum științele politice, geopolitica și studiile de securitate.

Scopul cercetării în capitolul de față este limitat la testarea valabilității ipotezei enunțate pentru regiunile Orientul Mijlociu și Africa, focalizată pe actorii nestatali violenți care manifestă scopuri politice (așadar, în această analiză nu sunt incluse organizațiile care au ca principal scop desfășurarea de activități de criminalitate organizată).

Pentru atingerea scopului cercetării, se vor urmări ca obiective principale: *conceptualizarea* actorilor nestatali prin prisma teoriei relațiilor internaționale; *identificarea actorilor nestatali* violenți importanți care manifestă scopuri politice în regiunile care fac obiectul analizei și încadrarea lor, conform tipologiei hibride, creată din combinarea celor realizate de Marianna Charountaki, în lucrarea „Mapping Non-State Actors in International Relations” (Vol. 1), ediție 2022, și Klejda Mulaj, în lucrarea „Violent Non-State Actors in World Politics”, ediție 2010; *identificarea rolurilor geopolitice* în termeni de proeminență regională (pe baza analizei evoluției instrumentelor de putere – diplomatic, informațional, militar, economic, religios – DIME-R) a unora dintre actorii nestatali violenți cu scopuri politice în anul 2024.

Ca metode de cercetare, pentru verificarea ipotezei de cercetare și atingerea scopului lucrării, vor fi folosite:

- analiza de conținut a unor lucrări din literatura de specialitate, documente strategice și/sau juridice, discursuri ale unor personalități internaționale (lideri politici, specialiști proeminenți în discipline precum relații internaționale sau științe politice etc.) pentru identificarea actorilor nestatali violenți cu importanță regională la momentul actual și încadrarea lor într-o tipologie combinată, dezvoltată din cea realizată de Marianna Charountaki, specializată în teoria relațiilor internaționale și securitatea Orientului Mijlociu, care activează la Universitatea Lincoln, și Klejda Mulaj, specialistă în relații internaționale, care activează la Universitatea din Exeter;
- analiza comparativă, cu ajutorul formulei instrumentelor de putere (diplomatic, informațional, militar, economic – DIME), folosită în mod tradițional pentru evaluarea puterii naționale a statelor, la care adăugăm instrumentul religios (R), care potențează vizibil viața politică în regiunile musulmane, pentru a identifica, pe baze științifice, modificările în rolurile și profilurile geopolitice deținute de actorii nestatali de la

înființare până în prezent și pentru a constata sau nu diversificarea rolurilor acestora pe scena politică, dar și care tip de actori nestatali violenți prevalează în regiunile studiate.

5.1. Reprezentarea actorilor nestatali în teoria relațiilor internaționale

Actorii statali sunt considerați a fi elementul tradițional de raportare a sistemului de relații internaționale, totuși, în ultima perioadă o serie de actori nestatali apar în acest spectru și joacă diverse roluri pe scena internațională, de multe ori de pe poziție de forță, comparativ cu actorii statali cu care se confruntă.

Unii specialiști susțin că „actorii nestatali, împreună cu globalizarea și liberalizarea au redus puterea și autoritatea statelor în sistemul internațional” (Baral 2024), deoarece „pe măsură ce globalizarea se intensifică și interconectivitatea crește, capacitatea actorilor nestatali de a transcende frontierele naționale și abordarea problemelor globale au crescut, ridicând întrebări cu privire la natura evolutivă a puterii în sistem internațional” (Shabir și Fatima 2024), context în care „actorii nestatali joacă roluri din ce în ce mai importante în guvernare și afaceri internaționale” (National Intelligence Council 2023, 1). Mai mult, progresele tehnologice le facilitează actorilor nestatali violenți desfășurarea de operațiuni din ce în ce mai letale (National Intelligence Council 2023, 2).

Această realitate este pusă pe seama adaptabilității în scădere a instituțiilor statului la schimbările din mediul internațional tot mai divizat și mai contestat, dar și pe seama deținerii în creștere de resurse și capabilități, în termeni de instrumente de putere, de către actori situați în afara controlului guvernamental, ceea ce, evident, face din actorii nestatali concurenți mai puternici în domenii în care statele-națiune dominau în perioada westfaliană, dar și elemente care pot influența interesele de putere ale statelor.

Unii actori nestatali au facilitat apariția și/sau consolidarea unor noi modalități de guvernare în Orientul Mijlociu. De exemplu, Peshmerga, poliția municipală și Asayish sunt principalii actori de securitate ai Guvernului Kurd Regional (KRG) în Kurdistanul Irakian, entitate statală, înființată în 2005, care, prin Constituția sa, se bucură de un grad considerabil de autonomie în Rojava — regiunea autonomă kurdă *de facto*, din nordul Siriei. Situații similare, în care actori nestatali

au roluri în guvernare sunt și în Libia, unde guverne concurente au coexistat în fosta capitală Tripoli și în Tobruk, la estul țării.

În Africa, Boko Haram a dat semne clare de regionalizare, extinzându-și operațiunile în Africa de Vest și creând legături cu grupurile afiliate al-Qaeda. Scopul declarat al Boko Haram este de a islamiza cea mai populată țară din Africa, dar la fel ca grupurile islamiste nigeriene anterioare, din care există o lungă tradiție în Sahel, nemulțumirea care îi determină pe tinerii nigerieni și pe alți tineri musulmani din Africa de Vest să se alăture insurgenței are rădăcini în mai mult decât ortodoxia religioasă și nu poate fi dezlegată de marginalizarea lor economică, socială și politică.

Creșterea influenței și puterii actorii nestatali în politica internațională provoacă noțiunile tradiționale, precum suveranitatea statului, dar și alterarea dinamicii guvernării globale, deoarece actorii nestatali care variază de la corporații multinaționale și organizații neguvernamentale, la rețele transnaționale, companii multinaționale, instituții internaționale și chiar indivizi au posibilitatea modelării politicilor, influențării deciziilor în foruri naționale și internaționale și contestării autorității statelor suverane atunci când interesele actorilor statali și nestatali sunt în antagonism.

5.2. Către o tipologie complexă a actorilor nestatali violenți din Orientul Mijlociu și Africa

Orientul Mijlociu și Africa prezintă cel mai mare număr de conflicte inter- și intrastatale, iar guvernele sunt mai des contestate decât în restul lumii (Elayah și Alzandani 2024). Majoritatea conflictelor sunt noninternaționale, implicând o multitudine de actori nestatali înarmați și intervenții militare străine ale puterilor occidentale, Federației Ruse și țărilor vecine.

Conflictele care cuprind Orientul Mijlociu și Africa sunt cu prioritate identitare sau geopolitice (remanențe colonialiste ale împărțirii teritoriale în state, fără a se ține cont de identitățile diverse ale unor populații forțate să coabiteze pe același teritoriu).

În ceea ce privește conflictele identitare, în ambele regiuni, primează cele etnico-religioase (derivând, pe de-o parte, din alteritatea religiei islamice față de celelalte existente și din scindările din interiorul acestei religii existente între diferite grupuri islamice – sunniți, șiiți,

alawiți etc. –, iar pe de altă parte, din diferențele etnice ale unor grupuri identitare, care sunt instrumentalizate în scopuri politice de diferiți actori statali sau nestatali). Totuși, în Africa, rasismul este încă activ, alimentând conflicte identitare, rezultate din segregarea socială, pe baza culorii pielii indivizilor.

Întreaga regiune a Orientului Mijlociu este marcată de conflictul intramusulman dintre blocul sunnit, format din Arabia Saudită, statele Golfului, Egipt și Turcia, și cel šiit, condus de Iran și care sprijină o parte din Siria, sudul și centrul Irakului, milițiile Hezbollah din Liban și cele Hamas din Fâșia Gaza. Astfel, pe de-o parte, grupul sunnit a susținut revoltele din Siria împotriva fostei conduceri šiite a președintelui Bashar Al Assad, și pe cele din Irak împotriva președintelui kurd Abdul Latif Rashid. Pe de altă parte, Iranul (reprezentant al ramurii šiite islamice) vizează controlul întregii regiuni și se folosește de entități nestatale, legate ideologic de Teheran, pentru a submina legitimitatea rivalilor săi regionali, printre scopurile sale politice numărându-se și distrugerea statului Israel.

Regiunile de studiu sunt identificate în 2024 ca fiind caracterizate de turbulențe militare, religioase, etnice și emigraționiste. Aceste turbulențe derivă din faptul că atât Orientul Mijlociu, cât și o mare parte din Africa sunt marcate de „conflicte metastazante, tragedii umane și schimbări geopolitice majore” (Ouhri, Springs și Rashed 2024), evident declanșate de instrumentalizarea politică a diferențelor identitare marcante, în special a celor etnice și religioase de către actorii nestatali care folosesc violența ca principală armă în atingerea scopurilor lor diverse (Atanasiu 2024). Pe de-o parte, Orientul Mijlociu găzduiește unul dintre cele mai acute conflicte, cel extrem de efervescent din anul 2024 – în Gaza –, care i-a determinat pe specialiștii în analiza conflictelor să declare că „cel mai periculos și violent loc din lume în acest moment este Palestina – în special Gaza, cu 87% din populația palestiniană expusă la violență extremă” (ACLEED 2024) și că „peste 16.938 de evenimente conflictuale au avut loc în Palestina în timpul acestor 12 luni” (ACLEED 2024). Mai mult, în Orientul Mijlociu, la creșterea nivelului de violență, în ansamblu, a contribuit și instabilitatea politică în creștere, pe fondul atât al schimbărilor guvernamentale din Libia, cât și al alegerilor care au avut loc în Algeria, Siria, Iran, Iordania, Kuweit și Siria (în urma răsturnării regimului Assad). De asemenea, escaladarea activităților violente din partea Houthi, în Yemen și Marea Roșie, Hezbollah, în Liban, și a milițiilor pro-Iran, în Irak, și riscul unui

război regional au împins din nou actorii armați regionali nestatali în prim planul agendei internaționale. Pe de altă parte, în Africa, în 2024, „instabilitatea generată de actori armați nestatali și amenințările reprezentate de economiile ilegale au crescut” (Felbab-Brown 2024), conflicte cu rată ridicată de violență desfășurându-se în special în Sudan, în Yemen și în Sahel (ACLED 2024). Astfel, în Africa conflictele persistente agravează crizele de guvernare, punând în tensiune regiunile deja fragile și deschizând ușa exploatării străine prin forțe proxy traficului de resurse și manipulării informațiilor. Mai mult, toate aceste conflicte sunt însoțite în ambele regiuni de emergența terorismului islamist, proliferat de organizații precum Hamas, Hezbollah, al-Qaeda, Houthi etc., dar și de diversificarea crimei organizate (care nu face obiectul analizei de față).

5.2.1. O tipologie a actorilor nestatali violenți din Orientul Mijlociu și din Africa, în funcție de finalitatea urmărită

Sintagma „actor nestatal” identifică „o entitate nesuverană care exercită o putere politică semnificativă și un control teritorial, care se află în afara controlului unui guvern suveran și folosește adesea violența în urmărirea obiectivelor sale” (22 U.S.C. 6402 2023, 1778). Astfel, din definiția dată, derivă o primă tipologie a actorilor nestatali, respectiv dacă folosesc violența sau nu în urmărirea scopurilor lor. Astfel, actorii statali pot fi împărțiți în violenți și neviolenți.

Marianna Charountaki, specialistă în teoria relațiilor internaționale de la Universitatea Lincoln, face o tipologie a actorilor nestatali, în general, din punctul de vedere al *modus operandi*, organizându-i în subtipurile: „instituții; grupuri militare neregulate și miliție; grupuri fundamentaliste; grupuri etnice; «state viitoare»” (Charountaki 2022, 3). Totuși, pentru a elimina categoriile mult prea largi, renunțăm să integrăm subtipul „instituție” în tipologia noastră, deoarece nu servește scopului cercetării, instituțiile fiind, de obicei, actori statali neviolenți care normează interacțiunile economice, sociale sau de altă natură, având rol în prevenirea sau combaterea violenței.

Klejda Mulaj, specialistă în relații internaționale la Universitatea din Exeter, vede actorii nestatali violenți (*violent nonstate actors* – VNSA) ca „recurgând la atacuri organizate brutale ca metodă eficientă de a-și promova scopurile politice sau de altă natură” (Mulaj 2010). De asemenea, autoarea identifică drept subtipuri de actori nestatali violenți: „mişcări de eliberare națională care se confruntă cu o forță de ocupație,

insurgenți implicați în lupte politice și militare prelungite care contestă puterea și legitimitatea unui guvern de conducere, *teroriști* care folosesc amenințări sau acte violente pentru a produce schimbări politice, *forțe armate neregulate*, dar recunoscute, care lucrează într-o zonă neguvernată sau într-un stat aflat în declin și *miliții de mercenari* sau *unități militarizate*” (Mulaj 2010).

Deși tipologii ale actorilor nestatali violenți pot fi create într-o varietate largă, așa după cum demonstrează literatura de specialitate (Rauta 2020; Rubin 2022; Marton 2024; Longley 2022), în lucrarea de față ne focalizăm pe realizarea și raportarea la o tipologie adaptată metodologic pe baza celor prezentate mai sus, conform lucrărilor celor două specialiste în relații internaționale, Klejda Mulaj și Marianna Charountaki, *în funcție de finalitatea urmărită de fiecare actor nestatal violent*. Astfel, combinând subtipurile celor două tipologii la care facem referire, pe baza criteriului enunțat mai sus, am identificat, ca fiind utilă scopului cercetării, raportarea la următoarele subtipuri de VNSA: *mișcări de eliberare națională; grupuri insurgente; grupări fundamentaliste; organizații teroriste; forțe armate neregulate*⁴⁷; *grupuri etnice/rasiale*⁴⁸; *viitoare state*⁴⁹, pe care le vom detalia în cele ce urmează pentru o mai bună înțelegere ontologică.

Mișcările de eliberare națională au drept finalitate *eliberarea de sub o forță de ocupație*. Acestea sunt influențate de factori interni (identitate națională, cultură, religie, economie etc.) și externi (rămășițele imperialismului, colonialismului și Războiului Rece, dar și intervenția internațională). Astfel, „în Africa, mișcările de eliberare sunt

⁴⁷ În subtipul forțelor armate neregulate, considerăm toate forțele armate care nu aparțin autorității statale (inclusiv, subtipul conturat de Charountaki – grupuri militare neregulate și miliție). Evident, vor exista suprapuneri cu celelalte subtipuri de VNSA incluse în analiză, dar considerarea subtipului este justificată de finalitatea sensibil diferită față de celelalte.

⁴⁸ Acesta este un subtip aparte care poate fi considerat în analiza actorilor nestatali din regiunile de studiu (Orientul Mijlociu și Africa) atunci când joacă un rol semnificativ în sfera politică, economică, socială sau militară, independent de statul național. De obicei, acest subtip nu ar trebui să fie violent (deși există cazuri particulare care contrazic teorema), dar este instrumentalizat identitar, în scopul obținerii unor beneficii pentru grupurile etnice/rasiale, ceea ce provoacă violență proliferată prin intermediul altor subtipuri de VNSA (fundamentaliste, teroriste, insurgente, forțe neregulate).

⁴⁹ „Viitoarele state” reprezintă cea mai structurată formă de VNSA, care, deși reprezentate de structuri de guvernare pașnice, în esență, care colaborează cu ceilalți actori internaționali, sunt susținute și de actori care exercită violență extremă. Așadar, acestea sunt susținute în atingerea finalității lor atât de actori nestatali neviolenți, precum partide politice sau ONG, cât și de diferite organizații, precum mișcări de eliberare națională, grupuri insurgente, grupuri fundamentaliste islamice, forțe armate neregulate, dar și grupări etnice violente.

mișcări naționaliste care au recurs la luptă armată pentru a răsturna colonialismul, conducerea minorității albe sau guvernele postcoloniale opresive” (Southall 2019), specifice secolelor anterioare, totuși, unele din categoria unor astfel de organizații sunt remanente în unele state africane ca partide de guvernare sau coaliții antiguvernamentale. De exemplu: în Angola, Mișcarea Populară pentru Eliberarea Angolei – MPLA –, de factură socialistă, a ajuns la guvernare în 2022, în detrimentul Frontului Național pentru Eliberarea Angolei (FNLA – aripa dreaptă) și Uniunii Naționale pentru Independența Totală a Angolei (UNITA – antisocialistă) (Open Doors 2024, 3). Similar, în Orientul Mijlociu, a existat mișcarea panarabă, care a urmărit unificarea lumii arabe într-un stat național comun și eliberarea de sub influența colonialistă (revoluția egipteană din 1952, loviturile de stat militare repetate din Siria și Irak, războaiele arabo-israeliene din 1948, 1967, 1973). În prezent, Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP) și Hamas sunt reprezentative, ca mișcări, de eliberare națională, pentru Teritoriile Ocupate Palestiniene, iar Guvernul Regional al Kurdistanului, pentru crearea unui stat autonom kurd în nordul Irakului.

Grupurile insurgente sunt văzute ca „rebeliuni armate ale unor secțiuni ale populației împotriva guvernelor legale, constituite cu sprijinul sau simpatia populației locale, obținută voluntar sau prin constrângere” (Javed 2014, 2) sau ca organizații care desfășoară „activitate politico-militară, direcționată către controlarea parțială sau totală a resurselor unui stat cu ajutorul forțelor armate neregulate și organizațiilor politice ilegale” (CIA 2011, 2). Așadar, scopul lor final este *controlul unui stat sau al unei regiuni*. Acestea tind să adopte forme neregulate de conflict (gherilă, acțiuni subversive, terorism etc.), deoarece, inițial, le lipsesc resursele necesare de a se confrunța direct cu guvernul în exercițiu într-un război clasic.

Grupările fundamentaliste sunt concentrate pe convingeri care „sunt adesea conectate cu convingeri extremiste, radicale sau fanatice sau ideologii teroriste, precum și cu terorismul, radicalizarea și extremismul violent” (Peels și Kindermann 2022). Așadar, nu neapărat religioase ci și filosofice sau ideologice. Totuși, o mare parte din comportamentul fundamentalist se concentrează pe „protejarea unei formule religioase, considerată ca fiind autentică de un grup și văzută de membrii grupului ca fiind amenințată de forțe opuse” (Marbaniang 2010). În acest context, se identifică faptul că „fundamentalismul religios servește scopului politic de a stabili o ordine politică, construită

pe un regim teocratic dezvoltat pentru a controla standardele teologice, politice, culturale și morale ca formă de atingere și menținere a unității sociale” (Oliveira de Souza 2024). Înainte de izbucnirea Primăverii Arabe, la începutul anilor 2010 și 2011, fundamentalismul religios islamic care are drept finalitate dorită *instaurarea unor regimuri politice islamiste* „a jucat demult un rol semnificativ în peisajele politice și sociale ale regiunii Orientul Mijlociu și Africa de Nord (MENA)” (Bania 2025, 1), realitate care a continuat și în prezent. Așadar, grupurile fundamentaliste islamice promovează o interpretare strictă a Islamului, având ca obiectiv reconfigurarea ordinii sociale și politice, în conformitate cu viziunea lor religioasă.

Organizațiile teroriste sunt cele despre care „o instanță constată că sunt direct sau indirect implicate în pregătirea, planificarea, asistarea sau promovarea comiterii unui act terorist sau sunt desemnate de un guvern ca atare prin reglementări juridice” (Australian Government 2025).

Terorismul este un fenomen cu mai multe fațete, deoarece „nu derivă numai din fundamentalismul religios, deși poate fi (și uneori este) rezultatul final al unei traiectorii ideologice, identificate ca fundamentaliste” (Pratt 2018). Totuși, statisticile arată că, între 1979 și 2024, 30,4% din atacurile teroriste din Orientul Mijlociu și Africa de Nord și 35,2% din cele din Africa Subsahariană sunt de natură *islamistă* (Foundation pour l'Innovation Politique 2025), ceea ce îl cataloghează drept cel mai vehiculat tip de terorism în regiunile studiate. Totodată, „activitățile violente care implică grupuri islamiste militante din Sahel – în principal Frontul de Eliberare Macina, Statul Islamic din Sahara Mare și Ansaroul Islam – s-au dublat în fiecare an din 2015” (Le Roux 2019, 1). Finalitățile urmărite ale organizațiilor teroriste islamiste sunt diverse (*răsturnarea guvernelor, înființarea de noi state, forțarea schimbărilor de politică sau pur și simplu dorința de a provoca frică și haos pentru a destabiliza societățile*), ținând obiective politice, ideologice, etnice, religioase și/sau naționaliste.

Forțele armate neregulate „sunt persoane sau grupuri înarmate care nu sunt membri ai forțelor armate regulate, poliției sau altor forțe de securitate internă” (Joint Publication 3-24 2018) și care „operează în afara limitelor structurilor militare convenționale, utilizând tactici și strategii neconvenționale, adesea în război neregulat. Acestea pot include grupuri insurgente, de gherilă sau criminale sau orice combinație a acestora și pot fi afiliate cu diverși actori, cum ar fi

mercenari, oficiali corupți și entități compromise. Finalitatea dorită a forțelor armate neregulate este aceea *de a sprijini forțe guvernamentale/antiguvernamentale pentru menținerea/obținerea supremației politico-militare într-o anumită regiune/stat*, de la caz, la caz.

Grupurile etnice/rasiale au influență regională, istorică și culturală și, în unele cazuri, dispun de capacități organizatorice și armate proprii sau acționează prin forțe proxy (intermediare), precum grupări insurgente, fundamentaliste și/sau teroriste. Existența acestui subtip în cele două regiuni persistă, ca urmare a conflictelor armate, „bazate pe diferențe identitare, în special rasiale, religioase și/sau etnice (...) rezultatul cultivării artificiale în conștiința părților a unor antagonisme între diferite grupuri identitare, cu ajutorul unor ideologii politice sau de altă natură care prezintă supremația unui grup identitar față de altele” (Atanasiu 2024, 104). Finalitatea dorită de acestea este, de obicei, obținerea unor drepturi politice pentru un anumit grup etnic/rasial.

Viitoarele state (*states-to-be*) reprezintă „organizări sau grupuri care urmăresc formarea unor state” (Charountaki 2022, vii), „aspirând la un rol egal cu cel al entităților statale pe scena internațională și, ca atare, par, după state, a fi cei mai importanți actori nestatali pentru ontologia Relațiilor Internaționale” (Charountaki 2022, 4). Evident, aceste inițiative urmăresc ca finalitate *câștigarea atributelor unui stat*, conform Convenției de la Montevideo, „o populație permanentă, un teritoriu definit, un guvern și capacitatea de a conduce relații internaționale” (Britannica 1933) și, implicit, *crearea unor state recunoscute internațional*, de obicei, prin segregarea unei părți din populația și teritoriul unui stat deja recunoscut internațional.

În concluzie, subtipurile de VNSAs care vor fi cuprinse în analiza din secțiunea următoare vor fi: *A – mișcări de eliberare națională care au drept scop eliberarea de sub o forță de ocupație; B – grupuri insurgente care urmăresc căderea/înlocuirea unui anumit guvern; C – grupuri fundamentaliste islamice care au drept scop implementarea fundamentelor legii islamice în toate aspectele unui stat, inclusiv cel politic (regimuri islamiste); D – organizații teroriste care urmăresc schimbări diverse (răsturnarea guvernelor, înființarea de noi state, forțarea schimbărilor de politică sau pur și simplu dorința de a provoca frică și haos pentru a destabiliza societățile); E – forțe armate neregulate care au ca scop sprijinirea forțelor*

guvernamentale/antiguvernamentale pentru menținerea/obținerea supremației politico-militare într-o anumită regiune/stat; F – grupuri etnice/rasiale violente care urmăresc obținerea unor drepturi politice pentru un anumit grup etnic cu ajutorul organizărilor proprii sau prin proxy (forțe armate neregulate/grupuri insurgente/grupuri fundamentaliste/organizații teroriste); G – „viitoare state” care au drept scop crearea unor state recunoscute internațional.

5.2.2. Operaționalizarea tipologiei în cele două regiuni de studiu

Tabelul nr. 1 reprezintă o exemplificare pentru a arăta complexitatea tipologiei actorilor nestatali violenți (VNSAs) activi, la momentul prezent, în Orientul Mijlociu și în Africa, în funcție de finalitatea urmărită de aceștia, dar nu se dorește a fi o reprezentare cuprinzătoare a tuturor VNSAs din regiunile de studiu. Aceștia sunt separați pe regiunile de analiză, deși de multe ori, actorii nestatali la care se face referire sunt activi atât în Orientul Mijlociu, cât și în Africa, având caracter transregional. Totuși, fiecare dintre aceștia va fi încadrat în regiunea în care are prezență dominantă.

Tabelul 1: Tipologia actorilor nestatali violenți, în funcție de scopul final

Subtip	Actori nestatali violenți	
	Africa	Orientul Mijlociu
A	- Polisario Front , înființată în 1973, este o organizație politico-militară care se străduiește să pună capăt controlului marocan asupra fostului teritoriu spaniol al Saharei de Vest (<i>Western Sahara</i>), în nord-vestul Africii, și să câștige independența pentru acea regiune (Britannica 2025).	- Hamăs (Mișcarea Islamică de Rezistență) , organizație politică islamistă sunnită naționalistă palestiniană, formată, în 1987, din Frăția Musulmană (NCTC 2025), luptă pentru eliberarea Teritoriilor Ocupate Palestiniene de sub Israel și pentru recunoașterea statului palestinian. Organizația are o aripă militară, Brigăzile al-Qassam (Knipp 2023); - Armata Siriană de Eliberare (FSA) , braț armat al <i>Coaliției de Opoziție Siriene</i> , încorporează numeroase grupuri rebele descentralizate ale opoziției siriene. A fost constituită în timpul Războiului Civil Sirian din 2011, inițial cu rolul de a proteja civilii și apoi, de a lupta împotriva guvernului sirian.

<p>B</p>	<p>- <i>The Harakat Shabaab al-Mujahidin</i>⁵⁰;</p> <p>- <i>Ansaroul Islam</i> are o ideologie care pune accent pe „răsturnarea statului existent și reconstrucția Djeelgodji – un puternic imperiu Fulani, încheiat de colonizarea franceză” (Oppenheimer 2024);</p> <p>- <i>M23, sau Mișcarea 23 Martie</i>, este grup rebel de insurgenți cu lideri tutsi, relansat în 2022, fiind unul dintre cele peste 100 de grupuri insurgente armate care luptă împotriva forțelor congoleze în estul Republicii Democratice Congo. Potrivit ONU, aceasta este prezentă în provincia Kivu de Nord, în zonele de graniță cu Rwanda și Uganda, și are peste 8.000 de luptători (Mureithi și Egbejule 2025);</p> <p>- <i>Hamas</i> este „un grup militant islamist care s-a desprins din ramura palestiniană a Frăției Musulmane (Robinson 2024);</p> <p><i>Boko Haram</i> „acționează ca o armată insurgentă și de gherilă” (Akowe 2024).</p>	<p>- <i>Jihadul Islamic Palestinian (PIJ)</i> este o organizație militantă islamistă sunnită proeminentă, fondată în 1979, „cu misiunea ferventă de a crea un stat palestinian islamist, susținând în același timp cu fermitate anihilarea statului Israel” (G.-A. Cristescu 2023);</p> <p>- <i>Brigăzile al-Qassam (Izz al-din al-Qassam)</i>, brațul militar al Hamas, fondat în 1991 (ECFR 2025), joacă un rol central în atacurile și atentatele teroriste împotriva Israelului. Puterea lor militară are legătură cu relațiile strânse cu Iranul;</p> <p>- <i>Statul Islamic</i> cunoscut și ca <i>ISIS, ISIL sau Dae'sh (Statul Islamic din Irak și Al-Sham)</i> a apărut `din rămășițele al-Qaeda în Irak (AQI), o ramură locală a al-Qaeda, fondată de Abu Musab al Zarqawi în 2004 (Wilson Center 2019). A declarat un „califat” în teritoriile Siriei și Irakului (Cafarella, Wallace și Zhou 2019).</p>
<p>C</p>	<p>- <i>Frăția Musulmană</i> a fost fondată în Egipt, în martie 1928 (Digi24 2013), „cândva cea mai mare mișcare de opoziție a Egiptului și un purtător de standard pentru grupurile islamiste din întreaga lume, a fost condusă în clandestinitate, pe măsură ce Abdel Fatah al-Sisi și-a consolidat puterea” (Laub 2019);</p> <p>- <i>Al-Ittihad al-Islamiya (AIAI)</i>, grup politico-militar</p>	<p>- <i>al-Qaeda</i>, fondată de Osama bin Laden în 1998, cu ideologie salafist jihadistă are ca obiectiv crearea unui Califat global și lupta împotriva influenței occidentale în țările musulmane. Ariile sale principale de acțiune sunt Orientul Mijlociu, Africa de Nord și Asia de Sud. Pentru a-și atinge scopurile, folosește ca metode terorismul internațional, atentatele sinucigașe și lupta de gherilă. Ramuri ale sale sunt al-Qaeda din Peninsula Arabă (AQAP), al-</p>

⁵⁰ Vezi descrierea inclusă în subtipul „Organizații teroriste islamiste”.

<p>islamist din Somalia, format în 1983, a devenit cea mai puternică mișcare islamică din țară la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90. AIAI s-a concentrat, inițial, pe înființarea unui stat islamic somalez. În prezent, principalele obiective ale AIAI sunt de a înființa un stat islamic sunnit radical în Somalia și de a recâștiga regiunea Ogaden din Etiopia ca teritoriu somalez printr-o campanie insurgentă. (Gov.UK 2025). Elementele militante din AIAI sunt suspectate că s-au aliniat ideologiei „jihadului global” a Al Qa’ida și că au activat în sprijinul Al Qa’ida în regiunea Africii de Est;</p> <p>Boko Haram, grup islamist, fondat, inițial, în 2002 „cu scopul de a sprijini educația islamică și de a înființa un stat islamic în Nigeria” (United Nations Security Council 2014), în 2016, s-a împărțit în două facțiuni Jama’tu Ahlis Sunna Lidda’awati wal-Jihad (JAS) și Statul Islamic din Provincia Africa de Vest (ISWAP) (International Crisis Group 2024).</p>	<p>Qaeda din Maghrebul Islamic (AQIM), al-Nusra (Siria);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Statul Islamic (ISIS/Daesh) (autodeclarat califat în 2014), fondat de Abu Bakr al-Baghdadi, are ca ideologie salafism jihadismul, iar ca obiective crearea unui califat islamic în Orientul Mijlociu și extinderea globală. Acționează în Irak, în Siria (dar a angajat atacuri și în Europa, în Asia și în Africa). Metodele de acțiune folosite sunt violența extremă, execuțiile publice, propaganda media sofisticată, recrutarea online. Deși, în 2019, a decăzut ca influență teritorială, are încă celule active care operează. - Hezbollah (Partidul lui Allah), creat de clerici șiiți susținuți de Iran în 1982, are ca ideologie islamismul șiiit, exprimat ca loialitate față de Iran (Kareem Chehayeb 2024); - Hamas, fondată de Sheikh Ahmed Yassin în 1987 are o ideologie islamist sunnită și ca obiective distrugerea Israelului și instaurarea unui stat palestinian islamic. Ariile sale principale de acțiune sunt Gaza (unde administrează de facto teritoriul) și Cisiordania. Metodele sale de acțiune sunt atacurile cu rachete, folosirea tunelurilor subterane pentru atacuri surpriză, lupte armate cu Israelul. Printre finanțatorii săi, se numără Qatar și Iran; - Frăția Musulmană (Muslim Brotherhood), fondată de Hassan al-Banna, în 1928, în Egipt are drept ideologie islamismul politic nonviolent, în principiu, dar cu ramuri radicale. Obiectivul organizației este islamizarea societății prin mijloace politice și sociale. Ariile sale principale de influență sunt în Egipt, Iordania, Siria, Palestina, Tunisia. Este reprimată în
---	---

		<p>multe state (Egipt, Arabia Saudită), dar activă clandestin;</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ansar al-Islam (Ansar al Sharia)</i> are ca ideologie salafismul jihadist, iar ca obiectiv, impunerea Shariei în statele arabe precum Irak, Libia, Tunisia, Yemen. Metodele de acțiune sunt terorismul local, dar și atacuri asupra autorităților și instituțiilor statale. Ca evoluție, multe grupuri din această organizație au fuzionat cu al-Qaeda sau cu ISIS, dar ideologia persistă; - <i>Hay'at Tahrir al-Sham (HTS)</i> (Organizația pentru Eliberarea Levantului) (ACLED 2023); - <i>Hezbollah</i> a funcționat atât ca grupare militantă, cât și ca partid politic šiit libanez. Totodată, „și-a bazat existența pe opoziția sa față de Israel, dar caută și influență în Liban, colaborează cu alți clienți iranieni din Orientul Mijlociu și a jucat un rol important în menținerea pe linia de plutire a regimului lui Bashar al-Assad în Siria” (Trauger 2024).
D	<ul style="list-style-type: none"> - <i>The Harakat Shabaab al-Mujahidin (al-Shabaab)</i> a fost aripa militantă a Consiliului somalez al tribunalelor islamice care a preluat cea mai mare parte din sudul Somaliei în a doua jumătate a anului 2006. În ciuda înfrângerii grupului de către forțele somaleze și etiopiene în 2007, al-Shabaab – grup insurgent și terorist, bazat pe clan –, și-a continuat insurgența violentă în sudul și centrul Somaliei (Counter Terrorism Guide f.a.); - <i>Ansaroul Islam</i> este „primul grup jihadist radical de origine locală”, apărut, în 2012, în Burkina Faso (Oppenheimer 2024); 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Hamas</i> (Mișcarea de Rezistență Islamică) a fost desemnată ca organizație teroristă de SUA din 1997 (Global Sanctions 2025). De asemenea, este trecută pe lista organizațiilor teroriste în Germania, în UE și în alte state (Knipp, Brigăzile al-Qassam – unitățile de luptă ale Hamas 2023); - <i>ISIS</i> (fostă Al-Qa'ida în Irak), desemnată organizație teroristă de SUA din decembrie 2004 (US Department of State 2025); - (<i>Houthi</i>) <i>Ansar Allah</i>, sprijinită de Forța Quds a Corpului Gărzii Revoluționare Islamice din Iran (IRGC-QF), care înarmează și antrenează organizații teroriste din întreaga lume, a fost declarată organizație teroristă în ianuarie 2025 (The White House 2025);

- *Ansar al-Sharia (AAS)* din Libia a apărut în urma revoluției libiene din 2011 „cu scopul de a impune Sharia și de a elimina influența SUA și occidentală din Libia” (National Counterterrorism Center 2025);

- *Ansar Bayt al-Maqdis (ABM)* – cunoscut și ca *Statul Islamic al Irakului și Levantului (ISIL) - Provincia Sinai* – este cel mai activ și mai capabil grup terorist care operează în Egipt. El urmărește distrugerea Israelului și înființarea unui emirat islamic și implementarea legii islamice Sharia în Peninsula Sinai (NCTC 2025);

- *ISIS-RDC*, afiliatul regional al ISIS în Republica Democrată Congo (RDC), „operează în estul Republicii, conducând în primul rând atacuri în provinciile Ituri și Kivu de Nord și Uganda. ISIS-RDC, cunoscută local ca Forțele Democratice Aliate (ADF) și Madina la Tauheed Wau Mujahedeen” (US Department of State 2023), a fost declarată organizație teroristă de SUA în 2021 (US Department of State 2025);

- *Al-Qa'ida în Țările Magrebului Islamic (AQIM)* – grupare extremistă musulmană sunnită din Algeria, formată, în 1998, ca Grupul Salafist pentru Predicare și Combatere (GSPC), facțiune a Grupului Islamic Armat, și-a extins aria de acțiune în Sahel, în Tunisia și în Libia. Scopul ei este „unirea tuturor musulmanilor de la Nil până la Atlantic în Jihadul

- *Hay'at Tahrir al-Sham (HTS) (Organizația pentru Eliberarea Levantului)* a fost afiliată al-Qaeda (Holtz 2023);

- *Al-Qa'ida*, înființată în 1988, și-a declarat scopul de a înființa un califat panislamic în întreaga lume musulmană (NCTC 2025). Este activă atât în Orientul Mijlociu, cât și în Africa și Asia de Sud;

- *Al-Qa'ida din Peninsula Arabă (AQAP)* este un grup extremist sunnit cu sediul în Yemen, care a apărut în ianuarie 2009, în urma unificării elementelor teroriste yemenite și saudite, semnalându-și intenția de a servi drept centru pentru terorismul regional în Peninsula Arabă (NCTC 2025);

- *Hezbollah* este considerată organizație teroristă de Statele Unite și de multe alte țări și are alianțe militare adânc înrădăcinate, cu regimuri represive și antiisraeliene din Iran și Siria. (Council on Foreign Relations 2024).

	<p>împotriva occidentalilor” (NCTC 2025);</p> <p>- Boko Haram „a ucis, a răpit, a violat și a persecutat sistematic mii de creștini în Nigeria” (European Parliament 2024).</p>	
E	<p>- Forțele de apărare a populației din Uganda (UPDF) oferă asistență de securitate, pe timp de pace, forțelor guvernamentale ale Ugandei împotriva tulburărilor civile, insurgențelor interne și terorismului (UPDF 2025);</p> <p>- Jama’at Nusrat al Islam wal Muslimeen (JNIM) este o coaliție de grupuri islamiste militante distincte cu diferite organizații, structuri, lideri și obiective, active în Sahel (Eizenga și Williams 2020), afiliate al-Qaeda (Australian National Security 2024);</p> <p>- Forțele de Sprijin Rapid (RSF) din Sudan sunt trupe militare naționale care lucrează sub comanda Comandantului Suprem, alături de forțele armate sudaneze (Sudan 2025). În 2023, în Darfurul de Nord, între ESF și Forțele Armate Sudaneze s-au declanșat ciocniri violente, pe baze etnice (împotriva comunităților nonarabe Zaghawa) (ACCLED 2024).</p>	<p>- Hay’at Tahrir al-Sham (HTS) (Organizația pentru Eliberarea Levantului) s-a format dintr-o fuziune a cinci miliții islamiste și facțiuni de opoziție în 2017 (Holtz, Examining Extremism: Hayat Tahrir Al-Sham (HTS) 2023). Este o organizație politică islamistă sunnită și un grup paramilitar, implicat în războiul civil sirian (Center for Strategic and International Studies 2018);</p> <p>- Peshmerga, constituită în anii ’60, în esență o organizație de securitate antiregim până, în 1991, la câștigarea autonomiei <i>de facto</i> de către Guvernul Kurd Regional (KRG) (Clingdael 2018), a devenit miliție oficială a statului;</p> <p>- Hezbollah are drept obiectiv lupta împotriva Israelului și promovarea influenței šiite în regiune. Ariile sale principale de acțiune sunt Liban, Siria, Irak, Yemen. Este sprijinit extern de Iran și deține un statut ambiguu, fiind parte a guvernului libanez, dar și forță paramilitară (Chehayeb 2024);</p>
F	<p>- Etnicii tuaregi (berberi nomazi) au militat pentru drepturile politice ale nativilor și locuitorilor de culoare:</p> <p>- din Mauritania prin intermediul Forțelor Africane de Eliberare din Mauritania (FLAM). Organizația</p>	<p>- Șiiții zaydiți din Yemen sunt reprezentați de Houthi, inițiată, în anii ’90, sub numele Ansar Allah ca o grupare militantă împotriva corupției. Houthi s-a radicalizat în 2003, în urma invaziei Irakului, condusă de SUA, adoptând sloganul: „Dumnezeu este mare, moarte SUA, moarte Israelului, blestemul evreilor și victorie pentru</p>

<p>paramilitară, constituită ilegal în 1983, a fost exilată în 1989-1990 (UNHCR 2004). În 2006, o aripă reformistă a FLAM s-a desprins de organizația principală pentru a participa la tranziția politică a Mauritaniei (Immigration and Refugee Board of Canada 2024);</p> <p>- în Mali, în nordul țării, <i>Mișcarea Națională pentru Eliberarea Azawadului (MNLA)</i> a dat o lovitură de stat, a alungat forțele guvernamentale din cele trei regiuni nordice maliene (Kidal, Gao și Tombouctou) și a proclamat, la 6 aprilie 2012, în mod unilateral, independența noului stat „Azawad” (Parlamentul European 2012). Ulterior, în 2023, MNLA a fuzionat cu Mișcarea Arabă din Azawad (MAA) și cu Înaltul Consiliu pentru Unitatea din Azawad (HCUA) într-o uniune care prevede alinierea celor trei grupuri atât din punct de vedere militar, cât și politic, intenționând să dea energie nouă foștilor rebeli din nord în negocierile cu guvernul din Mali (Nova.News 2023).</p>	<p>Islam” (Riedel 2017). În prezent, aceștia declară că fac parte din „axa de rezistență”, condusă de Iran împotriva Israelului, SUA și Occidentului în sens larg – alături de grupuri armate, precum Hamas și Hezbollah din Liban. În ianuarie 2024, SUA și Marea Britanie au început atacuri aeriene asupra țărilor Houthi din Yemen (BBC 2025);</p> <p>- Palestiniienii (arabi) sunt reprezentați atât de actori nestatali neviolenți (Autoritatea Palestiniană și Organizația pentru Eliberarea Palestinei), cât și de actori violenți (Hamas, Jihadul Palestinian Islamic (PIJ)).</p>
<p>G</p> <p>- Republica Arabă Democrată Sahrawi (SADR), cunoscută și sub denumirea de Republica Sahrawi și Sahara de Vest, este un stat parțial recunoscut⁵¹ în vestul Maghrebului, care revendică teritoriul neautonom al Saharei de Vest, ocupat de Maroc (Britannica 2025);</p> <p>- Popoarele indigene din Biafra (IPOB), mișcare separatistă</p>	<p>- Teritoriile Ocupate Palestiniene nu sunt recunoscute ca stat de către toți membrii comunității internaționale, deși ONU a recunoscut Palestina ca stat observator nemembru în 2012. Acestea sunt gestionate de două organizații neviolente <i>Autoritatea Palestiniană</i>, guvern parțial autonom, înființat în 1994 prin Acordurile de la Oslo (Britannica 2025), și <i>Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP)</i>, care este considerată reprezentantul legitim al poporului</p>

⁵¹ SADR este recunoscută de 44 de state membre ale ONU și Osetia de Sud.

<p>transnațională, fondată în 2012 (Ejiofor 2025, 28), care contestă suveranitatea statului nigerian, urmărind restabilirea statului Biafra (Ejiofor 2025, 17). Aceasta include Mișcarea pentru Actualizarea Statului Suveran Biafra – MASSOB), Mișcarea de Eliberare a Biafrei (BLM) și alte organizații similare pentru a cere separarea regiunii sud-estice de federația nigeriană (Obi, Ndom și Mbionwu 2024, 131).</p>	<p>palestinian de către ONU și alte state (Britannica 2025). În OEP sunt reprezentate 11 facțiuni politice, dintre care <i>Fatah</i> rămâne cea mai mare și mai dominantă, urmată de Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei (PFLP) (ECFR 2025). Totuși, majoritatea partidelor politice palestiniene au forțe armate, deși relația structurală și organizatorică dintre cele două instituții din fiecare partid nu este întotdeauna clară. De exemplu, Brigăzile Martirilor Al-Aqsa (AMB) au apărut în timpul celei de-a doua Intifade ca o rețea informală de grupuri militare, asociate cu <i>Fatah</i> (ECFR 2025). De asemenea, în Palestina, sunt activi și o serie de actori nestatali violenți, precum <i>Hamas</i>, <i>Jihadul Palestinian Islamic (PIJ)</i>, care acționează de sine stătător sau prin intermediul unor grupări insurgente (Brigăzile Izz al-Din al-Qassam – IQB, Brigăzile Al-Quds etc.).</p> <p>- <i>Rojava (Administrația Autonomă Democrată a Siriei de Nord și Est)</i>, zonă predominant locuită de etnici kurzi⁵², este o „regiune autonomă <i>de facto</i>, din nord-estul Siriei, din 2012, nerecunoscută la nivel internațional, urmărește o Sirie federalizată. Este susținută de Forțele Democratice Siriene (SDF) conduse militar de Unitățile de Protecție a Poporului (YPG), o miliție preponderent kurdă, aripa armată a filialei siriene a Partidului Muncitorilor din Kurdistan (PKK), și anume Partidul Democrat Kurd (PYD)” (Atanasiu 2023, 73);</p> <p>- <i>Kurdistanul irakian</i> este o regiune semiautonomă din Irak, recunoscută ca entitate federală de constituția irakiană. Are propriul guvern, parlament și o</p>
---	--

⁵² Teritoriul Autonom (Rojava) este format din subregiuni autonome din zonele Afrin, Jazira, Eufrat, Raqqa, Tabqa, Manbij și Deir Ez-Zor (Atanasiu 2023, 43).

		<p>autonomie semnificativă în domenii precum aplicarea legii, dezvoltarea economică și educația. În ciuda acestei autonomii, guvernul irakian de la Bagdad își păstrează autoritatea generală și un anumit control asupra unor domenii, precum politica externă, apărarea și resursele naturale (Hiltermann 2023). <i>Guvernul Regional din Kurdistan (KRG)</i> este un actor cheie, autoritățile sale fiind uneori acuzate de persecuție sau vătămări grave. În plus, diverse grupuri armate, inclusiv Forțele de Mobilizare Populară (PMF), Statul Islamic din Irak și Levant (ISIL), Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK) și alți actori nestatali, precum triburile și grupările criminale, contribuie la violența din regiune (European Union Agency for Asylum 2024).</p>
--	--	--

Analizând operaționalizarea tipologiei, realizată pe baza finalității dorite a VNSA din Orientul Mijlociu și Africa, putem conchide următoarele aspecte:

- scopurile urmărite de actorii nestatali violenți incluși în analiză sunt cu predilecție politice, urmărind creșterea rolului și importanței unor anumite grupuri identitare, din considerente diferite de identitate religioasă, etnică și/sau rasială, într-un stat/regiune, așadar reflectă interese similare cu ale statelor;
- majoritatea actorilor nestatali violenți din regiunile de studiu este imposibil a fi încadrați într-un singur subtip considerat în analiză, deoarece poartă caracteristici combinate (identitare, militante, fundamentaliste și teroriste), ceea ce impune necesitatea ontologică de stabilire a unor subtipuri hibride, derivate din cele deja prezentate. Astfel, toate organizațiile teroriste sunt și fundamentaliste, parte dintre organizațiile teroriste fiind și insurgente. Mai mult, majoritatea grupurilor insurgente au o relație ambiguă cu grupările teroriste și/sau fundamentalist jihadiste (precum Hezbollah, Hamas, al-Qaeda, ISIS etc.), uneori aliniindu-se, alteori opunându-se ideologiei sau intereselor acestora;

- grupurile insurgente pot fi și teroriste și/sau fundamentaliste și pot fi incluse și în subtipul forțelor armate neregulate;
- fundamentalismul islamic și terorismul sunt alimentate de conflictele religioase, etnice și sectare (musulmani – nonmusulmani, arabi – nonarabi, šiiti – sunniți etc.).

De asemenea, din informații incluse în Tabelul nr. 1, se pot extrage și o serie de idei cu privire la rolurile actorilor nestatali regionali:

- „viitoarele state”, unele organizații teroriste și unele grupuri insurgente dețin teritorii *de facto*, unde își exercită guvernarea, în paralel cu a statului de care teritoriile respective aparțin, conform *statu-quo*ului internațional;
- unii actori nestatali negociază direct sau indirect cu statele ori cu organizațiile internaționale, impunând condiții pentru pace sau armistițiu, ori fac parte din organizații internaționale (de exemplu, Houthis din Yemen, sprijiniți de Iran, sunt implicați în dialoguri cu ONU, iar Teritoriile Ocupate Palestiniene au aderat la Statutul Curții Penale Internaționale).

5.3. Stabilirea unor limite în cercetare în identificarea importanței geopolitice a VNSAs din Orientul Mijlociu și Africa

Spațiul de analiză pentru studiul de față este foarte larg și implică o analiză mult mai amplă, drept pentru care în următoarea etapă de cercetare a temei propuse, vom stabili unele limite care să sprijine economia lucrării, dar și să servească scopului cercetării propuse.

În acest sens, pentru limitarea cercetării, am ales criteriul geografiei violenței, concentrând analiza asupra actorilor nestatali violenți activi în teritoriile statelor/entităților statale din Orientul Mijlociu și Africa cu cel mai ridicat index de violență în anul 2024, conform ACLED⁵³, respectiv **Palestina, Siria, Nigeria, Liban, Sudan și Camerun** (ACLED 2025).

⁵³ Datele privind locațiile și evenimentele conflictelor armate (ACLED) reprezintă o inițiativă de colectare, analiză și cartografiere a crizelor de date dezagregate. ACLED culege informații privind datele, actorii, locațiile, decesele și tipurile tuturor evenimentelor de violență politică și proteste, raportate în întreaga lume. Echipa ACLED efectuează analize pentru a descrie și a explora tendințele conflictelor.

a) *Palestina (Teritoriile Ocupate Palestiniene)* cuprinde Fâșia Gaza și Cisiordania, inclusiv Ierusalimul de Est, care se află sub ocupație israeliană din 1967, conform rezoluțiilor ONU. De altfel, Autoritatea Palestiniană urmărește separarea Palestinei de statul Israel, context în care timp de peste o jumătate de secol, diverși actori implicați în conflictul israeliano-palestinian – ONU, SUA, Liga Arabă, OEP, UE etc. – au condus, au promovat sau au sprijinit negocierile pentru soluționarea conflictului israeliano-palestinian.

Războiul din Gaza, reînceput cu atacul Hamas asupra Israelului din 7 octombrie 2023 și continuat cu ofensiva israeliană în Gaza, a reaprins interesul pe această temă. Astfel, statul Palestina este recunoscut ca națiune suverană de 147 de țări, reprezentând 75% din membrii ONU. De altfel, pe fondul redeclanșării ostilităților cu Israelul, 10 țări – Mexic, Armenia, Slovenia, Irlanda, Norvegia, Spania, Bahamas, Trinidad și Tobago, Jamaica și Barbados – au recunoscut oficial statul Palestina, reflectând sprijinul internațional în creștere (Al Jazeera 2025).

Rolul Palestinei, de actor nestatal cu tendințe de statalitate, este jucat de organizațiile care o reprezintă atât pe plan internațional, cât și regional. De exemplu, pe plan internațional, Autoritatea Palestiniană și Organizația pentru Eliberarea Palestinei participă la negocieri de pace (State of Palestine. PLO 2025) și la forumuri internaționale. De asemenea, Palestina este membră în unele organizații internaționale (UNESCO, Curtea Penală Internațională etc.) și folosește diplomația publică în petiționarea intereselor sale la ONU și în crearea de alianțe regionale.

Pe lângă actorii nestatali neviolenți, sunt și cei violenți (subiect al studiului de față):

- ***Hamas***, grupare islamistă care controlează Fâșia Gaza din 2007 și care este considerată de o parte a comunității internaționale ca fiind organizație teroristă;
- ***Jihadul Palestinian Islamic (PIJ)***, fondat, în 1981, în Fâșia Gaza, a crescut prin rețeaua Frăției Musulmane, dar s-a dezvoltat rapid într-o organizație distinctă, modelată de militarismul crescând și puternic influențată de Revoluția Iraniană din 1979 (ECFR 2025). PIJ are ca braț militar *Brigăzile Al-Quds*, al doilea grup armat ca mărime din Gaza, după Brigăzile Izz al-Din al-Qassam ale Hamas. Jihadul Islamic are, de asemenea, o prezență tot mai mare în Cisiordania, unde cooperează adesea cu Brigăzile Martirilor al-Aqsa ale Fatah și cu Brigăzile Izz al-Din al-Qassam ale Hamas (ECFR 2025).

Pe plan regional, statutul de „viitor stat” al Palestinei influențează echilibrul de putere în Orientul Mijlociu, fiind un simbol al mișcării panarabe și panislamice, dar și un catalizator al acțiunii Hamas, Hezbollah și al altor grupări armate care îi susțin dezideratele statale. Totuși, aspectele care limitează Palestina în deținerea unui rol mai proeminent și a unui profil statal țin de lipsa controlului deplin asupra teritoriului, de dependența economică și administrativă de Israel și de ajutorul internațional, de diviziunile interne (de exemplu, dintre Fatah și Hamas), dar și de limitările în capacitatea de a semna și de a aplica tratate internaționale.

Teritoriile Ocupate Palestiniene, deși nu constituie un stat suveran în sens deplin, funcționează ca un actor nestatal semnificativ în arena internațională, având o influență importantă în discuțiile privind drepturile omului, autodeterminarea și conflictul din Orientul Mijlociu. Acest statut complex le oferă o combinație de putere simbolică, diplomatică și politică, dar și vulnerabilitate tocmai pe fondul importanței sale pentru viitorul geopolitic al regiunii, în ansamblu.

Continuitatea războiului arabo-israelian, numărul mare de refugiați palestinieni și sirieni și privațiunile socioeconomice ale populației din taberele de refugiați au făcut ca *Hamas* să-și răspândească influența nu doar în rândul refugiaților, ci și în afara granițelor. Mai mult, alături de *Fatah* și de *Hezbollahul* din Iran, reprezintă grupările care s-au opus permanent procesului de pace din Orientul Mijlociu prin acțiunile lor și prin promovarea doctrinei antievreiești, care își are originea în cea fundamentalist islamică a grupării originare, Frăția Musulmană, din Egipt.

b) În Siria, acționează o serie de actori nestatali, atât neviolenți, cât și violenți.

Actorii nestatali violenți și neviolenți cuprind o gamă largă de grupuri și organizații care nu sunt afiliate guvernului sirian. Acești actori operează în diverse părți ale Siriei, controlând teritorii, implicându-se în guvernare, ducând conflicte armate și uneori, furnizând servicii populației locale.

Coaliția Opoziției Siriene (SOC), actor nestatal, la bază neviolent, urmărește o Sirie mai seculară și democratică „aspirând să câștige un rol egal cu cel al statelor pe scena internațională” (Atanasiu 2024a, 83), fiind susținută extern de state din Liga Arabă, de SUA, de UE, de Turcia, de Qatar, de Arabia Saudită și de Emiratele Arabe Unite. Totuși, încă de la începutul Primăverii Arabe, Coaliția Opoziției Siriene și-a

proiectat puterea prin intermediul unor actori statali violenți, precum Forțele de Eliberare Siriene, împotriva guvernului lui Bashar al-Assad.

Atâta timp cât regimul lui Assad a fost la putere, opoziția siriană a desfășurat roluri de politică externă pentru a oferi: „mai multă legitimitate, ca reprezentant al poporului sirian, sprijin economic din partea altor state și organizații pentru reconstrucția infrastructurii critice siriene, ajutor umanitar pentru populație și participarea la negocieri mediate internațional pentru soluționarea conflictului” (Atanasiu 2024a, 88-89). De asemenea, grupurile etnice, compuse, în principal, din kurzi, incluse în Forțele Democratice Siriene (SDF), au jucat un rol semnificativ în lupta împotriva ISIS și a altor grupări armate. Totuși, *Hay'at Tahrir al-Sham (HTS)* (Frontul al Nusra), organizație insurgentă, islamistă și fundamentalistă, a ajuns la guvernare în 2024, în detrimentul Coaliției de Opoziție Siriană (care deținea recunoaștere parțială, ca reprezentantă a poporului sirian), după căderea de la putere a lui Bashar al-Assad. Liderul său, Abu Mohammad al-Julani, a condus anterior Frontul Al-Nusra, un grup salafist-jihadist, responsabil de numeroase atrocități din Siria. În ciuda încercărilor recente ale lui al-Julani de a se prezenta ca un moderat, este puțin probabil ca opiniile lui ideologice să se fi schimbat fundamental. La sfârșitul lui decembrie 2024, el a exclus în mod explicit alegerile libere în viitorul apropiat, semnalând planurile de reconstrucție a Siriei după un model autoritar, militarizat, care amintește de regimul lui Assad (Czulda 2025). În consecință, milițiile susținute de Iran, care sprijineau guvernul Assad, inclusiv Hezbollah, s-au dizolvat ori s-au retras în Liban și în alte locuri de origine, ori au fugit în Irak.

c) În *Liban*, *Hezbollah* este cel mai important și influent actor nestatal, care a trecut de-a lungul timpului de la statutul de putere politică minoră la cel de putere politică dominantă în Liban. Astăzi, este o organizație musulmană șiiită, cu o prezență militară semnificativă, cu implicare politică și influență regională, în special datorită legăturilor sale cu Iranul, care îi oferă instruire, sprijin financiar și îndrumare strategică, poziționând grupul ca un instrument cheie în negocierile diplomatice, în special cu SUA (Al Majalla 2024). De asemenea, este și grup terorist care susține preeminența șiiită la nivel global (NCTC 2025). Totodată, Hezbollah operează o vastă rețea de servicii sociale, inclusiv infrastructura, asistența medicală și educația, toate acestea jucând un rol esențial în obținerea sprijinului pentru Hezbollah din partea atât a libanezilor șiiți, cât și a celor neșiiți (Council on Foreign

Relations 2024). De altfel, organizația operează, în esență, ca un guvern în zonele aflate sub controlul său.

Implicarea sa în politica regională este evidentă. Astfel, Hezbollah deține o putere semnificativă în Liban, unde operează atât ca partid politic musulman šiit, cât și ca grup militant. Totodată, se opune violent Israelului și puterilor occidentale care acționează în Orientul Mijlociu și funcționează ca un reprezentant al Iranului. Conflictele transfrontaliere dintre Hezbollah și Israel s-au intensificat în ultimii ani, în special pe fondul războiului continuu al Israelului cu Hamas în Fâșia Gaza, care a izbucnit în 2023. Asasinarea liderului organizației, Hassan Nasrallah, de către Israel, în septembrie 2024, a dat o lovitură grea grupării militante.

d) În Nigeria, statul nu reușește să controleze situațiile de securitate din diverse regiuni, permițând astfel actorilor nestatali să profite de aceste deficiențe. De altfel, în 2024, actorii nestatali nigerieni, în special cei violenți, au reprezentat un factor semnificativ în peisajul securității țării, cu precădere din cauza implicării în conflicte violente și impactului lor asupra guvernării, în special în sud-estul țării.

Printre actorii nestatali activi în Nigeria, se numără *Popoarele indigene din Biafra (IPOB)* (naționaliști Igbo⁵⁴) pentru a căror cauză secesionistă luptă Mișcarea pentru Actualizarea Statului Suveran Biafra (MASSOB), declarată organizație teroristă, interzisă de guvernul federal (Obi, Ndom și Mbionwu 2024, 131), dar și Mișcarea de Eliberare a Biafrei (BLM). În 2024, Sud-Estul Nigeriei, IPOB, s-a implicat activ în guvernare, emițând directive și contradirective care au dus la ciocniri cu forțele de securitate guvernamentale. Totuși, IPOB are rol crucial în abordarea provocărilor legate de securitate, în special în zonele cu prezență limitată a statului și adesea acționează ca partener cu agențiile de securitate ale statului. Actorii nestatali influențează, de asemenea, alegerile, pledează pentru schimbări sociale și politice și contribuie la dezvoltarea comunității și la eforturile umanitare.

În Nigeria se manifestă și o serie de grupuri extremiste, precum *Boko Haram* și *Statul Islamic în Africa de Vest (ISWAP)*, care, împreună cu alte organizații extremiste și/sau teroriste, sunt responsabile de numeroase atacuri și răpiri, afectând o parte semnificativă a populației.

⁵⁴ Termenul „naționalist Igbo” este sinonim cu alți termeni, precum „naționalist Biafra” sau „separatist Biafra”, care se folosesc interschimbabil, deoarece agitația actuală pentru restaurarea defunctului stat secesionist Biafra, asociat acum cu etnia Igbo, și cu mișcarea separatistă, este dominată de Igbo (Ejiofor 2025, 40).

De altfel, *ISWAP* s-a scindat din Boko Haram, acționând în Nigeria, Ciad și Niger (International Crisis Group 2024). Activitățile lor, de la banditism și răpiri până la atacuri teroriste, produc numeroase victime, strămutări și o slăbire a autorității statului.

e) În **Sudan**, actorii nestatali violenți sunt un factor semnificativ în conflictul în curs. *Forțele de Sprijin Rapid (RSF)* sunt un grup paramilitar important, angajat în conflict cu Forțele Armate Sudaneze (SAF). Alte grupuri precum *Mișcarea/Armata de Eliberare a Sudanului (SLM/A)* și *Mișcarea/Armata Populară de Eliberare a Sudanului – Nord (SPLM-Nord)* sunt, de asemenea, implicate în conflict (The Soufan Center 2023). În 2024, mai multe grupuri armate, care adesea caută sprijin străin, se poziționează pentru a umple golurile de putere din întreaga țară și pentru a se impune ca furnizori de securitate. De asemenea, *Forțele Populare de Rezistență* – miliții armate, formate din civili înarmați – au apărut în mai multe regiuni cu sprijinul SAF, alimentând proliferarea grupurilor armate și a armelor de calibru mic (ACLED 2024). Acțiunile conflictuale ale actorilor nestatali violenți din Sudan alimentează criza umanitară, influențează peisajul politic și situația de securitate.

f) În **Camerun**, actorii nestatali violenți includ grupuri separatiste armate din regiunile anglofone (nord-vest și sud-vest), care caută independența față de majoritatea francofonă, și grupuri militante islamiste, în special *Boko Haram*, care operează în nord. Aceste grupuri se angajează în diverse forme de violență, inclusiv atacuri asupra civililor, ciocniri cu forțele de securitate și aplicarea agendelor separatiste (Geneva Academy 2023).

Grupările separatiste armate anglofone din Camerun (precum *Forțele de Apărare Ambazoniene* și *Forțele de Apărare din Camerunul de Sud*) sunt profund implicate în activități ilicite pentru a-și finanța rebeliunea, alături de folosirea tot mai frecventă a violenței împotriva civililor. De altfel, în primele șase luni ale anului 2024, regiunea de nord-vest era considerată a fi „a doua cea mai periculoasă regiune administrativă pentru civili din Africa, depășită doar de statul al-Jazirah din Sudanul central” (Aambo și alții 2024). Acestea percep taxe în zonele controlate (Aambo și alții 2024).

Rolul geopolitic al Boko Haram constă în faptul că acesta conectează Camerunul la o rețea regională de instabilitate, care include Nigeria, Ciadul și Nigerul. Totodată, luptele din regiunile anglofone afectează stabilitatea în Golful Guineei. Mai mult, prin taxele și legile

proprii, impuse în teritoriile controlate, acestea pun un plus de presiune pe populație. De altfel, în pofida multiplelor roluri și importanței geopolitice acumulate, actorii nestatali violenți „s-au dovedit profund problematici în guvernarea la nivel național. Guvernarea lor rămâne parohială, sectară, egoistă și coruptă, în timp ce se luptă să abordeze problemele sociale și economice masive ale țărilor lor” (Felbab-Brown 2024).

În urma analizei, printre actorii nestatali violenți ai momentului din statele cu cel mai ridicat nivel de violență care urmăresc scopuri politice, identificăm: Hamas și Jihadul Palestinian Islamic în Palestina; Hay'at Tahrir al-Sham (HTS) în Siria; Hezbollah în Iran; în Sudan, Forțele de Sprijin Rapid (RSF), Mișcarea/Armata de Eliberare a Sudanului (SLM/A), Mișcarea/Armata Populară de Eliberare a Sudanului – Nord și Forțele Populare de Rezistență; în Camerun, Boko Haram, Forțele de Apărare Ambazoniene și Forțele de Apărare din Camerunul de Sud. Dintre acestea, le identificăm pe cele care se încadrează în cel puțin trei subtipuri de actori nestatali violenți, conform Tabelului nr. 1, respectiv Hamas, Hezbollah, Hay'at Tahrir al-Sham și Boko Haram, pentru a le analiza din perspectiva importanței lor geopolitice în secțiunea următoare. Astfel, constatăm că toți cei patru actori nestatali identificați fac parte din subtipul organizațiilor teroriste, toate având la bază ideologii fundamentaliste islamice.

5.4. Identificarea importanței VNSAs din Orientul Mijlociu și Africa, în termeni de roluri și profiluri geopolitice, prin folosirea formulei instrumentelor de putere (DIME-R)

Teoriile geopolitice tradiționale, focalizate pe importanța actorilor geopolitici sunt stabilite pe baza statelor suverane, iar punctul de plecare al acestora este că „statele suverane concurează pentru hegemonia mondială sau obținerea unor avantaje în competiția cu adversarii lor” (Topalidis și alții 2024, 109). Actorii nestatali, inclusiv cei violenți, urmăresc aceleași scopuri, de aceea puterea lor poate fi măsurată și cu ajutorul instrumentelor clasice de analiză a importanței geopolitice a statelor, pe dimensiunile politico-militară, informațională, militară, economică. La acest set de instrumente, îl adăugăm pe cel religios, dată fiind tendința regională a actorilor nestatali violenți proeminenți din Orientul Mijlociu și Africa, care controlează *de facto*

teritorii, de a prefera integrarea religiei islamice în formele lor de guvernare. Mai mult, în regiunile de studiu, religia este un instrument potențator al instrumentelor deja amintite.

În acest sens, vom considera un set de criterii comune (considerate aleatoriu de autoare și reprezentative în cunoașterea comună pentru tipul de analiză urmărit), pentru fiecare instrument de putere din matricea DIME-R, care va fi aplicat fiecăruia dintre actorii nestatali violenți selectați, după cum urmează:

- *pe dimensiunea politico-diplomatică*: exercitarea unui control politic asupra teritoriului controlat; sprijin extern; relații/influență regională;
- *pe dimensiunea economică*: resurse controlate; fiscalizare asupra populației; finanțare; relații economice;
- *pe dimensiunea militară*: structurarea forțelor, capacități de înzestrare, strategie;
- *pe dimensiunea informațională*: rețele sociale și mass-media proprii, capacitate de război informațional, manipulare și propagandă;
- *pe dimensiunea religioasă*: instrumentalizarea religiei pentru a acumula putere politică și pentru a coopta noi adepți, radicalizarea, mobilizarea susținerii regimurilor, justificarea violenței.

În continuare, vom analiza fiecare dintre actorii selectați în secțiunea anterioară (Hamas, Hezbollah, Hay'at Tahrir al-Sham și Boko Haram), pe fondul tipologiei consacrate anterior și a unor exemple concrete pentru perioada 2023-2025 care se încadrează în criteriile stabilite mai sus pentru dimensiunile DIME-R, pentru a putea emana un set de observații generale cu privire la rolurile și importanța geopolitică a VNSA în peisajul geopolitic al Orientului Mijlociu și Africa.

A. Hamas, într-o viziune nepartinică specifică cercetării științifice, poate fi încadrată în cel puțin 4 subtipuri de VNSA (organizație pentru eliberare națională, grup insurgent, grup fundamentalist, organizație teroristă), dar instrumentalizează și diferențe identitare, precum cele religioase dintre musulmani și nemusulmani (iudaici, în principal) sau etnice, dintre arabi și evrei sau alți nonarabi.

În perioada 2023-2025⁵⁵, importanța și rolurile grupării au fost reliefate:

a) pe dimensiunea politico-diplomatică:

- exercită control politic în Fâșia Gaza, un teritoriu de aproximativ 365 km², care găzduiește peste două milioane de oameni (Al Jazeera 2023). Aici, „conduc spitale și școli și se implică în alte activități sociale și politice care îi fac importanți în viața de zi cu zi a multor palestinieni, inclusiv a celor care nu le susțin ideologiile” (Byman și McCaleb 2023, 1);
- includerea în negocierile postconflict israeliano-palestiniene, cu mediere egipteană și qatareză, reprezintă un indicator important al preeminenței și rolului său regional (Berman și Yohanan 2025);
- Qatarul ⁵⁶ este cel mai important susținător financiar și umanitar, dar și aliat extern al său, alături de Iran⁵⁷ care oferă sprijin financiar, logistic și militar, iar Turcia⁵⁸ îi oferă sprijin politic și diplomatic constant. Norvegia și Elveția, deși state occidentale, mențin legături diplomatice cu Hamas (Ehl 2021). Organizații teroriste, precum Hezbollah și Frăția Musulmană, sunt, de asemenea, suporteri ai Hamasului în problematica Palestinei, datorită numitorului lor comun – Iranul. Totodată, organizația este susținută și de o serie de inițiative și fundații nestatale, unele dintre ele având sediul în Germania (Ehl 2021).

b) pe dimensiunea economică:

- deține un portofoliu de investiții imobiliare și alte active în valoare de 500 de milioane de dolari. Totodată, beneficiază de sume mari de ajutor financiar din partea Qatarului prin intermediul Organizației Națiunilor Unite, un aranjament încurajat și aprobat de Israel (De Luce și Cavazuti 2023);

⁵⁵ De menționat că o parte a aspectelor care prezintă dimensiunile de putere actuale ale Hamasului este posibil să nu mai fie actuale, ca urmare a dinamicii conflictului în desfășurare.

⁵⁶ Qatarul oferă fonduri pentru reconstrucție în Gaza, găzduiește lideri Hamas exilați, inclusiv pe Ismail Haniyeh, în scopul creșterii puterii sale regionale.

⁵⁷ Iranul susține Hamas prin prisma oponentului comun – Israelul. Totuși, relația dintre cele două au avut și momente tensionate, din cauza divergențelor privind situarea față de conflictul sirian (în vreme ce Hamas susținea opoziția siriană, Iranul susținea regimul lui Bashar Al-Assad).

⁵⁸ A găzduit lideri Hamas și a criticat deschis Israelul. Mai mult, deși a membră a NATO, Turcia a dezvoltat relații cordiale cu Hamas, sub conducerea președintelui Erdoğan.

- impune populației taxe neoficiale pentru bunuri și alte activități de contrabandă (De Luce și Cavazuti 2023);
- gestionează economia subterană din Gaza, „obținând venituri din controlul punctelor de trecere a frontierei și al căilor comerciale și din practicile de extorcare a populațiilor locale” (U.S. Department of Treasury 2023).

c) pe dimensiunea militară:

- buget militar anual de până la 350 de milioane de dolari (De Luce și Cavazuti 2023);
- *Brigăzile Izz al-Din al-Qassam (IQB)*, fondate, în 1991, ca aripă militară a Hamas care operează în Gaza, sunt cel mai mare și mai bine înzestrat grup armat neregulat din Palestina (ECFR 2025). Astfel, Hamas deține o forță armată de mii de oameni, echipată cu rachete și drone (De Luce și Cavazuti 2023) și se folosește în tacticile sale de rețeaua vastă de tuneluri construite sub Gaza (Abuamer 2024);
- beneficiază de sprijin cu armament avansat tehnologic din partea Coreei de Nord (Kim și Bah 2024);
- și-a construit capacitățile militare în ani de experiență în luptă, antrenament, îndrumare iraniană și acumulare de resurse. De asemenea, a învățat să adapteze tactici neregulate și teroriste la războiul convențional (Levy 2024);
- a purtat mai multe războaie împotriva Israelului (inclusiv conflictul declanșat în octombrie 2023, cu risc de acutizare a tensiunilor regionale și chiar de declanșare a unui conflict global).

d) pe dimensiunea informațională:

- deși gruparea are „o orientare atât naționalistă, cât și islamistă și favorizează formele tradiționale de comunicare, în detrimentul rețelelor sociale pentru a-și legitima puterea politică” (Byman și McCaleb 2023), a folosit (sau încă folosește) multiple conturi de X/fostul Twitter (Cerulo 2023), website-ul agenției de știri Al Jazeera sau canale Telegram (Kirkpatrick și Rasgon 2023);

- prin folosirea, în principal, a mijloacelor media tradiționale (cele trei ziare principale care circulă astăzi în teritoriile palestiniene – Al-Quds, Al-Hayat Al-Jadida și Al-Ayyam, rețeaua TV Al-Aqsa), urmăresc obținerea sprijinului din partea populațiilor arabe și musulmane și consolidarea moralului membrilor organizației, alegătorii din teritoriul palestinian reprezentând cel mai important public țintă al său (Byman și McCaleb 2023);
- desfășoară activități de propagandă, de exemplu filmarea video „Bismillah”, de pe diferite rețele media (Kirkpatrick și Rasgon 2023), sau diferite filmări cu ostatici israelieni capturați (Mansdorf 2024);
- în această perioadă, au apărut în media relatări pro-Hamas care au denaturat imagini din războiul civil sirian, arătând copii uciși în Gaza (Calaghan 2023) sau mesaje virale despre „rezistența palestiniană” după 7 octombrie 2023 (The Associated Press 2023).

e) pe dimensiunea religioasă:

- Islamul este religia care îi ghidează obiectivele organizaționale, o sursă de lege (*Sharia*) care urmează să fie introdusă în viitorul stat palestinian și un numitor comun pentru diferite aspecte ale activității organizației, cum ar fi serviciile caritabile și atentatele sinucigașe cu bombă (Osowski 2011);
- a folosit motivații religioase pentru a-și justifica acțiunile violente, precum „Palestina este spiritul Ummah și cauza sa centrală; este sufletul umanității și conștiința sa vie” (Wilson Center 2023);
- prin discursurile religioase politizate, „conflictul israeliano-palestinian se transformă metaforic într-un conflict între Tora și Coran, lucru evident prin utilizarea vocabularului ambelor cărți, prin discursuri de război și arme folosite. Hamas și-a exprimat în continuare fundamentalismul existențial, dând armelor sale numele liderilor săi, în timp ce Israel se referă la amaleciți” (Issa și Yasin 2024, 199);
- prin intermediul fundațiilor islamice, s-a facilitat adunarea de fonduri din donații (U.S. Department of the Treasury 2024);

- cu ajutorul motivației religioase, gruparea teroristă palestiniană a recrutat între 10.000 și 15.000 de membri de la începutul războiului cu Israelul (Reuters 2025).

În perioada de referință, puterea și influența Hamas au cunoscut o evoluție tensionată și marcată de contrast, cu variații semnificative pe dimensiunile analizate. Pe când, în plan politic, Hamas a fost din ce în ce mai izolat pe plan internațional, mai ales în urma conflictului cu Israelul, etichetarea sa ca organizație teroristă de către SUA, UE și alte state a fost reafirmată, iar sprijinul diplomatic din partea unor actori regionali, precum Egiptul și Qatarul, s-a diminuat semnificativ în ultima perioadă. Totuși, gruparea a reușit să mobilizeze susținere populară și simbolică în rândul comunității islamice din regiune, ceea ce i-a oferit o anumită formă de capital politic indirect. Din punctul de vedere al instrumentului militar, se observă o trecere către un model de rezistență de gherilă urbană și război asimetric, mai ales în contextul în care mare parte din infrastructura sa militară subterană de tuneluri a fost distrusă. Așadar, tendința este de scădere a influenței practice și strategice a Hamas în plan militar, diplomatic și economic, dar cu persistența simbolică și ideologică, generată de instrumentele informațional și religios.

B. Hezbollah poate fi încadrată în cel puțin 3 subtipuri de VNSA (forță armată neregulată – paramilitară, grup fundamentalist, organizație teroristă), instrumentalizând și diferențe identitare, precum cele religioase dintre musulmani și nemusulmani (în special zioniști) sau etnice dintre arabi și nonarabi (în special evrei).

În perioada 2023-2025, importanța și rolurile organizației au fost reliefate:

a) pe dimensiunea politico-diplomatică:

- până în aprilie 2025, Hezbollah a pierdut controlul teritorial în sudul Libanului, ceea ce face ca, în prezent, să mai aibă doar o prezență și influență locală în unele regiuni – suburbiile Beirutului, Bekaa (Ali-Khan și Cambanis 2025);
- a influențat politica Libanului atât prin susținerea candidaturii președintelui Joseph Aoun (în ianuarie 2025), dar fără a reuși să impună prim-ministrul (Zaher 2025), ceea ce indică schimbări în echilibrul puterii, cât și prin exprimarea disponibilității de a discuta retragerea armamentului din sud,

dacă Israelul evacuează anumite poziții (Bassam, Perry și Gebeily 2025);

- a influențat și relațiile Libanului cu Israelul prin semnarea armistițiului în noiembrie 2024, retrăgându-se în nord de Litani, forțele libaneze și UNIFIL preluând controlul în sud (Gebeily și Taher 2024);
- puterea sa politico-diplomatică a fost diminuată când, după conflictul din 2023-2024, forța structurii și conducerii sale militare a fost diminuată (inclusiv prin moartea lui Hassan Nasrallah – secretar general al Hezbollah – și a lui Hashem Safieddine – șeful Consiliului executiv al organizației), gruparea pierzând o parte din influența sa coercitivă în parlamentul și în guvernul libanez. Mai mult, legăturile sale cu Iranul și Siria au fost afectate, ca urmare a prăbușirii regimului Assad, ceea ce a forțat Hezbollah să-și renegocieze relația cu statul libanez.

b) pe dimensiunea economică:

- furnizează o gamă de servicii sociale, în special în zonele cu populație șiiită, unde statul libanez este slab reprezentat sau absent (spitale, clinici, școli, universități, programe de ajutor social, construcție și reconstrucție de infrastructură critică) (Council on Foreign Relations 2024);
- sursele sale de finanțare sunt diverse, beneficiind de sprijin atât extern, cât și intern. Astfel, Iranul este principalul sponsor financiar al organizației, furnizând milioane de dolari anual, inclusiv bani lichizi, armament și sprijin logistic. De asemenea, Hezbollah colectează fonduri din diaspora dinspre comunitățile șiiite, în special din Africa și din America Latină (RAND 2025);
- este implicat în „trafic de droguri, contrabandă cu arme, fraudă cu documente și operațiuni de spălare de bani, adesea desfășurate în parteneriat cu organizații criminale locale” (RAND 2025).

c) pe dimensiunea militară:

- este organizată ca o armată paralelă a statului libanez, cu efective de aproximativ 30.000-45.000 de oameni (Council on Foreign Relations 2025) și este cunoscută ca deținând unități

de infanterie, rachete, forțe speciale și capacități de recunoaștere. De asemenea, deține rachete cu rază scurtă și medie de acțiune, sisteme antitanc și drone. Totuși, multe dintre aceste capacități au fost distruse până în iunie 2025, sau au fost mutate în nord de Litani, spre granița cu Siria. De exemplu, guvernul libanez a declarat că „s-au dezmembrat aproximativ 500 de instalații ale Hezbollah pentru a reinstaura autoritatea statală” (France24 2025);

- ulterior, ca răspuns la operațiunile militare israeliene tot mai numeroase din sudul Libanului, a lansat rachete din Liban de-a lungul frontierei cu Israelul și a folosit războiul cu drone împotriva pozițiilor israeliene, probabil într-o încercare de a demonstra că încă are capacitatea de a face acest lucru (ELDoh 2024).

d) pe dimensiunea informațională:

- deține o serie de mijloace de comunicare în masă tradiționale, precum: postul de televiziune Al-Manar, care reprezintă și principalul canal de propagandă și informare a publicului țintă, având acoperire regională; radio Al-Nor – post care transmite știri, ideologie religioasă, discursuri ale liderilor organizației; publicații și reviste (de exemplu, Baheth), direcționate către publicul šiit libanez;
- utilizează o serie de platforme online și rețele sociale, precum YouTube, Twitter/X, Facebook, Telegram, Instagram, TikTok etc. (în pofida eliminării conturilor descoperite, acestea apar mereu sub alte nume, fiind replicate de susținători), dar și o serie de website-uri oficiale și afiliate, inclusiv site-uri religioase, de știri și bloguri care prezintă ideologia Hezbollah (Monnier 2024);
- este un actor influent în războiul informațional regional, cu o structură de profil bine organizată care are mai multe funcții: război psihologic pentru intimidarea adversarilor prin transmiterea de imagini și atacuri asupra Israelului sau de parade militare și promovarea ideii invincibilității și rezilienței Hezbollah; controlul discursurilor prin prezentarea conflictelor ca „victorii divine” chiar și atunci când pierderile sunt evidente (ABC News 2024), sau promovarea ideii de „rezistență legitimă împotriva agresiunii israeliene” (Al Jazeera 2024),

- în sensul manipulării și propagandei, organizația folosește, ca tehnici comunicaționale, cultul personalității, martiriul, dezinformarea și teorii ale conspirației, deepfake etc. (Neifakh 2024). De asemenea, beneficiază de sprijin informațional extern: media și logistic, din partea Iranului, în special prin Garda Revoluționară Islamică și canale, precum Press TV; rețele media proiraniene (Al Mayadeen) sau rețele proxy din Irak, din Siria și din Yemen.

e) pe dimensiunea religioasă:

- în contextul intensificării tensiunilor Israel – Gaza din 2023-2025, Hezbollah a mobilizat sprijin regional, sub umbrela rezistenței islamice, capitalizând pe solidaritatea religioasă cu palestinienii și legăturile cu Iranul. Astfel, a consolidat influența Iranului în Liban și Siria, devenind un instrument geopolitic în Levant.

În trecut, Hezbollah s-a impus ca o parte solidă a politicii guvernamentale din Liban și a devenit treptat o organizație teroristă hibridă, care operează la diferite niveluri interdependente și interconectate – asistență socială și educație religioasă, rezistență militară și plan politic. De asemenea, organizația a fost unul dintre cei mai influenți actori nestatali regionali. Totuși, între 2023 și 2025, organizația a suferit o retragere semnificativă din punct de vedere militar și o diminuare a influenței sale politice, fiind nevoită să colaboreze, chiar condiționat, cu autoritățile libaneze. Mai mult, relația sa cu Israelul rămâne tensionată, dar Libanul caută o cale de stabilizare și neutralitate prin demilitarizarea treptată și întărirea instituțiilor statului, aspecte care reflectă o schimbare față de dinamica din anii trecuți.

C. Hay'at Tahrir al-Sham poate fi încadrată în cel puțin 3 subtipuri de VNSA (grup fundamentalist, organizație teroristă, forțe armate neregulate). Totuși, după preluarea guvernării în perioada 2023-2025, importanța și rolurile organizației au fost reliefate:

a) pe dimensiunea politico-diplomatică:

- în decembrie 2024, coaliția de forțe rebele, condusă de HTS (care a înființat Guvernul Salvării Naționale în 2017), a înlăturat de la putere pe Bashar al-Assad, punând capăt războiului civil (Crown Center for Middle East Studies 2024);

- a facilitat reluarea activităților a opt misiuni diplomatice (Egipt, Irak, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Iordania, Bahrein, Qatar, Oman) la Damasc (Baladi, Eight countries resume diplomatic work in Syria 2024), ceea ce reliefează noi orientări diplomatice;
- restabilirea legăturilor diplomatice cu Turcia, Germania, Franța, UE (Al Jazeera Centre for Public Liberties and Human Rights 2024);
- în urma preluării *de facto* a guvernării statului sirian, s-au inițiat discuții la ONU pentru scoaterea HTS de pe lista organizațiilor teroriste (Lennon 2024);
- la 29 ianuarie 2025, autoritățile interimare siriene l-au confirmat, în cadrul Conferinței „Victoria Revoluției Siriene”, pe liderul HTS, Ahmad al-Shara’a (cunoscut anterior sub numele de război Abu Muhammad al-Jolani), în funcția de președinte interimar al Siriei (Jusoor for Studies 2025) și au aprobat câteva decizii, inclusiv dizolvarea parlamentului și a partidului Ba’athist (al lui Bashar al-Assad) și formarea unui consiliu, condus de HTS, însărcinat cu revizuirea constituției anulate a regimului Assad (ETANA 2025), dar și „dizolvarea tuturor agențiilor de securitate ale fostului regim, cu diversele lor ramuri și denumiri, împreună cu toate milițiile pe care le înființase, urmată de formarea unei instituții de securitate pentru protejarea cetățenilor sirieni” (Jusoor for Studies 2025);
- la 30 martie 2025, „președintele interimar a anunțat un nou guvern de tranziție sirian, compus, în principal, din loialiștii săi, dar care includea, printre cei 23 de membri, 4 miniștri din minorități, un creștin, un druz, un alawit și un kurd” (Defis Humanitaire 2025), ceea ce reflectă o oarecare deschidere pentru reforma sistemului politic. Totuși, Administrația Autonomă a Siriei de Nord și de Est (Rojava) declara că „acest guvern nu reflectă diversitatea și pluralitatea țării” (Defis Humanitaire 2025).

b) pe dimensiunea economică:

- a menținut controlul strict asupra Bab al-Hawa, principalul punct de intrare a ajutoarelor umanitare din Turcia (Frayer 2024);

- în februarie 2025, Uniunea Europeană a anunțat suspendarea unor sancțiuni împotriva Siriei, inclusiv în sectoarele energetic și bancar, ca parte a unui efort de sprijinire a tranziției politice și a redresării economice (Al Jazeera 2025);
- a creat un mediu favorabil pentru ca sectorul privat local să crească și să investească în mai multe sectoare de producție și comerț (Hatahet 2024). De exemplu, a promovat proiecte de agricultură și industria panificației pentru a controla lanțul alimentar și a câștiga sprijinul populației (Levant24 2023);
- în Idlib, HTS a impus diverse taxe populației pentru a-și finanța operațiunile, inclusiv un impozit fix de 2,5% pentru organizațiile caritabile musulmane, taxe rutiere și impozite pe venit pentru persoane fizice și juridice (Frayner 2024);
- a crescut taxarea pe combustibil, crescând indirect și influența sa economică și capacitatea de a negocia cu alți actori locali (atât grupări armate, cât și comercianți) (Baladi 2024);
- înainte să preia guvernarea siriană, controla economia locală în Siria de nord-vest (Middle East Institute 2021);
- a solicitat ridicarea sancțiunilor, necesară pentru a pune capăt izolării Siriei și pentru a preveni adâncirea crizei economice și umanitare (Global Sanctions and Export Controls Blog 2025), care ar avea repercusiuni geopolitice masive pentru națiunile vecine și occidentale.

c) pe dimensiunea militară:

- la 10 martie 2025, comandantul SDF, Mazloum Abdi, a semnat un acord provizoriu cu președintele interimar, Ahmed al-Sharaa, pentru a începe integrarea grupării conduse de kurzi în noua armată siriană (Wilgenburg 2025), aceasta fiind una dintre acțiunile indispensabile de asigurare a unui control teritorial integrat de către noul guvern;
- și-a stabilit o structură și un aparat de securitate asemănătoare celor militare în zonele aflate sub controlul său, inclusiv instruire formalizată (Center for Strategic and International Studies 2018);
- veniturile încasate din taxele și impozitele stabilite pentru populația din zona Idlib sunt folosite pentru a plăti salariile luptătorilor, pentru a sprijini fabricarea de drone și arme, fiind,

totodată, economisite pentru viitoare operațiuni militare (Frayer 2024).

d) pe dimensiunea informațională:

- pentru a-și disemina mesajele, pentru a recruta și a modela opinia publică în interes propriu, organizația utilizează atât rețele sociale, cât și canale media tradiționale. Astfel, HTS folosește platforme digitale, precum Telegram⁵⁹, Twitter/x, Facebook, Youtube⁶⁰, dar și Rocket.Chat, alături de alte platforme descentralizate, care, deși mai puțin vizibil, sunt utilizate în special pentru organizare internă și mobilizare rapidă. De asemenea, se folosește de instrumente de media tradiționale, precum propriile agenții de media (Amjad Media Foundation, Ebaa News Agency), publicații religioase și ideologice care diseminează predici, fatwa-uri și prelegeri ale unor lideri religioși, dar și postere sau bannere, posturi radio locale și aplicații mobile, dezvoltate de simpatizanți;
- după preluarea guvernării interimare a Siriei, organizația „s-a angajat în activități mediatice intense și în dialog cu diverse segmente sociale, cum ar fi lideri religioși locali, oameni de afaceri, șeici de trib și activiști cu înclinații islamice, pentru a propune reforme” (Hatahet 2024). Toate acestea urmăresc, în principal, *rebrandingul* HTS dintr-o organizație teroristă, fundamentalistă, într-una echilibrată, deși naționalist islamică.

e) pe dimensiunea religioasă:

- și-a construit o elită religioasă loială, care îi sprijină retorica și care combate discursurile rivale, în special retorica discursurilor jihadiste, precum ISIS sau al-Qaeda;
- a construit un aparat religios formal, inclusiv Majlis al-Ulama (Consiliul savanților religioși), prin care se emit fatwa-uri ce justifică acțiuni militare și politice, de exemplu, fatwa, emisă de Administrația Generală pentru Îndrumare Shari'a, afiliată grupării jihadiste siriene Hay'at Tahrir Al-Sham, ca răspuns la chestiunea palestiniană din Fâșia Gaza (Jihad and Terrorism Threat Monitor 2024);

⁵⁹ Pe Telegram, grupări afiliate FTS (inclusiv Agenția de presă Amjad și alte canale locale) postează videoclipuri de propagandă, comunicate oficiale, martiraje, apeluri la recrutare etc.

⁶⁰ Conturi create pe aceste platforme diseminează materiale de propagandă vizuală (clipuri, infografice), mesaje politice și/sau religioase, dezinformare.

În perioada 2023-2025, HTS a acționat ca un actor politic important și hotărât, extinzându-și influența nu doar politico-diplomatic sau militar, ci și economic, și religios. De asemenea, instrumentul religios reprezintă un element esențial în strategia de consolidare a puterii, legitimității și influenței în teritoriile pe care le controlează, în special în provincia Idlib.

Noile autorități siriene au demonstrat până acum o abordare moderată a guvernării și un ton conciliant și incluziv față de minorități. Totodată, HTS, prin guvernul interimar, își asumă un rol de pivot geopolitic în Siria post-Assad, jonglând între actori cu influență în regiune și grupuri locale, intenționând să devină un interlocutor de neignorat în procesul tranziției siriene de la conflict la stabilizare.

D. Boko Haram poate fi încadrată în cel puțin 3 subtipuri de VNSA (grup insurgent, grup fundamentalist, organizație teroristă), dar instrumentalizează și diferențele religioase dintre musulmani și creștini, încercând să constituie un stat islamic pe teritoriul Nigeriei.

În perioada 2023-2025, importanța și rolurile grupării au fost reliefate:

a) pe dimensiunea politico-diplomatică:

- în 2024, Boko Haram își menținea prezența în nord-estul Nigeriei, în special în statul Borno, și s-a extins în regiunea lacului Ciad, inclusiv în Camerun, Ciad și Niger. Deși grupul a suferit eșecuri, inclusiv pierderi teritoriale și schimbări de conducere, acesta continuă să reprezinte o amenințare pentru civili și forțele de securitate din regiune (ACLED 2024);
- în regiunile controlate, aplică o guvernare paralelă, inclusiv prin impunerea Shariei, prin impunerea de taxe și exercitarea unei justiții islamiste, ceea ce îi conferă putere politică locală;
- provoacă răpiri pentru a forța statul nigerian să accepte negocieri indirecte (Campbell 2019), ceea ce îi conferă influență în jocul diplomatic;
- colaborare externă are doar cu organizații similare, precum al-Qaeda, care i-a oferit și sprijin material, și ISIL căreia „i-a jurat credință în martie 2016” (Geneva Center for Security Policy 2017).

b) pe dimensiunea economică:

- controlează diverse resurse în regiunea bazinului lacului Ciad, inclusiv pescuitul, agricultura și rutele comerciale, pe care le folosește pentru a-și finanța operațiunile și a-și consolida puterea⁶¹. De asemenea, controlează teritorii și extorchează comunități, consolidându-și și mai mult baza economică (Malik 2019);
- insurgența Boko Haram a contribuit la alimentarea unor economii mici și izolate, cu piețe limitate, cu agricultură de subzistență și putere de cumpărare scăzută (UNDP 2024, 20).

c) pe dimensiunea militară:

- posedă capacități militare semnificative, inclusiv dispozitive explozive improvizate (IED) și IED-uri transportate de vehicule – VBIED (Action on Armed Violence 2025);
- desfășoară atacuri transfrontaliere în Camerun, în Ciad, în Niger, ceea ce contribuie la fragilizarea securității regionale, obligând statele să colaboreze militar și diplomatic pentru a o contracara (de exemplu, cooperarea dintre statele din bazinul lacului Ciad prin Forța Multinațională Mixtă – MNJTF (Multinational Joint Task Force 2024);
- a trecut de la detonări simple cu ajutorul telefoanelor mobile la dispozitive radiocomandate cu rază mai lungă de acțiune, au folosit atentatori sinucigași – inclusiv femei și copii – și au adaptat muniții militare. De asemenea, dronele comerciale, deși nu sunt încă pe scară largă transformate în arme, sunt folosite pentru recunoaștere, supraveghere și chiar pentru ajustarea focului de mortar, reflectând tacticile observate în teatrele de conflict din Orientul Mijlociu (Action on Armed Violence 2025);
- cele două facțiuni ale Boko Haram au strategii diferite de acțiune. Pe când JAS operează pe baza violenței extreme, a jafului și a sectarismului, prin atacuri sinucigașe asupra civililor, masacre și înrobirea persoanelor pe care le consideră „infidele” sau „apostate”, ISWAP „a încercat să implementeze

⁶¹ Nu s-au găsit date concrete privind estimările bugetare ale grupării.

o abordare mai puțin brutală, limitând violența împotriva civililor musulmani și favorizând impozitarea forțată, în detrimentul simplelor jafuri” (International Crisis Group 2024). De asemenea, din 2021 ele se află în conflict continuu (ACLED 2024).

d) pe dimensiunea informațională:

- folosește o retorică ideologică împotriva guvernelor considerate corupte sau „infidele” (Thurston 2016, 9), atacând legitimitatea statului nigerian în plan extern;
- și-a creat canale neoficiale de dialog prin intermediul liderilor locali, liderilor religioși sau membrilor unor ONG, ceea ce îi dă posibilitatea să influențeze deciziile de securitate și să-și negocieze propriile interese (amnistii, sume de bani etc.).

e) pe dimensiunea religioasă:

- acționează ca o sectă într-o formă de exclusivism religios care se opune tuturor celorlalte sisteme de valori, inclusiv interpretărilor rivale ale Islamului (Thurston 2016, 5);
- în unele mesaje se prezintă drept „apărător al Islamului pur” (Thurston 2016, 9) împotriva influenței occidentale, ceea ce influențează percepția comunităților locale și a unor grupări jihadiste.

Importanța Boko Haram ca actor nestatal violent este complexă și multidimensională, reflectând modul în care grupările teroriste pot influența echilibrul regional, politicile de securitate și relațiile internaționale, în special în Africa Subsahariană. Totuși, comparând gruparea cu ceilalți actori nestatali violenți, analizați în secțiunea de față, se constată că rolul său în plan regional este redus la teroare și instabilitate, contribuția sa la guvernare fiind una locală și fără aspecte pozitive, ca urmare a faptului că nu sprijină populația în niciun fel, ci doar o persecută și o face ținta atacurilor sale.

Observații generale asupra rolurilor și importanței strategice a actorilor nestatali violenți, supuși analizei DIME-R, sunt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabel nr. 2 – Rolul și importanța actorilor nestatali violenți din Orientul Mijlociu și din Africa, reflectate prin dimensiunile instrumentelor de putere (DIME-R)

Dimensiune	Roluri	Importanță geopolitică
Politico-diplomatică	<ul style="list-style-type: none"> - își impun propria ordine politică în teritoriul administrat <i>de facto</i>; - unii sunt susținuți de state din regiune sau de alți actori extraregionali, deoarece le reprezintă interesele strategice; - intervin în relațiile regionale (de exemplu, beneficiază de sprijin din alte state – Hamas sprijină organizațiile palestiniene care luptă împotriva Israelului sau sprijină alte state). 	<ul style="list-style-type: none"> - creează guvernare paralelă; - afectează tratativele de pace și acordurile internaționale (Boko Haram care forțează negocieri diverse prin răpiri de persoane); - pot declanșa crize regionale prin acțiuni nestatale; - acționează ca proxy pentru puteri regionale (Iran, Turcia).
Economică	<ul style="list-style-type: none"> - controlează resurse naturale (petrol, aur, pește, pășuni etc.), infrastructură economică și rute comerciale; - percep taxe populației locale; - primesc finanțare externă; - dezvoltă economii ilicite și monopoluri prin violență. 	<ul style="list-style-type: none"> - subminează economiile naționale; - finanțarea le permite extinderea propriilor capacități și independență operațională; - creează piețe de mărfuri și/sau servicii paralele ori ilegale.
Militară	<ul style="list-style-type: none"> - dețin forțe militare, ca nivel de înzestrare, structură de organizare și personal, comparabile cu ale armatelor statelor naționale (unele dețin armament avansat – drone, rachete balistice etc. – și dispun de miliții și unități paramilitare); - sunt adesea mai eficienți decât armatele statelor eșuate sau fragile, controlând teritorii vaste; 	<ul style="list-style-type: none"> - sunt o amenințare reală pentru forțele statale și/sau regionale; - influențează deciziile de securitate naționale ale statelor și guvernelor; - contribuie la regionalizarea conflictelor.

	<ul style="list-style-type: none"> - tacticile militare utilizate includ luptele de gherilă, controlul teritorial, loviturile rapide putând declanșa conflicte de intensitate medie sau ridicată; - uneori, cooperează sau se substituie armatelor naționale sub forma companiilor militare private. 	
Informațională	<ul style="list-style-type: none"> - utilizează rețele sociale, media locale și tactici de intimidare (unele dețin mass-media proprii – TV, social media, mesagerii criptate); - impun ideologii religioase și/sau naționaliste, apelând la război informațional, manipulare, simbolism, exploatarea narațiunilor victimizării și/sau rezistenței; - controlează fluxul de informații în zonele ocupate. 	<ul style="list-style-type: none"> - controlează percepțiile locale și internaționale; - legitimează acțiunile violente în fața susținătorilor; - decredibilizează discursul politic al statelor suverane.
Religioasă	<ul style="list-style-type: none"> - impun interpretări radicale ale Islamului (Sharia); - mobilizează susținerea religioasă internă și externă; - utilizează religia pentru a-și legitima acțiunile și recrutarea; - utilizează simbolismul martiriului și apocaliptic, - justifică violența prin ideologia jihadistă (șiiită sau sunnită). 	<ul style="list-style-type: none"> - divizează societățile pe linii sectare; - atrag sprijin transnațional (diaspora, rețele religioase); - amplifică radicalizarea și extremismul.

Tabloul rolurilor și importanței actorilor nestatali în Orientul Mijlociu și în Africa la nivelul anului 2024 nu este complet doar din analiza acestor actori, deoarece pentru fiecare dimensiune geopolitică de putere, mai pot fi identificate unele noi, de exemplu, în ceea ce privește instrumentul religios:

- *Al-Shabab* din Somalia a continuat să folosească predici, tribunale religioase și propagandă jihadistă pentru a controla teritoriul și populația în sudul țării. Mai mult, a încercat să-și extindă influența și în zonele de frontieră cu Kenya și Etiopia, invocând imperativul unei „purificări islamice” (Marchal 2019) regionale;

- *Houthis* și-a intensificat discursul religios în legitimarea războiului împotriva guvernului yemenit și coaliției conduse de Arabia Saudită. Mai mult, după atacurile asupra navelor comerciale din Marea Roșie în 2024, unele motivate prin apărarea Ummei islamice împotriva SUA și Israel, organizația și-a consolidat imaginea de apărători ai Islamului. Astfel, a devenit un actor central în conflictul religios și geopolitic dintre Iran și Arabia Saudită;
- *Jama'at Nusrat al-Islam wl-Muslimin (JNIM)* din Africa de Vest (Sahel) a combinat discursul religios antioccidental cu o agendă locală de „restaurare a ordinii islamice”. Mai mult, a folosit Sharia ca alternativă la guvernarea statală în Mali, Burkina Faso și Niger. Astfel, a crescut instabilitatea în Sahel și a devenit un actor transfrontalier politico-religios;
- *ISIS din Provincia Khorasan (ISKP)*, care are influență și în Orientul Mijlociu, a instrumentalizat mesajele religioase pentru a atrage recruți tineri, deziluzionați de statele naționale. Astfel, a afectat discursul religios moderat în regiune, alimentând radicalizarea populației.

Important de identificat în analiza din această secțiune este că, spre deosebire de guverne, actorii regionali nestatali violenți recunosc puține constrângeri asupra comportamentului lor, în parte pentru că majoritatea forțelor armate neregulate, grupurilor teroriste și fundamentaliste, precum și facțiunilor insurgente nu se simt responsabile de bunăstarea populațiilor naționale.

Concluzii

Din ce în ce mai mult actorii nestatali se angajează în domenii tradițional aflate în responsabilitatea statelor, cum ar fi pacea și securitatea, infrastructura, securitatea energetică/resursele naturale, guvernarea etc. Cuprinzând o gamă largă de entități atât neviolente, cât și violente, precum companii multinaționale și transnaționale, organizații neguvernamentale, companii militare private, diaspore, organizații civile, rețele teroriste, societăți religioase, grupuri etnice, actorii promovează concepții despre suveranitate, securitate, intervenție, descurajare, construirea de norme și naționalism în nenumărate moduri și complexe.

Tulburările regionale, declanșate de Primăvara Arabă în 2011 în atât în Orientul Mijlociu, cât și în Africa, au accentuat diversitatea subtipurilor, dar și rolul actorilor nestatali violenți, care au devenit atât un instrument critic, cât și un element decisiv în modelarea peisajelor politice și a competiției interstatale dintre puterile regionale. De altfel, actorii nestatali violenți reprezintă o mare parte dintre actorii angajați în lupta pentru preeminență în regiunile de studiu, în special în statele eșuate, cu guvernare fragilă, multipolarizate între guverne autoritare și diverse organizații violente care contestă organizarea statală existentă.

Orientul Mijlociu și Africa, în special în partea sa de nord, traversează, în prezent, cea mai rapidă și dramatică fază de dezvoltare politică de la prăbușirea Imperiului Otoman. Instituțiile politice, economice și civice care stau la baza statului-națiune modern își găsesc autoritatea grav erodată, pe măsură ce contururile puterii sunt reformulate de actorii nestatali, cu prioritate islamiști, din regiune.

Ipoteza de lucru care susține creșterea rolului și importanței geopolitice a actorilor nestatali violenți (reprezentată sintetic în Tabelul nr. 2), este demonstrată în parte (din cauza limitelor economiei lucrării și volumului masiv de documentare, necesar a cuprinde toate subtipurile de VNSA) și doar pentru unele organizații care se pot încadra simultan în mai multe subtipuri (teroriste, fundamentaliste, insurgente, de obicei) sau care, de-a lungul timpului, au căpătat caracteristici de cvasistate ele însele prin controlul exercitat asupra unor teritorii în care au implementat guvernări care au combinat politica cu Islamul ori care au susținut materializarea unor „state viitoare”, fiind agenți militarizați ale acestora.

Modificările în rolurile și importanța VNSAs în plan geopolitic și pe scena relațiilor internaționale se observă indirect și din analiza istorică a modului de evoluție a organizațiilor analizate, cele mai multe dezvoltându-se de la grupări insurgente restrânse, cu capacități limitate și fără prea multă vizibilitate, în agenți de politică internă și externă în statele în care activează.

Conflictele persistente agravează crizele de guvernare, punând în tensiune regiunile deja fragile și deschizând ușa exploatării străine prin forțe proxy, traficului de resurse și manipulării informațiilor. Mai mult, toate aceste conflicte sunt însoțite în ambele regiuni de emergența terorismului islamist, proliferat de organizații precum Hamas, Hezbollah, al-Qaeda, Houthi etc., dar și de diversificarea crimei

organizate (care a fost abordată în analiza de față doar tangențial prin prisma economiei ilegale, desfășurată de actori nestatali violenți).

În special, grupările teroriste au exploatat constant vidurile de putere, lăsate de eșecul unor guverne de diferite fakturi, ceea ce le-a permis, atât în Orientul Mijlociu, cât și în parte din statele africane, să își asume roluri politice din ce în ce mai diverse. Un prim exemplu este Hamas, organizație extremistă islamistă, care a devenit foarte activă pe teritoriul Fâșiei Gaza, exercitând controlul politic de facto aici, aceasta fiind o organizație fundamentalistă și teroristă care nu și-a întrerupt niciodată activitatea și care s-a regrupat și reinventat permanent, câștigând încrederea palestinienilor și încheind permanent parteneriate cu alte grupări teroriste care susțin cauza palestiniană.

Într-o măsură variată, în Orientul Mijlociu, Houthi din Yemen, Hezbollah din Liban și Hay'at Tahrir al-Sham din Siria au ajuns să joace un rol de guvernare în țările lor. Astfel, pe când Houthi reprezintă aspirațiile unei minorități, Hezbollah oferă efectiv o gamă restrânsă de servicii circumscripției sale sectare, milițiile proiraniene din Irak și Hay'at Tahrir al-Sham din Siria nu numai că au subminat instituțiile țării, ci și-au oficializat puterea.

Actorii nestatali violenți nu mai sunt doar probleme de securitate internă, ci și actori geopolitici regionali, capabili să modifice echilibrul de putere. Tipologia și rețelele lor organizaționale se suprapun, ceea ce face dificilă atât abordarea lor ontologică în teorie, cât și izolarea conflictelor, în practică. Mai mult, implicarea unor actori globali statali arată că aceste regiuni de studiu sunt subiect al competiției strategice dintre puterile rivale, în tendința de reșezare a echilibrului de putere al scenei internaționale.

BIBLIOGRAFIE:

- 22 U.S.C. 6402. 2023. „United States Code.” Accesat 04 23, 2025. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2023-title22/pdf/USCODE-2023-title22-chap73-sec6402.pdf>.
- Aambo, Aaron A., Eleanor Beevor, Manu Lekunze și Ladd Serwat. 2024. „Q&A: The evolution of Ambazonian separatist groups in Anglophone Cameroon.” *ACLEDD*. 11 October. Accesat 06 12, 2025. <https://acleddata.com/2024/10/11/qa-the-evolution-of-ambazonian-separatist-groups-in-anglophone->

cameroon/#:~:text=Anglophone%20armed%20separatist%20groups%20in,ACLED's%20Africa%20Regional%20Specialist%20Dr.

ABC News. 2024. „Hezbollah leader claims 'divine victory' against Israel .” *Facebook*. Accesat 02 11, 2025. <https://www.youtube.com/watch?v=jbcFHbTT-uc>.

Abuamer, Majd. 2024. „Gaza's Subterranean Warfare: Palestinian Resistance Tunnels vs. Israel's Military Strategy.” *Studies in Conflict and Terrorism*, 5 May. https://click.endnote.com/viewer?doi=10.1080%2F1057610x.2024.2347843&token=WzMwMTAzMTAsIjEwLjEwODAvMTA1NzYxMHguMjAyNC4yMzQ3ODQzIl0.GbftUN39dBIHbVnZ_8rF_ocs7xM.

ACLED. 2024. „Sudan: The RSF sets its eyes on North Darfur”. 17 May. Accesat 06 06, 2025. <https://acleddata.com/2024/05/17/sudan-situation-update-may-2024-the-rsf-sets-its-eyes-on-north-darfur/>.

—. 2025. „Where is conflict happening as of December 2024?”. Accesat 06 02, 2025. <https://acleddata.com/conflict-index/>.

ACLED. 2023. „Actor Profile: Hayat Tahrir al-Sham (HTS).” 26 July. Accesat 06 13, 2025. <https://acleddata.com/2023/07/26/actor-profile-hayat-tahrir-al-sham-hts/>.

—. 2024. „A Decade After Chibok: Assessing Nigeria's Regional Response to Boko Haram.” 16 April. Accesat 05 12, 2025. <https://acleddata.com/2024/04/16/a-decade-after-chibok-assessing-nigerias-regional-response-to-boko-haram/#:~:text=16%20April%202024,in%20the%20Lake%20Chad%20region>.

—. 2024. „Foreign meddling and fragmentation fuel the war in Sudan.” 12 December. Accesat 06 12, 2025. <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2025/sudan/>.

—. 2024. „Palestine is the most dangerous country in the world as of July 2024.” *ACLED Conflict Index Results: July 2024*. December. Accesat 04 23, 2025. <https://acleddata.com/conflict-index/index-july-2024/>.

Action on Armed Violence. 2025. „Trends in IED manufacturing and dual-use technologies in West Africa.” 2 May. Accesat 06 12, 2025. <https://aoav.org.uk/2025/trends-in-ied-manufacturing-and-dual-use-technologies-in-west->

- 21 April. Accesat 05 03, 2025. <https://tcf.org/content/report/the-axis-of-resistance-returns-to-its-local-roots/>.
- Assouad, Lydia. 2020. „Inequality and Its Discontents in the Middle East.” *Carnegie Middle East Center*. March. Accesat 04 09, 2024. https://carnegieendowment.org/files/Assouad_Inequality.pdf.
- Atanasiu, Mirela. 2023. *Războiul civil din Siria. Posibile modalități de stingere a conflictului*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/razboiul_civil_din_Siria.pdf.
- . 2024. „Conflicte armate din Orientul Mijlociu și Africa –Rezultat al instrumentalizării politice a identităților sociale.” În *Evaluare Strategică 2023. Riscuri, incertitudine, război*, de Florian Cîrciumaru, 100-136. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
- . 2024a. ”The Syrian Opposition Ups and Downs and Its Participative Potential in Formulating Syrian Foreign Policy.” În *Non-State Actors and Foreign Policy Agency*, de Marianna Charountaki, Christos Kourtelis și Daniela Irrera (editors). Cham: Springer.
- Australian Bureau of Statistics. 2022. ”Underutilised labour”. 15 02. Accesat 03 21, 2024. <https://www.abs.gov.au/statistics/detailed-methodology-information/concepts-sources-methods/labour-statistics-concepts-sources-and-methods/2021/concepts-and-sources/underutilised-labour#:~:text=The%20labour%20force%20underutilisation%20rate%20is%20defined>.
- Australian Government. 2025. „Terrorist organisations.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.ag.gov.au/national-security/australias-counter-terrorism-laws/terrorist-organisations#:~:text=A%20terrorist%20organisation%20is%20an,a%20terrorist%20organisation%20by%20regulations>.
- Australian National Security. 2024. ”Jama’at Nusrat al-Islam wal-Muslimin”. Accesat 06 01, 2025. <https://www.nationalsecurity.gov.au/what-australia-is-doing/terrorist-organisations/listed-terrorist-organisations/jamaat-nusrat-al-islam-wal-muslimin>.
- Bailey, Phillip M., și Terry Collins. 2024. „What is the cost of racism? More lawmakers are embracing reparations for Black people.” *USA Today*. Accesat 03 19, 2024. <https://eu.usatoday.com/>

story/news/nation/2023/07/02/is-racism-a-big-problem-black-and-white-americans-dont-agree/70337643007/.

- Baladi, Enab. 2024. „Eight countries resume diplomatic work in Syria.” 12 12. Accesat 12 14, 2024. <https://english.enabbaladi.net/archives/2024/12/eight-countries-resume-diplomatic-work-in-syria/>.
- . 2024. „Regime government raises fuel prices.” 01 11. Accesat 12 09, 2024. <https://english.enabbaladi.net/archives/2024/11/regime-government-raises-fuel-prices/>.
- Bania, Radoslaw. 2025. „Islamic Fundamentalism and the Political Systems of North African States Before the Arab Spring.” *Religions* (MDPI) 16 (603).
- Baral, Komal Kaushik. 2024. „Role of non-state actors in international relations.” *West Bengal State Council on Higher Education*. Accesat 04 16, 2025. <https://wbsche.wb.gov.in/assets/pdf/Political-Science/ROLE-OF-NONSTATE-ACTORS-IN-IR.pdf>.
- Bassam, Laila, Tom Perry, și Maya Gebeily. 2025. „Exclusive: Facing calls to disarm, Hezbollah ready to discuss weapons if Israel withdraws, senior official says.” *Reuters*. 10 April. Accesat 05 22, 2025. <https://www.reuters.com/world/middle-east/facing-calls-disarm-hezbollah-ready-discuss-weapons-if-israel-withdraws-senior-2025-04-08/>.
- BBC. 2025. ”Who are the Houthis and why is the US targeting them?”. 25 March. Accesat 06 06, 2025. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67614911>.
- Berman, Lazar și Nurit Yohanan. 2025. „ Hamas delegation heads to Cairo as Egypt takes mediation lead in hostage talks.” *Times of Israel*. 22 April. Accesat 04 28, 2025. <https://www.timesofisrael.com/hamas-delegation-heads-for-cairo-as-egypt-takes-mediation-lead-in-hostage-talks/>.
- Blerk, Hendrik van. 2018. ”African Lions: Who are Africa’s rising middle class?”. February. Accesat 04 09, 2024. https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/publication/documents/2018-02/20180214_ipsos_africanlions_web.pdf.
- Britannica. 1933. „Montevideo Convention.” 26 December. Accesat 05 12, 2025. <https://www.britannica.com/event/Montevideo-Convention>.

- . 2025. "Palestine Liberation Organization". Accesat 06 06, 2025. <https://www.britannica.com/topic/Palestine-Liberation-Organization>.
 - . 2025. "Palestinian Authority". Accesat 06 06, 2025. <https://www.britannica.com/topic/Palestinian-Authority>.
 - . 2025. „Polisario Front.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.britannica.com/topic/Polisario-Front>.
 - . 2025. „Sahrawi Arab Democratic Republic.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.britannica.com/place/Sahrawi-Arab-Democratic-Republic>.
- Byman, Daniel și Emma McCaleb. 2023. „Understanding Hamas’s and Hezbollah’s Uses of Information Technology.” *CSIS Briefs*, July. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2023-07/230731_Byman_Hamas_Hezbollah.pdf?VersionId=SgZayrgbjwIuwYNHbLJXL6zmata90qdO.
- Cafarella, Jennifer, Brandon Wallace și Jason Zhou. 2019. „ISIS's Second Come Back. Assesing the Next ISIS Insurgency.” *Institute for the Study of War*. June. Accesat 05 12, 2025. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20ISIS%27s%20Second%20Comeback%20-%20June%202019.pdf>.
- Calaghan, Louise. 2023. „Both sides in Israel-Gaza conflict are waging a disinformation war.” *The Sunday Times*. 5 November. Accesat 03 18, 2025. <https://www.thetimes.com/world/middle-east/article/both-sides-israel-gaza-hamas-waging-parallel-disinformation-war-mzt85zzkz>.
- Campbell, John. 2019. „Drivers of Nigerian Kidnapping Morph From Politics to Poverty.” *Council on Foreign Relations*. 25 September. Accesat 11 12, 2024. <https://www.cfr.org/blog/drivers-nigerian-kidnapping-morph-politics-poverty>.
- Center for Human Rights. 2024. „The Intersex Project.” *University of Pretoria*. Accesat 03 12, 2024. <https://www.chr.up.ac.za/the-intersex-project>.
- Center for Strategic and International Studies. 2018. „Hay’at Tahrir al-Sham (HTS).” Accesat 05 20, 2025. <https://www.csis.org/programs/former-programs/warfare-irregular-threats-and->

terrorism-program-archives/terrorism-backgrounders/hayat-tahrir.

- . 2018. „Hay’at Tahrir al-Sham (HTS).” Accesat 06 11, 2025. <https://www.csis.org/programs/former-programs/warfare-irregular-threats-and-terrorism-program-archives/terrorism-backgrounders/hayat-tahrir#:~:text=For%20more%20recent%20analysis%20of,Terrorism%20Program's%20Examining%20Extremism%20series.&text=Figure%201>.
- Cerulo, Meghan. 2023. „X has removed hundreds of Hamas-linked accounts following shock attack.” *CBS News*. 12 October . Accesat 04 12, 2025. <https://www.cbsnews.com/news/hamas-war-gaza-twitter-x-removes-content-israel-palestinians/>.
- Charountaki, Marianna. 2022. „Conceptualising Non-State Actors in International Relations.” În *Mapping Non-State Actors in International Relations*, de Marianna Charountaki și Daniela (editors) Irrera, 1-16. Switzerland, AG: Springer.
- Chehayeb, Kareem. 2024. „What is Hezbollah? What to know about the Lebanese militant group battling Israel.” *Associated Press. PBS*. 24 Sep. Accesat 12 06, 2024. <https://www.pbs.org/newshour/world/what-is-hezbollah-what-to-know-about-the-lebanese-militant-group-battling-israel>.
- CIA. 2011. „Guide to Analysis of Insurgency.” 20 01. Accesat 05 12, 2025. <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP87T01127R000300220005-6.pdf>.
- Clingdael. 2018. „The evolution of the Peshmerga.” Accesat 05 20, 2025. <https://www.clingendael.org/pub/2018/fighting-for-kurdistan/2-the-evolution-of-the-peshmerga/>.
- Council on Foreign Relations. 2024. „What Is Hezbollah?” 29 October. Accesat 12 23, 2024. <https://www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah>.
- . 2025. „The Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC).” 13 June. Accesat 06 16, 2025. <https://www.cfr.org/backgrounder/irans-revolutionary-guards>.
- Counter Terrorism Guide. f.a. „AL-SHABAAB.” Accesat 05 21, 2025. https://www.dni.gov/nctc/groups/al_shabaab.html.

- . 2025. „Boko Haram.” Accesat 06 13, 2025. https://www.dni.gov/nctc/groups/boko_haram.html.
- Cristescu, George-Andrei. 2023. „Ce este Jihadul Islamic Palestinian și cine conduce gruparea acuzată de atacul cu rachete asupra spitalului din Gaza.” *Adevărul*. 18 10. Accesat 05 12, 2025. https://adevarul.ro/stiri-externe/in-lume/ce-este-jihadul-islamic-palestinian-si-cine-2309046.html#google_vignette.
- Crown Center for Middle East Studies. 2024. „Beyond Assad: The Rise of Hay’at Tahrir al-Sham and Syria’s Uncertain Future.” *Brandeis University*. 18 December. Accesat 01 12, 2025. <https://www.brandeis.edu/crown/publications/crown-conversations/cc-24.html>.
- CSCW. 2011. „Education and Conflict.” *CSCW Policy Brief*, 02: <https://www.files.ethz.ch/isn/127909/Education%20and%20Conflict%20-%20What%20the%20Evidence%20Says.pdf>.
- Czulda, Robert. 2025. „Security in the Middle East – SITREP.” *European Security and Defence*. 7 February. Accesat 05 16, 2025. <https://euro-sd.com/2025/02/articles/42460/security-in-the-middle-east-sitrep/>.
- De Luce, Dan și Lisa Cavazuti. 2023. „Gaza is plagued by poverty, but Hamas has no shortage of cash. Where does it come from?” *NBC News*. 25 Oct. Accesat 04 12, 2025. <https://www.nbcnews.com/news/world/gaza-plagued-poverty-hamas-no-shortage-cash-come-rcna121099>.
- Deewan Institute. 2024. „People of the Middle East.” Accesat 03 14, 2024. <https://deewaninstitute.com/people-middle-east/>.
- Defis Humanitaire. 2025. „Syria: humanitarian aid in the face of a bloodless country and an uncertain future.” 28 March. Accesat 05 08, 2025. <https://defishumanitaires.com/en/2025/03/28/syria-humanitarian-aid-in-the-face-of-a-bloodless-country/>.
- DEX online. 2024. „xenofobie.”
- Digi24. 2013. „Frăția Musulmană, o organizație cu o istorie de 85 de ani.” 18 08. Accesat 05 20, 2025. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/mapamond/fratia-musulmana-o-organizatie-cu-o-istorie-de-85-de-ani-107332>.

- ECFR. 2025. "Al-aqsa martyrs brigades (AMB) – fatah". Accesat 06 06, 2025. https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/al_aqsa_martyrs_brigades_amb_fatah/.
- . 2025. "Al-quds brigades – islamic jihad". Accesat 06 06, 2025. https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/al_quds_brigades_aqb_islamic_jihad/.
- . 2025. "Islamic jihad (PIJ)". Accesat 06 06, 2025. https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/palestinian_islamic_jihad/.
- . 2025. "Izz al-din al-qassam brigades (iqb) – hamas." *Mapping palestinian politics*. Accesat 05 21, 2025. https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/izz_al_din_al_qassam_brigades/.
- . 2025. "Plo groups". Accesat 06 06, 2025. https://ecfr.eu/special/mapping_palestinian_politics/plo_parties/.
- Ehl, David. 2021. „What is Hamas and who supports it?" *Deutsche Welle*. 15 05. Accesat 06 12, 2025. <https://www.dw.com/en/who-is-hamas/a-57537872>.
- Eizenga, Daniel și Wendy Williams. 2020. „The Puzzle of JNIM and Militant Islamist Groups in the Sahel ." *Africa Center*. December. Accesat 05 21, 2025. <https://africacenter.org/wp-content/uploads/2020/11/ASB-38-EN.pdf>.
- Ejiofor, Promise Frank. 2025. „In pursuit of statehood: An exploration of the contentious repertoires of Biafran separatists in Nigeria." *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 17-47.
- Elayah, Moosa și Bakeel (eds.) Alzandani. 2024. „Conflicts in the Middle East and Africa. State, Non-State Actors and Unheard Voices." *Routledge*. Accesat 05 12, 2025. <https://www.routledge.com/Conflicts-in-the-Middle-East-and-Africa-State-Non-State-Actors-and-Unheard-Voices/Elayah-Alzandani/p/book/9781032626758?srsId=AfmBOoo5DJRPcwA0QcZe-cgulWEKiYY2RIm4-Pnrr3vmYTKCz9FhTYzU>.
- ELDoh, Mohamed. 2024. „Hezbollah's Military Tactics in the Post-Nasrallah Era." *Geopolitical Monitor*. 29 October. Accesat 11 13, 2024. <https://www.geopoliticalmonitor.com/hezbollahs-military-tactics-in-the-post-nasrallah-era/>.

- ETANA. 2025. „Syria Update #16 - 3 February 2025.” *ReliefWeb*. 3 Feb. Accesat 03 03, 2025. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-update-16-3-february-2025>.
- European Parliament. 2024. „Boko Haram as an extremist terrorist organisation.” *Parliamentary Question*. 14 10. Accesat 11 23, 2024. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-10-2024-002047_EN.html.
- European Union Agency for Asylum. 2024. „5.1.2. Kurdistan Regional Government (KRG).” November. Accesat 06 12, 2025. <https://euaa.europa.eu/fr/node/24570>.
- Felbab-Brown, Vanda. 2024. „Non-state armed actors in 2024: Middle East and Africa.” *Brookings*. 16 January. Accesat 05 12, 2025. <https://www.brookings.edu/articles/nonstate-armed-actors-in-2024-the-middle-east-and-africa/>.
- Fondation pour l'Innovation Politique. 2025. „Islamist terrorist attacks in the world 1979-2024.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.fondapol.org/en/study/islamist-terrorist-attacks-in-the-world-1979-2024/#:~:text=4-,The%20Middle%20East%20and%20North%20Africa%2C%20South%20Asia%20and%20Sub,between%201979%20and%20April%202024.&text=South%20Asia%3A%2031.2%25%20of%20attacks%2C%20>
- France24. 2025. „Lebanon dismantles «more than 500» Hezbollah installations, PM says.” 05 06. Accesat 06 10, 2025. <https://www.france24.com/en/middle-east/20250605-lebanon-dismantles-more-than-500-hezbollah-installations-pm-says>.
- Framer, Lauren. 2024. „Who's been funding the HTS rebels now in control of Syria?” 20 December. Accesat 01 16, 2025. <https://www.npr.org/2024/12/19/nx-s1-5232809/syria-hts-funding>.
- FRED Economic Data. 2023. „Literacy Rate, Adult Total: All Income Levels for Middle East and North Africa”. Accesat 03 11, 2024. <https://fred.stlouisfed.org/series/SEADTLITRZSMEA>.
- Gebeily, Maya, și Aziz Taher. 2024. „Israel-Hezbollah truce holds, displaced Lebanese begin to journey home.” *Reuters*. 27 November. Accesat 01 23, 2025. <https://www.reuters.com/world/middle-east/israel-hezbollah-ceasefire-takes-effect-2024-11-27/>.

- Geneva Academy. 2023. „Non-international Armed Conflicts in Cameroon.” *RULAC*. 12 January. Accesat 06 12, 2025. <https://www.rulac.org/browse/conflicts/non-international-armed-conflict-in-cameroon>.
- Geneva Center for Security Policy. 2017. „Boko Haram’s Evolving Relationship With al-Qaeda.” 13 September. Accesat 10 27, 2024. <https://www.gcsp.ch/news/boko-harams-evolving-relationship-al-qaeda>.
- Global Sanctions and Export Controls Blog. 2025. „Syria Sanctions Relaxed: The Latest from the US, EU, and UK.” 26 May. Accesat 06 06, 2025. <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/syria-sanctions-relaxed-the-latest-from-the-us-eu-and-uk/>.
- Global Sanctions. 2025. „ Hamas and PIJ.” Accesat 05 12, 2025. <https://globalsanctions.com/region/hamas-pij/#:~:text=Hamas%20and%20PIJ%20have%20been,by%20the%20US%20since%201997>.
- Gov.UK. 2025. „Proscribed terrorist groups or organisations.” 27 February. Accesat 05 21, 2025. [https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version#:~:text=Al%20Ittihad%20Al%20Islamia%20\(AIAI,in%20the%20East%20Africa%20region](https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version#:~:text=Al%20Ittihad%20Al%20Islamia%20(AIAI,in%20the%20East%20Africa%20region).
- Gur, Haviv Rettig. 2013. „Only 0.6% of world’s Christians live in Middle East.” *Times of Israel*. 14 January. Accesat 01 13, 2024. <https://www.timesofisrael.com/christians-make-up-less-than-1-of-middle-east/>.
- Halabi, Yakub. 2023. „Tiny Religious Minorities in the Middle East: The Case of the Bahai, Druze and Yazidi Minorities.” În *Minorities – New Studies and Perspectives*, de John R. Hermann (ed.). Intech Open.
- Hatahet, Sinan. 2024. „The present crisis in Hay’at Tahrir al-Sham: Interactions and scenarios.” *EUI. Middle East Directions*. 11 July. Accesat 10 13, 2024. <https://blogs.eui.eu/medirections/the-present-crisis-in-hayat-tahrir-al-sham-interactions-and-scenarios/>.
- Hiltermann, Joost. 2023. „Iraqi Kurdistan Twenty Years After.” *International Crisis Group*. 6 April. Accesat 06 12, 2025.

- <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/iraqi-kurdistan-twenty-years-after#:~:text=Then%2C%20in%20February%202022%2C%20came,maintain%20an%20independent%20revenue%20stream.>
- Holtz, Mackenzie. 2023. „Examining Extremism: Hayat Tahrir Al-Sham (HTS).” *Center for Strategic and International Studies*. 3 August. Accesat 04 16, 2025. <https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-hayat-tahrir-al-sham-hts>.
- Hourani, Albert. 1961. *Race, Religion and the Nation State: A Vision of History*. Beirut: Khyat.
- Howard, Brian. 2020. „Religion in Africa: Tolerance and trust in leaders are high, but many would allow regulation of religious speech.” *Afro Barometer 1999-2019*, https://www.afrobarometer.org/wp-content/uploads/migrated/files/publications/Policy%20papers/ab_r7_dispatchno339_pap12_religion_in_africa.pdf.
- ILO. 2023. *Statistics in Arab States*. Accesat 02 12, 2024. <https://ilostat.ilo.org/data/arab-states/>.
- Immigration and Refugee Board of Canada. 2024. *Responses to Information Requests*. 23 01. Accesat 06 02, 2025. <https://www.irb-cisr.gc.ca/en/country-information/rir/Pages/index.aspx?doc=450000>.
- International Crisis Group. 2024. „JAS vs. ISWAP: The War of the Boko Haram Splinters.” 28 March. Accesat 06 12, 2025. <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/nigeria/b196-jas-vs-iswap-war-boko-haram-splinters>.
- . 2024. „JAS vs. ISWAP: The War of the Boko Haram Splinters.” 28 March. Accesat 10 23, 2024. <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/nigeria/b196-jas-vs-iswap-war-boko-haram-splinters>.
- International Labour Organization. 2023. ”Statistics in Africa”. Accesat 02 03, 2024. <https://ilostat.ilo.org/data/africa/>.
- Issa, Shahenaz și Ayman Yasin. 2024. „Religious Conflict Between Israeli and Hamas: Naming of Weapons and Battle.” *International Journal of Religion* 5 (2): 198-212.

- Javed, Ambreen. 2014. "Resistance and its progression to insurgency." *ISSI*. 06. Accesat 05 12, 2025. https://www.issi.org.pk/wp-content/uploads/2014/06/1299569767_89446052.pdf.
- Jihad and Terrorism Threat Monitor. 2024. „Fatwa By Hay'at Tahrir Al-Sham (HTS) Body Encourages West Bank Palestinians To Continue Jihad Against Israel, Explain 'Justice' Of Syrian Mujahideen's Cause, Warn Against Iran.” 16 December. Accesat 12 20, 2024. <https://www.memri.org/jttm/fatwa-hayat-tahrir-al-sham-hts-body-encourages-west-bank-palestinians-continue-jihad-against>.
- Johnson, Todd M. 2020. „Christianity in the Middle East.” *Gordon Conwell Theological Seminary*. 26 February. Accesat 02 18, 2024. <https://www.gordonconwell.edu/blog/christianity-in-the-middle-east/>.
- Joint Publication 3-24. 2018. „Counterinsurgency.” *US Department of the Army*. 25 April. Accesat 05 21, 2025. https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3_24.pdf.
- Jusoor for Studies. 2025. „Syria's «Victory Conference», its Timing and Implications.” 4 Feb. Accesat 06 10, 2025. <https://jusoor.co/en/details/syrias-victory-conference-its-timing-and-implications>.
- Kareem Chehayeb. 2024. „What is Hezbollah? What to know about the Lebanese militant group battling Israel.” *PBS News*. 24 Sept. Accesat 06 12, 2025. <https://www.pbs.org/newshour/world/what-is-hezbollah-what-to-know-about-the-lebanese-militant-group-battling-israel#:~:text=Founded%20in%201982%20during%20Lebanon's,battle%20and%20seeks%20Israel's%20destruction>.
- Kim, Ellen și Salamata Bah. 2024. „The DPRK-Hamas Relationship.” *Center for Strategic and International Studies*. 27 March. Accesat 02 14, 2025. <https://www.csis.org/analysis/dprk-hamas-relationship>.
- Kirkpatrick, David D. și Adam Rasgon. 2023. „The Hamas Propaganda War.” *The New Yorker*. 30 October. Accesat 02 12, 2025. <https://www.newyorker.com/news/news-desk/the-hamas-propaganda-war>.
- Knipp, Kersten. 2023. „Brigăzile al-Qassam – unitățile de luptă ale Hamas.” *DW*. 01 11. Accesat 06 02, 2025. <https://www.dw.com/>

ro/brig%C4%83zile-al-qassam-unit%C4%83%C5%A3ile-de-lupt%C4%83-ale-hamas/a-67276088.

- Laub, Zachary. 2019. „Egypt’s Muslim Brotherhood.” *Council on Foreign Relations*. 15 August. Accesat 05 20, 2025. <https://www.cfr.org/background/egypts-muslim-brotherhood>.
- Le Roux, Pauline. 2019. „Responding to the Rise in Violent Extremism in the Sahel.” *Africa Security Brief*, December. <https://africacenter.org/wp-content/uploads/2019/12/ASB36EN-Responding-to-the-Rise-in-Violent-Extremism-in-the-Sahel-Africa-Center-for-Strategic-Studies.pdf>.
- Lennon, Conor. 2024. „The de facto authority in Syria is a designated terrorist group: What happens now?” *United Nations News*. 12 December. Accesat 12 16, 2024. <https://news.un.org/en/story/2024/12/1158126>.
- Levant24. 2023. „Salvation Government Takes Steps to Protect Farmers and Merchants.” 1 August. Accesat 09 25, 2024. <https://levant24.com/news/2023/08/salvation-government-takes-steps-to-protect-farmers-and-merchants/>.
- Levy, Ido. 2024. „How Hamas Built an Army.” *The Washington Institute for Near East Policy*. 2 Jan. Accesat 12 11, 2024. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-hamas-built-army>.
- Longley, Robert. 2022. „What Are Non-State Actors?” *Thought Co*. 28 July. Accesat 04 23, 2025. <https://www.thoughtco.com/non-state-actors-5443123>.
- Malik, Samuel. 2019. „Economics of terrorism in Lake Chad Basin.” *Institute for Security Studies*. 10 July. Accesat 09 16, 2024. <https://issafrica.org/iss-today/economics-of-terrorism-in-lake-chad-basin#:~:text=Strategies%20must%20take%20account%20of,done%20without%20harming%20civilians'%20livelihoods.&text=In%20South%20Africa%2C%20Daily%20Maverick,%20Dpublishing%20policy%2C%20email>.
- Mansdorf, Erwin J. 2024. „Hamas’s Propaganda Videos: An Old-New Tool of Psychological Warfare.” *Jerusalem Center for Security and Foreign Affairs*. 2 May. Accesat 08 12, 2025. <https://jcpa.org/hamass-propaganda-videos-an-old-new-tool-of-psychological-warfare/>.

- MAppr. 2024. "Religions in Africa". Accesat 03 11, 2024. <https://www.mappr.co/thematic-maps/religion-map-africa-continent/>.
- Marbaniang, Domenic. 2010. „Religious Fundamentalism and Social Order A Philosophical Perspective .” *Philarchive*. 26-27 February. Accesat 05 12, 2025. <https://philarchive.org/archive/MARRFA-4>.
- Marchal, Roland. 2019. „Motivations and Drivers of Al-Shabaab.” *Oxford Academic*. March. Accesat 06 10, 2025. <https://academic.oup.com/book/35091/chapter-abstract/299149628?redirectedFrom=fulltext>.
- Marton, Péter. 2024. „A Theory of Non-state Actors.” În *The Palgrave Handbook of Non-State Actors in East-West Relations*, de Thomasen, G., Békés, C., Rácz, A. (eds) P. Cham: Palgrave Macmillan, Cham.
- Middle East Institute. 2021. “The Economics of Hayat Tahrir al-Sham.” 21 June. Accessed 06 12, 2025. <https://www.mei.edu/publications/economics-hayat-tahrir-al-sham>.
- Monnier, Alain. 2024. „Hezbollah’s Use of Social Media: Communication Strategy and Impact on Public Opinion.” *Hermes. La Revue* 2 (94): 217-222.
- Moshrif, Rowaida. 2022. „Income Inequality in the Middle East.” *World Inequality Lab – Issue Brief*, November: <https://wid.world/document/income-inequality-in-the-middle-east-world-inequality-lab-issue-brief-2022-06/#:~:text=We%20find%20that%20income%20inequality,share%20of%20the%20bottom%2050%25>.
- Mulaj, Klejda. 2010. „Violent Non-State Actors in World Politics.” *Hurst*. April. Accesat 04 23, 2025. <https://www.hurstpublishers.com/book/violent-non-state-actors-in-world-politics/>.
- Multinational Joint Task Force. 2024. „About MNJTF.” Accesat 12 11, 2024. <https://mnjtffmm.org/>.
- Murdock, George Peter. 1959. "Africa. Its Peoples and Their Culture History". New York: McGraw-Hill. <https://www.webafriqa.site/library/anthropology/murdock/part01-orientation.html>.

- Mureithi, Carlos și Eromo Egbejule. 2025. "Who are the M23 rebels and why is there fighting in eastern DRC?". 14 February. Accesat 06 02, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2025/jan/27/who-are-m23-rebels-fighting-in-eastern-drc-congo>.
- National Counterterrorism Center. 2025. „Ansar al-sharia”. *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. https://www.dni.gov/nctc/groups/ansar_al_sharia.html.
- National Intelligence Council. 2023. „Non-State Actors Playing Greater Roles in Governance and International.” 5 July. Accesat 04 16, 2025. https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/NICM-Non-State-Actors_23-01637_05-18-24_.pdf.
- NCTC. 2025. „Al-qa'ida.” *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. https://www.dni.gov/nctc/groups/al_qaida.html.
- . 2025. „Al-qa'ida in the arabian peninsula (AQAP).” *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. <https://www.dni.gov/nctc/groups/aqap.html>.
- . 2025. „Al-qa'ida in the lands of the islamic maghreb (AQIM).” *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. <https://www.dni.gov/nctc/groups/aqim.html>.
- . 2025. „Ansar bayt al-maqdis.” *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. https://www.dni.gov/nctc/groups/ansar_bayt_al_maqdis.html.
- . 2025. „ Hamas.” *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. <https://www.dni.gov/nctc/groups/hamas.html#:~:text=HAMAS%20formed%20in%20late%201987,structure%20inside%20the%20Palestinian%20territories>.
- . 2025. „Hizballah.” *Counter Terrorism Guide*. Accesat 05 21, 2025. <https://www.dni.gov/nctc/groups/hizballah.html>.
- Neifakh, Veronica. 2024. „Terrorists Exploit AI for Propaganda and Operations, Exposing Critical Gaps in Tech Safeguards.” *The Media Line*. 21 11. Accesat 11 26, 2024. <https://themedialine.org/top-stories/terrorists-exploit-ai-for-propaganda-and-operations-exposing-critical-gaps-in-tech-safeguards/>.
- Nova.News. 2023. „Mali: trei grupuri armate ale coaliției Azawad se unesc.” 9 februarie. Accesat 06 01, 2025.

<https://www.agenzianova.com/ro/news/mali-tre-gruppi-armati-della-coalizione-azawad-si-uniscono/>.

Obi, Emeka Francis, Daniel Agilebu Ndom și Okey Mbionwu. 2024. „The role of State and Non-State Actors in Governance in South East Nigeria.” *Journal of the Management Science*, December.

—. 2024. „The Role of State and Non-State Actors in Governance in South East Nigeria.” *Journal of the Management Science*, December: 131-141. <https://journals.unizik.edu.ng/jfms/article/view/6021/4997>.

OECD. 2019. „Achieving gender balance in corporate leadership in the Middle East and North Africa (MENA).” Accesat 03 12, 2024. <https://www.oecd.org/gender/data/achieving-gender-balance-in-corporate-leadership-in-the-middle-east-and-north-africa-mena.htm>.

Oliveira de Souza, Rodrigo Lobato. 2024. „Religious Fundamentalism: A Theoretical-Constitutional Analysis.” *Cuestiones constitucionales*, 05 Agost. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1405-91932023000200209#:~:text=Therefore%2C%20religious%20fundamentalism%20serves%20a,achieve%20and%20hold%20social%20unity.

Open Doors. 2024. „Angola – Background Information.” *World Watch Research*. October. Accesat 04 24, 2025. <https://www.opendoors.org/en-US/research-reports/wwl-background/WWL-Background-Information-Angola-September-2024.pdf>.

Oppenheimer, Owen. 2024. „Guerillas or Greed? The Rise of Ansaroul Islam in Burkina Faso.” *The Pericles Institute of American University*. 17 April. Accesat 05 21, 2025. <https://www.periclesinstituteau.com/post/guerillas-or-greed-the-rise-of-ansaroul-islam-in-burkina-faso>.

Osowski, Maciej. 2011. „What role does religion play in Hamas’ political behaviour?” *E-International Relations*. 14 Mar. Accesat 03 22, 2025. <https://www.e-ir.info/2011/03/14/what-role-does-religion-play-in-hamas-political-behaviour/>.

Ouhri, Leila, Kate Springs și Yaseen Rashed. 2024. „2024: A year in the Middle East.” *Atlantic Council*. 19 December. Accesat 04 23,

2025. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/2024-a-year-in-the-middle-east/>.
- Ozcelik, Burcu. 2021. „Introduction: confronting the legacy and contemporary iterations of racial politics in the Middle East.” *Ethnic and Racial Studies*, 2155-2166. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01419870.2021.1919312?needAccess=true>.
- Parlamentul European. 2012. „Rezoluția Parlamentului European din 20 aprilie 2012 referitoare la situația din Mali .” 12 aprilie. Accesat 06 02, 2025. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2012-0141_RO.html.
- Peels, Rik și Nora Kindermann. 2022. „What are fundamentalist beliefs?” *Journal of Political Ideologies*, 11. <https://extremebeliefs.com/wp-content/uploads/2022/11/What-are-fundamentalist-beliefs.pdf>.
- Perry, Mark. fără an. „Perceptions of race in the arab world.” *Lebanese American University*. Accesat 03 20, 2024. <https://inhouse.lau.edu.lb/bima/papers/Perry.pdf>.
- Prasad, Naren. 2014. „Broken relationships: social policies Arab States and the middle class.” *ResearchGate*. Accesat 03 06, 2024. https://www.researchgate.net/publication/264846296_Broken_relationship_social_policies_Arab_States_and_the_middleclass/figures?lo=1&utm_source=google&utm_medium=organic.
- Pratt, Douglas. 2018. „Terrorism and Religion: Christian Fundamentalism.” *Oxford Research Encyclopedias*. 20 November. Accesat 05 12, 2025. <https://oxfordre.com/politics/politics/abstract/10.1093/acrefore/9780190228637.001.001/acrefore-9780190228637-e-692>.
- RAND. 2025. „Hezbollah's Network on America's Southern Doorstep.” 1 April. Accesat 05 13, 2025. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2025/04/hezbollahs-network-on-americas-southern-doorstep.html>.
- Rauta, V. 2020. „Towards a typology of non-state actors in «hybrid warfare»: proxy, auxiliary, surrogate and affiliated forces.” *Cambridge Review of International Affairs* 33 (6): 868-887.
- Raz, Sharon. 2021. „Introduction to Social Identities.” În *Diversity and Social Justice - Faculty Guide*. Washington: Lake Washington

Institute of Technology. <https://openwa.pressbooks.pub/dsj2021/chapter/social-identities-overview/#:~:text=Social%20identity%20groups%20are%20usually,%2C%20and%20religion%2Freligious%20beliefs>.

Reuters. 2025. „US intel figures show Hamas has recruited up to 15,000 new fighters during Gaza war.” *Times of Israel*. 24 January. Accesat 03 13, 2025. <https://www.timesofisrael.com/us-intel-figures-show-hamas-has-recruited-up-to-15000-new-fighters-during-gaza-war/>.

Riedel, Bruce. 2017. ”Who are the Houthis, and why are we at war with them?”. 18 December. Accesat 06 06, 2025. <https://www.brookings.edu/articles/who-are-the-houthis-and-why-are-we-at-war-with-them/>.

Robinson, Kali. 2024. „What Is Hamas?” *Council on Foreign Relations*. 17 October. Accesat 06 13, 2025. <https://www.cfr.org/background/what-hamas>.

Rubin, Michael A. 2022. „Chapter 19: Non-state actors, civil wars, and other units of analysis.” În *Handbook of Research Methods in International Relations*, de Thomas Jamieson and Patrick James (editors) R. Huddleston, 341–361. Elgar.

Shabir, Ghulam și Khabeer Fatima. 2024. „The Role of Non-State Actors in International Politics: Challenges to State Sovereignty.” December.

Southall, Roger. 2019. „Liberation Movements in Power in Africa.” *Oxford Research Encyclopedias*. 25 February. Accesat 04 24, 2025. <https://oxfordre.com/politics/politics/abstract/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-731>.

State of Palestine. PLO. 2025. ”Palestinian Vice President Hussein al Sheikh received Anne-Claire Legendre, Advisor to the French President for Middle East and North Africa Affairs”. 04 June. Accesat 06 06, 2025. <https://www.nad.ps/en/media-room/news/palestinian-vice-president-hussein-al-sheikh-received-anne-claire-legendre-advisor>.

Statista. 2023. *Adult literacy rate in Africa 2022, by region*. Accesat 02 24, 2024. [https://www.statista.com/statistics/1233204/adult-literacy-rate-in-africa-by-region/#:~:text=In%202022%2C%](https://www.statista.com/statistics/1233204/adult-literacy-rate-in-africa-by-region/#:~:text=In%202022%2C%20)

2067.4% 20percent% 20of, literacy% 20rate% 2C% 20at% 2080% 20percent.

—. 2023. *Proportion of selected age groups of world population and in regions in 2023*. Accesat 01 28, 2024. <https://www.statista.com/statistics/265759/world-population-by-age-and-region/>.

Stewart, F. 2010. „Horizontal Inequalities as a Cause of Conflict: A Review of CRISE Findings.” *World Development Report 2011 Background Paper*.

Sudan. 2025. *Rapid Support Forces*. Accesat 06 06, 2025. <https://rapidsupportforce.com/en>.

The Associated Press. 2023. „Misinformation about the Israel-Hamas war is flooding social media. Here are the facts.” 30 October. Accesat 05 03, 2025. <https://apnews.com/article/israel-hamas-gaza-misinformation-fact-check-e58f9ab8696309305c3ea2bfb269258e>.

The Soufan Center. 2023. „IntelBrief: Sudan Conflict Quickly Ensnarers Regional Powers Risking Spillover Violence.” 21 April. Accesat 06 12, 2025. <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2023-april-21/>.

The White House. 2025. „Designation of ansar allah as a foreign terrorist organization.” 22 January. Accesat 05 12, 2025. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/designation-of-ansar-allah-as-a-foreign-terrorist-organization/>.

The World Bank. 2022a. Accesat 03 20, 2024. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.1564.TO.ZS?locations=ZQ>.

Thurston, Alex. 2016. „«The disease is unbelief»: Boko Haram’s religious and political worldview.” *Center for Middle East Policy, Brookings*. 07. Accesat 12 23, 2024. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/brookings-analysis-paper_alex-thurston_final_web.pdf.

Topalidis, Georgios Tr, Nick N. Kartalis, John R. Velentzas și Charalampia Gr Sidiropoulou. 2024. „New Developments in Geopolitics: A Reassessment of Theoriesafter 2023.” *Social Sciences*.

- Trauger, Katherine. 2024. „Examining Extremism: Hezbollah.” *CSIS*. 26 March. Accesat 06 07, 2024. <https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-hezbollah>.
- U.S. Department of Treasury. 2023. „Remarks by Under Secretary for Terrorism and Financial Intelligence Brian Nelson at Deloitte's 15th Annual Anti-Money Laundering Conference.” 17 October. Accesat 12 11, 2024. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1817>.
- . 2024. „Treasury Targets Significant International Hamas Fundraising Network.” 7 October. Accesat 12 23, 2024. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2632>.
- Ugochukwu, Edmund și Umeh Lucy Chinwe. 2021. „Religious Diversity in the Middle East and its impact on patterns of global Interaction.” *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, September.
- UNDP. 2015. „Employment in Conflict and Post-conflict Situations.” Accesat 03 23, 2024. <https://hdr.undp.org/system/files/documents/stewarhdr2015final.pdf>.
- . 2024. „Cross-border trade in the lake chad basin regio.” 01. Accesat 01 12, 2025. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-01/cross-border_trade_in_the_lcb-_niger-chad.pdf.
- UNHCR. 2004. „Chronology for Kewri in Mauritania.” Accesat 05 12, 2025. <https://webarchive.archive.unhcr.org/20230520102637/> <https://www.refworld.org/docid/469f38bc1.html>.
- United Nations Security Council. 2014. „Jama'atu ahlis-sunna lidda'awati wal-jihad (Boko Haram).” Accesat 05 12, 2025. https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/jama%27atu-ahlis-sunna-lidda%27awati-wal-jihad-%28boko.
- UPDF. 2025. „Who We are.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.updf.go.ug/who-we-are/#:~:text=The%20UPDF%20will%20defend%20Uganda,unrest%2C%20internal%20insurgency%20and%20terrorism>.
- US Department of State. 2023. „Country Reports on Terrorism 2023: Democratic Republic of the Congo.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2023/democratic-republic-of-the-congo/>.

- . 2025. „Designated Foreign Terrorist Organizations.” Accesat 05 12, 2025. <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>.
- WHO African Region. 2023b. „Women’s health in the African Region .” *Integrated African Health Observatory*. March. Accesat 03 20, 2024. https://files.who.int/afahobckpcontainer/production/files/Womens_Health_Regional_Factsheet.pdf.
- Wilgenburg, Wladimir van. 2025. „Facilitating the New SDF Agreement Is Key to Stabilizing Syria.” *The Washington Institute for Near East Policy*. 02 April. Accesat 06 09, 2025. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/facilitating-new-sdf-agreement-key-stabilizing-syria>.
- Wilson Center. 2019. „Timeline: the Rise, Spread, and Fall of the Islamic State.” 28 October. Accesat 05 12, 2025. <https://www.wilsoncenter.org/article/timeline-the-rise-spread-and-fall-the-islamic-state#:~:text=The%20Islamic%20State%20%E2%80%93%20also%20known,began%20to%20reemerge%20in%202011>.
- . 2023. „Doctrine of Hamas.” 20 October. Accesat 03 12, 2025. <https://www.wilsoncenter.org/article/doctrine-hamas>.
- World Population Review. 2024. ”How Many Black People are in the World 2024”. Accesat 03 14, 2024. <https://worldpopulationreview.com/economics/how-many-black-people-are-in-the-world>.
- Zaher, Yasmine Abou. 2025. „A “New” Lebanon: How Recent Elections Have Diminished Hezbollah’s Influence.” *Politics Society at New York University*. 4 March. Accesat 05 12, 2025. <https://www.politicsatnyu.org/zeitgeist/2025/03/a-new-lebanon-how-recent-elections-have-diminished-hezbollahs-influence/>.

CAPITOLUL 6

INFLUENȚARE, CENZURĂ ȘI INGERINȚE EXTERNE – HAOS INFORMAȚIONAL ÎN PROCESELE ELECTORALE. STUDIU DE CAZ: ALEGERILE PREZIDENȚIALE DIN ROMÂNIA DIN 2024 ȘI 2025

Daniela LICĂ

*„Dacă nu citești ziarele, ești neinformați;
dacă le citești, ești dezinformați”. (Twain n.d.)
„Prea multe informații pot distruge informația”. (Eurlex 2011)
„Când adevărul nu convine, camuflează-l”. (EUvsDisinfo)*

Procesele electorale reprezintă o țintă predilectă a activităților de influențare. Cel mai adesea, aceste activități sunt coordonate de un actor extern, care urmărește, prin intermediul ingerințelor, să își ducă la îndeplinire anumite interese de ordin strategic (precum maximizarea puterii), alegătorii fiind principala țintă vizată. Iar contextul temporal avut în atenție – 2024 și prima jumătate a anului 2025⁶² – a fost marcat de numeroase alegeri în Europa și pe mapamond. În aceasta rezidă importanța și motivația alegerii temei de studiu, abordată în capitolul de față.

Scopul studiului este de a avansa o analiză cu privire la influențare și ingerințe externe, în contextul proceselor electorale din România, precum și din alte state din Europa și din lume în perioada menționată. Precizăm, astfel, că ingerințele fac parte din spectrul activităților de influențare, iar în anumite cazuri, reprezintă operații informaționale, care sunt o componentă a amenințărilor hibride. Aceste acțiuni se desfășoară pe un fond infodemic⁶³, toate conducând la un caracter pronunțat de dezordine informațională, chiar haos informațional.

⁶² N.A.: Studiul a urmărit dezvoltările până la începutul lunii iunie 2025.

⁶³ N.A.: Termenul *infodemie* este utilizat în sens extins, cu referire la aflusul foarte mare de informație pe un anumit subiect, cuprinzând informații atât adevărate, cât și false, care se răspândesc rapid, asemenea unui virus, prin intermediul *new media* (care include rețelele

Problematika dezinformării a reprezentat o constantă a studiului personal, în ultimii ani, în raport cu diverse teme de interes pentru securitatea națională, iar influențarea proceselor electorale prin mijloace informaționale a mai fost abordată într-o lucrare care poate constitui o referință utilă (Lică 2022 a). Demersul actual însă cuprinde o serie de particularități, adoptând o abordare din perspectivă atât teoretică, ce include dezvoltări mai recente ale cercetării în domeniu, cât și practică, cuprinzând un studiu de caz asupra recentelor alegeri prezidențiale naționale.

Obiectivele de cercetare stabilite urmăresc o serie de direcții principale. Prima constă în creionarea contextului internațional al perioadei analizate (anii 2024 și 2025), în raport cu alegerile desfășurate la diferite niveluri, arătând că dezinformarea și efectele acesteia incumbă riscuri majore pentru securitatea mondială. A doua direcție de cercetare are în vedere abordarea din punct de vedere teoretic a influențării. Aceasta este realizată prin explicarea conceptelor de lucru, expunerea câtorva perspective asupra mijloacelor utilizate pentru influențare în diverse scopuri, precum și a unor metode specifice de influențare, aplicabile în procesele electorale. O altă direcție a studiului are în vedere evidențierea unor caracteristici esențiale ale alegerilor și a unor drepturi relevante, precum cel la liberă exprimare și interzicerea cenzurii. A patra direcție de cercetare are în vedere abordarea din perspectivă aplicată a temei, constând în studiul de caz privind alegerile prezidențiale recente din România. Ultima, dar nu cea din urmă direcție a analizei are în vedere identificarea efectelor influențării populației în context electoral și impactul asupra securității. În final, studiul propune câteva posibile soluții de contracarare, sugerând că abordarea ar trebui să fie una de tip *whole of society*. Din acestea derivă și utilitatea studiului, care furnizează o serie de elemente cu potențial uz practic pentru instituțiile competente și decidenți, precum și pentru publicul larg, cu scopul de a contribui la creșterea conștientizării și rezilienței la influențare, prin încurajarea gândirii critice, lucrarea contribuind astfel la dezvoltarea culturii de securitate.

Din punctul de vedere al cadrului teoretic, *ingerințele în procesele electorale* sunt încadrabile în *componenta societală a securității*, conform *curentului constructivist* al Școlii de la Copenhaga. Cât privește metodologia, abordarea temei este una descriptivă, lucrarea

sociale), generând un impact negativ îndeosebi asupra opiniei publice. Pentru mai multe detalii privind acest termen, a se vedea Lică 2024.

fiind bazată pe studierea mai multor tipuri de resurse informaționale, precum legislație și documente programatice românești și străine, acestea din urmă aparținând Uniunii Europene. De asemenea, prezentul demers este fundamentat pe studiul literaturii de specialitate – articole științifice, rapoarte tematice, realizate de organizații neguvernamentale și de alte institute internaționale de renume, precum *Institute for the Study of War*, Fundația Konrad Adenauer și Centrul de Cercetare Cyfluence (Germania), Fundația Hanns Seidel, o organizație neguvernamentală de profil, *Foreign Information Manipulation and Interference – Information Sharing and Analysis Centre* (FIMI-ISAC), statistici românești și străine, bazate pe sondaje de opinie, monitorizarea mass-mediei, precum și alte surse web, de exemplu platforme (naționale și europene) dedicate combaterii și prevenirii dezinformării.

Principalele provocări ale studiului sunt reprezentate, pe de-o parte, de volumul covârșitor de informație (*infodemie*) cu privire la recente alegeri pe plan național, existentă în special în mediul online, incluzând, aici, rețelele sociale, și, pe de altă parte, de caracterul accentuat de volatilitate și inconsecvență, reflectat în discursul public și, în general, în mass-media. O **limitare** a cercetării este legată de lipsa accesului la unele surse de documentare, în baza deciziilor naționale de protecție a utilizatorilor din mediul online față de anumite amenințări externe. Cenzura a fost, de altfel, sporită progresiv în ultimii trei ani, restricționările având o amploare și mai mare în structurile guvernamentale și în cele subordonate. Menționăm, de pildă, lipsa accesului la declarațiile originale ale unor candidați la alegerile prezidențiale (exemplu de website blocat: *Romanian Global News*), pentru a putea realiza o analiză proprie a acelor discursuri. Considerăm că acest aspect reprezintă o obstrucționare a demersului de cercetare, întrucât neexpunerea la multiple și diverse surse de informare duce la dificultatea, chiar imposibilitatea unei documentări obiective.

Având în vedere că, în perioada extinsă a desfășurării alegerilor prezidențiale, la nivel național a putut fi observată o polarizare excesivă în rândul societății, fiind vorba de două perspective eminamente antagonice, lucrarea urmărește să redea, atât cât ne este posibil, o **perspectivă obiectivă** prin evitarea subscrierii la o viziune tributară oricăreia dintre părți. Așadar, demersul nu are ca scop confirmarea sau infirmarea unor aspecte percepute ca adevăruri de anumite categorii de public și nici etichetarea personală a unor declarații ca fiind adevărate sau false ori benefice/potrivnice în vreun mod. De aceea, în spiritul

gândirii critice, recunoscute și recomandate ca mijloc eficient de contracarare a dezinformării, suntem de părere că valoarea de adevăr a unei informații prezentate în spațiul public, prin intermediul mass-mediei, nu ar trebui considerată ca fiind garantată, chiar dacă este vorba de presa convențională (*mainstream media*). Considerăm aceasta, deoarece în contextul curent, *tehnicele de influențare* sunt atât de variate și de subtile, având la bază anumite mecanisme psihologice, încât *pot modela percepția, precum și modul de gândire al opiniei publice* (în strânsă conexiune cu *cogniția*). Vom evidenția în cadrul studiului câteva dintre acestea.

6.1. Context internațional – 2024 și 2025 – ani cu numeroase procese electorale pe mapamond

Anul 2024 a reprezentat un record din punctul de vedere al numărului de procese electorale pe mapamond, aproape jumătate din populația lumii fiind chemată la vot. Astfel, în peste 60 de țări (64/68) au avut loc alegeri la diferite niveluri – prezidențiale, parlamentare sau locale, la care se adaugă alegerile europarlamentare. Mass-media l-a numit superanul electoral (Digi24 2025 f)/anul superelectoral (Euronews 2024 b) sau anul superalegerilor (Morovan 2024). Între acestea, menționăm alegerile prezidențiale desfășurate de către actori importanți la nivel mondial – SUA și Rusia –, precum și scrutinurile organizate de către alți membri ai BRICS – Brazilia (prezidențiale), India și Africa de Sud (legislative). Alegeri legislative au avut loc și în Regatul Unit. De asemenea, la nivelul statelor din cadrul UE, au avut loc procese electorale prezidențiale în Finlanda, Portugalia, Slovacia, Lituania, Ungaria, Irlanda, Islanda și România și, respectiv, alegeri parlamentare în Belgia, Austria, Lituania și Croația. Și cetățenii din state candidate la UE au fost chemați la urne pentru alegeri, fie prezidențiale – Republica Moldova –, fie locale – Turcia –, ori legislative – Georgia –, sau pentru alegeri duble (prezidențiale și parlamentare) în Macedonia de Nord. De asemenea, au fost alegeri și în țări ale Comunității Statelor Independente, precum Azerbaidjan și Uzbekistan.

În urma scrutinurilor, în unele dintre aceste țări au fost reconfirmați vechii președinți (menționăm, aici, Rusia și Belarus, unde conducerea statului manifestă caracteristici de tip dictatorial). În alte state din vechea sferă de influență moscovită s-a dus o luptă strânsă

între orientarea proeuropeană și cea prorusă, în anumite cazuri având câștig de cauză parcursul proeuropean, în ciuda mediatizatorilor campanii de influențare ale Kremlinului. Astfel, președinta Maia Sandu a fost reconfirmată în luna noiembrie 2024 pentru un nou mandat în R. Moldova, cu 55,33% (Digi24 2024 a), în vreme ce, în Georgia, în urma alegerilor legislative controversate, în care președinta a adus acuze de ingerință F. Ruse (Economica 2024), partidul de guvernământ de orientare prorusă a triumfat. Totodată, unele alegeri planificate a se desfășura în două tururi au fost organizate în ultima parte a anului 2024 și în prima parte a anului 2025, ca de exemplu cele prezidențiale din Croația.

Cât privește anul 2025, au fost prevăzute alegeri la diferite niveluri în multiple state de pe mapamond. Între statele europene, menționăm alegeri de ordin prezidențial în Grecia, în România (reluarea procesului electoral prezidențial, în urma anulării turului I, din noiembrie 2024), în Polonia (18 mai, simultan cu cel de-al doilea tur de scrutin din România, și turul al doilea, programat pentru 1 iunie), în Irlanda, în Danemarca (la nivel local), în Germania (alegeri federale), parlamentare în mai multe state, între care Cehia și Albania (11 mai), și, de asemenea, pe alte continente, alegeri federale în Australia și în Canada (aprilie 2025). Dintre țările CSI, amintim Belarus, unde președintele Lukașenko, aflat la putere din 1994, a fost reales cu un rezultat covârșitor de 87% (Ardelean 2025).

6.2. Alegerile ca act democratic. Tendințe la nivel european și global – posibile cauze

Alegerile, indiferent că este vorba despre scrutin prezidențial sau parlamentar, reprezintă o chestiune eminentamente națională, iar cetățenii unei țări au dreptul, conform principiilor democratice, să aleagă liber orientarea politică și parcursul viitor al acesteia, oricare ar fi opțiunile lor. Acest aspect este prevăzut atât de normele de drept internațional public (DIP), cât și de Constituția României, care precizează că alegerile trebuie să fie *libere și corecte* (art. 2). De asemenea, un alt drept democratic, prevăzut în DIP, în *acquis* (reglementările UE), precum și în Constituția României, privește *libera exprimare a cetățenilor și a presei*. Astfel, în Declarația universală a drepturilor

omului se prevede ca oamenii să trăiască într-o lume în care să se bucure de „libertatea cuvântului și a convingerilor ...[, eliberați] de teamă și mizerie” (ONU 1948). Articolele 29 și 30 ale Constituției fac mai multe precizări în acest sens: alineatul 1 al art. 29 menționează că „libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile”, iar alineatele 2 și 4, că „cenzura de orice fel este interzisă” și că „nicio publicație nu poate fi suprimată” (Constituția României 2003).

Legea nr. 370/20.09.2004 pentru alegerea Președintelui României, cu modificările și completările ulterioare din 2011, prevede că acesta este ales „prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat” (Guvernul României 2004, art. 1). De asemenea, se mai precizează că, în campania electorală, candidații și, după caz, partidele politice, alianțele politice și alianțele electorale, precum și cetățenii au dreptul să își exprime opiniile în mod liber și fără nicio discriminare prin mitinguri, adunări, marșuri, precum și prin intermediul mass-mediei (art. 37.1). Totodată, se face și precizarea că „împiedicarea, prin orice mijloace, a liberului exercițiu al dreptului de vot sau de a fi ales se pedepsește cu închisoarea” (Guvernul României 2004, art. 57). Actul legislativ în cauză nu menționează influențarea sau ingerințele, însă, având în vedere tendințele recente în contextul alegerilor, considerăm că aceste aspecte ar trebui să fie incluse.

Din punct de vedere politic, se observă, în ultimele două decenii, atât la nivel european, cât și mondial (facem, aici, referire la SUA), o ascensiune a forțelor de extremă dreapta cu tendințe naționaliste, denumite suveraniste. Comportamentul acestora manifestă dualitate între îndatoririle care provin din calitatea de membru al unor organizații, precum NATO și, după caz, UE, și urmărirea intereselor naționale, conform principiilor realiste din teoria relațiilor internaționale, caracterizate de pragmatism. Acest pragmatism este ilustrat, de pildă, de luările de poziție ale președintelui Trump, aflat la al doilea mandat – facem trimitere la noile taxe economice, impuse unor actori parteneri, fie aceștia state sau organizații, precum UE (Palmer și Desrochers 2025). De altfel, manifestările de acest tip se întâmplă într-un context internațional caracterizat de hipercompetitivitate și tranzacționalism (Frunzeti 2025). Spre exemplu, în țara vecină,

Ungaria, prim-ministrul, Viktor Orbán, care a fondat și care conduce partidul Fidesz – Alianța Civică Maghiară –, de orientare conservatoare-naționalistă, se află la al cincilea mandat (al patrulea consecutiv) în fruntea țării, manifestând un comportament pe care reprezentanții ai NATO și UE, precum și mass-media din alte state europene îl consideră iliberal și pronționalist, fiind criticat, îndeosebi, pentru atitudinea sa, în raport cu calitatea de membru al celor două organizații. Conduita sa este însă dictată de interesul și în favoarea beneficiului național. Orientarea menționată se regăsește și în Polonia (unde naționalistul Karol Nawrocki a câștigat recentele alegeri prezidențiale la un scor foarte strâns față de proeuropeanul Rafał Trzaskowski), în Italia (guvernul condus de Giorgia Meloni din 2022), și, de asemenea, în regim de coaliție guvernamentală, în Olanda, Slovacia, Finlanda, precum și în alte state, unde, chiar dacă nu se află la putere, partidele pronționaliste au continuat să câștige teren considerabil, în ultimii ani, în Suedia, Austria, Franța, Germania, Belgia, Portugalia, Regatul Unit (Agerpres 2025 a), și, cel mai recent, în România.

Jurnaliști și alți specialiști (în comunicare sau în științe politice, precum și sociologi și psihologi) explică faptul că, la originea tendinței observate, se pot afla mai multe cauze. Între acestea, condițiile socioeconomice (precum deficitul bugetar), educația bazată preponderent pe memorare, în defavoarea gândirii critice, ceea ce face populația susceptibilă la dezinformare, percepția privind anumite pericole și amenințări (războiul din Ucraina) și, nu în ultimul rând, algoritmi social media. Aceștia din urmă funcționează ca niște *camere de ecou*, expunând utilizatorii la informație, care vine în linie cu propriile lor convingeri, nu la adevăr, contribuind astfel la fenomenul de polarizare și radicalizare a opiniei publice (Digi24 2024 b). De notat că aceasta funcționează identic în oricare dintre direcțiile de opinie, fie pronționaliste, fie proeuropene. Este punctat și faptul că partidele și alianțele politice așa-zis tradiționale, care au fost îndelung timp la putere, sunt, în egală măsură, responsabile de orientarea votanților către forțele de extremă dreapta (Digi24 2024 b) (G. Arun, DW 2025) (A. Matei 2024).

6.3. Dezinformarea și efectele acesteia – riscuri majore de securitate la nivel mondial

Un sondaj realizat de *World Economic Forum*, raportat la anul 2024, relevă că două dintre cele mai mari riscuri probabile de a declanșa o criză de securitate la nivel mondial le reprezintă *dezinformarea cu și fără intenție, generată de inteligența artificială (AI)* și *polarizarea societală și/sau politică*, acestea ocupând pozițiile a doua și a treia ierarhic, după cum poate fi observat în Figura 1. Dezinformarea (incluzând, aici, și propaganda) este unul dintre principalele mijloace prin care se realizează ingerințele în procesele electorale, un efect important fiind polarizarea în rândul societății.

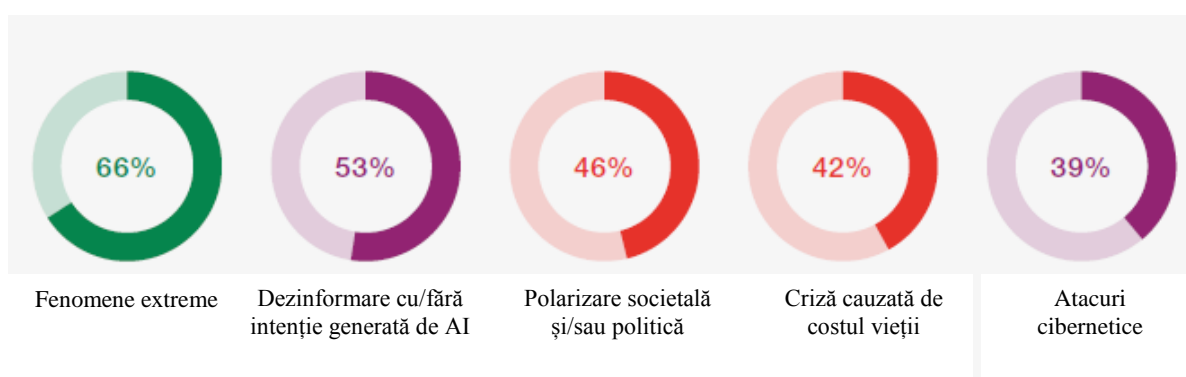

Figura 1: Ierarhizarea primelor cinci riscuri la nivel mondial pentru anul 2024.
Sursa: Traducere după *World Economic Forum Global Risks Perception Survey (GRPS) 2023-2024 (World Economic Forum 2024, 7)*.

În ceea ce privește orizontul de timp 2025-2026, cele două riscuri menționate se mențin, *dezinformarea generată de AI* preluând prima poziție. Percepția cu privire la principalele zece riscuri la nivel mondial, raportat la următorul deceniu (2025-2034), poziționează pe locurile cinci și șase *dezinformarea și dezinformarea fără intenție* și, respectiv, *efectele adverse ale tehnologiilor AI* și pe locul al nouălea *polarizarea societală* (GMF 2023).

În *Strategia Națională de Apărare a Țării* din 2020, în vigoare la momentul studiului, se iterează provocarea de securitate reprezentată de dezinformare, alături de alte activități informaționale, în contextul dezvoltărilor din domeniul tehnologic (Administrația prezidențială – SNAp 2020, 6, art. 8).

La nivelul Uniunii Europene, sunt invocate, atât în documente oficiale, cât și în discursul public, ingerințe externe în procesele electorale și pericolul reprezentat de acestea. Astfel, documentul

fundamental, adoptat în anul 2022, sub denumirea *Busola strategică pentru securitate și apărare*⁶⁴ consemnează faptul că actori statali și nestatali recurg la strategii hibride, atacuri cibernetice, campanii de dezinformare, ingerințe directe în alegeri și în procesele politice, utilizând inclusiv tehnologii emergente cu efect disruptiv, care cresc eficacitatea campaniilor hibride ce au drept scop destabilizarea Uniunii pentru dobândirea unor avantaje strategice (Consiliul UE 2022, 11). Totodată, în *Raportul de progres privind Busola strategică*, din martie 2024, se arată că aspectele evidențiate reprezintă o provocare politică și de securitate tot mai mare, chiar o amenințare gravă la adresa securității și democrației Uniunii, care riscă să afecteze coeziunea socială și, totodată, drepturile fundamentale ale cetățenilor europeni (EEAS 2024 b, 14-15). De aceea, în prefigurarea alegerilor europarlamentare din 2024, Josep Borrell semnala necesitatea unor măsuri menite să protejeze democrațiile europene de „interferențe și amenințări, inclusiv [...] dezinformare, atacuri la adresa jurnaliștilor și încercări ale unor puteri străine” de a diviza statele membre (Borrell 2023). Pentru amenințările de acest tip, Uniunea Europeană utilizează sintagma *foreign information manipulation and interference*, care include și dezinformarea, din care a rezultat acronimul FIMI, preluat ca atare și în limba română de către unii specialiști⁶⁵.

Acțiunile de acest tip au drept scop cultivarea unor anumite „atitudini, comportamente sau decizii” la publicul vizat (RAND 2009, 2). Considerăm importantă precizarea că FIMI este o componentă a amenințărilor de tip hibrid, care includ atacuri cibernetice, utilizarea unor softuri de supraveghere, precum și țintirea unor voci de importanță critică (Lică 2024 c). În context electoral, ținta predilectă a campaniilor de influențare o reprezintă opinia publică, în speță, votanții, însă pot fi

⁶⁴ N.A.: Denumită, în continuare, *Busola strategică*.

⁶⁵ N.A.: Sintagma *Foreign Information Manipulation and Interference* nu are încă un echivalent consacrat în limba română, în mediul online circulând traduceri multiple, precum: „acțiuni străine de manipulare a informațiilor și ingerințe străine” (Consiliul UE 2022) – de notat că traducerea oficială a documentului programatic european nu include acronimul FIMI, cu toate acestea, el a pătruns în limbă pe alte căi; „manipulare a informațiilor și ingerințe din exterior” (EUvsDisinfo 2023); „interferență și manipulare străină a informațiilor” (Inforadar/MApN 2025); „manipulare și ingerință informațională străină” (Andrei 2025); „manipulare și interferență a informațiilor” (Drăgușin 2025). În lucrarea, (Lică 2024 c) am folosit exprimarea „manipularea informațiilor și ingerințe de către surse externe”, însă în cazul de față, în urma reconsiderării unor aspecte de ordin lingvistic, optăm pentru exprimarea „ingerințe și manipularea informațiilor de către surse externe”.

vizați și unii candidați, lideri ai unor partide politice, decidenți sau alte persoane care pot influența opinia publică.

Actorii cel mai adesea incriminați de influențare în spațiul european, conform rapoartelor studiate, sunt F. Rusă și China (EEAS 2025). În contextul alegerilor prezidențiale naționale, mass-media a invocat interferențe și din partea SUA, care, după cum se știe, este partener strategic al României. Totodată, așa după cum vom releva în lucrare, mass-media a furnizat informații și despre suspiciuni cu privire la implicarea în aceste alegeri a altor parteneri strategici ai țării noastre, Franța și Republica Moldova, și chiar a Uniunii Europene, precum și a Ucrainei.

6.4. Delimitări conceptuale în raport cu sfera influențării⁶⁶

Considerăm necesară clarificarea sensului și modului de folosite a unor termeni-cheie pentru tema abordată, precum și a relațiilor dintre aceștia și, nu în ultimul rând, motivarea formulării titlului capitolului. Aceasta, deoarece domeniul de studiu curent este relativ recent și în continuă dezvoltare, are o componentă interdisciplinară, iar terminologia nu este încă standardizată la nivel internațional, cu atât mai puțin în limba română⁶⁷.

Folosim cuvântul *dezinformare* ca termen-umbrelă, care include atât aspectul *construirii și proliferării intenționate*, în baza unor strategii, *de mesaje înșelătoare* de tip *fake news*⁶⁸, care nu corespund (parțial sau chiar în întregime) realității obiective, precum și *elemente de propagandă, filtrarea sau cenzurarea informațiilor*, indiferent de publicul țintă și de scopul urmărit de emitentul mesajelor. Pe lângă aceste cazuri, există și *informarea eronată*, lipsită de intenționalitate (*misinformation*), care, la rândul său, (poate) produce efecte nefaste.

În ceea ce privește *publicul țintă*, sunt avute în vedere următoarele categorii: publicul unui stat adversar (în acest caz, termenul *dezinformare* este sinonim cu *operații informaționale și război*

⁶⁶ Unele pasaje au la bază documentarea, precum și unele formulări din următoarele lucrări de autor: (Lică 2022 a) și (Lică 2024 b).

⁶⁷ Pentru mai multe detalii și explicații, precum și exemplificări, a se vedea (Lică 2024 a).

⁶⁸ În mass-media și în literatura de specialitate termenul *fake news* a fost preluat și utilizat ca atare. Există și unele traduceri ale acestuia în limba română, însă nu are un echivalent consacrat. Variante: știri contrafăcute, știri false, știri mincinoase, știri înșelătoare. Expresia *știri false* nu redă întocmai sensul din limba engleză, unde se face o diferențiere între *fake* și *false*. A se vedea, pentru explicații (Lică 2024 a, 194).

informațional) (Giles și Seaboyer 2019, 6), publicul unui stat partener, precum și propriul public (național).

În privința scopului urmărit, filtrarea sau cenzurarea informațiilor poate avea drept obiectiv declarat protejarea publicului național de unele influențe sau ingerințe, însă și această măsură poate duce la dezinformare, dacă este aplicată abuziv, așa după cum vom arăta în secțiunea a șasea a lucrării.

Manipularea/compromiterea informației poate fi realizată în două moduri: *calitativ* sau *cantitativ* ori combinând cei doi factori. Alterarea calitativă se realizează prin tehnici specifice, care se vor regăsi în cuprinsul studiului (Secțiunea nr. 6.6). Manipularea cantitativă a informației are, la rândul său, două fațete: *subinformarea* (prin cenzură) și *suprainformarea*. Aceasta din urmă, denumită și *supraabundență informațională* sau *infodemie*, reprezintă prea multă informație în legătură cu un subiect, existând riscul diluării sau pierderii mesajului de bază sau al interesului public pentru acesta – *prea multe informații pot distruge informația* (Eurlex 2011).

Dezinformarea se poate face prin mijloace atât narrative, cât și memetice (Wilke 2020, 21). Primele se referă la narațiuni, inclusiv narațiuni strategice, iar cele memetice, la imagini, GIF-uri și filmulețe truate, cunoscute sub denumirea de *deep fake*. Acestea sunt diseminate prin intermediul comunicării publice și al comunicării strategice (Stratcom), care poate lua una din formele: propagandă, contrapropagandă (a părții adverse), informații false/înșelătoare sau scurgeri de informații care au drept scop discreditarea adversarilor.

Un studiu realizat în cadrul Fundației Hanns Seidel face o distincție între operațiile informaționale și cele de influențare prin prisma spațiului în care operează, având la bază un document elaborat în cadrul Forțelor Armate americane în 2003. Astfel, în vreme ce *operațiile informaționale* se desfășoară prin intermediul spațiului informațional, *operațiile de influențare* utilizează multiple instrumente și au în vedere „toate aspectele unei societăți, prin intermediul economiei, educației, cercetării, sportului, armatei și diplomației” (US-Army 2003) apud (Wilke 2020, 21).

Activitățile de influențare (dezinformarea) acționează la nivelul cogniției și al emoțiilor, sau, putem spune, la nivelul cogniției, folosindu-se de emoții puternice, precum teama sau furia și urmăresc câștigarea „minții și inimii” publicului țintă, pentru a obține anumite reacții, un anumit comportament și atitudini, menite să susțină

interesele și obiectivele strategice, spre exemplu, cele de ordin politic ale actorului care le desfășoară (fie statal sau nestatal – de exemplu, o organizație). Influențarea este asociată *controlului reflexiv*, prin care un actor urmărește modelarea deciziilor adversarului, astfel încât acesta să și le asume voluntar (Kowalewski 2017). Așadar, influențarea reprezintă o activitate intenționată și coordonată, având caracter manipulator (Lică 2023) (Lică 2024 b).

Termenul *ingerință* semnifică un „amestec ilegal...[, o] intervenție în viața unui stat, tinzând la știrbirea libertății și a independenței de acțiune și la impunerea unui anumit punct de vedere” (DEXonline 2024-2025 b). Așadar, *ingerințele* sunt sinonime cu *activitățile de influențare*.

În lumina celor expuse, formularea titlului lucrării de față are drept scop diferențierea dintre influența de proveniență externă (ingerințe) și cea internă (admițând eventualitatea coordonării de către factori externi nedetectabili), evidențiind aspectul cenzurii, semnalat și în presă, toate acestea conducând la un haos informațional, cu efecte nefaste asupra publicului și cu impact asupra securității naționale.

Lansăm, spre reflecție, fără a o putea demonstra însă, din lipsă de mijloace, *ipoteza* că *toate aceste fenomene invocate exercită un impact semnificativ asupra deciziei de vot a populației*. În sprijinul acestei afirmații, va fi adus, în secțiunea finală, un studiu făcut în legătură cu rezultatul alegerilor din SUA, din 2016.

6.5. Mijloace și metode de influențare utilizate în procesele electorale. Mecanisme psihologice care permit influențarea. Paralelisme din literatură

Secțiunea următoare, organizată în trei subdiviziuni, include informații utile și sistematizate privind mijloacele și metodele utilizate în campaniile de influențare (având drept principal punct de interes procesele electorale), precum și unele mecanisme psihologice care permit influențarea, aducând câteva ilustrări din literatură. Așadar, în continuare, vor fi expuse mijloacele și metodele de influențare folosite de actori ostili. Mijloacele relevate au aplicabilitate generală, servind în diverse contexte, iar metodele la care se va face referire sunt utilizate exclusiv în procesele electorale. Acestea au la bază cercetări anterioare (Lică 2022 a), la care au fost adăugate informații din publicații mai recente.

Dezinformarea este proliferată pe căi atât oficiale, cât și neoficiale. Cercetătorii au descoperit că există un ecosistem al dezinformării, constând dintr-o multitudine de canale și platforme de comunicare oficiale, proxy și canale neatribuite.

Conform unui *raport elaborat în cadrul Departamentului de stat american*, ecosistemul dezinformării cuprinde *cinci piloni principali*. Astfel, primii doi piloni sunt ușor detectabili (altfel spus, la vedere) și constau în comunicări oficiale ale autorităților statele – președinție, guvern, oficiali (*official state channels* în Figura 2) – și mesaje diseminate la nivel global prin organisme finanțate de stat, folosindu-se inclusiv canalele diplomatice oficiale, precum armata sau serviciile de informații, instituții socioculturale și mass-media cu sediul în alte țări finanțate de statul de origine, așadar entități aflate sub controlul respectivului stat (*state controlled outlets* în Figura 2). Cel de al treilea pilon constă în cultivarea unor surse ascunse, de tip proxy, așadar care nu își afișează afilierea, precum canale/posturi în limba locală care promovează, deliberat sau nu, retorica unui alt stat cu interese ostile (*state-linked channels*, în Figura 2). Ultimii doi piloni nu au o legătură demonstrabilă cu statul care operează respectiva campanie. Este vorba despre utilizarea ca armă a rețelelor sociale, de exemplu, prin postări sau infiltrări ale unor utilizatori fictivi în conversații, în cazul pilonului al patrulea, iar ultimul pilon este reprezentat de dezinformarea prin mijloace cibernetice, de exemplu prin falsificarea unor site-uri sau publicații de renume locale (prin capturare sau clonare) ori prin furt de date și diseminare (*state-aligned channels*, în Figura 2) (U.S. Department of State 2020) apud (Lică 2023).

Cel mai recent *raport al SEAE/UE*, publicat în martie 2025, având ca subtitlu *Dezvăluirea arhitecturii operațiilor FIMI*, oferă o interpretare ușor diferită de cea prezentată, cuprinzând o clasificare care relevă *patru componente*. Documentul la care facem referire este bazat pe studiul mai multor surse; astfel, pe lângă raportul Departamentului de stat american invocat, au fost folosite lucrări aparținând Stratcom CoE⁶⁹, unui departament specializat de cercetare a informațiilor

⁶⁹ 1. U.S. Department of State. (2021/Aug. 2020) Russia's pillars of disinformation and propaganda. U.S. Department of State. <https://2017-2021.state.gov/russias-pillars-of-disinformation-and-propaganda-report/>; 2. Palmertz, B., Isaksson, E., & Pamment, J. (2025). A framework for attribution of information influence operations. Project Adac.io. <https://adacio.eu/a-framework-for-attribution-of-information-influence-operations/>; 3. Stratcom Centre of Excellence. (2020). *Attributing information influence operations: Identifying those responsible for malicious behaviour online*; 4. NATO Strategic

frauduloase în mediul digital – *Digital Forensic Research Lab* (DFRLab) – de pe lângă Consiliul Atlantic, unui institut de cercetare canadian pentru afaceri globale ș.a.m.d. Majoritatea surselor indicate au drept punct de referință influențarea de origine rusă, însă considerăm că principalele rezultate prezentate în raport au un grad general de acoperire. Astfel, raportul SEAE prezintă sintetic arhitectura FIMI printr-un grafic care înfățișează *un iceberg cu patru componente* (Figura 2), din care două prezintă legături transparente cu actorul incriminabil pentru acțiunile de influențare (aflându-se *la vedere*), iar celelalte două componente mențin conexiuni ascunse sau o coordonare mai puțin vizibilă. Particularitatea celei de a patra componente rezidă în faptul că operațiunea de influențare nu poate fi atribuită unui actor (EEAS 2025, 15).

O altă interpretare, prezentată într-un studiu, realizat sub egida Fundației Hanns Seidel, include *trei categorii generale de operații informaționale*, și anume *albe, gri și, respectiv, negre*. Distincția dintre acestea este realizată în funcție de gradul de transparență a sursei de informație și a clientului (Lin și Kerr 2019) apud (Wilke 2020, 21). Astfel, prima categorie este complet transparentă, autorul putând fi identificat cu ușurință. Categoria *gri* ascunde originea sursei de informație și a clientului, fiind greu identificabilă, iar în cazul categoriei căreia i se atribuie codul de culoare *negru*, originea actorului din spatele informației este aproape imposibil de identificat de către public, fiind necesare instrumente de tip *forensic și intelligence* pentru expunerea acestuia (Wilke 2020, 21).

În ceea ce privește *metodele specifice* prin care un actor poate influența mediul politic și procesele electorale din anumite state, aducem în atenție, conform unor studii, efectuate de *East StratCom Task Force* din cadrul SEAE, clasificarea în care se identifică un *set de instrumente* care cuprind *zece metode* principale, grupate în patru

Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.orgpublications/attributing-informationinfluence-operations-identifying-those-responsible-for-maliciousbehaviour-online/244>; 5. Canadian Global Affairs Institute. (2021). Addressing attribution: Theorizing a model to identify Russian disinformation campaigns online. Canadian Global Affairs Institute. https://www.cgai.ca/addressing_attribution_theorizing_a_model_to_identify_russian_disinformation_campaigns_online#Defining; 6. DFRLab. (2024). DFRLab launches the 2024 foreign interference attribution tracker. DFRLab. <https://dfrlab.org/2024/10/23/dfrlab-launches-fiat-2024/> 7. Central European University. The state of state media. CEU. https://cmds.ceu.edu/sites/cmcs.ceu.hu/files/attachment/article/2091/the_state_of_state_media.pdf.

categorii. Astfel, este vorba despre manipularea informației, perturbarea sistemelor informatice, ademenirea politică și intervenția extremă (EUvsDisinfo 2019) apud (Lică 2022 a). Între acestea, *ademenirea politică* se realizează prin cooptarea elitelor, finanțarea unui partid sau a unei campanii. Cât privește *intervenția extremă*, aceasta reprezintă atât o categorie, cât și o metodă (EUvsDisinfo 2019).

Cele zece metode de intervenție constau în: dezinformare, publicitate politică, amplificarea emoțiilor/sentimentelor în vederea polarizării și fragmentării societale, falsificarea identității, operații de tip *hack & leak/release* (furt și scurgere/diseminare de date) – acestea două din urmă fiind utilizate și în perturbarea sistemelor informatice, care mai include și metodele *hacking* de recunoaștere (*reconnaissance hacking*) împotriva unor instituții ale statului sau împotriva unor organizații repute, precum organizații neguvernamentale, *think-tankuri* și entități media, și, de asemenea, atacurile asupra infrastructurilor cibernetice.

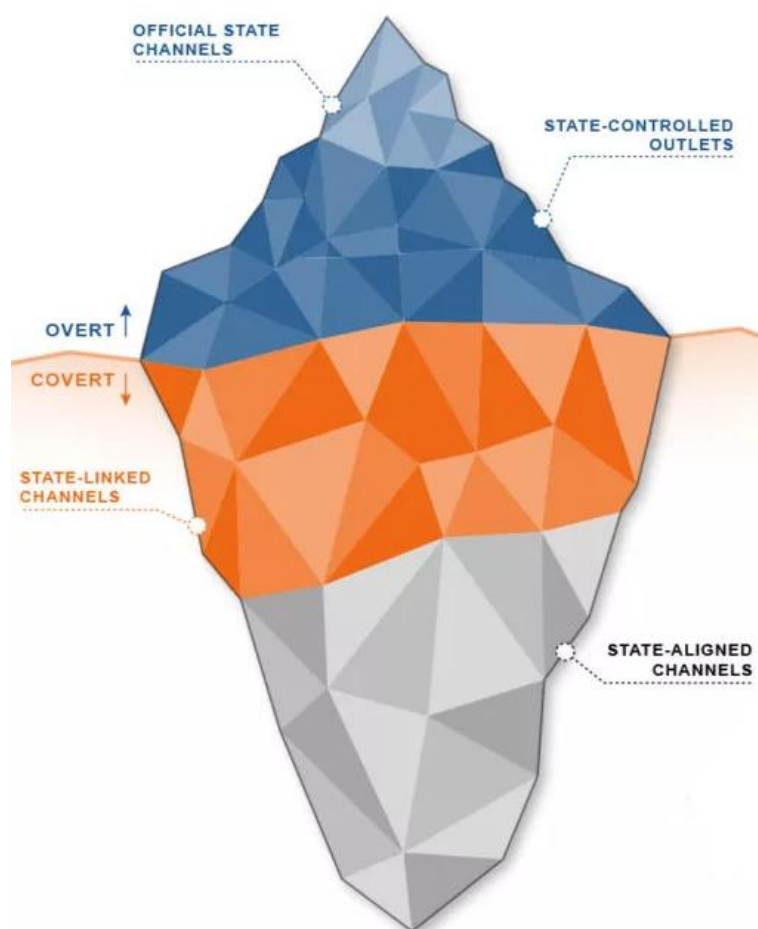

Figura 2.: Icebergul FIMI – cele patru componente care alcătuiesc arhitectura FIMI (EUvsdisinfo 2025 b)

Deși a fost realizată această clasificare, conform investigațiilor operate de experții UE, nu a fost observată utilizarea unui șablon universal în privința operațiilor de influențare a alegerilor în alte state; studiul a relevat că metodele de acțiune sunt folosite în mod combinat, fiind adaptate de la caz, la caz, în conformitate cu obiectivele urmărite, în funcție de contextul spațio-temporal și, de asemenea, de vulnerabilitățile respectivului stat și ale procesului electoral *per se*.

Intervențiile de acest tip, care urmăresc influențarea proceselor electorale, denumite ingerințe externe, reprezintă, dacă se poate spune astfel, un *joc* cu bătaie lungă, în sensul că sunt utilizate diferite metode cu mult timp înainte de alegerile propriu-zise, procesul fiind intensificat pe durata campaniilor electorale.

Influențarea este vehiculată și propagată prin intermediul mass-mediei și prin intermediul unor vectori, ca rețelele sociale (de exemplu, Facebook, Instagram, X, TikTok, Telegram, WhatsApp), chiar de o manieră agresivă. Este un fapt cunoscut acela că, de cel puțin câțiva ani încoace, unele categorii de public, preponderent tinerii, se informează exclusiv din rețelele sociale (IRES 2024, 11), în ciuda încrederii scăzute la nivel mondial în acestea (Edelman 2024, 45). Aici, sunt utilizate, preponderent, din metodele inventariate, dezinformarea și amplificarea emoțiilor/sentimentelor, uneori în combinație cu publicitatea politică. Inovațiile mai recente, precum inteligența artificială (AI/IA), de exemplu, modelele lingvistice mari (LLM) multiplică exponențial amenințarea reprezentată de dezinformare⁷⁰.

6.5.1. Utilizări ale inteligenței artificiale

Un raport publicat, în 2025, de Fundația Konrad Adenauer, referitor la utilizarea dezinformării generate cu ajutorul AI a realizat o taxonomie a acestor forme de influențare. Astfel, cu ajutorul tehnologiilor care folosesc inteligența artificială generativă (GenAI), poate fi creat orice tip de conținut media, mai precis video și audio, texte, imagini. Clasificarea acestora include șase tipuri de utilizări.

- a) *Site-uri de știri false*, al căror conținut este integral generat cu ChatGPT sau alte aplicații similare; deși sunt relativ dificil de identificat, au fost detectate câteva mii de astfel de website-uri.

⁷⁰ Pentru detalii, a se vedea Lupu și Lică 2024.

- b) *Imagini create cu ajutorul IA*, care se regăsesc tot mai des pe rețelele de comunicare socială, servicii de mesagerie și portaluri web, utilizate în diverse scopuri, dintre care menționăm: suportul vizual pentru articole cu conținut fals (parțial sau integral) sau cu conținut diferit de titlul articolului (*click-bait*); imagini AI ale unor persoane cu aspect real, ca imagini de profil ale unor conturi false de pe platformele socializare; imagini ale unor persoane publice (cel mai adesea politicieni, celebriți, jurnaliști și influenceri) în situații care nu au avut loc sau imagini ale unor evenimente care nu s-au petrecut.
- c) *Deepfake-uri*, care reprezintă conținut video și audio, produs sau modificat cu ajutorul AI, acestea având diverse aplicabilități, dintre care, de interes pentru tema curentă, sunt cele utilizate în scop de campanie electorală sau de anticampanie, în sensul discreditării unor candidați ori apropiați ai acestora. Dacă este vorba despre falsuri de calitate bună, având în vedere lipsa unor metode fiabile de detecție și incapacitatea unor categorii de public de a le recunoaște și de a le face față, impactul acestor mijloace poate fi unul destul de mare.
- d) *Comentarii și postări automatizate* (inclusiv traduceri) pe platformele de comunicare socială, generate de IA; în cazul proceselor electorale, poate fi vorba de sprijinirea ori defăimarea unui guvern sau a unei politici; în acest caz, vorbim despre conturi de tip *troll*, gestionate de persoane.
- e) *Profiluri false* pe platformele de comunicare socială, care sunt bazate pe IA (LLM, precum ChatGPT) și complet automatizate, așa-numiții boți și conturi false, capabile să opereze postări, comentarii, reacții de aprobare ori dezaprobare și redistribuiri de informație (*share*). Este, de altfel, destul de dificilă distincția dintre conturile de tip *troll* și cele de tip *bot*.
- f) *Deepfake defence* (*apărare de deepfake*) și *liar's dividend* (*profitul mincinosului*) sunt termeni tehnici, care se referă la o formă de manipulare prin care persoane publice, de exemplu politicieni, utilizează în retorica lor argumentația pentru a respinge cu argumente false o informație sau o dovadă,

afirmând că a fost generată ori manipulată cu AI. Așadar, manipularea are drept țintă publicul, fără ca tehnologia să fie efectiv utilizată (Allen și Nehring 2025, 21-25).

Un exemplu furnizat de un raport recent al FIMI-ISAC face referire la o campanie de dezinformare din Lituania, în care a fost utilizată IA, inclusiv tehnologia LLM, prin intermediul cărora au fost furate și rescrise sute de articole din surse mass-media franceze de renume, astfel încât să reflecte o poziție negativă față de partidul președintelui Macron. De asemenea, campaniile de dezinformare au promovat conversații telefonice, realizate cu ajutorul tehnologiei *deep fake*, care au simulat negocieri lipsite de etică între personalități politice. Rezultatul a fost erodarea încrederii publicului în acele persoane și în procesul electoral. Narațiunea a insinuat ingerințe externe în alegeri, utilizând tensiunile geopolitice pentru amplificarea impactului. Folosirea abuzivă a tehnologiei în aceste moduri, cu scopul de a denatura conținutul legitim de știri reprezintă o escaladare periculoasă a tacticilor de dezinformare, sugerând o producție de conținut fals la nivel industrial pentru influențarea proceselor electorale (FIMI-ISAC 2024).

6.5.2. Mecanisme psihologice care permit influențarea

Considerăm utilă, pentru o mai bună înțelegere a fenomenului analizat, identificarea și explicarea unor *mecanisme psihologice* care permit influențarea. Între acestea, amintim nevoia umană intrinsecă de a crede și de a avea anumite certitudini, prejudecata de sinceritate, efectul de ancorare, expunerea repetată la o anumite informație și psihologia de grup.

Autoarea Aja Raden, într-o lucrare intitulată *Adevărul despre minciună*, lansează către cititori următoarea întrebare: *de ce credem adevărurile pe care le credem fără a ne pune întrebări despre asta?* Drept răspuns, afirmă că, la baza încrederii, ar fi faptul că oamenii, în majoritatea lor, cred ce vor să creadă, iar o dată ce ajung să creadă orbește în anumite lucruri, acelea nu mai sunt puse niciodată la îndoială (Raden 2021, 11). Nevoia de a crede în ceva este specifică oamenilor, întrucât, în lipsa unor certitudini, apare sentimentul de nesiguranță, care atrage, la rândul său, anumite temeri care, în anumite contexte tensionate, precum cel al unor pandemii sau al unor procese electorale,

pot crea un disconfort accentuat anumitor categorii de persoane. *Prejudicata de sinceritate* este un termen utilizat în neurologie, care se traduce prin tendința de a crede fără a pune la îndoială și a considera drept realități anumite lucruri despre care ni s-a spus sau despre care am citit sau am fost educați că sunt într-un anumit fel (Raden 2021, 10-11). Autoarea citată explică dualitatea acestui mecanism. Pe de-o parte, acceptarea informațiilor indirecte permite dezvoltarea speciei umane prin intermediul *inteligenței colective împărtășite*, însă, pe de altă parte, permite inducerea în eroare (Raden 2021, 11).

În mod similar, acest principiu funcționează și în cazul unui *canal* sau altfel spus, al unei *surse de informare* (ziar, post tv sau radio ori o persoană publică) *despre care se consideră cvasiunanim că e de încredere, reputația* fiind o trăsătură importantă în ceea ce privește *credibilitatea* și procesul de formare a opiniilor. Astfel, anumite posturi radio-tv și anumite ziare și chiar website-uri, precum și unele categorii profesionale, precum oamenii de știință, inclusiv medici și membri ai instituției militare, chiar și unii politicieni, întrucât reprezintă autoritatea, ca și unii jurnaliști beneficiază de un capital foarte bun de încredere în cadrul opiniei publice, în vreme ce altele sunt considerate repudiabile.

Efectul de ancorare se referă la importanța primei informații primite, în raport cu un anumit subiect. Din punct de vedere psihologic, în acest caz se manifestă tendința de a considera drept adevărată acea primă informație, care va deveni un reper în sistemul uman de credințe, funcționând ca o ancoră, iar ulterior, orice alte informații diferite de cea inițială vor fi raportate la aceea (Antifake 2025). În aceeași notă, amintim *biasul de confirmare*, denumită familiar *bula propriilor credințe* – cu referire la convingeri, care nu permit acceptarea unor informații noi, care vin în contradicția acelor anterioare. Din acest motiv, există posibilitatea ca tehnica de contracarare a dezinformării numită *debunking* (dezmințire, demontarea narațiunilor considerate false) să nu fie deosebit de eficientă. În acest sens, antedezmințirea (*prebunking*) ar putea fi mai eficientă – așadar, anticiparea unei narațiuni adverse și demontarea ei, înainte ca aceasta să pătrundă masiv în spațiul public. De aceea resursa de timp este vitală, îndeosebi în contextul în care informația se reînnoiește 24/24 de ore.

Un alt mecanism care favorizează câștigarea încrederii este *expunerea unui public la o informație repetată*. Astfel, dacă un conținut identic sau similar de informație este prezentat în repetate rânduri, prin varii mijloace și canale, el devine credibil. Acesta mai este numit și *principiul consistenței*.

Psihologia de grup, cunoscută și sub denumirea de *efectul bandwagon*, funcționează și ea în aceeași direcție. Astfel, o informație va fi percepută ca fiind adevărată, dacă este crezută și de alte persoane, fie că este vorba despre cunoștințe sau nu.

Aceste mecanisme duc, pe de-o parte, la formarea, întărirea și fixarea unor anumite credințe, valori și opinii în cadrul societății și, pe de altă parte, la respingerea ca fals a tot ceea ce nu corespunde respectivelor credințe. De aici, și polarizarea societală atât de des observată și semnalată și în mass-media, în contextul proceselor electorale (Digi24 2024 b) (Local24 2025). Totodată, mecanismele și principiile enunțate sunt încadrate de specialiști ca fiind *erori cognitive*, ele furnizând explicații pentru susceptibilitatea la dezinformare. De altfel, o parte a erorilor cognitive sunt și *biasurile cognitive*, între care cel de confirmare, explicat anterior. În cadrul studiului, a fost identificată o inventariere prin reprezentarea grafică a acestor biasuri cognitive, pe care o redăm în Figura 3 (Heick, fără an).

Lansăm, spre reflecție, în context, câteva întrebări: *adevărul există ca atare sau poate fi construit?* Astfel, adevărul este doar ceea ce *se consideră* a fi adevărat? Scriitorul și dramaturgul Tom Stoppard afirma: „Totul trebuie luat pe încredere; *adevărul e doar ce se consideră adevărat*. Adevărul e moneda de schimb a vieții. *În spatele lui s-ar putea să nu existe nimic, dar asta nu contează, atât timp cât adevărul e onorat*” (Raden 2021, 5). *Însă cum se poate stabili ce este corect sau adevărat și ce este minciună?* Altfel spus, cine are capacitatea sau autoritatea de a stabili cu exactitate dacă o informație este adevărată sau falsă? Cu atât mai mult, atunci când în mass-media sunt furnizate multiple informații contradictorii.

Facem apel, în acest sens, așa după cum am procedat și în legătură cu altă temă de prim interes, unde erau vehiculate informații supuse controversei, și anume pandemia de COVID-19 (Lică 2022), la raționamentul unor cercetători și cadre didactice în domeniul comunicării, Emily Vraga și Leticia Bode, care punctează faptul că nu există întotdeauna un consens pe o anumită temă între experți. În plus, argumentează acestea, corpul de dovezi pe baza cărora comparăm afirmațiile poate fi contradictoriu, incomplet ori speculativ (Vraga și Bode 2020). Apoi, în mod incontestabil, ideile unei persoane despre ceea ce este adevărat se pot schimba, în conformitate cu factori precum dezvoltările legate de o situație și cunoașterea dobândită în timp de către cei care recepționează informația. Și, nu în ultimul rând, nu este întotdeauna clar care sunt persoanele care au credibilitate chiar dacă acestea reprezintă o autoritate. Uneori, autoritatea poate fi reprezentată de specialiști, alteori poate fi vorba despre decidenți/cei care dețin puterea, sau despre cei care elaborează, controlează ori influențează fluxul informațional.

În mod similar, lansăm spre reflecție întrebarea: cine sau în ce mod (se) poate stabili o limită clară între *comunicare strategică* și *propagandă* sau chiar *dezinformare*? Unde începe și unde se termină fiecare dintre aceste noțiuni care, din punct de vedere teoretic, par opuse, întrucât comunicării strategice i se atribuie caracteristici pozitive, iar propagandei și dezinformării, conotații negative? Ce dorim să punctăm este faptul că încadrarea sau etichetarea unui enunț, a unui discurs sau a oricăror idei drept *comunicare strategică* ori *propagandă* ori *dezinformare* este realizată de un anumit actor, în *funcție de propria*

percepție (fie acesta un candidat la alegeri sau chiar o autoritate). În alte cazuri, încadrarea respectivă poate fi motivată de o anumită agendă, cu scopul de a forma percepția unei/unor anumite categorii de public, prin exercitarea unei influențe asupra acestora, ceea ce în domeniul informațional poartă denumirea de *control reflexiv*⁷¹. De altfel, *una dintre principalele funcții ale comunicării este influențarea* (Mucchielli 2016, 191).

Pentru o mai bună înțelegere a acestui aspect, oferim următorul exemplu. Din perspectivă europeană, un discurs al unei personalități publice ruse care blamează Vestul, pentru valorile și modul de viață occidental, este unul propagandistic. Din perspectiva emițătorului, același discurs este o mostră de comunicare strategică. În mod similar, un discurs aparținând unei personalități publice de la conducerea UE, care evidențiază în mod pozitiv valorile europene, conceput ca o comunicare strategică, va fi etichetat ca propagandă proeuropeană de către partea rusă.

În scop comprehensiv, facem trimitere, ca și în studiile anterioare (Lică 2024 b), la elemente conceptuale și teoretice legate de adevăr și de realitate, precum *adevăr obiectiv*, *adevăr relativ* și *adevăr absolut* și, respectiv, *realitatea ca un construct social*. La acestea, adăugăm *adevărurile multiple* și *realitățile multiple*.

Cuvântul *adevăr* semnifică, așa după cum reiese din Dicționarul explicativ al limbii române, o „concordanță între cunoștințele noastre și realitatea obiectivă; oglindire fidelă a realității obiective în gândire; ceea ce corespunde realității, ceea ce există sau s-a întâmplat în realitate” (DEXonline 2024-2025 b). Mai departe, este făcută distincția dintre adevăr obiectiv, adevăr relativ și adevăr absolut. Astfel, *adevărul obiectiv* reprezintă „conținutul obiectiv al reprezentărilor omului, care corespunde realității, lumii obiective, independent de subiectul cunoscător” (DEXonline 2024-2025 b), în vreme ce *adevărul relativ* este o „reflectare justă, însă aproximativă, limitată a realității” (DEXonline 2024-2025 b). Mai este inclus, aici, un sens particular al adevărului relativ, acela de „adevăr admis de știință într-o anumită etapă istorică, care urmează a fi dezvoltat, verificat și precizat și care constituie o treaptă în cucerirea adevărului absolut” (DEXonline 2024-

⁷¹ N.A.: Pentru mai multe detalii privind înțelesul conceptului control reflexiv, a se vedea Kowalewski, Annie. 2017. „Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War.” Georgetown Security Studies Review (Kowalewski 2017).

2025 b). Considerăm că putem extinde acest sens și dincolo de domeniul științei, făcând referire la o situație existentă într-un anumit context care, ulterior, poate fi confirmată sau nu. De exemplu, în context electoral, scorul *exit-pollurilor*, ca reflectând modul în care s-a votat, sau rezultatele numărării parțiale a voturilor, ca reflectând rezultatul final. *Adevărul absolut* este definit ca fiind „alcătuit din suma adevărilor relative, care nu poate fi dezmințit în viitor [reprezentând] cunoașterea completă, sub toate aspectele, a lumii obiective și de care omenirea se apropie din ce în ce mai mult” (DEXonline 2024-2025 b). Întrebarea pe care o adresăm este *cum poate suma unor adevăruri relative* – confirmate sau infirmate la un punct în timp – să ducă la un *adevăr* care să poată fi considerat drept *absolut* (DEXonline 2024-2025 b).

Teoria constructivismului oferă o explicație pentru conceptele *adevăruri multiple și realități multiple* (Schütz 1945). Aceasta expune faptul că realitatea este un construct social (Berger și Luckmann 1966); altfel spus, realitatea nu este o valoare universală, iar realitatea unei persoane poate fi diferită de a alteia, în funcție de percepție și de perspectivă. La baza acestor percepții ale realității, rezidă factori precum educația, geografia, mediul social, vârsta, contextul temporal, tipul de informație la care este expusă în mod repetitiv persoana, ceea ce implică, incontestabil, o doză de subiectivism.

Percepția și cogniția sunt direct influențate de modul în care informația este construită și livrată opiniei publice, prin intermediul mecanismelor lingvistice de tip narativ, argumentativ și discursiv. În lucrarea *Handbook on identifying and countering disinformation*, realizată de un colectiv de autori români și străini în cadrul unui proiect, intitulat *Dominoes*, se regăsesc explicații și exemplificări cu privire la aceste mecanisme (DOMINOES n.d., 106-120). Astfel, percepția și viziunea celor care coordonează și/sau elaborează, spre exemplu, știrile ori postările în mediul online determină modul în care informația ajunge la publicul țintă. Așadar, întrucât, prin intermediul mass-mediei și al rețelelor sociale, faptele ne sunt prezentate prin filtrul lentilei celui care elaborează respectivele materiale, se poate afirma că suntem expuși la *adevăruri multiple* și, deopotrivă, la *adevăruri paralele*. De exemplu, în context electoral, poate fi menționat cazul în care, imediat după închiderea urnelor, doi dintre candidați se autodeclară câștigători. Punctăm, aici, factorul intenționalitate: un fapt poate fi expus așa cum este perceput, în mod onest și autentic, sau, dimpotrivă, în mod

înșelător, elaborat astfel încât să servească propriei agende, având sau nu la bază un sâmbure de adevăr, însă prezentat drept adevăr.

Aja Raden afirmă că există câteva adevăruri de bază din care derivă toate și câteva minciuni de bază din care derivă toate, de exemplu „X e bun și Z e rău” – de la care poate fi construit un număr aproape nelimitat de afirmații/narațiuni.

Într-o lucrare publicată, în 2015, de StratCom CoE, care analizează campaniile informaționale, în contextul anexării Crimeei, este explicată și noțiunea de *control narativ*, care ajută la o mai bună înțelegere a modului în care funcționează narațiunile, inclusiv în contextul proceselor electorale. O narațiune (scrisă sau orală) prezintă ideile emițătorului cu privire la un obiect, o persoană sau un proces într-un anumit mod, oferind, de regulă, o distincție clară între bine și rău. Astfel, aceasta îi determină pe oameni să evalueze o situație sau o persoană într-un anumit context, printr-o perspectivă de valori sau mituri specifice. Se poate distinge între *narațiuni individuale*, prin intermediul cărora o persoană își comunică experiența personală, și, respectiv, *narațiuni colective*, bazate pe experiența și valorile colective, acestea fiind menite să consolideze identitatea colectivă. De aceea narațiunile colective sunt întotdeauna văzute ca o resursă pentru comunicarea de tip politic, care trebuie controlată. Astfel, narațiunile sunt controlate prin crearea de mituri și manipularea unor elemente de identitate curente. Aceste detalii sunt utilizate și în mesajele propagandistice, create în conformitate cu unul sau mai multe elemente ale identității grupului țintă. În cadrul controlului narativ, este adesea menționată o figură politică (un candidat, de exemplu) sau însăși țara, într-un context fie pozitiv, fie negativ.

Din aceste considerente, controlul narațiunilor se poate dovedi un instrument mai puternic decât *stabilirea agendei mass-media*, întrucât opinia publică respinge informația care vine în contradicție cu „narațiunea de bază” sau cu „narațiunea strategică” în care cred aceștia. În concluzie, *controlul narativ înseamnă controlul asupra procesului de interpretare a informațiilor*, influențând așadar cogniția. Dacă un actor (autoritate, stat etc.) practică controlul narativ pe o durată de timp mai îndelungată, acea parte a opiniei publice care nu cultivă gândirea critică percepe informația într-o formă hiperbolizată și dobândește o anumită interpretare, chiar dacă aceasta nu corespunde realității (StratCom CoE 2015, 39).

6.5.3. Paralelisme din literatură

Literatura universală furnizează ilustrări elocvente ale fenomenelor analizate în privința mijloacelor și mecanismelor de influențare, precum și a efectelor acestora asupra populației.

Ne vom referi, în primă instanță, la *filtrarea și cenzurarea informațiilor* de către autorități. Considerăm relevantă, aici, menționarea romanului *Procesul* al lui Franz Kafka, în care atât protagonistului, cât și cititorului îi sunt ascunse aspecte esențiale, care îl privesc în mod direct.

În ceea ce privește *propaganda și dezinformarea*, acestea sunt aduse la paroxism de către George Orwell, în romanul său distopic intitulat *1984*, unde faptele și realitatea sunt prezentate distorsionat, ca opusul a ceea ce sunt. Astfel, prin intermediul *nouvorbei* sau *noulimbii*, care atribuie noi sensuri cuvintelor, excluzând denotații și conotații secundare, este transmisă expresia exactă a sensului dorit de Partid, care promovează și *dublugânditul*, o metodă de control a minții, care presupune acceptarea simultană a două puncte de vedere aflate în opoziție, cum ar fi *războiul este pace*. Acest lucru duce în mod automat la anularea gândirii critice, procesul purtând în psihologie denumirea disonanță cognitivă, prefigurând spălarea creierelor și resetarea întregului proces de gândire și percepție. Tot aici, întâlnim Ministerul Adevărului, care se ocupă cu propagarea minciunilor, a propagandei și cu rescrierea istoriei astfel încât să corespundă cu Agenda Partidului, Ministerul Păcii, însărcinat cu războiul și Ministerul Iubirii, însărcinat cu tortura și cu uciderea celor care sunt considerați o amenințare (Orwell 2003) (Orwell 1990). Și în realitatea curentă putem observa utilizări ale noulimbii, de exemplu în politică, cuvintelor fiindu-le atribuit sensul dorit, în linie agenda utilizatorului (Foster 2021) (Weintraub 2020). Spre exemplificare, sintagma *fake news*, ca și termenul *dezinformare*, sunt folosite în unele cazuri în mod subiectiv, chiar emoțional, pentru a respinge critica și orice formă de dezacord (Barnfield 2024) și chiar pentru a submina și a discredita jurnalismul (UNESCO 2018, 7) sau anumite opinii care contravin celui ce atribuie această etichetă.

Iar dacă realitatea înfățișată de Orwell este, uneori, asociată regimurilor totalitare de tip comunist și pare de neconceput în contextul temporal și geografic al zilelor noastre, amintim conceptul *fereastra*

Overton. Acesta se referă la procesul prin care ceva inacceptabil poate deveni treptat, într-un anumit context, normă (Britannica 2025), așa cum a fost, de pildă, purtarea măștilor în toate spațiile publice deschise și închise în timpul pandemiei de COVID-19.

În aceeași idee, facem trimitere la opera *Rinocerii* a lui Eugen Ionescu, al cărui principal mesaj este acela că „indiferența și conformismul pot naște monștri, iar orice formă de dictatură distruge și dezumanizează” (Stoica 2018). Piesa de teatru este despre transformarea treptată a locuitorilor unui orașel francez în rinoceri – animale masive cu comportament violent –, iar din firul epic, reiese că ceea ce, inițial, părea incredibil, de neconceput și revoltător, stârnind manifestări de masă și, totodată, fiind negat de unii locuitori care nu văzuseră fenomenul, dar auziseră multiple mărturii despre acesta, capătă treptat amploare, în ciuda unor voci care susțin că cetățenii sunt suficient de inteligenți încât să nu se lase păcăliți de discursuri demagogice. Însă realitatea demonstrează contrariul, inclusiv autoritățile căzând pradă transformării în animale. Spre final, rămân doar o femeie și un bărbat, femeia achiesând în scurt timp la rinocerizare, în defavoarea ideii de a repopula specia umană. Astfel, deznodământul ne arată un ultim om rămas singur, care, după chinuitoare procese de conștiință și luptă interioară pentru acceptarea condiției sale – întrucât el devenise ciudatul, fiind diferit de întreaga comunitate –, decide să nu capituleze și să lupte până la capăt (Ionescu 1996).

6.6. Studiu de caz referitor la alegerile prezidențiale din România

Secțiunea de față reprezintă un studiu de caz cu privire la recente alegeri prezidențiale din România, în baza monitorizării mass-mediei. Aceasta urmărește patru obiective de cercetare specifice: evidențierea unor particularități relevante în desfășurarea alegerilor, identificarea și ilustrarea unor tehnici de manipulare a informației și expunerea unor suspiciuni privind ingerințele externe. De asemenea, sunt prezentate concluziile unor rapoarte referitor la libertatea și credibilitatea peisajului mediatic românesc.

6.6.1. Particularități în desfășurarea alegerilor prezidențiale din România

De-a lungul perioadei electorale extinse, care a durat mai mult de jumătate de an și care a cuprins campanii distincte, în mass-media au fost vehiculate multiple variante de candidați, diverse scenarii și pronosticuri, în baza unor sondaje de opinie, precum și discuții referitoare la retragerea anumitor candidați pentru a favoriza direcționarea votului către alții, care ar putea avea mai multe șanse, toate acestea rezultând într-o abundență informațională.

În legătură cu multiplele sondaje de opinie cu rezultate variate, publicate în mass-media de-a lungul perioadei analizate, sociologi cu renume au opinat că „80% din ce s-a publicat ... sunt pur advertoriale electorale” (Remus Ștefureac, directorul INSCOP) și că acestea reprezintă „o radiografie de moment, nu o predicție” (Cristian Pârvulescu) (Florescu 2025). Totodată, alegerile prezidențiale recente au avut o particularitate aparte, fiind prima oară când țara noastră s-a confruntat cu anularea scrutinului.

În continuare, va fi expusă o cronologie sintetizată, fiind punctate o serie de aspecte relevante pentru tema de studiu.

Alegerile au fost planificate a se desfășura la 24 noiembrie 2024, fiind admiși 14 candidați, dintre care 4 independenți. Au existat 10 candidați respinși de Curtea Constituțională (CCR), între care îi menționăm pe Diana Șoșoacă și pe Miron Cozma (Ilie 2024). Pe parcursul campaniei, unul dintre candidați s-a retras – Leonard Orban –, anunțându-și sprijinul pentru reprezentantul USR, Elena Lasconi. Cu toate acestea, întrucât buletinele de vot fuseseră tipărite anterior anunțului, numele său a rămas înscris ca opțiune pentru alegătorii neinformați. Astfel, domnul Orban a primit votul a peste 20.000 de cetățeni (MediaFax 2024). Candidatul care a câștigat cel mai mare procent de voturi a fost Călin Georgescu (C.G.) (independent), cu 22,94%, urmat de Elena Lasconi (USR), cu 19,18%. Următorii clasati au fost Marcel Ciolacu (PSD), cu 19,15%, și George Simion (G.S.) (AUR), cu 13,86%. Reprezentantul PNL, Nicolae Ciucă, a obținut 8,79% din voturi, iar candidatul independent Mircea Geoană 6,32% (MediaFax 2024).

Rezultatele acestor alegeri au provocat unde de șoc nu doar pe plan național, ci și internațional. Au existat luări de poziție și reacții puternice din varii medii, de la cel academic, la mediul de afaceri străin din România, organizații neguvernamentale, politicieni de vârf din mai

multe state, între care aliata și/sau partenera, precum și reprezentanții ai Uniunii Europene. Una dintre aceste declarații a solicitat „mobilizarea mediului politic pentru menținerea României pe traiectoria proeuropeană și transatlantică pe care țara s-a angajat după căderea comunismului în 1989” (WestCityRadio 2024). Acestea ar constitui un subiect interesant de studiu *per se*, întrucât pot fi calificate ca ingerințe, conform elementelor expuse în secțiunea despre mijloace și metode de influențare utilizate în procesele electorale.

În plan intern, atât din punct de vedere politic, cât și social, a fost o situație foarte tensionată, cu multiple implicații. Menționăm, aici, demisia din conducerea principalelor partide, PSD și PNL, mișcări de stradă, conturându-se o polarizare tot mai accentuată a populației. Au fost mediatizate suspiciuni și acuze cu privire la propulsarea în mod artificial a candidatului Călin Georgescu prin rețeaua socială TikTok. În legătură cu acestea, Administrația prezidențială a făcut următoarea declarație: „Președintele României nu a primit informații din partea instituțiilor statului cu privire la existența unor riscuri de influențare a alegerilor prezidențiale sau cu privire la ingerințe externe în procesul electoral și nici referitor la un mod de promovare a candidatului menționat în solicitarea dumneavoastră pe anumite rețele de socializare, care să ridice suspiciuni” (Mihăescu 2024). Klaus Johannis a convocat însă o ședință a CSAT pentru 28 noiembrie.

Din documentare, a rezultat că au fost înaintate două cereri de anulare a alegerilor. Una a aparținut candidatului Sebastian Popescu (care a obținut un scor de doar 0,5% din voturi), având aceeași motivație care a dus, în final, la deznodământul cunoscut, însă a fost respinsă, invocându-se tardivitatea, deși fusese depusă în termen legal (Anton 2025). Cealaltă cerere a fost făcută de către candidatul Cristian Terheș și a dus la renumărarea voturilor dar întrucât nu s-au constatat nereguli, și aceasta a fost respinsă (Dobrea 2024). Prin urmare, alegerile au fost validate de CCR la data de 2 decembrie (luni), fiind stabilit ca cel de-al doilea tur să aibă loc la 8 decembrie, conform legii (Guvernul României 2004).

La o săptămână după ședința CSAT, au fost desecretizate câteva documente (niciunul datat anterior ședinței convocate) în legătură cu promovarea pe rețeaua TikTok a candidatului cu cele mai multe voturi și presupusa finanțare externă, fiind exprimate suspiciuni cu privire la ingerințe de origine rusă (C. Matei 2024). În acest sens, câteva entități (printre care publicația Calea Europeană, SNSPA și Institutul Național

pentru Studiul Totalitarismului din cadrul Academiei Române) au sesizat CCR, cerând anularea alegerilor. Vineri, 6 decembrie, CCR a anunțat *anularea alegerilor și reluarea integrală a acestora la un moment nespecificat* (Otopeanu actualizat - 2025).

Această decizie neobișnuită, în premieră în istoria țării și, de asemenea, la nivelul statelor membre ale UE, a fost luată după ce scrutinul fusese validat, în lipsa unor probe concludente care să demonstreze suspiciunile și în contextul în care, în diaspora, votarea pentru turul al doilea începuse deja. Decizia a ridicat multiple semne de întrebare, fiind îndelung contestată oportunitatea, legalitatea și legitimitatea atât în plan național, cât și internațional (Cotidianul 2025 a) (Wikipedia n.d.)⁷². Măsura a fost felicitată de mai mulți actori, fiind considerată *un act de curaj și de patriotism* (Codruț 2025), însă numeroase alte voci au considerat-o *lovitură la adresa democrației și chiar lovitură de stat* – se poate observa, și în acest caz, importanța factorului *perspectivei* emițătorului opiniei.

Un sondaj IRES, realizat în perioada 17-20 decembrie 2024, a relevat că 62% din cei întrebați consideră că anularea alegerilor *a fost o decizie proastă*. Iar în legătură cu opțiunea de vot pentru cel de-al doilea tur al alegerilor, dacă acesta s-ar fi desfășurat, rezultatele au arătat următoarele: 12% nu s-ar fi prezentat la urne ori ar fi anulat votul, 11% nu știau ce ar fi făcut sau nu au răspuns, 29% ar fi votat cu candidatul USR, Elena Lasconi, iar 48% l-ar fi votat pe candidatul independent Călin Georgescu (TVRInfo 2024).

Președinta USR la acel moment, Elena Lasconi, a condamnat măsura de anulare, afirmând că „decizia CCR este ilegală, imorală și zdrobește însăși esența democrației – votul ... [și că] o astfel de abatere ne va costa scump în anii care vin” (Antena1 2024), iar candidatul Călin Georgescu a afirmat că măsura a fost „o lovitură de stat comandată din afacerea țării și pusă în aplicare de sistemul globalist și oligarhic din România” (Capital 2025), acuzând, totodată, ingerințe din partea UE și a fostei administrații americane Biden (Realitatea.net 2025).

Bruxelles-ul a evitat să se pronunțe în urma anulării alegerilor (Liboreiro 2024), însă în spațiul public au existat multiple suspiciuni și acuze cu privire la implicarea UE. Criticile exprimate au ridicat semne

⁷² N.A. Sursa redă declarații cu privire la decizia de anulare a alegerilor. Declarațiile aparțin unor reprezentanți români (fostul președinte Traian Băsescu) și străini (președintele Poloniei, Andrzej Duda; J.D. Vance, vicepreședintele SUA, Tulsi Gabbard, directorul Comunității de Informații americane, Benoit Breuille, istoric și jurnalist francez).

de întrebare în ceea ce privește angajamentul organizației față de principiile democratice ale alegerilor din statele sale membre (Gava 2025) (Cana 2025).

Călin Georgescu a acționat în justiție pentru ca decizia CCR de anulare a scrutinului să fie reanalizată, însă instanțele (Curtea de Apel și Curtea supremă) au respins cererea (Newsweek 2025).

Subiectul anulării alegerilor s-ar putea constitui într-un studiu de sine stătător, însă factorii spațio-temporali nu permit extinderea sa. Ne vom limita la expunerea unui extras din Legea pentru alegerea președintelui care face o serie de precizări în privința anulării alegerilor. Astfel, la art. 52 este specificat că autoritatea care poate opera actul de anulare este Curtea Constituțională, situația survenind „în cazul în care votarea și stabilirea rezultatelor au avut loc prin fraudă⁷³ de natură să modifice [...] ordinea candidaților⁷⁴ care pot participa la al doilea tur de scrutin” și că, în acest caz, *alegerile vor fi repetate în „a doua duminică de la data anulării alegerilor”* (Guvernul României 2004). Cu privire la entitățile care pot face cererea de anulare și la termenul în care trebuie depusă, se precizează că aceasta se face, „în termen de cel mult 3 zile de la închiderea votării”, de către candidați, partidele sau alianțele politice, respectiv alianțele electorale, ori de către „organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale reprezentate în Consiliul Minorităților Naționale”, cererea necesitând o motivație însoțită de dovezi care să o fundamenteze. Iar privitor la soluționarea cererii, se prevede că trebuie să se realizeze „până la data prevăzută de lege pentru aducerea la cunoștința publică a rezultatului alegerilor” (Guvernul României 2004). După cum s-a putut constata, în practică, lucrurile nu s-au desfășurat în conformitate cu prevederile legale prezentate. De altfel, au fost semnalate nereguli legate de procesul de anulare a alegerilor și au existat unele confuzii procedurale la nivelul instituțiilor, fiind necesare lămuriri de la specialiști în domeniul juridic (Euronews 2025 a).

⁷³ N.A. Pentru mai multe detalii, a se vedea Caranfil 2025. Analiza inventariază metodele de fraudare a alegerilor, cu exemplificări și comparații internaționale. Între acestea, se regăsește și influențarea/manipularea opiniei publice.

⁷⁴ N.A. În legătură cu această suspiciune, vicepreședintele SUA a făcut următoarea declarație, în cadrul Conferinței pentru Securitate de la München: „dacă democrația poate fi distrusă cu câteva sute de mii de dolari investite în campanii online de o putere străină, atunci nu vorbim de o democrație puternică” (Știrile ProTV 2025). Afirmația a suscitată multiple reacții negative la nivel național și european.

Toată această perioadă, caracterizată de tensiuni și confuzii, s-a reflectat într-o avalanșă informațională, cu efecte nefaste asupra societății și, de asemenea, cu reverberații în planul securității.

La sfârșitul lunii ianuarie, a fost anunțat calendarul pentru reluarea scrutinului, acesta fiind planificat pentru 4 și, respectiv, 18 mai. Astfel, perioada electorală a început la 18 februarie, data de 15 martie fiind ultima zi pentru depunerea candidaturilor (Mereuță 2025).

La reluarea alegerilor, în 2025, lui Călin Georgescu i-a fost respinsă candidatura, în urma suspiciunilor de la alegerile precedente, existând un proces intentat împotriva acestuia, cu mai multe capete de acuzare, între care fals în declarații cu privire la finanțarea campaniei sale și promovarea, în spațiul public, a unor idei/concepții/doctrine cu caracter fascist/legionar/rasist/xenofob (Cotidianul 2025 b). În legătură cu proveniența banilor utilizați pentru promovarea sa, candidatul a iterat în repetate rânduri că a avut fonduri zero, precizând că a fost vorba exclusiv de donații de la „foarte mulți voluntari ...[cu] dorința imensă de a contribui la o schimbare majoră, ..., schimbarea de sistem” (Libertatea 2024 b).

La alegerile din 4 mai, cele mai multe voturi le-au obținut candidatul AUR, George Simion, cu 40,96 de procente, și candidatul independent Nicușor Dan, cu 20,99% (Agerpres 2025 b). În ziua scrutinului, au fost raportate în media *atacuri cibernetice* de tipul DDoS asupra mai multor site-uri oficiale (între care MAI și Ministerul Justiției, care au dezmințit însă ipoteza), precum și ale unora dintre candidați. Mișcarea a fost revendicată de o grupare prorusă, fără legături directe însă cu Kremlinul (Digi24 2025 a). De altfel, atacuri cibernetice similare au existat și pe durata alegerilor din 2024 (Harward 2025, 05.05).

Perioada dintre primul și ce de-al doilea tur de scrutin a fost marcată de noi tensiuni, polarizarea în rândul populației fiind deja la cote foarte mari, alimentată de mass-media și de rețelele sociale. Astfel, s-au conturat două tabere opuse, fiind exploatare emoții și temeri ale opiniei publice. Aspectul va fi reluat, pentru explicații suplimentare, în secțiunile ulterioare. De asemenea, pentru o mai bună înțelegere a fenomenului dezinformării în cadrul proceselor electorale recente, vor fi expuse o serie de tehnici de influențare, identificate din studiul mass-mediei.

Dezvoltările ulterioare au arătat că decizia de vot a românilor s-a schimbat vizibil în decurs de două săptămâni, rezultatele numărării finale declarându-l câștigător pe Nicușor Dan, la o diferență de aproximativ 820.000 de voturi (Digi24 2025 c). Interesant, în legătură cu acest fapt, este modul discrepant în care situația voturilor a fost redată în mass-media imediat după închiderea urnelor. În mod paradoxal, ambii candidați s-au declarat inițial câștigători (Digi24 2025 b). Au existat surse media care au arătat rezultate la egalitate, altele care au expus un scor favorabil candidatului AUR și altele care au relatat de la început o victorie a candidatului independent N.D. Explicațiile ulterioare din presă au invocat faptul că unele erau bazate pe exit-polluri, iar altele, pe sondaje telefonice, unele surse incluzând și diaspora, iar altele nu.

În privința relațiilor media cu referire la prezența la urne, aceasta a fost consemnată la 64,7%, cu precizarea că, în București, au votat puțin peste jumătate dintre alegători (56%) (Digi24 2025 b). Cu toate acestea, a fost vehiculată o *prezență masivă* la urne, care a depășit-o pe cea din 2014. În același articol, se arată că, în 2014, prezența a fost de 64,1%. Așadar, reiese o diferență de numai 0,4 procente, ceea ce reprezintă o diferență nesemnificativă (Digi24 2025 b).

În urma rezultatelor, candidatul AUR a depus o contestație, acuzând, pe de-o parte, ingerințe franceze și moldovene, precum și fraude, ca turismul electoral în Republica Moldova și prezența pe listele de vot a 1,5 milioane de cetățeni decedați (Digi24 2025 d) (SpotMedia 2025 c), însă cererea sa a fost în cele din urmă respinsă, fiind invocată lipsa de dovezi concludente.

6.6.2. Tehnici de influențare identificate în mass-media

Considerăm că, specific unei campanii electorale, este prezentarea planului unui candidat de a conduce țara, însoțit de expunerea viziunii politice cu privire la probleme interne de interes pentru societate și la orientarea sa externă.

Cum este firesc în cadrul unei campanii electorale, fiecare candidat se prezintă într-o lumină cât mai favorabilă, încercând să obțină credit în fața alegătorilor. În consecință, pentru obținerea voturilor, putem spune că fiecare dintre candidați, precum și susținătorii acestora, utilizează un discurs care prezintă caracteristici ale

influențării ⁷⁵ și propagandei (maximizarea aspectelor pozitive și minimalizarea sau omiterea celor negative). Astfel, pe parcursul proceselor electorale, opinia publică a fost ținta unor acțiuni de influențare în diverse moduri, în funcție de perioada avută în atenție, de numărul, precum și de numele candidaților implicați. Este important însă să se distingă între influențare în sensul persuadării votanților, în baza unor argumente reale și corecte, și influențare prin manipulare/dezinformare.

Procesul de documentare, în baza monitorizării presei scrise și audiovizuale a relevat că spațiul informațional mass-media a inclus fenomene care ies din spectrul eticii, precum: *atacuri la persoană, prezentarea distorsionată a declarațiilor unor candidați și ai susținătorilor acestora, prin trunchiere, schimbarea intenționată a unor cuvinte, reinterpretare eronată sau exacerbată a unor enunțuri* în nota dorită de către transmitătorul informației sau chiar *cenzurare*.

În continuare, vor fi oferite o serie de exemple care susțin această observație, fiind identificate diverse tehnici de influențare/manipulare a informației în mass-media.

Tehnica *atacului la persoană (atacul ad hominem)* este o eroare de tip argumentativ, utilizată în dezinformare, care constă în defăimarea unor candidați de către adversari prin mesaje denigratoare, de tipul etichetării, calomnierii, blamării, demonizării, prin atribuirea unor adjective, invective, ori atribute, percepute ca negative de către opinia publică. Un exemplu este folosirea termenului „autist”, în sens figurat, de către George Simion la adresa lui Nicușor Dan (Hotnews 2025 a).

Candidații Călin Georgescu și George Simion⁷⁶ au fost prezentați în mass-media drept *extremiști, naționaliști, suveraniști* (Ziare.com 2025), fiind vehiculat mesajul că *un președinte cu astfel de orientare servește intereselor Rusiei* (fără a se preciza exact în ce moduri). De aici, atribuirea etichetei de *proruși*, care i-a însoțit pe tot parcursul perioadei, și în toate enunțurile derivate din acesta, precum „Simion a făcut și face jocul Rusiei” (Sfrijan 2025). Un alt exemplu sunt acuzațiile aduse lui G.S. de către oficiali români și moldoveni că ar fi spion rus,

⁷⁵ N.A. Având în vedere afirmația lui Mucchielli, care spune că una dintre principalele funcții ale comunicării este influențarea (Mucchielli 2016).

⁷⁶ Considerăm că fiecare candidat ar trebui tratat în mod individual, și nu asociat, ținând cont de o serie de diferențe între aceștia – educație, profesie, proveniență, imagine, discurs și viziune –, însă din rațiuni ce privesc economia editorială, am recurs la abordarea în baza elementelor comune ale narațiunilor care îi au în vedere, indiferent de cadrul temporal în care acestea au fost diseminate în media, în procesul electoral din 2024 sau din 2025.

fără a aduce dovezi în acest sens. Prim-ministrul M. Ciolacu a dezmințit aceste acuzații ca nefiind adevărate (Harward 2025, 05.05).

Acest tip de atacuri contravine prevederilor constituționale, care precizează că libertatea de exprimare nu trebuie să aducă prejudicii demnității, onoarei, vieții particulare a persoanei și nici dreptului la imaginea proprie, existând o răspundere civilă pentru informația adusă la cunoștința publicului (Constituția României 2003), art. 30.

Amintim, aici, faptul că SNAp precizează, la Capitolul 2, intitulat *Interese și obiective naționale de securitate*, valorile și principiile fundamentale care le definesc. Astfel, statul român are caracter „național, suveran și independent, unitar și indivizibil” (Administrația prezidențială – SNAp 2020, 13). Tot în SNAp, se vorbește despre „coeziunea civică și climatul inter-etnic bazat pe bună conviețuire și susținerea de către toți a valorilor și intereselor comune ale statului”, ca și despre „statul de drept și identitatea națională” (Administrația prezidențială – SNAp 2020, 13). Totuși, legat de aspectul *suveranității*, este un fapt cunoscut specialiștilor, și nu numai, că aderarea la UE a presupus și cedarea unor elemente de suveranitate națională, existând domenii unde reglementările de la Bruxelles le precedă pe cele naționale⁷⁷.

Asocierea viziunii naționaliste ca fiind una prorusă reprezintă, în opinia noastră, un raționament eronat, întrucât valorile de bază ale naționalismului sunt apărarea teritoriului național și a intereselor naționale, a suveranității și valorilor naționale, în linia patriotismului. În sprijinul acestei afirmații, aducem drept argumentare definiții și considerații cu privire la termenii în discuție, elaborate de sociologi români reputați. Astfel, pe de-o parte, DEX definește cuvântul *suveran* prin independență, putere supremă, calitatea de a dispune liber de soarta sa; „atribut inerent, inalienabil și indivizibil al statului, care constă în supremația puterii de stat în interiorul hotarelor sale și în independența ei în relațiile cu alte state”; suveranitatea națională fiind „independența unui stat față de alte state în ce privește afacerile interne și relațiile externe” (DEXonline 2024-2025 b). De cealaltă parte, termenul *naționalism* desemnează un „complex de idei și sentimente orientate spre afirmarea de sine a unei națiuni” (Zamfir și VIăsceanu 1998), iar una din ideile fundamentale ale conceptului este aceea a drepturilor egale. Autorii precizează că noțiunea în sine „nu cade sub incidența

⁷⁷ Pentru detalii, a se vedea și (Bărbulescu și Răpan 2009, 693).

eticii”, neputându-se spune dacă este bun ori rău, înainte de a ști despre ce mișcare este vorba, precizându-se că naționalismul „a însoțit rasismul, fascismul, comunismul”, precum și „formarea statelor naționale moderne (cu Franța și Anglia drept modele), destrămarea unor imperii [...], sau [...] înființarea Ligii Națiunilor, apoi a Organizației Națiunilor Unite” (Zamfir și Vlăsceanu 1998) și că, „în regim de normală funcționare, democrația generează naționalism, iar naționalismul generează democrație” (Zamfir și Vlăsceanu 1998, 375-376).

S-a vehiculat în mass-media că, sub eventuala conducere a țării de către C.G. sau G.S., ar exista *riscul unui regim dictatorial, totalitar*, alimentând temerile unora dintre români în legătură cu o iminentă întoarcere la regimul comunism, așadar o regresie de 35 de ani în istorie (Adevărul 2024 a). Totuși, C.G. a vorbit în discursul său în repetate rânduri despre *democrație, demnitate, drepturile și libertățile cetățenilor*, care sunt valori constituționale supreme (Georgescu 2024). Mai mult, pornind de la afirmațiile candidatului privind viziunea sa de *neutralitate* a României, presa a reinterpretat într-o altă notă declarațiile sale, furnizând explicații suplimentare. Astfel, în mass-media s-a vehiculat informația că neutralitatea României nu s-ar referi „la independență, ci la deschiderea totală față de influența Moscovei” (Grădinaru 2025 a).

O afirmație/narațiune în strânsă conexiune este aceea că atât C.G., cât și G.S. ar periclita calitatea României de membră a UE și NATO, chiar riscând *scoaterea sa din cele două organizații* (Mediafax 2025). În acest caz, mass-media a conferit interpretări care nu corespund cu afirmațiile făcute de către C.G. (HotNews 2024) și G.S. (Ziare.com 2025). Aspectul a sădit temeri serioase în rândul opiniei publice și avut un intens efect polarizator. Apelul la emoții primare, precum teama și revolta, sunt tehnici cunoscute de control și manipulare. Au existat însă și voci care au adus explicații lămuritoare pentru opinia publică (Adevărul 2024 b). Ulterior, după repetate dezmințiri, făcute de C.G. și de G.S., mesajul a fost reformulat, în sensul temperării, înlocuindu-se *scoaterea țării din cele două alianțe cu izolarea în cadrul acestora* (SpotMedia 2025 a).

SNAP statuează primordialitatea calității României de membru al UE și NATO. Candidatul C.G. a explicat că, în unele cazuri care privesc securitatea națională, acesta consideră că interesul național ar putea poate transcende anumite viziuni venite din calitatea de stat membru la

alianțe sau organizații suprastatale și că ar trebui făcută o evaluare în fiecare caz care privește țara noastră (Georgescu 2024). Acest mod de gândire ilustrează o perspectivă pragmatică, ce reprezintă o tendință actuală în contextul curentului internațional, așa după cum putem vedea la alte state din Europa, și nu numai.

Un mesaj intens mediatizat, în special în reluarea alegerilor în 2025 a fost *(Pro)Europa vs. izolaționism*, care a dus la polarizare excesivă a opiniei publice. Iată un exemplu: „pe un taler al balanței se află libertatea, democrația, valorile europene. Pe celălalt, decăderea, întoarcerea în timp și regresul pe toate planurile. Iar cireașa de pe tort: România va reintra în umbra marelui URSS” (Adevărul 2024 a). Aceasta este o ilustrare a unei erori de tip argumentativ, utilizată în manipularea informației în vederea dezinformării, tehnica purtând numele de **falsă dicotomie**, care presupune suprasimplificarea unei situații complexe și reducerea forțată la doar două opțiuni, între care numai una ar putea fi corectă (DOMINOES n.d., 112). În cazul acesta, opțiunea proeuropeană era considerată cea de urmat, fiind preconizat că orientarea cu accente naționaliste ar avea urmări cel puțin nefaste pentru țara noastră (Mediafax 2025).

În mod similar, alte știri au promovat un mesaj care a provocat temeri serioase în rândul mai multor categorii de alegători, expunând scenarii sumbre, în eventualitatea câștigării alegerilor de către un candidat cu viziune naționalistă. Astfel, reieșea că, dacă nu câștigă un candidat proeuropean, țara se va confrunta cu un „pericol de moarte” (Mediafax 2025), fiind „pe marginea prăpastiei, în cel mai negru punct din istoria postdecembristă a României” (Adevărul 2024 a), aflându-se sub amenințarea de a fi scoasă de pe harta Europei (Local24 2025). Tehnica aceasta, care are la bază prezentarea exacerbată a faptelor, utilizând hiperbolizarea, este denumită în literatura de specialitate **panta alunecoasă**. Prin apelul la emoții puternice, precum teama, se face o trecere *ex-abrupto* de la o preocupare reală la un scenariu extrem, improbabil, dramatic și alarmist. Trecerea de la o afirmație la alta se face fără un parcurs logic, încercându-se o legătură strânsă între ele, cu scopul unei tentative de legitimare a afirmației. Este tot o eroare de tip argumentativ care mai poartă denumirea de *eroare domino* (Vinney 2024). Prin informații de acest gen, care utilizează tehnica **divizării**, intens folosită pe durata extinsă a proceselor electorale, a fost adâncită polarizarea societală.

Au existat, de asemenea, știri din care reiese un *atac indirect la persoană*, realizat prin tehnici precum *trunchiere*, *reformulare (framing)* și *scoaterea din context* a unor enunțuri.

Un exemplu este afirmația făcută de Călin Georgescu, în legătură cu compoziția și proprietățile apei. Mass-media a vehiculat mesajul sub forma: „apa nu este H₂O”, afirmație ridiculizată în mod repetat în spațiul public (Libertatea 2024 b). Afirmația falsificată a fost preluată și de o formație din lumea muzicii, care a compus o melodie cu acest titlu (Voltaj 2024), mesajul fiind astfel promovat prin mai multe medii, către mai multe categorii de public țintă. Cazul reprezintă o *denaturare a sensului*, prin tehnica *framing*, fiind înlocuite cuvinte (reformulate) pentru a oferi afirmației originale o altă interpretare, astfel încât aceasta să pară fără sens, chiar ridicolă, având potențialul de a induce prezumții de derapaje de sănătate mintală (PS News 2025). În acest caz, declarația originală⁷⁸ este: „Oare apa este chiar H₂O? [...] Eu vă spun că nu e așa. Acolo este informație” (Georgescu 2024). În vederea documentării cu privire la ipoteza despre memoria apei (etichetată ca teorie conspiraționistă), facem trimitere la articolul din prestigioasa revistă *Nature*, care relatează despre experimentul lui Jacques Beneveniste (Ball 2004) și, de asemenea, la materialele despre experimentele realizate de Masaru Emoto (Asociația Inventatorilor Independenți, fără an) (Pitkanen 2018). Experimentele menționate sunt însă supuse controversei, fiind calificate drept lipsite de teme științific și chiar asociate teoriilor conspirației (Euronews 2024 a).

Și această afirmație despre proprietățile apei are potențial polarizator, în funcție de perspectivă. Atunci când o persoană este expusă la o informație nouă, care contrazice sau care pune sub semnul întrebării cunoașterea propriei sale existențe, prima reacție poate fi una de nedumerire, de reținere, de împotrivire, de revoltă, de negare ori ridiculizare, însă considerăm că ar trebui să se țină cont că universul de cunoaștere al unei persoane este relativ limitat și că este posibil să existe lucruri în afara acestuia. Spiritul curiozității și dorința de a se informa cu privire la un subiect nestăpânit ar putea dezvălui publicului o nouă cunoaștere care să îi lărgescă perspectiva asupra lumii și vieții.

⁷⁸ N.A.: Căutarea declarației originale a reprezentat o provocare în procesul de documentare, întrucât motoarele de căutare furnizau cvasiunanim informația denaturată, după cum am expus. În josul paginii de interogare, exista o mențiune cu privire la faptul că anumite rezultate au fost înlăturate.

Afirmația analizată constituie, totodată, un exemplu de *distragere a atenției* de la aspectele importante de politică internă și externă, prin referiri la aspecte punctuale și marginale pentru alegeri. Această tehnică de influențare prin *diversiune* mai poartă în literatura de specialitate denumirea de *red herring (heringul roșu)*.

Exemplele furnizate au arătat că surse mass-media au prezentat *de manieră trunchiată* declarațiile candidatului Georgescu, *fără a le reda explicit și complet*, informațiile fiind însoțite de comentarii, formulate pe un ton cu notă negativă, în mod critic sau chiar defăimător. De asemenea, unele dintre relatări nu se refereau la aspecte legate de viziunea politică a candidatului, ci la aprecieri privind modul în care acesta și soția sa, de profesie terapeut în medicină alternativă și educație holistică, își duc viața personală, conform anumitor credințe și principii (Știrile PROTV 2024). Aspectele relatate reprezintă exemple de distragere a atenției, de prezentare distorsionată a faptelor și declarațiilor și, nu în ultimul rând, de filtrare și de cenzurare a informațiilor. Toate acestea reprezintă modalități de dezinformare în vederea influențării opiniei publice.

În asemenea situații, considerăm că *este recomandabil ca publicul să caute afirmațiile originale, complete ale candidaților*. Declarațiile originale ale candidatului C.G. pot fi ascultate într-un interviu din 2024, realizat de psihologul Alexandru Pleșea (Georgescu 2024).

În legătură cu *cenzurarea informațiilor în perioada proceselor electorale recente din România*, au existat mai multe sesizări atât din partea unor persoane publice, organizații neguvernamentale, cât și în presă, pe plan național și internațional. Între acestea, o analiză, publicată de G4Media, în luna aprilie a.c., denunță deciziile cu caracter executoriu ale Biroului Electoral Central (BEC) – un număr de 166 de decizii în 10 zile – prin care cere unor platforme online (rețele sociale) să cenzureze postările unor persoane (cunoscute sau nu în spațiul public) cu privire la opiniile lor politice. În articol se arată că BEC a avut o interpretare eronată a Regulamentului UE 900/2024, invocat la baza acestor decizii, document care reglementează modul în care actorii politici pot face publicitate politică. Autorul articolului aseamănă BEC cu „o instituție orwelliană care plantează semințele unei restrângeri drastice a libertății de exprimare” (Pantazi 2025), prevăzută în Constituție și enunțată într-una dintre secțiunile din debutul curenteii lucrări. Un alt articol din presă expune peste 4.000 de ordine de cenzurare, care vizează, în mare parte, platforma TikTok, într-o perioadă de 15 zile. Sesizări cu privire la aceste acte au ajuns și la

Comisia Europeană. Europarlamentarul Dan Barna invocă, în acest caz, „o poveste demnă de Kafka” (SpotMedia 2025 b). Tot în cadrul acestui material, sunt exprimate îngrijorări legate de lipsa de transparență a procesului legislativ și, de asemenea, de compatibilitatea cu ordonanța de urgență, în baza căreia au fost luate astfel de acțiuni de cenzurare.

Suntem de părere că cenzurarea informației duce la un *bias cognitiv*⁷⁹, altfel spus, o cunoaștere influențată, o gândire părtinitoare, lipsită de obiectivitate. Așadar, se poate constata că, în mod paradoxal, unele dintre măsurile luate pentru a contracara dezinformarea generează ele însele dezinformare.

Considerăm deosebit de relevante unele concluzii și precizări în legătură cu *peisajul mediatic din România în anii electorali 2024 și 2025*, extrase din două rapoarte, unul național, realizat de Centrul de Jurnalism Independent (CJI), și altul elaborat de *Reporters sans frontières (RSF)*. Din concluzia Raportului RSF, cu privire la situația globală a libertății presei în anul 2025, reiese o situație dificilă pentru prima dată în istoria indicelui, una dintre principalele amenințări fiind presiunile de ordin economic (RSF 2025 a). Iar în ceea ce privește analiza despre România, indicele arată o scădere cu 6 poziții, țara noastră situându-se acum pe locul 55, față de 49 anul trecut (2024). Despre peisajul mediatic național, se afirmă că este unul „divers și relativ pluralist, oferind un teren fertil pentru investigații de interes public cu impact puternic” (RSF 2025 b). Însă „lipsa de transparență în ceea ce privește finanțarea mass-mediei – în special în ceea ce privește fondurile publice ale partidelor politice – și dificultățile de pe piață subminează fiabilitatea informațiilor și încrederea în mass-media” (RSF 2025 b).

Iar în privința analizei la nivel național, întreprinsă de jurnaliști ai CJI, câteva extrase din raport caracterizează situația de o manieră deloc optimistă, făcând referiri la faptul că „finanțarea netransparentă este probabil cea mai neagră problemă a presei” (C. Lupu 2024). În document, se mai precizează că, „în România, campania nu încetează de ani de zile, pentru că există acest mecanism de finanțare a presei din subvenția pe care partidele o primesc de la stat. Practic, campania se întâmplă în fiecare zi” (C. Lupu 2024, 8), ceea ce este cel puțin

⁷⁹ N.A.: *Cognitive Bias Codex* reprezintă o diagramă, utilă în vederea înțelegerii multitudinii de aspecte care configurează acest tip de gândire. Pentru detalii, a se vedea URL: https://www.sog.unc.edu/sites/www.sog.unc.edu/files/course_materials/Cognitive%20Biases%20Codex.pdf.

îngrijorător din punctul de vedere al temei analizate. Analiza jurnaliștilor evidențiază faptul că „cele mai accentuate curente de propagandă și de manipulare se văd la TV, în special în segmentul de prime-time” (Lupu 2024, 9), când privitorii „sunt prinși în plasa subiectivismului extrem, unde opiniile au, uneori, menirea să acopere faptele, nu să discute faptele” (Lupu 2024, 9). Alte revelații din raport arată că „cele mai multe instituții de media *mainstream* au abdicat de la rolul de a-și informa publicul, astfel încât cetățenii să poată lua decizia de vot cu toate informațiile disponibile” (Lupu 2024, 9). De asemenea, raportul face referire și la autocenzură, care este „practicată de marile redacții, cu scopul de a primi banii de la partide și de la instituțiile publice, ... [ceea ce] duce la dispariția din sfera publică a informațiilor critice la adresa PSD, PNL și a liderilor acestora” (C. Lupu 2024, 9). Se arată cu îngrijorare că situația din prezent este fără precedent de după Revoluție încoace, reprezentând „o vulnerabilitate critică pentru democrație” (Lupu 2024, 9).

6.6.3. Suspiciuni vehiculate în mass-media cu privire la ingerințe externe

Așa după cum am arătat în secțiunea în care au fost explicați termenii, ingerințele sunt sinonime cu influențarea, iar mijloacele prin care se realizează acestea au fost expuse într-o secțiune dedicată. Reamintim, aici, că inclusiv declarațiile oficiale ale unor personalități publice, în special ale unora cu funcții înalte (președinți de stat sau oficiali din aparatul acestora, reprezentanți ai unor instituții sau organizații importante etc.) pot fi calificate drept ingerințe. Cum putem delimita, de exemplu, între susținere, simpatie și ingerință? Acuzele de ingerințe ar putea funcționa ca și în cazul utilizării etichetării *fake news*/dezinformare, care se folosește, uneori, de politicieni pentru a discredita informații sau persoane incomode, după cum am precizat că atrag atenția unii specialiști. De altfel, dezinformarea a acționat și în privința ingerințelor, invocând unele și, posibil, diluând sau mascând altele.

Implicarea directă a unor state în procesele electorale ale anumitor țări este încă foarte dificil de demonstrat. Iar atunci când există acuze de acest tip, actorii incriminați neagă orice amestec. De altfel, așa a procedat și președintele Putin, în mai multe cazuri, afirmând că acest tip de acuzații este într-un totuș nefondat (Simmons 2021). Totuși, el a recunoscut că este firesc ca fiecare stat să își promoveze propriile

interese prin diverse acțiuni (Lică 2022 a). Exemplul dat nu este aleatoriu, întrucât ingerințele de origine rusă au fost cel mai adesea invocate în privința proceselor electorale din spațiul euroatlantic, inclusiv din cel român. Este cunoscut faptul că Rusia are interese ostile, în raport cu România, prin prisma principalelor organizații din care face parte (UE și NATO).

Pe lângă acestea, în mass-media au fost vehiculate și alte ingerințe, provenind din partea unor state partenere – a se vedea, de pildă, trimerile la influențe venite din partea SUA, Franței, Rep. Moldova, Ucrainei, dar și a Uniunii Europene. Vom face referire, în continuare, la cele care privesc SUA, Franța și UE.

În contextul preluării unui nou mandat prezidențial de către Donald Trump, au fost aduse în atenția publică și acuze de ingerințe de origine americană în alegerile din România, având în vedere declarații ale unor surse din cadrul cabinetului prezidențial al SUA. Pe de-o parte, ar trebui să fie avut în vedere faptul că Statele Unite sunt partener strategic al României, însă noua turnură a orientării politice americane, ilustrată prin dictonul MAGA (*Make America Great Again*), care are o notă de pragmatism și naționalism, nu este prea bine văzută în Europa, și anumite măsuri economice punitive au dus la o distanțare între UE și SUA. Poate de aceea și, în plus, din cauza unor afinități, exprimate de președintele american față de cel rus, unii experți în probleme de securitate și relații internaționale au opinat că „protrumpismul este un prorusism mascat” (Fota 2025). Considerăm că această viziune reprezintă o chestiune de perspectivă.

În privința ingerințelor franceze vehiculate în media, a existat o declarație a fondatorului platformei Telegram, Pavel Durov, în care acesta a afirmat că i s-a cerut de către o autoritate guvernamentală occidentală să cenzureze vocile conservatoare, cerere pe care a respins-o ferm, în baza libertății de expresie (Horovei 2025). Deși nu a făcut referire directă la Franța, a lăsat să se înțeleagă că este vorba despre această țară. Reacția Hexagonului (prin intermediul serviciilor de informații externe, DGSE) a fost imediată, în sensul respingerii acuzației și oferirii unor explicații, iar EUvsDisinfo a calificat știrea ca fiind falsă și lipsită de dovezi (EUvsDisinfo 2025 a). Cu toate acestea, fondatorul Telegram a spus, ulterior, că este pregătit să depună mărturie (Digi24 2025 e), în contextul în care candidatul G.S. anunțase că va cere anularea alegerilor.

Implicarea Uniunii Europene în procesele electorale din țara noastră a fost denunțată atât în plan național, cât și internațional de către voci cu rezonanță, în contextul rezultatelor turului 1 din ambele rînduri de scrutin (2024 și 2025), în care candidații cu orientare naționalistă au obținut cel mai mare scor. Un exemplu îl constituie preocuparea conducerii Comunității Naționale de Informații din SUA cu privire la acest subiect (Cana 2025). Și președintele Poloniei, Andrzej Duda, și-a exprimat îngrijorarea în acest sens, în contextul alegerilor prezidențiale care urmau să se desfășoare în țara sa (Gava 2025). Într-o solicitare scrisă adresată Parlamentului European (PE), aparținând unui membru al acestuia, Matthieu Valet, este invocată o declarație a unui fost comisar european, Thierry Breton, care ar fi declarat la un post de televiziune francez că, dacă partidul german AfD de extremă dreapta ar urma să câștige alegerile din Germania, „acestea ar putea fi, de asemenea, anulate de Uniunea Europeană, cum s-a întâmplat în România” (Valet 2025). Platforma EUvsDisinfo a publicat mai multe articole în vederea dezmințirii suspiciunilor expuse (EUvsDisinfo 2024-2025).

În contextul actual, UE are nevoie de membri care să îi susțină politicile, cu atât mai mult cu cât, pe lângă Ungaria care are o conduită eurosceptică de mai mulți ani, tendințele naționaliste au continuat să câștige teren și în alte state membre, precum Italia, Slovacia. Cel mai recent exemplu îl constituie rezultatul alegerilor din Polonia, care are, acum, un președinte de orientare naționalistă, ceea ce este de așteptat să pună în dificultate guvernul Tusk și anumite politici de la Bruxelles.

În acest sens, menționăm că votul polonez a fost numit în mass-media o primă victorie electorală a lui Trump în Europa (Mandraud 2025) și, respectiv, primul triumf MAGA în Europa (HotNews 2025 b). Putem identifica, în acest caz, un raționament de *falsă cauzalitate* sau de *falsă atribuire*, care este o eroare de tip argumentativ, utilizată în manipularea informației (DOMINOES n.d., 111-112).

În contextul analizat, oficiali români, alături de reprezentanți din alte 11 state membre au făcut, în luna ianuarie 2025, o solicitare Comisiei Europene să utilizeze Legea serviciilor digitale (UE 2022) (Digital Services Act - DSA) pentru protejarea alegerilor din Europa de interferențe străine, care nu se limitează la Rusia și China (Mihăilă 2025). Anterior acestei adrese, Comisia Europeană inițiasse, la 17 decembrie, o anchetă împotriva rețelei sociale Tiktok (Lupișu 2024). Drept răspuns, reprezentanții platformei sociale au afirmat că

„integritatea platformei” a fost protejată „în peste 150 de alegeri la nivel global” și continuă abordarea proactivă a acestor „provocări comune la nivelul întregii industrii” și, de asemenea, că „TikTok a transmis Comisiei Europene informații detaliate privind aceste eforturi”, oferind detalii în mod „transparent și public” cu privire la acțiunile întreprinse, precum și că vor continua să colaboreze atât cu Comisia Europeană, cât și „cu autoritățile regionale și naționale pentru a răspunde solicitărilor și a discuta preocupările” (Deaconescu 2024).

6.7. Efectele influențării opiniei publice în contextul alegerilor și impactul asupra securității

Efectele fenomenelor expuse și analizate se traduc printr-un mediu informațional caracterizat de o evidentă dezordine, mai mult chiar, un haos informațional, pe fond infodemic, cu impact în plan psihologic, emoțional și cognitiv pentru opinia publică, în speță, pentru electorat. Gradul de afectare poate fi unul progresiv, de la individ, până la nivelul societății ca întreg.

La nivel individual, este vorba de stări de confuzie, de imposibilitatea de a distinge între adevăr și informație manipulată, nehotărâre, lipsă de capacitate de decizie sau *bias* cognitiv, și chiar lipsă de interes pentru procesele electorale. În această notă, în presă au fost vehiculații termeni ca *anxietate*, *apatie* (Sallard 2024), *lehamite*, *abandon* (Euronews 2025 b) și chiar *hipnoză electorală* (Dogioiu 2025).

Sondajele realizate cu puțin timp înainte de alegerile din luna mai 2025, publicate în presă, au relevat că un procent semnificativ din cei intervievați nu știau cu cine să voteze sau erau nehotărâți dacă să voteze ori aveau de gând să își anuleze votul. Enunțăm, în acest sens, un fragment dintr-o știre: „final electoral extrem de tensionat: scoruri strânse între principalii candidați, o creștere importantă a indecișilor și o participare electorală în scădere, cu doar câteva zile înainte de primul tur de scrutin (HotNews 2025 c).

Totodată, nu trebuie neglijat faptul că dezinformarea poate avea o influență concretă și eficientă asupra votanților în direcția în care se dorește de către cei care elaborează, coordonează și diseminează informația. În acest sens, un studiu realizat și publicat în SUA, referitor la alegerile din 2016, a concluzionat că este *probabil* că știrile false i-au adus lui D. Trump mandatul de la Casa Albă (Raden 2021, 254). În

aceeași notă, un sondaj INSCOP, realizat post-alegeri, în perioada 26-30 mai, a arătat că, în eventualitatea unor alegeri parlamentare, partidul AUR ar obține circa 38% din voturi, similar procentului obținut de candidatul său în primul tur al alegerilor din luna mai, conducând detașat, urmat de PSD, cu 17,4% și PNL, cu 16% (INSCOP 2025).

La nivel societal, per ansamblu, efectele nefaste constau în scăderea încrederii în mass-media, în conducerea politică și chiar în democrația din România, ceea ce poate duce și la un vot antisistem, în special în rândul tinerilor (IRES 2024). Per ansamblu, este profilat inclusiv riscul compromiterii rolului vital al dezbaterii publice libere, caracteristic democrației și unei funcționări sănătoase a societății civile (EU Council 2022b) apud (Lică 2024 c).

Considerăm că cele mai importante efecte din punctul de vedere al impactului pentru securitate îl reprezintă polarizarea exacerbată, care poate presupune un risc crescut de manifestări sociale (proteste, ieșiri în stradă). Aceasta s-a accentuat în perioada analizată, întrucât, în context electoral, mass-media a avansat două tabere opozante: cea proeuropeană și prooccidentală și cea cu accente naționaliste, etichetată ca prorusă. Astfel, de-o parte, s-au regăsit *globaliști, progresiști, proeuropeni*, iar de cealaltă, *suveraniști, izolaționiști, conservatori*, acești descriptori fiind atribuiți fiecăreia de către partea adversă.

În locul dialogului civilizată și al dezbaterii care presupune schimbul de idei, specifice democrației, îndeosebi în mediul online, pe platformele de socializare, diferențele de opinii au fost accentuate, fiind exprimate pe un ton unde normele de bun-simț și de civilitate nu se mai regăsesc, ajungându-se la ofense. Cam astfel se poate zugrăvi „O Românie împărțită în două” (Garvey 2025). Această divizare este exploatată atât de politicieni, în speță de candidații la alegeri, cât și de actori cu interese potențial ostile țării noastre.

Toate acestea au un *impact asupra securității naționale*, întrucât sunt periclitate drepturi fundamentale și valori constituționale. Referitor la valorile afectate de cele expuse, acestea țin de valorile constituționale supreme, și anume democrația, demnitatea, drepturile și libertățile cetățenilor, dreptatea, manifestate în cadrul statului de drept, democratic și social și, respectiv, coeziunea civică (Administrația prezidențială – SNAp 2020, art. 56, p. 13). Iar în ceea ce privește drepturile și libertățile fundamentale, cele direct vizate de fenomenul dezinformării sunt dreptul la informație (art. 31), care prevede dreptul oricărei persoane de a avea acces la orice informație de interes

public (1), autoritățile publice fiind obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și problemelor de interes personal (2), mijloacele de informare în masă, publice și private, fiind obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice (4); libertatea conștiinței (art. 29), care prevede faptul că „libertatea gândirii și a opiniilor” nu poate fi îngrădită sub nici o formă” și că „nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie”, precum și libertatea de exprimare (art. 30) (Constituția României 2003), apud (Lică 2024 d).

Concluzii

Lucrarea de față a furnizat o analiză a activităților de influențare în cadrul proceselor electorale din perspectivă atât teoretică, cât și practică, având drept orizont temporal anul 2024 și prima jumătate a anului 2025. Componenta teoretică s-a bazat atât pe cercetări anterioare proprii, cât și pe lucrări și documente recent publicate, incluzând dezvoltări actuale în domeniu. Componenta practică s-a concretizat într-un studiu de caz cu privire la recente alegeri prezidențiale din România, în baza monitorizării mass-mediei. Studiul a identificat și a ilustrat o serie de tehnici de influențare și a punctat principalele ingerințe externe relevate în spațiul public.

Analiza a tratat atât aspectul influenței de proveniență externă (care poartă denumirea de *ingerințe*), cât și a celei interne (admițând o eventuală coordonare de către factori externi nedetectabili), evidențiind în acest sens aspectul cenzurii. Fenomenele invocate, pe un fond infodemic (supraabundență informațională) au rezultat într-un haos informațional, în contextul alegerilor prezidențiale recente, cu efecte nefaste asupra opiniei publice românești. A fost evidențiat faptul că influențarea în context electoral are efecte atât în plan individual, cât și societal, cele mai importante fiind afectarea capacității de decizie a alegătorilor și polarizarea excesivă, acestea având un impact semnificativ asupra securității naționale.

Opinăm că, pentru a putea gestiona fenomenele analizate, este recomandabilă o abordare de tip *whole of society*, altfel spus, care să includă toate segmentele societale. Sunt esențiale, în acest sens, cultivarea educației, în genere, și în mod specific, educația în domeniul mass-mediei, cultivarea gândirii critice, precum și a valorilor umane, în spiritul tolerării diferențelor de opinie, în vederea minimizării polarizării societale.

Din perspectiva prezentată, care a avut în vedere criteriul obiectivității, lucrarea poate fi o unealtă utilă atât decidenților, cât și publicului larg, contribuind la conștientizare și reziliență în fața dezinformării și, astfel, la dezvoltarea culturii de securitate.

BIBLIOGRAFIE:

- Adevărul. 2024 a. „Cum ar funcționa România condusă de Călin Georgescu? Cele mai sumbre scenarii imaginate de analiști. «Vom merge cu Dumnezeu înainte, dar nu ne va fi bine».” 29 nov. <https://adevarul.ro/alegeri-prezidentiale-2025/cum-ar-functiona-romania-condusa-de-calin-2405088.html>.
- . 2024 b. „Exclusiv: Poate cu adevărat Călin Georgescu să scoată România din UE și NATO? Un profesor de drept constituțional explică în ce situație ar fi posibil.” 3 dec. <https://adevarul.ro/stiri-interne/evenimente/poate-cu-adevarat-calin-georgescu-sa-scoata-2405622.html>.
- Administrația prezidențială – SNAp. 2020. „Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024 (SNApT).” Administrația prezidențială, 29. https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.
- Agerpres. 2025 a. „Ascensiunea dreptei radicale și extreme în Europa (AFP).” <https://agerpres.ro/politic-extern/2025/02/24/ascensiunea-dreptei-radicale-si-extreme-in-europa-afp--1425192>.
- . 2025 b. „Prezidențiale 2025/Rezultatele primului tur al alegerilor prezidențiale din 4 mai 2025.” 16 mai. <https://agerpres.ro/documentare/2025/05/16/prezidentiale2025-rezultatele-primului-tur-al-alegerilor-prezidentiale-din-4-mai-2025--1449620>.
- Allen, Karen și Christopher Nehring. 2025. „AI-Generat ed Disinformation in Europe and Africa”. Producător Konrad Adenauer Stiftung. <https://www.kas.de/en/web/medien-afrika/einzeltitel/detail/-/content/new-study-ai-generated-disinformation-in-europe-and-africa>.
- Andrei, Ștefan. 2025. „FIMI – Sistemul pus la cale de Rusia să controleze lumea: Mega-structura prin care sforile toate sunt trase de la Kremlin. Moldova, una dintre primele victime.”

- Știripesurse*, 19 mai. https://www.stiripesurse.ro/fimi-sistemul-pus-la-cale-de-rusia-sa-controleze-lumea-mega-structura-prin-care-sforile-toate-sun_3689336.html.
- Antena1. 2024. 6 dec. <https://a1.ro/news/politic/ce-reactie-au-avut-oficialii-in-urma-deciziei-ccr-de-anulare-a-procesului-electoral-este-momentul-in-care-statul-roman-id1127760.html>.
- Antifake. 2025. „Psihologia dezinformării. Prima informație contează cel mai mult.” *Anti-fake – Fact checkingul săptămânii*, 1 aprilie. <https://mailchi.mp/b4a7b5687bec/s-fie-blndee-umor-inelegere-13871159?e=6e488e0c58>.
- Anton, Cristian. 2025. „Cine este Sebastian Popescu, singurul candidat pentru a treia oară la Președinție. În 2024, a «anticipat» anularea alegerilor.” *Știrile PRO TV*, 10 aprilie. <https://stirileprotv.ro/alegeri/prezidentiale/2024/sebastian-popescu.html>.
- Ardelean, Adrian. 2025. „Belarus. Lukașenko câștigă al șaptelea mandat de președinte. Opoziția: «o farsă».” *Europa Liberă România*, 27 ianuarie. <https://romania.europalibera.org/a/belarus-rezultat-alegeri-prezidentiale-lukasenko/33290031.html>.
- Asociația Inventatorilor Independenți. fără an. *Masaru Emoto, experimente cu apa*. <https://www.inventatori.ro/masaru-emoto-experimente-cu-apa/>.
- Ball, Philip. 2004. „The memory of water.” *Nature*, 8 October. doi:doi:10.1038/news041004-19.
- Bărbulescu, Iordan Gh. și Daniela (Lică) Răpan. 2009. „Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene.”
- Bârgăoanu, Alina. 2024. „Educația și gândirea critică: răspunsuri pe termen lung la turbulențele lumii actuale.” 30 October.
- Barnfield, Graham. 2024. „Narațiuni paralele și adevăruri distorsionate – Care este rolul jurnaliștilor astăzi?” 14 februarie. <https://www.mcc.ro/ro/articole/naratiuni-paralele-si-adevaruri-distorsionate-care-este-rolul-jurnalistilor-astazi>.
- Berger, Peter L. și Thomas Luckmann. 1966. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge 1966*. Anchor Books.
- Borrell, Josep. 2023. „Disinformation: Opening speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EEAS Conference on Foreign Information Manipulation and

- Interference.” *EEAS Press Service*. 07 February. <https://www.eeas.europa.eu/eeas/disinformation-opening-speech-high-representative>.
- Britannica. 2025. ”Overton window (political concept)”. mai. <https://www.britannica.com/topic/Overton-window>.
- Cana, Petrișor. 2025. „Rolul UE în anularea alegerilor prezidențiale din România. Șefa securității SUA vine în Europa.” *Oficiul de știri*, 3 martie. <https://oficiuldestiri.ro/rolul-ue-in-anularea-alegerilor-prezidentiale-din-romania-sefa-securitatii-sua-vine-in-europa>.
- Capital. 2025. „Călin Georgescu aruncă bomba: A fost o lovitură de stat comandată de peste hotare.” *Capital*, 15 ian. <https://www.capital.ro/calin-georgescu-arunca-bomba-a-fost-o-lovitura-de-stat-comandata-de-pest-hotare.html>.
- Caranfil, Radu. 2025. „Fraudarea alegerilor în România după 1989: metode, cazuri și comparații internaționale.” 30 apr. <https://www.puterea.ro/fraudarea-alegerilor-in-romania-dupa-1989-metode-cazuri-si-comparatii-internationale/>.
- Codruț, Loredana. 2025. „Principele Radu laudă anularea alegerilor din noiembrie: România a avut curajul și puterea.” *Știripesurse.ro*, 8 aprilie. https://www.stiripesurse.ro/principele-radu-lauda-anularea-alegerilor-din-noiembrie-romania-a-avut-curajul-si-puterea_3641675.html.
- Consiliul UE. 2022a. „O Busolă strategică pentru securitate și apărare pentru o Uniune Europeană care își protejează cetățenii, valorile și interesele și contribuie la pacea și securitatea internațională”. Bruxelles, 21 martie. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>.
- . 2022b. „Council conclusions on FIMI.” July. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11429-2022-INIT/en/pdf>.
2003. „Constituția României.” <https://www.constitutia.ro/>.
- Cotidianul. 2025a. „Comisia de la Veneția despre anularea alegerilor: Nu trebuie să se bazeze exclusiv pe informații clasificate.” 27 ian. <https://www.cotidianul.ro/raport-oficial-comisia-de-la-venetia-a-criticat-anularea-alegerilor/>.

- 2025 b. „Acuzațiile oficiale aduse lui Georgescu. A fost pus sub control judiciar.” 26 febr. https://www.cotidianul.ro/surse-acuzațiile-aduse-lui-calin-georgescu/#goog_rewarded.
- Deaconescu, Andreea. 2024. „TikTok, precizări după deschiderea anchetei împotriva platformei de către Comisia Europeană.” *DeCeNews*, 17 dec. https://www.dcnews.ro/tiktok-precizari-dupa-deschiderea-anchetei-impotriva-platformei-de-catre-comisia-europeana_981276.html#:~:text=A%20ap%C4%83rut%20pozi%C8%9Bia%20oficial%C4%83%20a%20TikTok%20dup%C4%83%20ce,recentelor%20alegeri%20preziden%C5%A3iale%20d.
- DEXonline. 2024-2025. „Dicționarul explicativ al limbii române – versiunea online.” *Dexonline*. Editor Institutul de Lingvistică Academia Română. Editura Univers Enciclopedic Gold. <https://dexonline.ro>.
- Digi24. 2024 a. „S-a încheiat numărătoarea voturilor. Maia Sandu a câștigat un nou mandat de președinte al Republicii Moldova, cu 55,33%.” Editor C.L.B. *Digi24*. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rezultate-alegeri-moldova-turul-2-2992523>.
- 2024 b. „Cum a funcționat „hipnoza” Călin Georgescu. „Rețelele sociale ne-au făcut să trăim pe planete diferite”.” Editor C.L.B. <https://www.digi24.ro/stiri/cum-a-functionat-hipnoza-calin-georgescu-rețelele-sociale-ne-au-facut-sa-traim-pe-planete-diferite-3039645>.
- 2025 a. „Gruparea de hackeri ruși a revendicat oficial atacul asupra site-urilor din România. Site-ul MAI și al Justiției și-au revenit.” 4 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/posibil-atac-al-unor-hackeri-rusi-asupra-unor-site-uri-din-romania-in-ziua-alegerilor-au-picat-site-ul-mai-si-cel-al-lui-antonescu-3225145>.
- 2025 b. „Alegeri prezidențiale 2025, turul 2: Urnele s-au închis. Ambii candidați se declară câștigători.” 18 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/alegeri-prezidentiale-2025-turul-2-3243031>.
- 2025 c. „Rezultate finale ale alegerilor prezidențiale, de la BEC: Nicușor Dan a obținut 6.168.642 de voturi, George Simion – 5.339.053.” 20 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/rezultate-finale-ale-alegerilor-prezidentiale-de-la-bec>

nicusor-dan-a-obtinut-6-168-642-de-voturi-george-simion-5-339-053-3249419.

- 2025 d. „Sesizarea lui George Simion prin care cere CCR anularea alegerilor prezidențiale, înregistrată la Curte.” 21 mai. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/sesizarea-lui-george-simion-prin-care-cere-ccr-anularea-alegerilor-prezidentiale-inregistrata-la-curte-3250175>.
- 2025 e. „Fondatorul Telegram, după ce Simion a anunțat că va cere CCR anularea alegerilor: «Sunt pregătit să vin și să depun mărturie».” 20 mai. <https://www.digi24.ro/alegeri-prezidentiale-2025/fondatorul-telegram-dupa-ce-simion-a-anuntat-ca-va-cere-ccr-anularea-alegerilor-sunt-pregatit-sa-vin-si-sa-depun-marturie-3249633>.
- 2025 f. „Un institut internațional dezvăluie care a fost principala provocare în super-anul electoral 2024. Ce s-a întâmplat în România”. 9 iunie. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/un-institut-international-dezvaluie-care-a-fost-principala-provocare-in-super-anul-electoral-2024-ce-s-a-intamplat-in-romania-3275883>.

Dobrea, Vlad. 2024. „Curtea Constituțională a României a anunțat luni seară că a validat primul tur al alegerilor prezidențiale, după ce a cerut renumărarea tuturor celor peste 9,4 milioane de voturi.” <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/ccr-a-validat-primul-tur-al-alegerilor-prezidentiale-in-al-doilea-tur-vor-participa-calin-georgescu-si-elena-lasconi.html>.

Dogioiu, Ioana Ene. 2025. „Electoratul «swing» și votul util.” *SpotMedia*, 24 apr. <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/electoratul-swing-si-votul-util>.

DOMINOES. n.d. ”Handbook on identifying and countering disinformation”. https://wordpress.projectdominoes.eu/wp-content/uploads/2023/07/DOMINOES-Handbook.final_.pdf.

Drăgușin, Alina. 2025. „Pericolele din ziua votului. Andrei Țăranu: «Cei din UE sunt îngroziți că România ar putea să ia o direcție non-europeană».” *Antena3 CNN*, 4 mai. <https://www.antena3.ro/politica/alegeri-prezidentiale-2025/pericolele-din-ziua-votului-andrei-taranu-cei-din-ue-sunt-ingroziti-ca-romania-ar-putea-sa-ia-o-directie-non-europeana-744826.html>.

- Economica. 2024. „Rezultate finale la alegerile parlamentare din Georgia. Partidul de guvernământ Visul Georgian a câștigat scrutinul cu 53,93% din voturi.” Editor Agerpres. *Economica*.
- Edelman. 2024. ”Edelman Trust Barometer Global Report”. Edelman Trust Institute. https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2024-02/2024%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report_FINAL.pdf.
- EEAS. 2024a. ”2nd EEAS Report on FIMI Threats. A Framework for Networked Defence”. EEAS/EU. https://www.eeas.europa.eu/eeas/2nd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en#:~:text=2nd%20EEAS%20Report%20on%20Foreign%20Information%20Manipulation%20and%20Interference%20Threats,-23.01.2024%20Strategic&text=The%202nd%20EE.
- . 2024b. ”Annual progress report on the Implementation of the Strategic Compass for Security and Defence”. EEAS/EU, 32. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/StrategicCompass_2ndYear_Report_0.pdf.
- . 2025. ”3rd EEAS Report on Foreign Information Manipulation and Interference Threats. Exposing the architecture of FIMI operations”. EEAS. <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/EEAS-3nd-ThreatReport-March-2025-05-Digital-HD.pdf>.
- Eurlex. 2011. ”C308 E/58”. 20 octombrie. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010IP0307>.
- Euronews. 2024a. „«Apa are o memorie. H2O nu înseamnă nimic.» De unde provin o parte dintre teoriile pseudoștiințifice ale lui Călin Georgescu.” 29 nov. <https://www.euronews.ro/articole/apa-are-o-memorie-h2o-nu-inseamna-nimic-de-unde-provin-o-parte-din-teoriile-pseud>.
- . 2025a. „Motivarea CAB în cazul Georgescu: Deciziile CCR sunt definitive și obligatorii. Anularea alegerilor nu încalcă drepturile fundamentale.” 9 ian. <https://www.euronews.ro/articole/motivarea-cab-in-cazul-georgescu-deciziile-ccr-sunt-definitive-si-obligatorii-anu>.
- . 2025b. „GHID. Cum votezi la alegerile prezidențiale 2025, turul 2. Procedura de vot, pas cu pas.” 17 mai. <https://www.euronews.ro/>

articole/ghid-cum-votezi-alegeri-prezidentiale-2025-18-mai-turul-doi-candidati-procedura-vot.

- EUvsDisinfo. 2019. *Methods of Foreign Electoral Interference*. 02 April. <https://euvsdisinfo.eu/methods-of-foreign-electoral-interference/>.
- . 2023. *Primul raport al SEAE referitor la amenințările de manipulare a informațiilor și de ingerințe din exterior: către un cadru pentru o apărare în rețea*. 7 februarie. <https://euvsdisinfo.eu/ro/primul-raport-al-seae-referitor-la-amenintarile-de-manipulare-a-informatiilor-si-de-ingerinte-din-exterior-catre-un-cadru-pentru-o-aparare-n-retea/#:~:text=Consulta%C8%9Bi%20raportul%20integral%20aici%20%28%C3%AEn%20limba%20engle>.
- . 2024-2025. „Query: election meddling.” <https://euvsdisinfo.eu/report/tag/election-meddling/?numberposts=30>.
- . 2024b. *Retrospectivă. 2024, anul super-electoral. Aproape jumătate din populația globului a fost chemată la urne*. 30 dec. <https://www.euronews.ro/articole/retrospectiva-2024-anul-super-electoral-alegeri-sua-moldova-marea-britanie-franta-georgia>.
- . 2025a. „DISINFO: Western European country asked Telegram to silence conservatives in Romania for the presidential elections.” 18 mai. <https://euvsdisinfo.eu/report/western-european-country-asked-telegram-to-silence-conservatives-in-romania-for-the-presidential-elections/>.
- . 2025b. „The architecture of Russia’s FIMI operations”. 2 aprilie. <https://euvsdisinfo.eu/the-architecture-of-russias-fimi-operations/>.
- FIMI-ISAC. 2024. „FIMI-ISAC Collective Findings I: Elections”. october. <https://fimi-isac.org/wp-content/uploads/2024/10/FIMI-ISAC-Collective-Findings-I-Elections.pdf>.
- Florescu, Remus. 2025. „Ghid de supraviețuire în războiul sondajelor electorale. Ștefureac: «80% din ce s-a publicat până acum sunt advertoriale electorale».” *Adevărul*, 17 apr. <https://adevarul.ro/alegeri-prezidentiale-2025/ghid-de-supravietuire-in-razboiul-sondajelor-2436853.html>.
- Foster, Peter. 2021. „Sustainable Newspeak by 2050.” *Financial Post*. Accesat februarie 20, 2023. <https://financialpost.com/opinion/peter-foster-sustainable-newspeak-by-2050>.

- Fota, Iulian, interviu de Redactor RFI. 2025. *Jurnalul diminetii* RFI. 09 aprilie.
- Frunzeti, Teodor. 2025. „Discurs în deschiderea Conferinței Strategii XXI, Facultatea de Securitate și Apărare, UNAp.” 16 aprilie.
- G. Arun, DW. 2025. „Extremismul din România: De la C.V. Tudor la Călin Georgescu.” *Deutsche Welle*. <https://www.dw.com/ro/extremismul-din-rom%C3%A2nia-de-la-cv-tudor-la-c%C4%83lin-georgescu/a-71841940>.
- Garvey, Matthew. 2025. „O Românie împărțită în două. Ce mai rămâne de făcut ca să nu ajungem să «ne urâm unii pe alții».” *Digi24*, 8 mai. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/o-romanie-impartita-in-doua-ce-mai-ramane-de-facut-ca-sa-nu-ajungem-sa-ne-uram-unii-pe-altii-3231211>.
- Gava, Ioan-Radu. 2025. „Președintele Poloniei îndeamnă la proteste, dacă votul va fi anulat ca în România.” *DeCe News*, 6 febr. https://www.dcnnews.ro/presedintele-poloniei-indeamna-la-proteste-daca-votul-va-fi-anulat-ca-in-romania_985546.html.
- Georgescu, Călin, interviu de Alexandru Pleșea. 2024. „Manual de utilizare a sufletului românesc” (sept.). <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?&q=MANUAL+DE+UTILIZARE+A+SUFLETULUI+ROM%C3%82NESC%2c+Invitat+C%C4%82LIN+GEORGESCU&qpv=MANUAL+DE+UTILIZARE+A+SUFLETULUI+ROM%C3%82NESC%2c+Invitat+C%C4%82LIN+GEORGESCU&mid=A05FC7C7E0413562ABC4A05FC7C7E04135>.
- Giles, Keir și Anthony Seaboyer. 2019. „The Russian Information Warfare Construct.” Defence Research and Development Canada. https://cradpdf.drdc-rddc.gc.ca/PDFS/unc341/p811007_A1b.pdf.
- GMF. 2023. „2023 Transatlantic Trends. Public Opinion in a Shifting Global Order.” https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-09/TT2023_digital-3.pdf.
- Grădinaru, Magda. 2025. „Planul Simion-Georgescu: Un stat sub ofițeri și turnători. Ce urmărește rețeaua din spate – Analiză.” *SpotMedia*, 17 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/politica/planul-simion-georgescu-un-stat-sub-ofiteri-si-turnatori-ce-urmareste-reteaua-din-spate-analiza>.

- Guvernul României. 2004. „Legea nr. 370 din 20 septembrie 2004 (republicată cu modif. din 2011) pentru alegerea Președintelui României”. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/55481>.
- Harward, Christina. 2025, 05.05. ”Far-Right Gains in Romania Could Advance Kremlin Objectives”. Institute for the Study of War. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Far-Right%20Gains%20in%20Romania%20Could%20Advance%20Kremlin%20Objectives%20PDF.pdf>.
- Heick, Terry. fără an. ”The Cognitive Biases List: A Visual Of 180+ Heuristics”. <https://www.teachthought.com/critical-thinking/cognitive-biases/>.
- Horovei, Iulia. 2025. „Fondatorul Telegram acuză un stat occidental de ingerință în alegerile prezidențiale din România.” *DeCe News*, 19 mai. https://www.dcnews.ro/fondatorul-telegram-acuza-un-stat-occidental-de-ingerinta-in-alegerile-prezidentiale-din-romania_993824.html.
- HotNews. 2024. „Călin Georgescu: «Am fost acuzat că vreau să scot România din NATO și UE. Fals.» Noi acuzații neprobate că «se cere» intrarea României în război.” *HotNews*, 26 nov. <https://hotnews.ro/calin-georgescu-am-fost-acuzat-ca-vreau-sa-scot-romania-din-nato-si-ue-fals-noi-acuzatii-neprobate-ca-se-cere-intrarea-romaniei-in-razboi-1846002>.
- . 2025a. „Derapaj grav al lui George Simion. Despre Nicușor Dan: «E autist, săracu’!»/Replică: «Autismul este o condiție neurodezvoltativă, nu o sentință de inferioritate»/ După câteva ore, și-a cerut scuze.” 15 mai. <https://hotnews.ro/derapaj-grav-al-lui-george-simion-la-adresa-lui-nicusor-dan-e-autist-saracu-1975823>.
- . 2025b. „Polonezii și-au decis noul președinte: Euroscepticul K. N. a obținut un scor de 50,9%/Proeuropeanul R.T. și-a recunoscut înfrângerea /Oamenii lui Nawrocki amenință cu alegeri anticipate și picarea gov. Tusk /Primul triumf MAGA din Europa pentru Trump.” *HotNews*, 2 iunie. <https://hotnews.ro/rezultat-alegeri-prezidentiale-polonia-turul-2-rafal-trzaskowski-karol-nawrocki-1-iunie-2025-1991652>.
- . 2025c. „Sondaj: Final tensionat înainte de alegeri: 1 din 5 români indeciși/În turul 2, scorurile sunt extrem de strânse, iar

- absenteismul și votul nul devin actori decisivi.” 29 aprilie. <https://hotnews.ro/final-tensionat-inainte-de-alegeri-1-din-5-romani-indecisi-in-turul-2-scorurile-sunt-extrem-de-stranse-iar-absenteismul-si-votul-nul-devin-actori-decisivi-1958925>.
- Ilie, Răzvan. 2024. „Alegeri prezidențiale 2024. Lista completă a celor 14 candidați pentru Palatul Cotroceni. Iată cum arată buletinul de vot.” *Știrile Kanal D*. <https://www.stirilekanald.ro/alegeri-prezidentiale-2024-lista-completa-a-celor-14-candidati-buletin-vot-20433256>.
- Inforadar/MApN. 2025. „Conceptul FIMI. Ce înseamnă? Cum contracarăm?” martie. https://inforadar.mapn.ro/doc/articole/documents/20250321_094648_Document_Articol.pdf.
- INSCOP. 2025. „Iunie 2025: Barometrul Informat.ro – INSCOP Research: Intenție vot alegeri parlamentare.” 3 iunie. <https://www.inscop.ro/iunie-2025-barometrul-informat-ro-inscop-research-intentie-vot-alegeri-parlamentare/>.
- Ionescu, Eugen. 1996. *Rinocerii*. Vol. Teatru III. Univers.
- IRES. 2024. „Tinerii din România în anul electoral 2024 – sondaj de opinie”. Red. IRES. martie. https://ires.ro/uploads/articole/ires_centrul-agora_tinerii-in-anul-electoral-2024_sondaj_cp_210320_24.pdf.
- Keir Simmons, Corky Siemaszko și Yuliya Talmazan. 2021. „Putin dismisses criticism of hacking and internal crackdowns ahead of Biden summit.” *NBC News*, 14 June. <https://www.nbcnews.com/news/world/putin-talks-hacking-navalny-capitol-riot-ahead-biden-summit-n1270640>.
- Kowalewski, Annie. 2017. „Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War.” *Georgetown Security Studies Review*. <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/>.
- Libertatea. 2024a. „Care a fost principala sursă de finanțare a campaniei lui Călin Georgescu: «Vă spun cum am făcut».” 26 nov. <https://www.libertatea.ro/stiri/care-a-fost-principala-sursa-de-finantare-a-campaniei-lui-calin-georgescu-5097356>.
- . 2024b. „Călin Georgescu vorbește exact ca Olaf, omul de zăpadă din Regatul de Gheață: «Apa are o memorie».” 19 dec. <https://www.libertatea.ro/stiri/calin-georgescu-vorbeste-exact->

ca-olaf-omul-de-zapada-din-regatul-de-gheata-apa-are-o-memorie-5127774.

- Liboreiro, Jorge. 2024. „Brussels avoids comment on Romania's cancelled election after shock judicial ruling.” *Euronews*, 9 dec. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/12/09/brussels-avoids-comment-on-romanias-cancelled-election-after-shock-judicial-ruling>.
- Lică, Daniela. 2022a. „Activitățile informaționale.” În *Amenințări și riscuri la adresa securității naționale a României – orizont 2040*, editor Florian Cîrciumaru și Dan-Lucian Petrescu, 115-138. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/amenintari_si_riscuri_la_adresa_securitatii_romaniei_orizont_2040.pdf.
- 2022b. „Infodemia în contextul pandemiei de COVID-19.” În *Evaluare strategică 2021*, editor Florian Cîrciumaru, 111-136. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. doi:<https://doi.org/10.53477/978-606-660-458-1-22-08%20>.
- 2023. „Componenta dezinformării în războiul din Ucraina.” Editor CSSAS. *Colocviu strategic. Un an de la declanșarea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei: analiză multidimensională* (UNAp) 21-25. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs01-23.pdf.
- 2024a. „The Terminological Conundrum Regarding Information Weaponisation.” Editor Florian Cîrciumaru: Iulia Cojocar. *STRATEGIES XXI: The Complex and Dynamic Nature of the Security Environment*. Bucharest: “Carol I” National Defence University Publishing House. 192. doi:10.53477/3045-2309-23-17.
- 2024b. „Dezinformarea în contextul a doi ani de război în Ucraina.” *Colocviu strategic*, martie: 20-26. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_publicatii/cs02-24.pdf.
- 2024c. „Direcții de acțiune ale UE și instrumente de contracarare a manipulării informațiilor și a ingerințelor de către surse externe, în contextul războiului din Ucraina și al proceselor electorale.” În *Evaluare strategică 2023. Riscuri, incertitudine, război (monografie)*, de colectiv de autori, editor Florian CÎRCIUMARU, 204-235. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”. https://revista.unap.ro/index.php/Evaluare_strategica/issue/view/123/16.

- . 2024d. „Comunicarea publică privind schimbările climatice și impactul asupra securității naționale.” În *Impactul schimbărilor climatice asupra securității naționale a României*, de colectiv de autori, editor Florian Cîrciumaru și Dan Petrescu, 187-226. https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/Carte_ISCSNR.pdf.
- Lin, H. și J. Kerr. 2019. „On Cyber-Enabled Information Warfare and Information.”
- Local24. 2025. „România și Provocările Viitorului: O Viziune Alarmantă despre Leadership-ul lui George Simion.” 6 mai. <https://local24.ro/romania-si-provocarile-viitorului-o-viziune-alarmana-despre-leadership-ul-lui-george-simion/>.
- Lupișu, Robert. 2024. „Comisia europeană Ursula von der Leyen: Comisia Europeană demarează o anchetă împotriva TikTok după «indicii serioase că actori străini au intervenit în alegerile prezidențiale din România» prin utilizarea rețelei.” *Calea Europeană*, 17 dec. <https://www.caleaeuropeana.ro/ursula-von-der-leyen-comisia-europeana-demareaza-o-ancheta-impotriva-tiktok-dupa-indicii-serioase-ca-actori-straini-au-intervenit-in-alegerile-prezidentiale-din-romania-prin-utilizarea-retelei/>.
- Lupu, Cristina. 2024. „Starea mass-media din România în anul super-electoral 2024”. Centrul pentru jurnalism independent și Friedrich Nauman Foundation for Freedom. Romania. <https://cji.ro/wp-content/uploads/2024/04/Starea-mass-media-din-Romania-in-pragul-anului-super-electoral-2024.pdf>.
- Lupu, Diana-Cristiana și Daniela Lică. 2024. „Large Language Models, Propaganda and Security Challenges.” Editor CDSSS. *Strategic Impact* (Carol I National Defence University Publishinghouse) 64-78. doi:DOI: 10.53477/1842-9904-24-21.
- Mandraud, Isabelle. 2025. „Poland delivers Trump his first electoral victory in Europe.” *Le Monde*, 16 iunie. https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2025/06/16/poland-delivers-trump-his-first-electoral-victory-in-europe_6742374_23.html.
- Matei, Alexandra. 2024. „Ce spun sociologii despre rezultatele votului de duminică: «Votul acesta e un vot antipartidele de la guvernare».” *Ziarul Financiar*. <https://www.zf.ro/eveniment/ce-spun-sociologii-despre-rezultatele-votului-de-duminica-votul-22575279>.

- Matei, Cristian. 2024. „Documente CSAT privind alegerile prezidențiale, declassificate: «Donații de peste un milion de euro, conturi afiliate Sputnik».” *Știrile ProTV*, 4 dec. <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/presedintele-klaus-ioahnnis-a-autorizat-declassificarea-informatiilor-prezentate-in-csat-privind-alegerile-prezidentiale.html>.
- MediaFax. 2024. „Rezultatul final al alegerilor prezidențiale 2024. Câte voturi au primit candidații”. 26 noiembrie. <https://www.mediafax.ro/politic/rezultatul-final-ale-alegerilor-prezidentiale-2024-cate-voturi-au-primit-candidatii-22576676>.
- . 2025. „Burduja, atac dur la adresa lui Călin Georgescu: «vrea România în afara NATO și UE».” 4 martie. <https://www.mediafax.ro/politic/burduja-atac-dur-la-adresa-lui-calin-georgescu-vrea-romania-in-afara-nato-si-ue-23524685>.
- Mereuță, Rareș. 2025. „Prezidențiale: Calendarul oficial și principalele etape/Când începe campania electorală și care sunt aspirații pentru Cotroceni?” <https://www.gandul.ro/politica/prezidentiale-calendarul-oficial-si-principalele-etape-cand-incepe-campania-electorala-si-care-sunt-aspirantii-pentru-cotroceni-20417164>.
- Mihăescu, Alexandru. 2024. „Breaking: Președintele Iohannis susține că nu a primit de la serviciile secrete informații despre ingerințe externe la alegeri și nici despre suspiciuni legate de promovarea lui Călin Georgescu pe rețelele sociale.” *G4Media*, 25 nov. <https://www.g4media.ro/breaking-presedintele-iohannis-nu-a-primit-de-la-serviciile-secrete-informari-despre-ingerinte-externe-la-alegeri-si-nici-despre-suspiciuni-legate-de-promovarea-lui-calin-georgescu-pe-retelele-sociale.html>.
- Mihăilă, Lorena. 2025. „România și alte 11 state cer Comisiei Europene să protejeze alegerile europene de interferențele străine.” *Știrile PROTV*, 31 ian. <https://stirileprotv.ro/stiri/international/romania-si-alte-11-state-cer-comisiei-europene-sa-protejeze-alegerile-europene-de-interferentele-straine.html>.
- Morovan, Ioana. 2024. „Cum distinge Generația Z dezinformările în Polonia, Bulgaria, Ungaria, Cehia și Slovacia/De la consumul rapid de informație, la «mă descurc singur» – Conferința regională Free Press for Eastern Europe.” <https://www.g4media.ro/cum-distinge-generatia-z-dezinformatiile-in-polonia-bulgaria-ungaria->

- cehia-si-slovacia-de-la-consumul-rapid-de-informatie-la-ma-
descurs-singur-conferinta-regionala-free-press-f.html.
- Mucchielli, Alex. 2016. *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare*. București: Polirom.
- Newsweek. 2025. „Instanța supremă respinge definitiv cererea lui Călin Georgescu de reluare a turului II.” 17 ian. <https://newsweek.ro/politica/instanta-suprema-respinge-definitiv-cererea-lui-calin-georgescu-de-reluare-a-turului-ii>.
- ONU. 1948. „Declarația universală a drepturilor omului (Preambul)”. https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.
- Orwell, George. 1990. „«Nineteen Eighty-Four»; Appendix. The Principles of Newspeak.” Penguin Books. Accesat februarie 20, 2023. https://orwell.ru/library/novels/1984/english/en_app.
- . 2003. ”Nineteen Eighty-Four”. Plume. Accesat februarie 20, 2023. https://archive.org/details/nineteeneightyfo00orwe_1/page/n9/mode/2up.
- Otopeanu, Cristian. actualizat – 2025. „Curtea Constituțională a anulat primul tur al alegerilor prezidențiale 2024, câștigat de Călin Georgescu. Decizie fără precedent în istoria României.” *Libertatea*, 23 mart.
- Palmer, Doug și Daniel Desrochers. 2025. „Trump imposes 10 percent universal tariff, higher for top trade partners.” *Politico*, 02 April. <https://www.politico.com/news/2025/04/02/trump-tariff-trade-partners-liberation-day-00267350>.
- Pantazi, Cristian. 2025. „Moment critic pentru democrație: cenzura, reinstaurată de o instituție a statului. Cum a ajuns Biroul Electoral Central să limiteze ilegal libertatea de exprimare.” *G4Media*, 14 aprilie. <https://www.g4media.ro/moment-critic-pentru-democratie-cenzura-reinstaurata-de-o-institutie-a-statului-cum-a-ajuns-biroul-electoral-central-sa-limiteze-ilegal-libertatea-de-exprimare.html>.
- Pitkanen, Matti. 2018. „On Masaru Emoto's Experiments with Emotional Imprinting of Water.” *Journal of Consciousness Exploration & Research* 9 (6). <https://jcer.com/index.php/jcj/article/view/759>.

- PS News. 2025. „Din aberațiile lui Călin Georgescu: «Apa nu e H₂O, am fost dresați». O agregare a declarațiilor sale halucinante.” 2 febr. <https://psnews.ro/din-aberatiile-lui-calin-georgescu-apa-nu-e-h2o-am-fost-dresati-o-agregare-a-declaratiilor-sale-halucinante/>.
- Raden, Aja. 2021. *Adevărul despre minciună*. București: Baroque Books & Arts - tipar: Monitorul Oficial R.A.
- RAND. 2009. „Foundations of Effective Influence Operations. A Framework for Enhancing Army Capabilities.” Editor Eric et al. Larson. <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG654.html>.
- Realitatea.net. 2025. „Călin Georgescu, despre anularea alegerilor prezidențiale: a fost o lovitură de stat comandată de Administrația Biden și de UE | VIDEO.” *Realitatea*, 19 febr. https://www.realitatea.net/stiri/actual/calin-georgescu-despre-anularea-alegerilor-prezidentiale-a-fost-o-lovitura-de-stat-comandata-de-administratia-biden-si-de-ue_67b631a3fe35c11cd9133372.
- RSF. 2025 a. „Index 2025 on press freedom. Global analysis.” https://rsf.org/en/rsf-world-press-freedom-index-2025-economic-fragility-leading-threat-press-freedom?year=2025&data_type=general.
- . 2025 b. „Index on press freedom. Romania.” <https://rsf.org/en/index>.
- Sallard, Sorina. 2024. „Diaspora Românească și alegerile din 2024: între Apatie, Confuzie și Responsabilitate Civică.” *Media Quality*, 23 nov. <https://www.mediaquality.ro/diaspora-romaneasca-si-alegerile-din-2024-intre-apatie-confuzie-si-responsabilitate-civica/>.
- Schütz, Alfred. 1945. „On Multiple Realities.” *Philosophy and Phenomenological Research* (International Phenomenological Society) 533-576. <https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/ge/schuetz.htm#n2>.
- Sfrijan, Mădălina. 2025. „George Simion, acuzat că face jocurile Rusiei. Mesajul lui Crin Antonescu.” *Evenimentul zilei*, 29 martie. <https://evz.ro/george-simion-acuzat-ca-face-jocurile-rusiei-mesajul-lui-crin-antonescu.html>.
- SpotMedia. 2025a. „Reuters: Victoria lui Simion ar putea izola România în UE și NATO.” 05 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/>

- politica/reuters-victoria-lui-simion-ar-putea-izola-romania-in-ue-si-nato.
- 2025b. „Politico: Guvernul României, acuzat de cenzură online înaintea alegerilor.” 17 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/opinii-si-analize/politico-guvernul-romaniei-acuzat-de-cenzura-online-inaintea-alegerilor>.
- 2025c. „Simion știe deja ce vor spune exit-poll-urile și iar acuză fraude: «Avem morți care s-au trezit pe listele de vot».” 18 mai. <https://spotmedia.ro/stiri/politica/simion-stie-deja-ce-vor-spune-exit-poll-urile-si-iar-acuza-fraude-avem-morti-care-s-au-trezit-pe-listele-de-vot>.
- Statista. 2024. ”Trust in media in selected countries worldwide from 2021 to 2023”. 11 March. <https://www.statista.com/statistics/683336/media-trust-worldwide/>.
- Știrile PROTV. 2024. „Cine este Cristela Georgescu, soția lui Călin Georgescu. Posibila viitoare prima doamnă a României este naturopat.” 25 nov. <https://stirileprotv.ro/divers/cine-este-cristela-georgescu-sotia-lui-calin-georgescu-posibila-viitoare-prima-doamna-a-romaniei-este-naturopat.html>.
- 2025. „Vicepreședintele SUA transmite Europei un mesaj dur: «Planeta are un nou șerif». România, dată ca exemplu al «degradării» UE.” 14 febr. <https://stirileprotv.ro/stiri/international/vicepresedintele-sua-transmite-europei-un-mesaj-dur-planeta-are-un-nou-serif-romania-data-ca-exemplu-al-degradarii-ue.html>.
- Stoica, Mihaela. 2018. „«Rinocerii», piesa lui Eugen Ionescu al cărei mesaj este încă actual – 100 de ani în 100 de momente.” *Descoperă*. <https://www.descopera.ro/istorie/17540766-rinocerii-piesa-lui-eugen-ionescu-al-carei-mesaj-este-inca-actual-100-de-ani-in-100-de-momente>.
- StratCom CoE. 2015. ”Analysis of Russia’S information campaign against Ukraine. Examining non-military aspects of the crisis in Ukraine from a strategic communications perspectives”. Riga. https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf.
- TVRInfo. 2024. „Sondaj IRES: Care sunt îngrijorările românilor. Ce părere au despre anularea alegerilor. Cu cine ar fi votat în turul doi.” 28 dec. <https://tvrinfo.ro/sondaj-ires-care-sunt-ingrijorarile->

romanilor-ce-parere-au-despre-anularea-alegerilor-cu-cine-ar-fi-votat-in-turul-doi/.

- Twain, Mark. fără an. „Citate de Mark Twain.” *Citate celebre cogito*. <https://www.citate-celebre-cogito.ro/daca-nu-citesti-ziarele-esti-neinformat/>.
- U.S. Department of State. 2020. „GEC Special Report: Pillars of Russia’s Disinformation and Propaganda Ecosystem.” 3. https://2021-2025.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf.
- UE. 2022. „Regulamentul privind serviciile digitale”. 19 oct. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R2065>.
- UNESCO. 2018. „Journalism, fake news and disinformation”. Edited by Cherilyn Ireton and Julie Posetti. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>.
- US-Army. 2003. *Information Operations: Doctrine, Tactics, Techniques*.
- Valet, Matthieu. 2025. ”Parliamentary question: Annulment of the presidential elections in Romania and the role of the Commission following Thierry Breton’s remarks”. 15 ian. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-10-2025-000150_EN.html#def1.
- Vinney, Cynthia. 2024. „How to Spot and Avoid the Slippery Slope Fallacy in Everyday Conversations. Things aren't always so black and white.” *Verywellmind*. 28 June. <https://www.verywellmind.com/how-to-recognize-and-avoid-the-slippery-slope-fallacy-8649241>.
2024. „Apa nu este H2O”. Interpretat de Voltaj. nov. <https://www.youtube.com/watch?v=ee1mv1B1pag>.
- Vraga, Emily K. și Leticia Bode. 2020. „Defining Misinformation and Understanding its Bounded Nature: Using Expertise and Evidence for Describing Misinformation.” *Political Communication*, 136-144. doi:10.1080/10584609.2020.1716500.
- Weintraub, Richard. 2020. „Trump's use of «Newspeak» to explain away virus puts Americans at risk | For What It's Worth.” *Pocono Record*. Accesat februarie 20, 2023. <https://eu.poconorecord.com/>

story/opinion/columns/2020/11/19/trumps-use-newspeak-explain-away-virus-puts-americans-risk-what-its-worth/3775331001/.

WestCityRadio. 2024. „Știrile zilei – 29 noiembrie 2024.” *1 radio pentru Timișoara*. 29 nov. <https://www.westcityradio.ro/stiri/stirile-zilei-29-noiembrie-2024>.

Wikipedia. fără an. „Cronologia anulării alegerilor prezidențiale în România, 2024.” https://ro.wikipedia.org/wiki/Cronologia_anul%C4%83rii_alegerilor_preziden%C8%9Biale_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia,_2024.

Wilke, Tabea. 2020. ”Information Threats. Challenges for the European Information Space”. Producător Hanns Seidel Stiftung. https://www.hss.de/download/publications/AA_77_Infobedrohung_Englisch.pdf.

World Economic Forum. 2024. ”Global Risks Report 2024”. 19. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf.

Zamfir, Cătălin și Lazăr – editori Viăsceanu. 1998. *Dicționar de sociologie*. Babel.

Ziare.com. 2025. „«Vreți să rămâneți în Uniunea Europeană?». Reacția lui George Simion, pentru un reporter din Franța. Acest text a fost copiat de pe Ziare.com «Vreți să rămâneți în Uniunea Europeană?». Reacția lui George Simion, pentru un reporter din Franța.” 11 mai. <https://ziare.com/alegeri-prezidentiale-2025/george-simion-ro-exit-ue-uniunea-europeana-1940757>.

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Redactor științific: Mirela ATANASIU

Redactor: Iulia Cojocaru

Telefon: 021.319.56.49 // Fax: 021.319.57.80

Website: <https://cssas.unap.ro>, E-mail: cssas@unap.ro

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Tehnoredactor: Ioana-Andreea BREBU

Corector: Carmen-Luminița IACOBESCU

Bun de tipar:

Lucrarea conține 296 de pagini.

Șoseaua Panduri nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: editura@unap.ro

Tel.: 021.319.48.80/215; Fax: 021.319.59.69